

BƏXTİYAR VAHABZADƏ

6

ƏSƏRLƏRİ

BƏXTİYAR VAHABZADƏ

Ш/6
V-15

ƏSƏRLƏRİ

222204.

VI cild

(1990-1999)

M. F. Axundov adına
Azərbaycan Dövlət
KITABXANASI

Çaşıoğlu
BAKİ – 2003

“Əsərləri”min cildlərinin işıq üzü görməsi üçün göstərdikləri səylərə görə **“Azərbaycan”** nəşriyyatının baş direktoru Nazim İbrahimova və **“Çaşıoğlu”** Elm-İstehsalat firmasının prezidenti Hikmət Hüseynova dərin təşəkkür və minnətdarlığımı bildirirəm.

Bəxtiyar VAHABZADƏ

Bəxtiyar Vahabzadə. Əsərləri. VI – cild. (1990-1999). Bakı: Çaşıoğlu, 2003 – 776 s.

V $\frac{4702060102 - 630}{082 - 03}$

© **“Çaşıoğlu”** nəşriyyatı, 2003

ŞAİRİN VƏ ŞE'RİN MİLLİLİYİ

Vətənin və şairin taleyi həmişə qovuşur və kəşisir. Millət pərən-pərən düşüb, torpaq şəhid olanda, torpağın şe'r qatı, poeziya örtüyü də əsir düşür və şəhid olur. Necə ki, neçə ildir Şuşada durna qatarının səfi dağılıb və Füzulidə Füzuli qəzəlinin sətrinin sapı, nizamı, sahmanı pozulub, Qarabağda atılan mərmilər səmadan, torpaqdan əvvəl poeziyaya dəyib. Kim isə deyib ki, Osventsimdən sonra daha lirika yazmaq olmaz. Baqanis-Ayrımdan, Ağdabandan, Göyçədən, Xocalıdan, Şuşadan... sonra poeziya yaratmaq – ondan da qat-qat çətin iş, çətin sınağa, çətin müşkülə çevrildi. «Zamanın bağları» yenə gerildi və qaytan bu dəfə Qarabağda qırıldı. Dünya bizim üçün Şuşada məhvərdən çıxdı. «Ümumbəşəri əxlaq xəyanəti» Danimarkada, Hamletin sarayında yox..., Qafqazda, Pənah xanın Qalasında baş verdi! Nəinki Vəqifin, Nəvvabın, Üzeyirin, hətta Vurğunun da qələmi ilk dəfə Şuşada sındı: **«Könül candan» - Şuşa Azərbaycanından** ayrı düşdü! Tanrı bizdən üz döndərdi, qələm dildən, dil könüldən, könül eldən ayrı düşdü. Xarıbülbul Əlyetməzdən, Qırat çənli Çənlibeldən, Babək Bəzzdən, qartal düzdən, şair sözədən uzaq düşdü. Bütün bunlar hamısı isə ona görə baş verdi ki, «körpü çaydan uzaq düşdü»!.. Və şair taleyin bu alın yazısını millətin faciəsi kimi, zamanın və dövrünün ibrət dərsləri kimi, şe'rinin ünvanına çevirərək böyük poeziyanı bir daha xalqın yadına saldı. Və inandırdı ki, sən demə, ürəkdə, ruhda, içimizdə lap dərinə, hansısa ucqar bir hücrədə hələ də mə'nəvi işığa – poeziyaya yer qalıbmış!.. Torpaq dərdindən, qaçqın müsibətindən, güzəran və bazar qayğısından, qeyrət və şərəflə alverdən, rəyasət davasından, xəyanətdən, haramdan, rüşvətdən başqa da, əlavə daha nəyə isə boş məkan qalıbmış!.. Bu «boş mə-

kan»ı yalnız həqiqi şe'rlə, əsl poeziya ilə doldurmaq olar. Bəxtiyar Vahabzadə ünvanlı möhvərdə dövrün, zamanın məhz böyük hərfli, böyük ən'ənəli Poeziyası fırlanır. Əgər o, yenə də üreyi, yenə də efiri, yenə də Meydanı aşana-daşana qədər doldurursa və bu qədər pərəstişkarı öz işığına toplayırsa, deməli, Azərbaycanda şe'r hələ də yaşayır, döyüşür, səfərbər edir və Vətən, xalq qarşısında öz böyük tarixi, milli vəzifəsini yerinə yetirir...

Bəxtiyar çağdaş şe'rın tarixinə müharibədən sonrakı nəslin nümayəndəsi kimi daxil olub. Aprel çevrilişinin, «37» deyilən dövrün, dünya müharibəsinin imtahanından çıxan milli şe'ri daha sonrakı «dinc illər»in, əxlaqi axtarışlar, texniki inqilab, «yenidənqurma», azadlıq hərəkatı və suverenlik deyilən dövrlərin sınağında qoruyub saxlamaq bu nəslin öhdəsinə düşüb. Nəslinin uğurlarını daha qabarıq ifadə etmək isə bir şair kimi Bəxtiyara nəsib oldu. Məhz nəslinə, xalqına, kökünə bağlılıq, təkrarsız, fərdi, milli çalar Bəxtiyar şe'rini çağdaş Azərbaycan poeziyasının tarixi-bədii faktına və hadisəsinə çevirib, ondan müasir Şərq və dünya şe'r prosesinin məcrasında danışmağa əsas və haqq verib.

Bu şe'ri dərinədən açan iki-üç ən səciyyəvi xüsusiyyət haqqında düşünərkən, mənim yadıma, hər şeydən əvvəl, «millilik» sözü düşür. Niyə «milli şe'r»? Kimdir «milli şair»? Məncə, yalnız millətin adından danışmaq haqqını qazanan şair «milli şair» olur. Xalqın dərd-sərinə xalqla bölməyən, Vətən parçalananda üreyi parçalanmayan şairə necə «milli şair» demək olar?! Bəxtiyar Vahabzadə bu haqqı hələ əllinci illərdən – «Gülüstan» poemasını yazdığı vaxtdan qazanıb. Vətənin iki yerə bölünməsinin tarixi «Gülüstan» müqaviləsi ilə başladığı kimi, onun – üreyi parçalanan şairin də ağrısı və hayqırtısı «Gülüstan» poeması ilə başlayıb:

**Min ləkə vurdular şərəfimizə,
Verdik, sahibimiz yenə «ver!» dedi.
Lap yaxşı eyləyib doğrudan bizə,
Biri «baran» dedi, biri «xər» dedi.**

Bütövlükdə, o illərin poeziyasında «Gülüstan» təzə bir hadisə idi və tamamilə yeni səpkili bir şairin sənət meydanına qədəm qoyduğunu xəbər verirdi: sadəcə olaraq, mövcud poetik adlar siyahısına növbəti bir ad, imzalar içinə təzə imza əlavə olunmurdu, yox, poeziyaya milli narahatlığın tərcümanı, xalqın «dərdinin dəlisi», azadlıq, istiqlal uğrunda mübarizənin əsgəri, «vəkil»i daxil olurdu:

**Bilmirəm bu millətə
Vəkil etdi kim mənə?!**

Bu sözlər altmışıncı illərdə yazılmışdı və şairin rəsmən millət vəkilinə olmasına onda hələ çox qalırdı. Lakin o zamandan Bəxtiyar Vahabzadə özünü sənət mehrabında eşq, gözəllik aşiqi kimi yox, savaş meydanında istiqlal və azadlıq əsgəri hesab edir. Və poeziya da ona yalnız «**İstiqlal**» adlı ünvana, mənzil başına aparıcıdır, yol kimi lazım olur. Daha doğrusu, millətin azadlığını milli poeziyanın böyük idealına o illərdə hamıdan çox Bəxtiyar Vahabzadə çevirir.

Bu şe'ri ən dərinədən səciyyələndirən ikinci bən-zətmə, obraz, ifadə axtaranda yadıma «**ağrı**» sözü düşür. Bu şe'r lap ilk gündən Bəxtiyara ən doğma və məhrəm obrazdan – əriyən, şəhid olan şamdakı əzabdan və ağrıdan başlayır. Məhz Bəxtiyar müasir şe'rın də şamını Füzuli ahının odundan yandırır:

**Şam əgər yanmırsa, yaşamır demək,
Onun da həyatı yanmağındadır.**

Əlbəttə, «ağrı poeziyası»nın tarixi qədimdir, hətta Füzulidən, Bayrondan, Dostoyevskidən də qədimdir. Lakin şe'r də, lirika da Xirosima və Naqasakinin küllü altında qalandan sonra, Buhenalddakı və Sibirdəki ölüm düşərgələrindən, Osventsimdən, Xatından, Xocalıdan sonra poeziyada ağrının mə'nası və ona həssaslığın miqyası dəyişmişdir. Ağrıya həssaslığın – Xatın fəryadının heç kəsə bənzəməyən böyük lirikasında Azərbaycanı Bəxtiyar Vahabzadənin şe'ri ləyaqətlə təmsil edir. Adətən, həkim ağrını korşaldır, əsəbi öldürür və ağrıyan diş ağrısız daşa çevirir. Əsl şe'r isə, əksinə, hər cür eroziyanı, pas örtüyünü, piy qatını əxlaqa, vicdana həssaslığın əsəbi üzərindən götürür, hətta küt diş də əsəbi açılan, yandırır – qovuran dişə çevirir. Məhz elə buna görə ki, müasir şairlərdən biri Bəxtiyar Vahabzadə haqqında yazır ki, o öz sinəsində hər zərbəyə açıq, «dərisi soyulmuş ürək» gəzdirir. Və yenə də bəlkə elə buna görə ki, məhz dərisi soyulmuş şairi – Nəsimini Bəxtiyar Vahabzadənin lirikasının da, dramaturgiyasının da əsas qəhrəmanı kimi görürük.

«Pələng dərisi geymiş pəhləvanı» gürcü poeziyasının simvolu hesab edirlər. «Dərisi soyulmuş Nəsimi»ni həm Bəxtiyarın, həm də bütövlükdə Azərbaycan şe'rinin rəmzi saymaq olar.

Bu isə çox mə'nalı və ibrətlidir. Alimlər hətta sivilizasiyanın və ekologiyanın səviyyəsini ağrıya həssaslığın səviyyəsi ilə ölçürlər və hesablayırlar. Qədimdə ağrıya küt nəhənglər – dinosavrlar yaşayıb: başqaları gəlib, onu sinəsinə qədər yeyib, amma yenə vücudunun yarıya qədər yeyilməsindən xəbəri olmayıb. Elə ona görə də nəslə kə-

silib. Həmin dinosavrlara bənzəyən, ağrıya həssaslıqda skleroz olan xalqlar, millətlər də var: yarisına qədər yeyirlər, xəbəri olmur. Böyük poeziya, milli poeziya milləti məhz belə sklerozdan qoruyur!..

Nəhayət, bu poeziyanı vəhdətdə səciyyələndirən üçüncü xüsusiyyəti də qeyd etməyə bilmirəm.

Bəxtiyar şe'ri oxunanda yox, dinləyəndə daha sehlidir. Burada səsin tə'siri sözün cazibəsindən güclüdür.

Maraqlıdır ki, hayqırtı, səs, haray, fəryad... özü Bəxtiyar şe'rində ayrıca obrazdır, hətta addır, sərlövhədir. Onun pyeslərində bir sıra obrazların ancaq səsi eşidilir, özü görünür («İkinci səs», «Dar ağacı», «Yağışdan sonra», «Fəryad»). Ümumiyyətlə, bu poeziya Şəkiddə, ucqar kənd məhəllələrindən birində çalınan məktəb zəngi ilə başlayır, sonuncu kitabının üzərində yazılan «Fəryad» sözündəki harayla öz zirvə və yekun məqamına gəlib çatır. Artıq bir kənddə çalınan məktəb zəngi kimi yox... planetə səs salan həyəcan zəngi kimi, Nəsiminin və Babəkin, Cordano Bruno və Qalileyin, Buhenalddan harayının, Xatının, Xocalının, Şuşanın fəryadının ağrısı, əcdadın, keçmişin yaddaş zəngi kimi səslənməyə başlayır. Və onda artıq təkcə məktəb və uşaqlar üçün yox, dünya və bəşər üçün qayğıların miqyası və vüs'əti görünür.

Canlı cənsizdən ayıran ilk əlamət – məhz Səsdir. Birini çoxdan görməyəndə «səsin-sorağın gəlmir» - deyirik, hətta qeybdən də yalnız «səs gəlir», görüntü enmir. Şam yalnız yananda işıq verdiyi kimi, su da yalnız axanda, külək də yalnız əsəndə (yə'ni, yaşayanda) səs verir. Musiqini və musiqi alətini ilk dəfə kəşf edən Qorqud düz iyirmi səkkiz il fasiləsiz qopuz çalır və bu müddətdə məhz qopuzun səsi ölümü ona yaxın gəlməyə qoymur: iyirmi səkkiz ildən sonra birinci dəfə qopuzu yerə qoyub (sub!) bir anlığa mürgü vuranda isə ölüm ilan cildinə girib

onu çalır. Məgər Şəhrzad ölümü, zərbəni, zədəni özündən uzaqlaşdırmaq, ömrü uzatmaq üçün düz min gün, min gecə nağıl danışmırmı?! Məhz öz milli şairinin, rəssamının, bəstəkarının... səsi, sözü, harayı həmişə fasiləsiz, həmişə ucadan eşidilən millətə, xalqa da zaval yoxdur. Bəxtiyar bir də məhz bu mənada səsin hikmətini vaxtında və dərinədən duyan, müqəddəs, uca tutan şair və sənətkardır.

Özü də biz bu şe'rdə səsi yalnız haray və gürultu şəklində görmürük, həm də daxili səs və xəfif pıçıltı şəklində görürük. Ömrü boyu ətrafla, hamı ilə cəng-cidalda, özü ilə isə əmniyyət və sülh şəraitində yaşayanlar var. Və, əksinə, ömrü boyu ətrafla, dünya ilə mehriban sülh, təkcə öz daxili ilə amansız cəng və savaş içində yaşayanlar var. Bəxtiyar ikincilərdəndir və xoşbəxtlərdəndir. Çünki mə'lumdur ki, ətrafla cəng-caldan deməqoqluq doğulur, daxillə, «mən»lə savaştan isə lirika! Şair ömrü boyu həmişə özü ilə savaşda olub:

**Bir yandan özümün ittihamçısı,
Bir yandan özümə vəkil olmuşam...**

Və bunun da nəticəsi həmişə o olub ki, « Bircə ondan razıyam ki, özümdən narazıyam».

«Narazılıq», milli mənəfe və qeyrətlə təzad təşkil edən hər şeyə müxaliflik bu poeziyada diriliyin, kamilliyə doğru daimi, fasiləsiz hərəkətin əsas təkanvericisidir.

Əlbəttə, «narazılıq» yalnız şairlə öz «daxili» arasında deyil, şairlə rəsmi ictimai gerçəklik arasında da olub. Xüsusilə, «Gülüstən», «Latın dili», «Yollar-oğullar», «Dan yeri», «Qara qutu», «Amerika gözəli», «Mərziyə» əsərləri dəfələrlə şairlə müvafiq rəsmi dairələr arasında təhlükəli «görüşlər»ə gətirib-çıxarıb. Qorxu kabusu hə-

mişə şairin başı üstündə fırlanıb və elə vaxt olub ki, şübhəli şe'rlərini o, hətta Gülzar ananın ayaq protezində gizlətməli olub.

Nə yaxşı ki, Ruha, Mə'nəviyyata protez qoymaq mümkün deyil. Poeziyada yalnız axıra qədər yanmaq, sona qədər əriyib yox olmaq olar. Bu yolda şairin üzleşdiyi bir məqamı da xatırlatmaq istəyirəm.

Hətta «Leninlə söhbət» kimi fəal siyasi mövqe ifadə edən bir sərlövhə də şairi növbəti qəsddən xilas edə bilmədi. Rəhbər ədiblərdən biri «yuxarı»ya raport yazdı.

Lakin həmin poemanın fəsillərinin əvvəlində Lenindən epigraf kimi gətirilən məqsədəuyğun tutarlı misallar şairi labüd repressiyadan xilas edən qalxan rolunu oynadı. Bununla bərabər, mən çox yaxşı bilirdim ki, onun elə şerləri də var ki, onları üzə çıxarmır, arxivində qoruyub saxlayır. Və bu şerlər, ilk dəfə, şairin 1991-ci ildə nəşr etdirdiyi «Nağıl-həyat» kitabında işıq üzü görmüşdür.

Daha sonrakı on illərin suverenlik ideologiyasını da məhz altmış-yetmişinci illər, bu dövrün böyük nəşri və şe'ri hazırlamadımı?! Xüsusilə milli renessansı məhz hərarətli, romantik şairlərin istiqlal çağırışı hazırlamadımı?! Ümumiyyətlə, dünyanın ən romantik və tragik istiqlal Azərbaycan istiqlalı olub və dünyada istiqlalın ən romantik şe'rini də həmişə türk şairləri yaradıblar: Mehmet Akif Ərsoy, Məhəmməd Hadi, Hüseyn Cavid, Əhməd Cavad, Nazim Hikmət, Səməd Vurğun, Rəsul Rza... İstiqlal rəmzinə həm şe'rində, həm də sinəsində gözdirən çağdaş şairlər – Bəxtiyar Vahabzadə, Məmməd Araz, Xəlil Rza da bu ənənənin davamıdır.

Mən sözlərimi son müşahidəmlə və müqayisəmlə bitirmək istəyirəm.

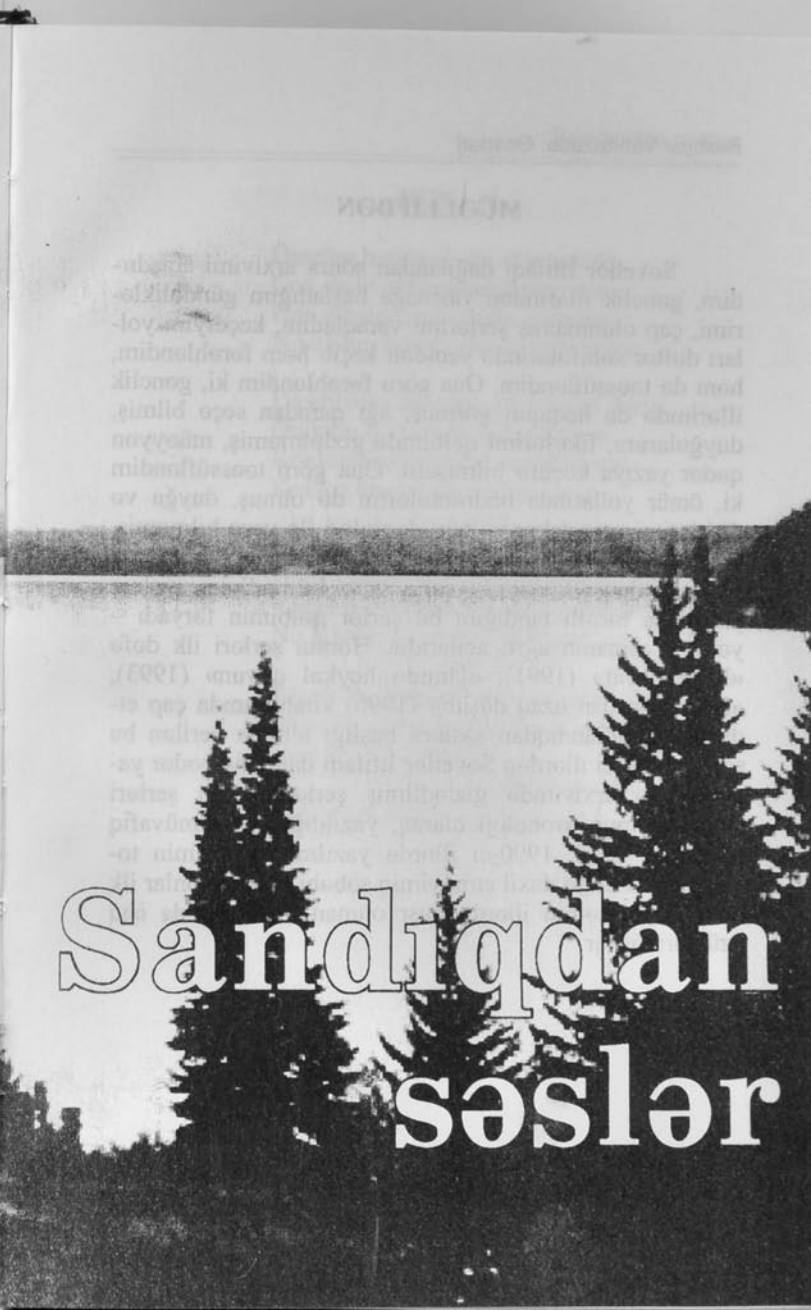
Adətən, poeziyanı çörekklə müqayisə edirlər. «Çörək olsa, mahnı da olar, şe'r də olar», - deyirlər. Mən bu

qanadlı kəlamı bizim ağır və böhranlı günlərin real gerçəkliyində sınamaq istədim və Şekidə Bəxtiyar Vahabzadənin yetmiş illiyi günlərində yubiley mərasimindən əvvəl çörək dükanına getdim. Burada mənə balaca bir şagird dəftəri göstərdilər. Yan-yana düzülmüş sahmanlı, nizamlı sətirlərin sırası mənə şe'r misralarını xatırlatdı və mən elə bildim ki, o, şe'r dəftəridir. Sən demə, bu dəftər neçə gündən bəri Şekidə həmin dükandan nisyə çörək alanların adlarının siyahısı imiş! Bəli, bəli, bəlkə də Şeki yeganə şəhərdir ki, hələ də orada siyahıya, e'tibara, nisyəyə çörək verirlər. Doğrudur, səhəri gün mən kitab dükanına getdim və burada... nisyə kitab alanların siyahısına (dəftərinə) rast gəlmədim. Amma əvəzində başımı qaldırıb kitab rəfinə baxdım və həmin rəfin artıq seyrələn kitabları arasında Bəxtiyar Vahabzadənin təzəcə çapdan çıxan və Şekiyə gətirilən son şer toplularından heç birini görmədim. Ürək ağrısı və ürək dolusu fərhə hissi ilə inandım ki, yarı ac, yarı tox şəkili ziyah (bəlkə də «nisyə çörək» siyahısında adları olanlardan biri!) son tikəsini boğazından kəsmiş və son manatını Bəxtiyar Vahabzadənin «Fəryad» (!!!) kitabına vermişdir. Daha fəryadlı sözlər, bizim ən böyük milli şairin – Sabirin tarixi sözləri yadıma düşdü: «Sabir çörəksiz yaşar, Nizamisiz yox!». Eşq olsun, bu xalq yenə elə həmin xalqdır – çörəksiz yaşayır, Bəxtiyarsız yox!..

Q. YAŞAR

Tərtibçi – redaktordan

Xalq şairi B.Vahabzadənin çoxcildli “Əsərləri”nin sonuncu – VI cildinə onun ötən əsrin 90-cı illərində yazdığı əsərlər daxildir. Bu cildi fərqləndirən əsas cəhət əvvəlki cildlərdəki ənənəvi bölmələrlə yanaşı, şairin ötən əsrin ortalarından başlayaraq müxtəlif illərdə yazdığı, lakin totalitar sovet rejiminin sosial-siyasi və mənəvi-əxlaqi cəbəcərliklərini cəsarətlə qamçıladığı üçün o dövrdə çap etdirə bilmədiyi, bir qisminin ilk dəfə yalnız 1991-ci ildə çapdan çıxan “Nağıl-həyat” kitabında və həmin illərdə nəşr olunmuş digər kitablarında işıq üzü gördüyü üçün müəllifin məhz bu cildə verilməsini məqsədəuyğun saydığı həmin şerlərin tam halda toplandığı “Sandıqdan səslər” bölməsinin əlavə edilməsidir. Ümumiyyətlə, 90-cı illərdə yazılmış əsərlər arasında ictimai-siyasi ruhlu, müdriklik zirvəsinə ucalan mütəfəkkir şairin İnsan, Həyat, Zaman haqqında fəlsəfi düşüncələrini əks etdirən şerlər üstünlük təşkil edir. Şersevərlər bu cildə şairin hələ 1959-cu ildə yazdığı məşhur “Gülüstan” poemasının 2-ci hissəsi olan “İstiqlal” (1999) poemasını və milli istiqlal mücadiləsi ədəbiyyatımızın zirvəsi sayıla bilən “Şəhidlər” (1990) poemasını da oxuya biləcəklər.

Sandiqdan səslər

MÜƏLLİFDƏN

Sovetlər İttifaqı dağılandan sonra arxivimi araşdırdım, gənclik illərindən yazmağa başladığım gündəliklərimi, çap olunmamış şerlərimi varıqladım, keçdiyim yolları dəftər səhifələrində yenidən keçib həm fərəhləndim, həm də təəssüfləndim. Ona görə fərəhləndim ki, gənclik illərimdə də həqiqəti görmüş, ağı qaradan seçə bilmiş, duyğularımı, fikirlərimi qəlbimdə gizlətməmiş, müəyyən qədər yazıya köçürə bilmişəm. Ona görə təəssüfləndim ki, ömür yollarında bürümələrim də olmuş, duyğu və fikirlərimi açıq-aşkar və tam dəqiqliyi ilə yazı bilməmiş, zamanın tufanlarından ehtiyat etdiyim hallar da olmuşdur.

O dəhşətli illərdə çapa verə bilmədiyim, yalnız yazmaqla təsəlli tapdığım bu şerlər qəlbimin fəryadı – yəni, o zamanın ağrı, acılarıdır. Həmin şerləri ilk dəfə «Nağıl-həyat» (1991), «Ümidə heykəl qoyun» (1993), «Körpü çaydan uzaq düşüb» (1996) kitablarımda çap etdirmişəm. «Sandıqdan səslər» başlığı altında verilən bu şerlər 1950-ci illərdən Sovetlər İttifaqı dağılana qədər yazılmış və arxivimdə gizlədilmiş şerlərdir. Bu şerləri «Əsərləri»min xronoloji olaraq, yazıldığı illərə müvafiq cildlərinə deyil, 1990-cı illərdə yazılmış şerlərimin toplanmış VI cildə daxil etməyimin səbəbi odur ki, onlar ilk dəfə məhz həmin illərdə nəşr olunan kitablarımda işıq üzü görmüşdür.

YOX

Ömrüm başdan-başa ahu-nalədir,
Çox da ki, dilimin ahu-zarı yox.
Hər il bahar gəlir çölə, çəmənə,
Nə olsun, könlümün öz baharı yox.

Düşdüyüm dünyanı düşündüm dərin,
Önündə acizəm mən bu sirlərin.
Könlümdə bəslənən cəvahlərlərin
Kolxoz bazarında xiridarı yox.

Dar gəlir könlümə dünya büsbütün
Dünya da kiçilir, yoxsa, günbəgün?
Yaralı könlümün, yazıq könlümün
Nə göydə, nə yerdə bir qərarı yox.

Alçaldım yerə də, qalxdım göyə də,
Başımın üstündə gördüm min hədə.
Dinməyə qoymurlar,
düşünməyə də
Axı, mən yazığın ixtiyarı yox.

1948

ƏMZİK

-Südüm yoxdur, körpə quzum, ağlama,
Şirin sözüm, iki gözüm, ağlama.
Əmziyi əm görüm,
Gözlərini yum görüm.
...Körpə əmir əmziyi
Elə bilir, məmədir.
Aldadana can qurban
Dünyada kim kimədir?!

Aldadıq, aldanıq elə biz
Saxta əmzik ağzımızda bal dadır.
Uşaq ikən öz doğmaca anamız,
Böyüyəndə həyat bizi aldadır.

Mart, 1953.

222 204.

GÜNAH ƏSRİN ÖZÜNDƏDİR

*Altmışında alma əsa,
Yetmişdə batma yasa.
Hər kəs yüzü yaşamasa,
Günah onun özündədir.*

O.Sarıvəlli

Sən arıfsən, Osman qağa,
Gör bir insan nə gündədir.
Hər muradın, hər istəyin,
Hələ sənin gözündədir.

Küyə getmə sən bu qədər,
Yelə vermə ömrü hədə.
Kimə gərək yalan sözlər?
Sözün gücü düzündədir.

Zaman ilə ver səs-səsə
Heç olmasa bu sindəsə...
Dürr dənizin dibində, sə,
Çör-çöp suyun üzündədir.

Dedim: «düz yaz», dedin: «Yavaş!».
Basdı səni qorxu, təlaş.
Bilirsən ki, «böyük qardaş»
Hər sözünün izindədir.

Aç gözünü, Osman dədə,
Yüz «niyə» var hər «niyə»də.
Ömür çatmır əlliyyə də
Günah əsrin özündədir.

Noyabr, 1955

PAMBIQ

Adına min lənət, özün bir yana,
Gəlmişik zülmündən zinhara, pambıq.
Rəngin ağdırsa da, yazıq kəndlinin
Elədin gününü sən qara, pambıq.

Havaya sovrulur əlimin rənci,
Qocaya döndərdin cahılı, gənci,
Yazı əkinçiyik, qışı dilənçi,
Düşmüşük əlindən azara, pambıq.

Sən mənim xalqıma kəsildin qənim,
Çox da ki, bahadır qiymətin sənin.
Millət lüt-üryandır,

amma özgənin

Əynində dönürsən paltara, pambıq.

Anamın, bacımın yeyib ətini,
Gözündə qoyursan hər niyyətini.
Çəkirsən kəndlinin heysiyyətini,
Hərrac malı kimi bazara, pambıq.

Hər zülmə cəfaya sinə gərmişik,
Xeyiri, qazancı yelə vermişik.
Səni biz əkməmişik, biz becərmişik
Yüklənib gedirsən bəs hara, pambıq?

Oktyabr, 1956, Şamaxor

ALDANIŞ

Yol gedirik bayaqdan
Ada görüb uzaqdan,
Şükr elədik Allaha.
Elə düşündük daha
Dənizin sahilidi...
Qoparmadı Tanrısa
Qolumuzdan zənciri,
Dilimizdən kilidi!

1958.

OLDU

Mən ələmdən qaçırdım
Ələm mənə tuş oldu.
Bəxtimin göyərçini
Bağçamda bayquş oldu.

Dağlar tufan qopardı
Sel Saranı apardı.
Qəza başımı yardı,
Günahkarı daş oldu.

Kimə bu sirri açım?
Necə özümdən qaçım?
Vaxtsız ağardı saçım
Günahkarı yaş oldu.

Yaman bəd əsdi rüzgar,
Saraldı bağ bağçalar.
Taleyimə yağdı qar
Günahkarı qış oldu.

Adım oldu Bextiyar
Bəxt, adımdan bəxt umar,
Nəş'ə mənə – zəhrimar,
Ələm mənə – nuş oldu.

1961.

* * *

Krim, Yalta, Qızıldaş... Bir xalqın ata yurdu –
O xalqa yad, ay allah, gəlməyə vətən oldu.
De, mümkünmü ayırmaq burda xeyirdən şəri?
Axı, haqqın gözləri oyum-oyum oyulmuş.
Torpağın altındadır torpağın sahibləri,
Gəlmələr torpaq üstə torpağa sahib olmuş.

Avqust, 1961, Yalta.

POMPEY XƏRABƏLƏRİ ÖNÜNDƏ

Əsrlər ötdükcə tarixdən bəri
Başqa gözlə baxır zaman, hər şeyə.
Pompey şəhərinin xərabələri
Muzeyə dönübdür, indi muzeyə.

Axarlı-baxarlı bu qədim şəhər
Bu gün səhnəsidir ötən tarixin.
Bu gün izlərini axtarır bəşər,
Dünən bir vulkanla itən tarixin.

Bu ölü şəhəri yalnız görməyə
İldə on minlərlə səyyahlar gəlir.
Səyyah marağından hər il ölkəyə
Neçə milyonlarla dövlət, var gəlir.

Bəs biz?
Oyanmadıq əsrin səmindən.
Dondu sevgimiz də, nifrətimiz də.
Əcnəbi pul qırır xərabəsindən,
Bizə düşmən olub sərvətimiz də.

*Fevral, 1961,
Pompey xərabələri.*

AZƏROĞLUNA

Sən mənə həsrətsən, mən sənə həsrət
Bitməzmi həsrətin ömrü, ay Balas?
Qalmışıq Vətəndə Vətənə həsrət
Necə vətəndaş, necə vətəndaş?

Təbrizdən adlayıb keçdin bu yana,
Qardaşın yanına gəldin dərmana.
Gördün, yaxşı gördün mən kiməm, nəyəm,
Mən də sənə kimi yaman gündəyəm.

Qırdılar Vətənin qol-qanadını,
Biz xeyir oğluy, olduq şər oğlu.
Niyə Azəroğlu qoydun adını,
Hanı Azərbaycan, ay Azəroğlu?

Mart, 1961.

ONUN PƏRİŞANLIĞI

*Füzuli heykəlinin açılışı
münasibətilə
Heykəlin müəlliflərinə*

Sağ olun,
Çox sağ olun,
Gözəldir heykəliniz.
Qoy var olsun əliniz!
Füzulini deyil, siz
Bu günü duymuşsunuz.
Sənətin bizim əsrə
Sözünü duymuşsunuz.

Öz əsrində Füzuli
Axı, nəyə ağlamış?
Kim deyir ki, Məcnuna,
Ya Leyliyə ağlamış?
Mən anlaya bilmirəm
Şah İsmayıl əsrini
Yamanlaya bilmirəm.

O, öz zərrə dərdinə
Ümman dedi, dağ dedi.
O, öz «yalanlarıyla»
Əsri də silkələdi.

Bizə ağ yalanları
Daddıq həqiqət kimi –
Bədbəxtliyi səadət,
Zəhəri şərbət kimi.

Heykəliniz gözəldir!
Onun o əyri beli
Sanki mənim əsrimin
Dərdilə yüklənibdir.
Şərinin hər nidası,
Nəğməsinin hər xalı
Əsrinə köklənməyib,
Əsrinə köklənibdir.

Onun pərişanlığı
Köksündə od qalanmış
Ana yurdu talanmış
Elin pərişanlığı...
Yüz yerə parçalanmış
Dilin pərişanlığı.

O, sakit görkəmiylə
Qaya kimi dayanıb,
Dərya kimi çağlayır.
Böyük türk millətinin
Dünənə güvənir,
Bu gününə ağlayır.

İyul, 1962

ASSORİ

*Yıxılır uca dağlar,
Tozu bir zaman qalır.*

Bayatıdan

Dırmanır yoxuşu maşın nə kimi,
Çağlayır dərədə köpüklü Qarqar.
Dağların belinə bir kəmər kimi
Dolanıb uzanır dolama yollar.

Mənzilə çatmağa hələ qalsa da,
Yollar yordu məni, lap darıxmışam.
Təbiət nə qədər gözəl olsa da,
Bu uzun yollarda darıxır adam.

Üzümlü çevirib şoferə birdən
-Bir şey oxusana, - dedim, - Stepan.
-Axı, səs sarıdan çox məğmunam mən.
-Ona məhəl qoyma, ürəkdən qopan
Hər səs gözəl olur, bezikmişəm mən.
Eyni zəngüləli xanəndələrdən.

Stepan oxudu...
Nəsə çox yanıqlı bir mahnıydı bu...
Mahnı duman oldu,
O, sardı məni.
Qədim bir zamana apardı məni.
Bu həzin... yanıqlı... tərənələrdən,
Bir qəriblik duydu ürəyimdə mən.
Ötən əsrlərlə sanki öpüşdüm.
Elə bil bir özgə aləmə düşdüm.

Düşündüm:

«Bu mahnı nə deyir görən?
Qəlbimə yatsa da səsi, naləsi
Bəs niyə sözləri anlamıram mən?»
Səsdən məst olmuşdu çiçəkli dərə
Hiçqırıb dayandı o, birdən-birə.
Gördüm üzünü də çevirdi yana.

Nə oldu?
Nə oldu, görəsən, ona?
Gözümün ucuyla baxırdım... deyən
Gözünün yaşını gizlətdi məndən.

Həyəcan sovuşdu...

Keçdi bir qədər

Halını soruşdum.

-Eh, keçib gedər.

-Mahnın, doğrudan da, gözəldi – dedim.

Ancaq sözlərini başa düşmədim.

-Eh... qədim Assori nəğməsiydi bu.

Mənim millətimin...

Deyib, o susdu.

-Sənin millətinin? Sən assorisen?

-Bəli.

-Rus bilmişdim amma səni mən.

-Yox, yox, bu mahalda beş on evik biz,

Qurtarmaq üzrədir bizim nəslimiz.

Mənim əsl adım Kirodur, Kiro, -

Deyərək, dərindən köks ötürdü o.

-Xalqımın çox qədim bir tarixi var.

Şərəflə yaşamış bizim babalar,

Boyun əyməmişdir heç bir düşməne. -

Deyə, tarixini danışır mənə.

Danışır...

Mənimsə nəzərlərimdə
 Qılıncılar toqquşub, komalar yanır.
 Bir zaman oxuyub əzbərlədiyim
 Tarix kitabları hey varaqlanır.
 Ağ saçlı tarixin alt qatlarından
 Gəlir qulağıma qəribə bir səs:
 «Tarixin məhvəri məgər bir zaman
 Bu xalqın əlində deyildimi bəs?
 Yaşadılar mətin, öldülər mətin,
 Zaman da bu xalqa saz olmadımı?
 Tarix də bir zaman assorilərin
 Kəskin qılıncıyla yazılmadı mı?»
 Axırı nə oldu?
 Bu çərxi dövran
 Atlını necə də salır atından.
 Söz budur: gözlərə görünməsə də,
 Demə, öz işini görürmüş zaman.
 Göylərə baş çəkən dünənki bir dağ
 Toz olub yerlərə ələnir bu gün.
 Bir zaman tarixlər yaradan bu xalq
 Tarix səhnəsindən silinir bu gün.
 Dünənə səcdə qıl, bu günə düz bax.
 Zaman yaman əyir, «əyilməzləri».
 Xalqlar, qəbilələr yox olur, ancaq
 Kitablarda qalır ayaq izləri.

Səsində dərdimi duyuram onun.
 Daldım gələcəyə aram-aram mən.
 Adı da əlindən çıxan Kironun
 Dərdini, qəmini mən duyaram, mən.

Bir zaman,
 Bir zaman mən idim mən də

İndi necə?

Yenə, de, oyammı mən?
 Sarsıldım zamanın keşməkeşində
 Yıxılan bir dağın tozu yammı mən?

May, 1962.

ANLAMAQ ÇƏTİN

*Mir Cəfər Bağirovun «öz»
millətinin başına nə oyun-
lar açdığını düşündükə
adamı dəhşət götürür.
Görəsən, bu cəlladın da-
marlarından millətin qanı
axmırdımı?*

Ona günahını keçə bilmirəm
Belə nankorluğa heyrətdəyəm mən.
Necə ola bilər, necə bilmirəm
Millətin rəhbəri, millətə düşməni?

Xəyanət üstündə qurulub bəlkə
Bizim cəvherimiz, təbiətimiz?
Baş vuraq tarixə, qayıdaq ilkə:
Bəzən özümüzə savaşıyıq biz.

Vallahi, bu sirri anlamaq çətin!
Hissimiz, duyğumuz kormu, ya karmı?
Nağıl qəhrəmanı – Məlik Məmmədin
İpini qardaşlar qırmadılarmı?

Xəyanət, qısqanclıq bizə baş daşı
Gerçəyi yalana satan olmuşuq.
Atalar ip qıran, bizsə qardaşı
Quyunun dibinə atan olmuşuq.

1962.

ƏHMƏD, AY ƏHMƏD

Qaldıq nə günlərə... nə günlərə biz.
Hanı bıqı burma igidlərimiz?
Hanı yanağından qan daman ərər?
Hanı qoç Nəbilər, hanı Həcərər?
Bəlkə anamızdan qul doğulmuşuq?
Bir tula payına möhtac olmuşuq...
Zəhmətin havayı, qazancın minnət
Əhməd, ay Əhməd!

Yanvar, 1963.

* * *

Bu gün bayram edir qırğız elləri.
Yadın caynağına keçəndən bəri
«Ağ günə çıxıbdır...»
Buna bax, buna!
Sevinir, fəxr edir qul olduğuna.
Bayrammı?
Kül olsun gözünə, millət!
Zar-zar ağlayan sən bu gün.
Yüz il bundan əvvəl başın kəsildi,
Öldüyün gündür bu gün, öldüyün!..
Ölür,
Qatiline «pənahım» deyir,
Qul olduğu günü bayram eyləyir.

Noyabr, 1963.

QƏRİB

Novruz gəlir əllərində səməni,
Otağıma gətirmişəm çəməni.
Zaman, sənin axarına üzmedim,
Nə mən səni anladım, nə sən məni.

Bu dünyanı başa düşə bilmədim,
Öz-özümlə mən döyüşə bilmədim.
Qah-qah çəkib dünya gülür halıma,
Zəmanəyə mən uyuşa bilmədim.

Dövrən mənə pis üzünü göstərüb,
Müztəribəm, müztəribəm, müztərib.
Öz doğmaca vətənimin sakini,
Zəmanədə mən qərribəm, mən qərrib.

Mart, 1963, Şəki.

150 İL

Tapdamaq olarmı haqqı bu qədər?
Yüz əlli ildir ki, soyurlar bizi.
Bu heç,

Bizə bayram elətdirirlər
Tarixdə ən böyük faciəmizi.

Vətən əldən gedib... Buna yanmıram.
Ağır bir qədərlə üzbəüz olduq.
Ona yanıram ki, o gün, o bədnam
Alverin dəllalı özümüz olduq.

Fevral, 1964.

NAĞIL - HƏYAT

Anam olsan belə, ay anam, xeyli,
Səndən gileyliyəm, səndən gileyli...
Sən duymaq düşünmək öyrətdin mənə,
Duyub-düşünməkdən azad olaydım.
Danışmaq öyrətdin sən öz körpənə
Nola, mən anadan lal doğulaydım.

Dilini bir ilə öyrəndim... nahaq!..
Öz dilim özümə kəsilib yağı.
Bütün ömrüm boyu çalışdım, ancaq
Öyrənə bilmədim danışmamağı...
Başıma beladır mənim öz dilim,
Dənizəm üzümə durub sahilim.

Yerimək öyrətdin tutub əlimdən,
Dolaşdım aranı, dolaşdım dağı.
Balana yerimək öyrədincə sən,
Gərək öyrədəydin yıxılmamağı...

Fikirlər yığılır beynimdə qat-qat,
Cavablar-qorxulu, suallar-yasaq.
Həyatı qanana ögeydir həyat,
Onu qanmayana doğmadır ancaq.

Məni incidirlər bəzən qəsd ilə,
Ertəsi hər şeyi unuduram mən.
Girəvə düşəndə zalimə belə
Zülm edib, kam almaq gəlmir əlimdən.

Ana, quduzlaşır həyat, ilbəil,
Dalayır puc olan ümidlərimi.

Niyə isti deyil, mehriban deyil
Bu amansız həyat qucağın kimi?..
Hardasan, ay ana, bir gəl, mən yenə
Bəlalı başımı qoyum dizinə.
Mənə nağıl danış, dayansın anlar,
Görüm, nağıldakı o qəhrəmanlar
Cütbaşlı divləri nə təhər yıxır,
Nə təhər gizlənib, tilsimdən çıxır.

Bir danış, hardadır, görüm, səadət?
Bizim yurdumuza o niyə gəlməz?
Danış, danış görüm, Məlik Məhəmməd
Zülmətdən işığa necə çıxdı bəs?

Danışma ay anam, danışma, kiri,
Beynimə batmayır bu əfsanələr.
Divlər görmüşəm ki, nağıl divləri,
Onların yanında toyuğa bənzər.

Nadanlar görmüşəm, öz yolundakı
Dikə eniş deyir, düzə dik deyir.
Tülkülər görmüşəm, öz qolundakı
Dəmir zəncirlərə biləzik deyir.

Atasını söyən, yada baş əyən
Rəhbərlər görmüşəm, qəddar, amansız.
Tikana gül deyən, gülə kol deyən
Qarılar görmüşəm dinsiz, imansız.

Quldurlar görmüşəm, özgə yer deyil,
Yurdunu talayıb asudə yatmış.
Tacirlər görmüşəm, simuzər deyil
«Malades» sözüne Vətəni satmış.

Dünyanı biləndən, duyandan bəri
Mənim gözlərimdən düşüb həyat da.
Nağılda gördüyüm qorxunc şeyləri,
Həyatda görmüşəm, anam, həyatda.

Yanvar, 1964 – may, 1965.

KİROVUN HEYKƏLİ

Kamil Mirbağirova ithaf.

O, heykəlmə?
Yox ey dost!..
O, ölkənin sahibi.
Başımızın üstündə
Sıyrılib qılınc kimi.
Hədələyir o bizi.
Deyir mənimdir ölkə –
Bu göy,
bu yer,
bu dəniz!

Başınızı vuraram,
Ayaqlarım altından
Başınızı çəksəniz!
Ayağım altındadır
Namusunuz,
arınız.
Başınızı sürüsün
Daim ayaqlarınız.

-Bu düzdür!
Bəs neyləmək?
Susub oturmaqmı?..
-Yox!

Biz nə qədər yaşayaq
Başımız üstə yumruq?..
Öz doğma şəhərində
Sən kimin heykəlini
İstəyərdin ucala
O heykəlin yerində?

-Koroğlunun,
 -Babəkin.
 -Yox, dostum, yox, bilmədin!
 Mən istərəm tarixə
 Bu gündən də iz qala.
 O heykəlin yerində
 O heykəli yıxanın
 Tunc heykəli ucala...

Aprel, 1966.

MƏNDƏN QORXURSAN!

Məni də sən kim
 Nəhəng doğmuşdu anam!
 Sonralar xırdalandım,
 Quyruğuna calandım.
 Sən nəhəng, mən cırdanam!

Mən tərəcik, sən sə dağ,
 Sən yetkin bir pəhləvan,
 Mənsə hələ özünü
 Tanımayan bir uşaq!..
 Məndən qorxursan ancaq!

Məndən qorxursan,
 Bəli!
 Gülməlidir, gülməli!..
 Qorxmursansa sən, əgər
 Ey pəzəvəng, yekəpər
 Mənim köhnə düşmənim
 Bəs niyə əl qolumu
 Bağlamısan sən mənim?

Sən qadirsən hər şeyə,
 Sənin gücün, qüdrətin,
 Sənin hökmün, fərmanın.
 Nəhəng də əl-qolunu
 Bağlayarmı cırdanın?

May, 1966.

DEDİM, DEDİLƏR

İslandım danlağın, min-min töhmətin
 Gur yağın şıdırğı yağışlarında.
 İllərdir üzürəm min bir həsrətin
 Könlümdə göllənən göz yaşlarında.

Gedirəm... Mənzilim uzaq bir ada,
 Çox da ki, haqq yolum çənə bürünmüş.
 Gözüm irəlində, könlüm arxada,
 Əqidəm gümandan imana dönmüş.

Dedilər: – İnamın bir qarışqanın
 Dağı dəlməsinə bənzər, ay yazıq.
 Dövrənə danmağın,
 bircə damlanın
 Selə gülməsinə bənzər, ay yazıq!

Dedim: - Haqqın sapı uzanar, ancaq
 Qırılmaz... Dədələr kəlamı haqdır.
 Dedilər: – Zəncirdir, sap yox, yaxşı bax.
 Dedim: - Nə olsa da, qırılacaqdır.

Dedilər: - Nağıldır sənənin bu arzun.
 Dedim: - Qoy olsun!
 Tilsim də kəsəmmir haqqın yolunu,
 Zəfərlə qurtarır nağılın sonu.

Dekabr, 1966.

KRIMDA TATAR QƏBİRLƏRİ

Torpağın altında yatır yerlilər,
 Üstündə gəlmələr kefdə, damaqda.
 Yerlinin dərini yersiz nə bilər?
 Yerlinin haqqını o, tapdamaqda.
 Gəlmə haqlı bilir özünü, haqlı!
 Yerlinin yurduna yolları bağlı...

Bilmirəm Krımın öz sahibləri
 Bu torpaq altında necə dincəlik?
 Millət bu diyardan gedəndən bəri.
 Ruhlar öz yurdunu ziyarət üçün
 Sibirəmi gedir, buramı gəlir?

Tatar məzarları... əl açıb göyə
 Torpağı qaldırıb niyə qabarmır?
 Ölülər yer altda, görəsən, niyə
 Haqq deyə qışqırıb fəryad qoparmır?
 Krımı götürüb çiyinlərinə
 Millət olan yerə niyə aparmır?

Məzarlar bu yurdun öz sahibləri
 Niyə bu zillətin bağrını sökmür?
 Torpağın üstündə sahibkar kimi
 Gəzən gəlmələri dənizə tökmür?

May, 1966, Krım, Yalta.

TORPAQDAN PAY OLMAZ

Biz yaxın olmuşuq, qədimdən yaxın.
O qədər yaxın ki, bizim dağların,
Kölgəsi düşübdür sizin dağlara,
Mən əfsus demirəm ötən çağlara.
Baxşının kamanı bizi ağladıb,
Cabbarın cəh-cəhi sizi ağladıb.

Babam, baban ilə dost olub, ancaq
Dostluqdan bir kəlmə danışmazdılar.
Biri-birimizə diş qıcırdaş
Dostluqdan deyirik indi o ki, var.

Nədir bu eyhamlar, bu atmacalar,
Yenə şeytan girib araya bəlkə?
Deyirəm, kənardan barmaq basan var,
Köz tutan o köhnə yaraya bəlkə?

Torpaq istəyirsən sən indi məndən,
Bu necə qardaşlıq, yoldaşlıq oldu?
Özgə torpağına göz dikdiyindən
Sənin neçə dəfə gözüün oyuldu?
Sənə dərs olmadı yenə də bunlar,
Yoxsa, tökülməli artıq qanın var?

Mənə üzəvarı «qardaş» deyirsən,
Ancaq altdan-altdan iynələyirsən.
Əyyami-qədimdən sadədiləm mən
Baş aç bilmədim, hiylələrindən.

Əgər düşmənsənsə... hiylədən əl çək
Açıqca davalıq məramın olsun.

Mənimlə min ildir kəsdiyin çörək,
Aldığın kirvəlik haramın olsun!

Hardan sənin oldu bizim Qarabağ?
Adı, sahibini demirmi aşkar?
Xoşluqla verməzlər torpağı, ancaq
Qanla möhürləyib, zorla alarlar.

Hələ göz dikmişən Naxçıvana da
Təbriz də, Sərab da bəlkə səninmiş?
Vartazar yaşayan bütün ölkələr –
Yəni, bütün dünya öz vətəninmiş?..

Günahım nədir ki, qanqal kimi sən
Bütün yer üzünə səpələnmişən?..

Arxını selimə gəl bənd eləmə,
Bu, qan davasıdır, bu qan davası.
Xəbərimiz yoxdur... yamaqmış, demə,
Sərçə yuvasına, qartal yuvası?!

Yatır bu torpaqda əcdadım mənim,
Şərəfim,
Şöhrətim öz adım mənim...
Cəddimin yatdığı ulu torpağı,
Sinəsi sərvətlə dolu torpağı,
Mən sənə pay verim?

Mən qul, sən ərşən?
Sən məni bu qədər axmaq bilirsən?

İsa bulağının zümzüməsini,
Cabbarın,

Seyidin,

Xanım səsini,
Dalğalı Qarabağ şikəstəsini,
Babək türbəsini necə pay verim?

Oğuz nəslindənəm, ər oğlu ərəm,
Özgə bağçasından bir gül dərmərəm,
Doğma torpağımdan çərək vermərəm,
Əgər dardasansa sənə «hay» verim!

«Dığalar» yenə də yolunu azmış,
Məndən yuxarıya şikayət yazmış.
Neçə yol vermişəm, görünür, azmış,
İstəyir mən ona yenə pay verim!

Oktyabr, 1966.

XX ƏSRİN ADAMI

Gözüm şüşə, dişim qoyma,
qıçım taxta,
Arzuları vurdu saxta.
Qanım qara, laxta-laxta!
Kişilikdən bir əsər yox,
Özüm axta,
Sözüm saxta.

Yalanlara əl çalırım,
Alçaldıqca ucalıram.
Sözüm iki,
Üzüm iki.
Mən əyriyə düz deyirəm,
Gecəyə gündüz deyirəm
İndi bizə ağıl gerek.
Yuxa ürek
Kimə gerek?!

O ürəyi mən atmışam!
Yerinə daş bağlatmışam.
Mən zamanın hökmü ilə yol gedirəm
Yoldaş deyib,
Yoldaşımın yoluna daş gillədirəm.
Əməlsiz də keçib gedər,
Gerek bolu sözün olsun.
Ağ yalanı qıp-qırmızı
Demək üçün üzün olsun.
Əməl deyil, söz oğluyam,
Mən əsrimin öz oğluyam!

Fevral, 1966.

DAŞ QAYALAR

Öz fikrimi, düşüncəmi
 Ürəyimdə doğulmamış –
 Kağız üstə söz olmamış
 Öz əlimlə boğan mənəm.
 Həm də neçə ataları bilinməyən
 Bic, zinakar «balaları»
 doğan mənəm!

Fırtınalar qabağında
 Öz səmtini dəyişdirən
 bir yelkənəm.

Öz fikrini öz əliylə
 Yox eləyən qatil mənəm!
 Çəpər bağı dolanınca
 Bağ çəpəri dolandı hey.
 Fikirlərin çağlar seli
 Bulandı hey...
 bulandı hey!..

Sel bulanmaz
 Qabağında qaya kimi bənd olmasa,
 Daşqın sular
 Öz içində oyulmasa.
 Olmayaydı, kaş, qayalar.
 Daş qayalar, daş qayalar!

1967.

VƏKİL

Yüz yerə parçalandım,
 Görmədilər tam məni.
 Mən dünyadan incidim,
 Qınadı aləm məni.

Asılmışam dözümdən,
 Dərddir axan gözümdən.
 Mən qaçmışdım özümdən,
 Hardan tapdı qəm məni?

Mən kiməm? Qərəzim nə?
 Qarşı durdum zillətə.
 Bilmirəm bu millətə
 Vəkil etdi kim məni?

Bu zülmün, bu zillətin
 Sonunu görmək çətin!
 Vəkil etdi millətin
 Çəkdiyi sitəm məni.

Oktyabr, 1968.

HÖRÜMÇƏK TOR BAĞLADI

Tariximiz danıldı,
 Uydurma tarix ilə kimliyimiz anıldı –
 Öz kökünü bilməyən gözü küllü bu millət
 Zamanın yollarında hər addımda yanıldı.
 Uydurma tarix bizi anamızdan ayırır
 Yad anadan alınmış bələkdə qundaqladı,
 Təməlimiz laxladı.
 Bu xalqın tarixini düz bildiren, düz yazan
 Tarix kitablarında hörümçək tor bağladı.

Kimə deyək dərđini bu dövrənin, bu günün?
 Vəzifəyə sümsünən
 Vəzifə kürsüsünün
 Birinci pilləsində mərkəzdən noxtalandı.
 Kişiliyi vərđisa, bu anda axtalandı...
 Ürəkdəki cəsərət,
 mərdənəlik,
 dəyanət

talandı,
 tapdalandı.
 Məğrur keçmişimizdən üzüldü əllərimiz
 Şərəf bildik özgəyə qul olmağı, yoxsa, biz?
 Hər cürə zülmü udduq.
 Köləliyi qazanıb, ağılığı unutduq.
 Vicdan, düzlük, həqiqət sürgün oldu bu yerdən.
 Yaltaqlıq və xəyanət silahını yağladı.
 Cəsərət qılıncının ağzı düşdü kəsərdən,
 Qəbzəsində, qınında hörümçək tor bağladı.

Dilimiz yasaq oldu.
 Ruhumuz qəlbimizdə əbədi dustaq oldu.

Ruhsuz yaşadıqca biz
 Vicdanımız, eşqimiz
 Üzümüzə ağ oldu.
 Biz beləcə yaşadıq, yaşamadıq, süründük,
 Əməlimizdə deyil, sözümüzdə göründük.
 Ruhumuz qan ağladı,
 Məscid qapılarında hörümçək tor bağladı.

Həqiqət dilə gəldi.
 Dildə ilişdi, qaldı.
 Həqiqətin üstünə yalanlar kölgə saldı.
 Vuruşmadıq, barışdıq
 Biz «azadlıq» adlanan bir uydurma nağılla.
 Ölən düşüncələrə qəlbimiz yas saxladı.
 Həqiqəti deməkdən elə qorxduq...
 Ağilla
 Həqiqət arasında hörümçək tor bağladı.

Oktyabr, 1968.

Mən yolumu azmadım,
Mənə «az!» - deyənlərin
Fikrini azdırmışam.
Onun öz məramını
Qəsdinə yozdurmuşam.

Qanım Qorqud qanıdır
Mən əvvəlki damaram.
Damcı-damcı damaram,
Damcımı saxlamaram.
Damcı damar, göl olar,
Cıgır dönüb yol olar.

Bir yanıqlı sazam mən,
Hələ çağlamazam mən.
Asta-asta dinmişəm mən,
Arzuma köklənmişəm.
Səsləri bu kök üstə
Səsləyən avazmışam.

Dərd qaynaqlı oləməm,
Kağız üstə qələməm.
Nifrətimi deməyə
İmkanım olmayanda
Mən sevgimi yazmışam.

1969.

XALQ DÜŞMƏNLƏRİ

Xalqa neçə-neçə tələ qurdular,
Başımız çilova keçəndən bəri.
Qəsdən, bilə-bilə adlandırdılar –
Xalqın dostlarını «xalq düşmənləri»

1969.

Yaralar var ürəyində,
Dərlər var ürəyində,
O tənli dərlənlər dərs dərs
O dərlər
Öz kölməyə köçüb indi
Hamı indi o dərlər?

DƏRƏLƏR

Oynamaqdan yorulanda
«Mustafabəy» bağlarında
Tək başıma mən enərdim
dərələrə
Günün isti çağlarında.
Çox sevərdim dərələri
Əl çatmayan,
Ün yetməyən,
Gün düşməyən guşəsini.
Mən uzanıb dinləyərdim
Şırl-şırl şırıldayan çay səsini...
Nə gözəldir ana torpaq.
Göy, yosunlu daşlarından
Sular sızan
Qayaların altına bax!..
Bu qayalar başım üstə
Tağlar açar çətir kimi.
Damcı-damcı axan sular
Dərələrə nəqş edərdi
Nisginlimi...
Gün düşməyən bu kimsəsiz dərələrə
bələd idim.
Öz doğmaca bağçam kimi...

Hanı indi o dərələr?
Öz könlümə köçüb indi
o dərələr.
O təbii dərələrdən daha dərin
Dərələr var ürəyimdə,
Yaralar var ürəyimdə.

Dərələrin gur səsləri

çağlar,
 ağlar ürəyimdə.
 Heçə dönüb gözlərimdə
 Uşaqlıqda vurulduğum
 Əlvan-əlvan mənzərələr.
 Yüz illərin seli, suyu axıb gəlsə,
 Yenə dolmaz könlümdəki
 bu çuxurlar,
 bu dərələr.

Iyun, 1969.

* * *

Özümə də görünməyən
 könlüm mənim,
 duyğum mənim,
 sevdam mənim.

Azadlığım – dünyam mənim.
 Öz içimdə, öz dünyamda
 Hakim də mən, məhkum da mən.

Min bir yerə qol atıram
 Bir özəkdə, bir tumda mən.

O, coşqundur,
 O daşqındır,
 Min rənglidir,
 sürəklidir.

Söz-fikrimin, düşüncəmin
 qəlibidir, öz şəkildir.

Düşüncələr – havadakı quşa bənzər,
 Sözlər – quşa atdığımız
 daşa bənzər.

Dəyə bilsə, səninkidir.
 Dəymədisə, daşdan küsmə özündən küs.
 O incidən əlini üz.

Ürəkdədir o qönçələr.
 Hansı gözə görünübdür düşüncələr?

1969.

MƏN XƏYAL YEMİŞƏM

Mən xəyal yemişəm, xəyal həmişə
 Özümü xəyalla doyuzdurmuşam.
 Gəlincə zamanla hər gün döz-dözə
 Xəyalı gerçəyə çox yozdurmuşam.

Boz rəngə bürünüb arxa da, ön də
 Eyni rəng ömrümün boyuna döndü.
 Arzuyla imkanın hər döyüşündə
 Həyatım başabaş oyuna döndü.

Xəyalım, ümidim var olsun yenə
 Məchul bir sabaha üz tutmuşam mən
 Ümid laylasında səhər eşqinə
 Qəzəb əjdahamı ovutmuşam mən.

Baxıram, ağarmır niyə dan yeri?
 Bəs günəş üfəqdən nə vaxt qalxacaq?
 Saralır könlümün ümid gülləri
 Ləçəklər tökülmür, tökülmür ancaq.

1970.

SAHİRƏ CAVAB

*Böldülər quşları aləmdə məgər,
Bizə də çatdı – o ağlar bayquş.
...Yanar əflakidə minlərcə çıraq,
Bizə bir şəm, bir avizə də yox.*

Sahir

Şərinin sehrinə düşdüm, Sahir,
Demisən hər sözü mahir, mahir.
Vətəni şöhrətə qurban eləsə şair olan,
Vətənin dərdinə dünyada tapılmaz dərman.

O qədər nalə çəkib ağlamışam,
Gen düşüb indi könüllərdən işiq.
Bilmədik bunca müsibətdə nə gündüz, nə gecə,
Özümüz bayquşa döndük beləcə.

Ağamız dərd sapından bizə köynək toxuyur,
Hələ bayquş səsinə mürgü döyür el-obamız.
Yerin üstündəki bayquşlara lənət oxuyur
Yerin altındakı qartal babamız.

Niyə bəy, xan babadan bir belə qullar törədi?
Niyə qartal babadan sərçə oğullar törədi?
Bizə avizə yaraşmır, nə gerek?
Özümüz yanmalıyıq avizə tək!

Sentyabr, 1971.

QORXU

Mən qorxuram, sən qorxursan,
O da qorxur, bu da qorxur,
Biz qorxuruq.

Təzə fikir beynimizə gələn kimi
tez qorxuruq.
Başqasından qorxduğumuz bəs deyilmiş
Özümüzdən biz qorxuruq!

Qorxu, qorxu!
Bir qurd olub yeyir bizi içimizdən,
Nə gözləyir Vətən bizdən?
İradə yox,

kişilik yox.

Biz qorxuruq,
biz susuruq.

Fikir ölür,
can sustalır,
ürək donub,
ruh boğulur.
Qorxu bizim dilimizdə kilid olur,
Beynimizdə qıfıl olur.

Dərd budur ki, bu dərdi də,
Biz qanıq, biz bilirik.
Qorxa-qorxa
Özümüz də özümüzçün
Biz qorxuya çevrilirik.

İyul, 1972.

YUXULARIM

Yuxularım, yuxularım, -
 Arzularım, xəyallarım,
 Bu dünyada ən sevimli
 xoş hallarım.
 Yuxularım –
 Əli bağlı,
 Qolu bağlı imkanımın
 cövlan yeri.
 O – dan yeri.
 O qızarır,
 Günəşimsə doğulmadı.
 Yuxularım çin olmadı.
 Oyanıram,
 Tez qurtarır yuxumdakı nağıllarım,
 Şirin-şirin xəyallarım.
 Oyandım mı,
 Gecələrin işığından
 Gündüzlərin zülmətinə mən düşürəm.
 Yaman üzlü həqiqətlə görüşürəm.
 Onda könlüm nalə çəkir:
 -Yatma, oyan, yuxularım,
 Mənim yalan yuxularım.
 Qoy şert üzlü həqiqəti
 Boğub dansın yuxularım.
 Mən oyanmaq istəmirəm.
 Qoy oyansın yuxularım.

Xəyal dolu, rəya dolu
 Gecələri verin mənə.
 İstəmirəm mən gündüzü –
 O sərt üzü.

Gəl-gəl, gəl-gəl, yuxularım,
 Mənim şirin yuxularım,
 Mənim gözəl yuxularım.
 Gəl ki, gəl ki, əzab dolu bu dünyanı
 sən danasan,
 Ömrüm qədər uzanasan!

İyul, 1972, Hacıkənd.

* * *

Mənim səbrim.

Bu səbrimə mən nə deyim?

Mənim səbrim - müt'iliyim

köləliyim!

Atam kölə olduğunu heç bilmədi,

«Ağa» kimi ömür sürdü.

Yaşayırdı,

düşünmürdü.

Mənsə kölə olduğumu

Qana-qana, bilə-bilə

yaşıyıram.

Öz-özümü dana-dana,

ölə-ölə

yaşıyıram!

Xoşbəxtliyim ondadır ki,

Düşmənimin hökmü böyük,

taxtı çürük!

Bədbəxtliyim ondadır ki,

Mənim səbrim,

Düşmənimin qüdrətindən daha böyük!

Sentyabr, 1972.

QƏRİBƏDİR

Dövrən bizi tarixdə veyilləndirən oldu

Bir yerdə donub, göl kimi lilləndirən oldu.

Dünyaya Uluq bəy¹ kimi dahini verən xalq

Bir qul kimi yad millətə pambıq verən oldu.

1973.

¹ Teymurləngin nəvəsi, məşhur astronom Uluq bəy nəzərdə tutulur

SƏMƏD MƏNSURA

*Hüquq, hüquq, nə gözəl şey, yetişməz isə əlim
Mən ölmüş olsam, unutma hüquqa həsrətimi.*

S. Mənsur.

Mənsur kimi haqdan yapışıb haqq dedi Mənsur,
Həsərət qalib öz haqqına çox göynədi Mənsur.

Hər mətəbin öz məğzini, öz rəngini gördü,
Ardında küdurət dayanan «eşqə» tüpürdü.

Aldanmadı üzlərdəki kirşanlara Mənsur,
Göz oxşayan, İman çalan «imanlara» Mənsur.

Xalqın o, böyük dərdinə Sabir kimi yandı,
Bir gün doğacaq ulduza qəlbiylə inandı.

Ey namusu şerində mücəssəm olan insan,
Namusuna, vicdanına, imanına qurban!

Öz xislətin olmuş sənə şerində təxəllüs,
Mənsur kimi sən dara çəkilsən də, sözün düz!

Mərdlik məqamından kişi tək enmədi ruhun,
Çirkinlərə çirkin dedi, çirkənmədi ruhun.

«Rəngdir»-dedin, hər məqsədə qoyduqsa da bir ad,
Qayən, əməlin haq dedi, rəng olmadı, ustad.

Aldanmadı dost çöhrəli bic düşməne Mənsur,
Rəhmət sənə, rəhmət sənə, rəhmət sənə, Mənsur.

Dekabr, 1973.

AT KIŞNƏDİ

At kişnədi...

Qazanxanın, Xançobanın

Qanı dindi damarımda.

Bu kişnərti havalandı

Cingildədi damarımda...

At kişnədi...

Ərənlərin nərəsinə

Əsdi dağlar,

Coşdu dağlar.

İtil çayın sahilindən

Qaldırıldı alaçıqlar.

At kişnədi...

«Aynalı»lar daraqlandı.

At kişnədi...

Tariximiz varaqlandı.

At kişnədi...

Hirsim mənim, kinim mənim,

Dağı yardı, daşı dəldi.

Ağzına daş basdırılan

Bulaqların suyu gəldi.

At kişnədi...

qanım coşdu,

Kişiliyim kişiləndi.

Qəzəbimdən yad başına

Daş ələndi...

At kişnədi...

Pəncərəni açıb gördüm

Koroğlular, qoç Nəbilər

Daşa dönüb daş olubdur.

Qırat, Dürat

Arabaya qoşulubdur...

1973.

65

SOĞAN

Soğan qabığına baxdı,
düşündü.
Başını buladı,
O, mənə döndü,
Dedi: - Sərt olacaq qış, bu il yaman.
Dedim: - nədən bildin?
Dedi: - Qabıqdan.
Qalındır, deməli, sərt keçəcək qış.
Təbiət əzəldən müdrik yaranmış.

O ki, nəğməsidir qaydanın, yönün.
Dağı yaratmamış ona yol seçir.
Soğanı soyuqdan qorumaq üçün
Onun paltarını o, qalın biçir.

Əhsən bu paltara, dona, təbiət.
Sən bu səxavətdə nəsən, nəsenmiş?
Ey ana təbiət,
Ana təbiət,
Bilmirdim,

Necə də rəhimlisənmiş!
Acı soğan kimi bəs, axı, mən də
Övladınam sənin, balanam sənin.
Mən də üşüyürəm.

Mənə gələndə
Rəhmin harda qaldı, ay anam, sənin?

Ələm çovğununda, qəm tufanında
Soyuqdan əsirəm, axı, mən yetim.
Soğana qıymadın.

Sənin yanında
Bir soğan qədər də yoxmuş qiymətim?

Nədir bu fikirlər, bu üzüntülər?
Ürəyi bir verdin, əzabı min-min.
Nolardı, mənə də dözümüm qədər
İztirab verəydin, əzab verəydin.

Sentyabr, 1973.

XƏYAL-XƏYAL

Asanlaşır həyat, hələ varkən xəyal, xəyal.
Ömrün davamıdır, yaşayırkən, xəyal, xəyal.
Dünyaya gəlməmişdən əzəl bir xəyal idim,
Getdim sə dünyadan, olaram mən xəyal, xəyal.

1973.

BELƏ QALMAZ

Sabir demiş, «Biz ərlerik»,

İş yerinə

«Özgəsinin sözlərini

əzbərlərik».

Toz-torpağı yel sovurar,

Dənəsi də yelə qalmaz...

Vallah, billah, belə qalmaz,

belə qalmaz!

Bu inamla yaşamışam,

Bizim kimi zəvzəklərin

İgidliyi dözümlə olsun,

«Heyvərəklik, boşboğazlıq»

bizim olsun.

Gələcəyin övladları iş görəcək.

Hamı dua əvəzinə «lənət» deyib,

Qəbrimizə tüpürəcək.

Deyəcəklər, ey babalar,

Yaş yetirib kal oldunuz,

Görə-görə kor oldunuz,

Dinə-dinə lal oldunuz.

Səbrinizə heyrdəyik,

Siz dözümdə fil oldunuz.

Ey nəvələr, nəticələr,

Biz heç nəyik, biz heç nəyik...

Gecə-gündüz babamızın

əməlinə heyrdəyik.

Heyrət edin sizsə bizim

səbrimizə...

«Lənət» deyib, siz tüpürün qəbrimizə...

Haqqımızı biz qanmadıq.

Biz bu günü yola verib

Gələcəyə inanmadıq!

Keçirdik öz əlimizlə

Boynumuzu biz xaltaya,

Sap olmadıq bir baltaya.

Ac olsa da, «toxuq» - dedik.

Biz ucadan «bəli» deyər çox bağırıq,

Qəlbimizdə «yox-yox!» - dedik.

Toz-torpağı yel sovurar,

Dənəsi də yelə qalmaz.

Vallah, billah, belə qalmaz,

Belə qalmaz!

1974.

ÖZ «MƏN»İMİN AĞASI

Öz yurdunda, öz evimdə özgəsi,
Oldu mənim gülşənimin ağası.
Ağlar qoydu inamı da sabaha
Bu günümün, dünənimin ağası.

O zamankı ümidimdən barındım,
Bu dövrənin çirkabından arındım.
Zülmərdən nə ağrıdım, nə sındım,
Ola bildim öz «mən»imin ağası.

Daşdan-daşa vurdu məni diləklər,
Qəderimə qəh-qəh çəkdi fələklər.
Öz səmtini dəyişməyən küləklər –
Vətən adlı yelkənimin ağası!

Kotanıma çox sürsəm də xama mən,
Yetişmədim bir müqəddəs kama mən.
Çox çalışdım, çox vuruşdum, amma mən
Olamadım Vətənimin ağası.

Ölə-ölə rəzalətin içində
Bərkimişəm məşəqqətin içində.
Bu zülmətin, bu zillətin içində
Olmuşamsa öz «mən»imin ağası,
Olacağam Vətənimin ağası!

Mart, 1974.

Qəlbim nə qədər ağladı sirdaşlarımızla
Səbrin kasası çağladı göz yaşlarımızla...

Sönmüş odu boş qəlbimizin... Yoxsa, öyündük,
Bir böylə qapazdan gic olan başlarımızla?

Biz damğa vurub kam alırıq bir-birimizdən
Öz quşlarımız məhv olur öz daşlarımızla...

Ağlım məni hey səbrə çəkir, «döz» deyir hər gün,
Ünsiyyətə məcbur edir oğraşlarımızla...

Türkün, bizi düşmənlərimiz yüz yerə bölmüş,
Birləşməliyik, gec-tezi qardaşlarımızla

Fevral, 1974.

İNAMIMLA

Sənin uzaq görən iti gözün yox,
 Amma uzaq vuran tankın, topun var.
 Sənin ədalətin, doğru sözün yox,
 Haqqın yoxluğundan quru gopun var.

Gücünü, zorunu gözə dürtmə çox
 Sökən də inamdır, quran da inam.
 Bütün ömrüm boyu ciyərimlə yox,
 Ancaq inamımla nəfəs almışam.

Demə ki, dəryayam, dərindir təkim
 Vallah, quruyursan sən damla-damla.
 İnamdır əqidəm, gücüm, məsləkim,
 Qələbə mənimdir bu inamımla!

Avqust, 1974, Şəki.

SUAL – CAVAB!

Ulu zaman!
 Sən varmısan, sən yoxmusan?
 Yoxdu buna vəqif olan.
 Gör necə də gerçək olub uydurulan!
 Gün uydurduq, il uydurduq, ay uydurduq.
 Özümüzdən yalan-yalan say uydurduq.
 Nizam qurduq, ölçü qurduq.
 Getmək üçün,
 Gəlmək üçün.
 Ömürlərin
 əvvəlini,
 axırını bilmək üçün.
 Bir zamanı uydurduq ki,
 Qoy günahkar bu dolanan dünya deyil,
 zaman olsun.
 Qoy həqiqət yalan olsun.
 İnsan açıb əllərini dedi: – Zaman,
 Niyə sən öz qurduğunu uçurursan?
 Xıncır-xıncır üyüdürsən ömürləri
 Milyon-milyon ildən bəri.
 Bəs axırı harda bitir
 Bu dövrənin, yoxdu bilən.
 Üyüdənin hikmətindən
 Xəbərsizdir üyüdülen.
 Qoca dünya,
 Qucağında neçə ömür
 Çiçək kimi açıb soldu.
 Beşcə çərək torpaq üçün
 Qan tökənin, baş kəsənin
 Son qisməti iki çərək torpaq oldu.
 Sənsə durdun öz əvvəlki məqamında,

Nə böyüdün, nə kiçildin.

İldən - ilə təzələndi

Köhnə cildin.

Qoca dünya,

Bu sahiblik nədir səndə?

Mən ki, səni belə gördüm,

Xəbərsizsən özündən də.

Qoca dünya,

Çox qocasan,

ancaq sənin

Qocalıqdan əsərin yox.

Öz işindən, əməlindən

xəbər yox.

Sinən üstə kimi sökür

kimi tikir.

Kimi dərdin özünü də

dərdləndirir,

Kimi dərdi özü çəkir.

Nə sökənə nifrətin var,

Nə tikənə bir «sağ olun»...

Baş ağrı dolanırsan,

Bir yönün var, bir də yolun.

Mənsiz dünya! Söylə nədən?

Mən də bir gün gedəcəyəm

Bu yoxluğa, söylə, niyə biganəsən?

Anam dünya!

Etibarın bumu sənin?

Sirri nədir möcüzəli bu pərdənin?

Sanki dünya

Pıçıldadı qulağıma elə bu dəm:

-Gəlişindən nə qazandım,

Gedişindən nə itirəm?

Ölümləri rədd eləyən

Gəlimləri rədd eləyir.

Bu gəlimlər, bu gedimlər

Məni hər gün təzələyir.

Su bir yerdə durmamalı,

Axmalıdır.

Yerdə pöhrə boy atmalı,

Göydə şimşək çaxmalıdır.

Mənim təzə qalmağımçın

Su buluda çevrilməli,

Bulud suya,

Daş torpağa.

İnsanlar da dövr eləyir,

Bulud kimi göyə qalxıb,

Yağış kimi yağa-yağa.

1975.

YALAN

Yalan özü qışqırır ki,
 -Axı, mənim öz adım var.
 Mən yalanam,
 Mən yalanam.
 Niyə məni başqa adla çağırırlar?
 Heç olmasa öz adımla, ünvanımla
 İstəmirəm haqqı danam.
 Yalan özü qışqırır ki:
 -Vallah, billah, mən yalanam!
 Ancaq ona bircə nəfər
 «Sən yalansan!» - deyən oğul
 tapılmadı.
 Yalan oldu düzün adı.

May, 1976.

DİZ ÜSTƏ

O, çox əzəmətli, çox qüvvətlidir
 Böyükdür,
 Nəhəngdir və qüdrətlidir.
 Bunu çox eşitdik, çox dedik düzü.
 Çox deyib, alçaltdıq öz-özümüzü.
 Onun böyüklüyü aydındır bizə.

Bir baxaq,
 Bir görək,
 bilək, biz nəyik?
 O, böyük görünür gözlərimizə
 Nədən ki, özümüz diz üstündəyik.

Kiçildik, biz ona böyük dedikcə
 Yətdər bu səcdələr, bu diz çökmələr.
 Biz onun önündə iməklədikcə
 Əzdi başımızı nallı çökmələr.

Duraq ayaq üstə!
 Axı, ərək biz.
 Qalxsaq, o kiçilər, böyüyərək biz.

Avqust, 1976, Şəki.

ÖLÜMLƏ QARŞI-QARŞIYA

Dünən gecə yuxudaykən
Qarşılaşdım ölümə mən.

Dedim: - Örtün tez qapını,
Pəncərəni,

Qoy tapmasın ölüm məni.
Öz içimdən

baş qaldırıb

qəh-qəh çəkdi,
güldü ölüm.

Mən ağladım zülüm-zülüm.

Ölüm dedi: - Mən sənə öz içindəyəm.

Sənə bir doğulmuşam.

Havaxt səndən gen olmuşam?

Örtmə qapı-pəncərəni,

Sən ayıra bilərsənmi səndən səni?

Dedim: - Məndən istəyin nə?

Dedi: - Hərdən görünməsəm gözlərinə

Ayılmazsan bu dünyanın xumarından.

Deyirəm ki,

Sən gəlmisən getmək üçün,

Ayıl, insan!

Dedim: - Axı, nə görmüsən

Xəzan kimi bu əsməkdə –

Yaranmışı yox etməyə tələsməkdə?

Nə tikirsən,

Nə qurursan,

Yaşayanı yox eləyib,

Yarananı uçurursan.

Dedi: - Çünki əbədiyyət öz adımdır.

Dağıtmaqsa inadımdır.

Həyat anı,

Ölüm ölməz.

Zamandan da, məkandan da

Qoca olan ölüm bilməz.

Mən olmasam sular axmaz,

alov yaxmaz,

Bulud enməz.

Sular ölər axmazında,

Qoca dünya təzələnməz.

Həyat – ölüm! Bir-birinin

həm ilkidir,

həm də sonu.

Varlığında görməlisən yoxluğunu.

Həyat – ölüm!

Bir-birinin qənimidir.

Dünya özü bir yuxudur,

Yuxu özü varlığında yox kimidir.

Yaranmışın

hədəfi mən,

yönü mənəm!

Zamanın da, məkanın da

Sonu mənəm.

Sonu mənəm!

Mən əbədi soyuqluğam,

Mən heçliyəm,

Mən yoxluğam!

Dedim: - Söylə, heçlik nədir?

Mən heçliyi dərk etmirəm.

Dedi – heçlik ikimizin birliliyidir,

Mən ki, səni tərk etmirəm.

May, 1976.

ÖZGƏ LİMANLARA

İtirib həyatda bəzən büsbütün
 Tapırdım özümü yuxularımda.
 Bağına dağ basıb cəllad qorxunun
 Deyirdim sözümü yuxularımda.

Yuxumda gürz vuran Koroğluyam mən,
 Ayıldım, mələyən bir toğluyam mən.
 Qurdun qapısına gələr, mələrəm,
 Bir çəngə ot üçün mələr, mələrəm.
 Mənə qüvvət verin, mənə güc verin,
 Məni babam kimi kişiləşdirin.
 Nağıl yuxularım, bal yuxularım,
 Çaylardan ümmana yol yuxularım,
 Özgə limanlara yol alır daha.
 Yoxsa, özüm kimi qocalır daha?!

İyul, 1976.

QƏZƏB BORCUMUZ

Zülumdən göylərə dirək oldu ah,
 Axır sarsıtdılar iradəmizi.
 Yaşamaq əzaba dönüb, ay Allah,
 Ya öldür, bu dərddən ya qurtar bizi.

Təzə izlər açdı təzə xəbislər,
 Zülmü geydirdilər gündə bir dona.
 Səslər gətirdilər, lap yeni səslər
 Zülmün Nuhdan qalan əlifbasına.

Arxamız dərədir, önümüz qaya,
 Nə öndə sabah var, nə dalda keçmiş.
 Deyirəm, yaşamaq – bəlkə dünyaya
 Qəzəb borcumuzu ödəmək imiş?!

İyul, 1976, Şəki.

VAR – YOX

-Getmədin ardınca sən arzu, kamin
 Beləysə, dünyadan nədir məramın?
 -Qəlbi təmizləmək qərəzdən, kindən.
 Gerçəyə tapınmaq, haqqa can atmaq.
 Var kimi görünən yoxluq içindən
 Yox kimi görünən varlığa çatmaq!

1977.

MÜSAVAT

Zülmətlə savaşlarda zəfər çaldığı gündən,
Qəlblərdə azadlıq odu yandırdı Müsavat.
Ulduz və hilal eylə ki, üç rəngə qovuşdu,
Boz qurdu könüllərdə oyandırdı Müsavat.

Meydan oxudu qan çiləyən dövrəyə qarşı,
Hər zalimə, hər nadana, hər hədyana qarşı,
Tüğyan elədi eyləki zülm insana qarşı,
Öz həddini zalimlərə qandırdı Müsavat.

İlhamını almış o, Vətən adlı gözəldən,
İman suyunu, çünki, o içmişdi düz əldən.
Xalq naminə haqq adlı vuruşlarda əzəldən
Ön cərgədə hər tilsimi sındırdı Müsavat.

Öndər dedi: - İstiqbal üçün dağ aşalım biz,
İstiqlala, istiqbala daim qoşalım biz,
Bir türk kimi islamaşa, çağdaşlaşalım biz
Amalına bir xalqı inandırdı Müsavat.

Amalı təmiz, məqsədi aydın, üzü ağdır,
Ən ali məramında qərəzlərdən uzaqdır.
Tarix şüuru – xalqımı millət yapacaqdır
Haqdan dönəni haqqa tapındırdı Müsavat.

Düzlük şuarı daima çarpışdı yalanla,
Torpaqdan alıb qüdrəti, kökləndi zamanla.
Cənnət edəcək amala dönmüş bir imanla
Ünvanı Azərbaycan olan yurdu Müsavat.

Fevral, 1977.

ALLAHU - ƏKBƏR

Allaha ucalan ulu bir yolun
İlkin pilləsidir Allahu-Əkbər.
Haqqı dananların üzünə dəymiş,
Haqqın şilləsidir Allahu-Əkbər.

Göylərin nidası ucalıb yerdən
Daim xilas edir xeyiri şərdən.
Qüdrəti – kamilin minarələrdən
Gələn nəğməsidir Allahu-Əkbər.

Məkana, zamana, dövrə o, soltan!
Odur həqiqətə qapılar açan.
Möminlik yolunda qəlbə nur saçıran –
İman şöləsidir Allahu-Əkbər.

Odundan əriyər sinə dağları,
İşığa bürüyər qaranlıqları.
Donmuş ümidləri, batmış haqları
Bir anda isidər Allahu-Əkbər.

Dünyanın əzəli borcludur ona,
O bir pəncərədir əvvəldən sona.
Görünməz dünyanın var olduğuna
İnam müjdəsidir Allahu-Əkbər.

Odur əyriliyə düzün həmləsi –
Rəhmin ilk nidası, axır cümləsi!
Allahın səsidir vicdanın səsi,
Vicdanın səsidir Allahu-Əkbər.

1977, İstanbul.

TARİX

Bizi ayırdılar mənliyimizdən
Millət kökdən qopan bir budaq oldu.
Süzüldü yad səsi öz neyimizdən,
Keçmişin üzünə indim ağ oldu.

Hələ unuduldu Quran da, din də
Keçib gəldiyimiz yollar danıldı.
Əridik özgələr, yadlar içində
Hünərli, zəfərli illər danıldı.

Tarixdir hər daşın, qayanın yaşı,
Tarixlə bağlıdır insan yurduna.
Yox isə bir xalqın tarix yaddaşı,
Vətən də qurucu torpaqdır ona.

Yanvar, 1977.

QAYTARA BİLƏRMI?

Həkim nüsxə yazır,
Çöhrəsi dalğın.
Kağızın o üzü, bu üzü doldu.
Mənim neçə illik əzablarımın,
Ağrımın, acımın çarəsidir bu?

O, öz yazdığına inanır, görən,
İnana biləydim mən də, kaş, ona.
Çəkdimmi dərdimi tərəzilə sən –
Həkim, qiyas oldu hansı daş, ona?

Yaşımı soruşdun, ağrı-acılar
Ölçüldü dünyada hansı yaş ilə?
İnsan əzabını çəkə bildilər
Hansı tərəzilə, hansı daş ilə?

Nə dərdimi bildin, nə dərmanımı,
Bunlar təsəllidir,
Təsəlli yalnız!
Bir ömürlük dərdin ağırlığını
Heç çəkə bilərmi bir parça kağız?

Verdiyin nüsxədə o qüdrət hanı –
Açılsın düşünlər, gümanlar, həkim?
Zamanın insandan aldığılarını
Qaytara bilərmi dərmanlar, həkim?

Yazım öz dərdimin nüsxəsini mən:
Bir səhər şəfəqi, bir qom yasəmən.
İlk sevgim, ilk görüş, ilk qəsəm, ilk and.
Quşa daş atdığım qarağac sapand.

Fevral, 1977.

Xərçəngdən, infarktdan xəbərsizliyim,
Dağlarda çaldığım o qarğı neyim,
Geriyə qayıtsın çilingağacım,
Dinləsin dərdimi öz anam, bacım.
Marxal dərəsində ilk ayaq izim,
Taxçalı, boxçalı komamız bizim,
Şirin nağıllara inamım gəlsin,
Sehrli yollara inamım gəlsin.
Gəlsin, simurq quşun lələyi gəlsin,
Məlik Məhəmmədin biləyi gəlsin.

Hanı mərd əlində sehirli toppuz? –
Vura, zülmün evi uçula dərhal.
Hanı yaddan çıxan o sehirli söz –
Mən deyəm, qapılar açıla dərhal.

Gündə neçə dəfə bu zaman məni
Dərdimlə bərabər udur, ay həkim.
Aldat o nüsxənlə sən özgəsini,
Dərdimin dərmanı budur, ay həkim.

1978.

ÇÖLDƏ HAQQ AXTARMA

Hamı çölə baxır,
kөнүlsüzlüyü
Heç kəs hünər bilməz içinə baxsa.
Hamı çöldən umur haqqı, düzlüyü,
Çöldə haqq axtarma, içində yoxsa.

Adam axtarıram, hamıdan önce
İçini arasın, özünü görsün.
Hardasa boğulan haqqı görəncə
Haqsızın üstünə qılinc sıyırsın.

Haqsızın səsi gur, rəngi də min-min,
Hər yerdə görürük təntənəsini.
Adam axtarıram, eşidə bilsin
Quyuda boğulan haqqın səsinə.

İnsan da ölüdür, vicdan öləndə
Ağlasın, gerçəyi çağırın yasa.
Biz insan deyilik haqq döyüləndə,
Vicdan içimizdə qımıldanmasa.

Hamı çölə baxır,
kөнүlsüzlüyü
Heç kəs hünər bilməz içinə baxsa.
Hamı çöldən umur haqqı, düzlüyü
Çöldə haqq axtarma, içində yoxsa.

Yanvar, 1978.

SƏBR ELƏDİK

Açıq gündən gözüümü
 Ümidlərin laylasında
 Xumar gördük özümüzü.
 Arzumuzu vermədilər,
 Bizə ancaq döz, dedilər.
 Elə bildik, düz dedilər.
 Hər gecənin gündüzü var,
 Gələcək gündüz, dedilər.
 Biz gözlədik.
 Qəlbimizdə baş qaldıran
 ümidləri əzizlədik.
 Hey izlədik,
 Uca-uca kürsülərdən
 Vəz olunan nitqləri.
 Həyatda yox,
 qəzetlərdə göstərdilər
 bizə yalnız xeyri-şəri.
 Şirin-şəkər yalanları yeyə-yeyə
 Biz inandığ gələcəyə.
 O gəlmədi,
 Düz əyildi,
 Əyriliklər düzəlmədi.
 Arzumuzun əvəzinə
 Bizə yenə söz verdilər.
 Həqiqəti görməməkçün
 Dəyişdirib gözüümü
 Bizə başqa göz verdilər.
 Baxıb saxta gözüümüzlə
 Hamar gördük çuxuru biz.
 Saray bildik axuru biz.
 Görəmmədik qat bağlayan paxırı biz.

Bu paxırı görənləri,
 Xalq yolunda candan keçən ərənləri
 «Xalq düşməni» damğasıyla
 Ləkələyib məhv etdilər.
 Haqq adına haqqı yıxıb sürütdülər.
 Bozu ağdan seçənləri
 zindanlarda çürütdülər.
 Susub dözdük, döz, dedilər.
 Sözdən boluq
 Söz içində üz, dedilər.
 Söz içində üzə-üzə
 Səbrimizdən bəzək vurduq ömrümüzə.
 Hər cəfaya dözə-dözə
 Biz alçaldıq addımbaş.
 Qul etdilər vətəninə vətəndaşı,
 Ayaq altda palaz oldu ləyaqəti.
 Biz ucalıq zənn elədik rəzaləti.
 Səbr elədik.
 Qara günü ağ söz ilə pərdələdik.
 Zənn etməyin,
 bədbəxtliyi özümüzdə dərd elədik.
 «Biz xoşbəxtik, bəxtəvərik» - sözlərini
 Şüar kimi dilimizdə vird elədik.
 Qırıb qalın meşələri
 Pambıq əkdik.
 Qanımızdan güləb çəkdi.
 Yüz hektarın məhsulunu on hektara,
 On nəfərin məhsulunu bir nəfərə
 yaza-yaza,
 Həm insanı, həm torpağı
 Necə verdik biz güdaza.
 Meydan verdik ağ yalana,
 Həqiqət də tapdalana-tapdalana

Çəkildi dağlar dalına,
 Bəlkə... orda daldalana.
 Səbr elədik,
 Özümüzə cəbr elədik.
 Orden, medal yarışında
 Dumanladıb beyinləri
 DDT-ylə zəhərlədik
 Yüz-yüzləri, min-minləri.
 Bircə çəngə ağ pambığa
 Qurban verdik gənc qızları, gəlinləri.
 Bu dünyaya göz açmamış körpələri
 Bətdəcə zəhərlədik.
 Yaşamadıq, baş gırlədik
 Yalan-yalan vədləri yeyə-yeyə,
 Ümid ilə qarnımızı doyuzdurub,
 Biz inamla yenə baxdıq gələcəyə.
 Gələcəklər gəlib keçdi,
 Ümidimiz doğrulmadı.
 Şirin-şəkər yuxular da çin olmadı.
 Amma yenə səbr elədik.
 Qəlbimizi arzulara qəbr elədik.
 Susmağı da qeyrət sandı qeyrətimiz.
 Səbrimizin laylasında
 xumarlandı qeyrətimiz.
 Bu dözümə,
 Bu zülümə
 Heyrətdədir heyrətimiz!

Sentyabr, 1979.

LAL - KAR

*Dil açmada lallıq da gedər, karlığımız da.
 Çün lallığımız doğmuş idi karlığımızdan.*

Şəhriyar.

Həm lal olduq, həm də kar
 Lallıq karlıqdan doğar.
 Niyə lal olduq, görəni?
 Bunu bilirsənmi sən?
 Bunu bilək biz əvvəl,
 Ötənlərə baş vuraq
 Bunun üçün indi gəl.
 Zaman-zaman əzildik
 Məhkum olduğumuzu
 Nə anladıq, nə bildik.
 Bununçün də soydular
 Dərimizi qatbaqat.
 Haqqımızı kimsədən istəmədik, ey ustad.
 Çünki onu qanmadıq.
 Bu miskin halımızdan
 Qızarıb utanmadıq.
 Bütün dünya oyandı,
 Biz hələ oyanmadıq.
 Susduq, hər şeyə dözdük.
 İçimizdən oyulduq.
 Karlıqdan lal olmadıq,
 Susduq-deyə lal olduq.
 Sabirimiz demişkən:
 «Bir əcayib şeyik biz».
 Tərs gəlib hər işimiz.
 Bizim çaqqalımız da

Gəlir öz dağımızdan.
Bizim karlığımız da,
Bizim lallığımız da
Doğub susmağımızdan.

İyul, 1979, Şəki.

ALLAHIN ZİDDİ Kİ, YOXDUR

Dedi: - Ağlım ora varmaz, yoxun isbatı da yox.
Görmürəm, görmədiyim bir şeyin heç zətı da yox.

Dedim: - Heç söz də görünmür gözə, lakin can alar,
Onun hökmüylə ürəklər gah enər, gah ucalar.

Hər şey öz ziddi ilə aşkar olurkən binədən
Allahın ziddi ki, yoxdur, görəmməzsən onu sən.

May, 1979.

ÖMÜRLƏ ÖDƏDİK

Arzuyla imkanın davası bitməz,
Qocaltdı bu cənglər, davalar bizi.
Dalınca qaçdıqca biz arzuların
Vaxt da dalımızca qovalar bizi.

Heç nə arzulama, heç nə istəmə
Elə yox kimidir dünyanın varı.
Dünya gəldi – gedər mənzilmiş, demə
Biz də bu mənzilin kirədarları.

Biz mənzil haqqını ödədik hər il,
Yaşamaq haqqını qazanmaq üçün.
Ancaq bilmədik ki,

pul ilə deyil,
Ömürlə ödədik biz onu hər gün.

Fevral, 1979.

AYI

-Ata, ayı gəlib məhəlləmizə
Yaman toy tutacaq, deyəsən, bizə.

-Bilirəm, ay oğul,
ac aylardan

Nə desən görmüşəm.
Gözlərim yenə.

Ancaq bu gəlişi yozma heç zaman
Ayının gücünə, cəsarətinə.
Onun məhlədəki hökmündən, yəqin
Xətər toxunacaq bir zaman bizə.
Dərd budur: Ayını qeyrətimizin
Kəmliyi gətirib məhəlləmizə.

İyul, 1979, Şəki.

ALUŞTADA ƏMƏTXAN SULTANIN HEYKƏLİ ÖNÜNDƏ

*Müharibə illərində Kırım
tatarlarını Krimdən sür-
gün etmiş. Amma cəbhədə
böyük qəhrəmanlıq göstə-
rərək, iki dəfə Sovet İtti-
faqı Qəhrəmanı adı almış
tatar oğlu Əmətxan Sul-
tana doğulduğu Aluşta
şəhərində heykəl qoymuş-
lar. Paradoksa baxın!
Millətin qovulduğu yerdə
həmin millətin oğluna
heykəl!*

Əmət Sultan!
De, hardadır indi sənin ana yurdun?
Sən cəbhədə Rusiyanı qoruyurdun.
Həmənlə Vətəninədən sürgün etdi
millətini,
Tapdaladı namusunu, qeyrətini.
O, üzünə gülə-gülə
Yaxşılığın əvəzini çıxdı belə!
Eşitmişəm, bu təhqirdən
Qəlbin olmuş oyuq-oyuq,
Sənin ana torpağından özünə yox,
Təkcə sənəin heykəlinə yer verdilər.
Sənə sənəin qan bahanı göstərdilər.
Dəyərinə diqqət elə
Alçaldılan şərəf, şanın!
Vətəninə ucaldılar

heykəlini qəhrəmanın.
Dedilər ki, biz sevirik Əmətxanı.
Demədilər: Bu igidi yetişdirən
millət hanı?
O, göydənmi düşdü yerə?
Atası kim, anası kim? Milləti nə?
O igidin məhəbbəti yox idimi
Vətəninədən qovduğunuz millətine?
Düşünə cüt ulduz taxıb dedilər ki:
«Öz millətin sənə yaddır.
Atan da biz, anan da biz.
Dedilər ki, sən yaxşısan,
Atan da pis, anan da pis...»

Heykələ bax!
Qəzəb yağır baxışından.
Sən dostunla düşməninə
Seçəmmədin, ey Əmətxan!
Sən qəzəblə nə baxırsan qərbə sarı?
Döndür, döndür sən Şimala
O qəzəbli baxışları.
Qərbdə deyil, qardaş, sənəin
Şimaldadır öz düşmənin!
O düşməni ki, torpağına sahib olub
Səni dandı.

«Ayı dağ»da¹ ayılandı.
Necə deyim «qəhrəmansan»
mən də sənə –
Dostu ilə düşməninə seçməyəne?
Sənəin iti nəzərin var.
Yaxşı vuran,

¹ Krimda dağ adıdır.

Ancaq niyə vurduğunu
Düşünməyən bir ovçuya bənzərin var.
Atəsinə öz ürəyin hədəf oldu,
Şərəfsizlik indi dönüb şərəf oldu.

Heykələ bax! Dayanıbdır əzəmətlə,
Ləyaqətlə
Millətinin şərəfini

Qoruyan bir igid kimi.
Döşündəki o ulduzlar
Əldən çıxan torpağının əvəzimi?

Əmət Sultan,
Sənə haram elədilər halalını.
Sən tutuşdur heykəldəki qürurunla
Həyatdakı bu halını.
Vallah, billah, yaraşmayır qürur sənə,
Qanan hər kəs gülür sənə!
Kimdir sən o dünənki qürurunu

Bir quruşa bu gün alan
Ey Vətəndə daşa dönüb yalnız qalan!
Sən döyüşdün
Düşmənin düşmənilə nahaq yerə.
Döşündəki nişanlardan
Bu gün gərək Vətən boyda
Dərd göyərə, qəm göyərə!

Aprel, 1980. Krim, Aluşta.

BU DA BİR ÜSULDUR...

Babam sultan idi, atam qul oldu,
Atam yağmalandı, atam soyuldu.
Mən də soyuluram, bir fərqimiz var:
Atam dərk edirdi soyulduğunu,
Səadət bilirəm mən səfeh bunu.

Atamın sərvəti daşındı, yalnız
Möhür vurmadılar təfəkkürünə.
O, öz ağlı ilə düşündü, yalnız
Düşünən olmadı onun yerinə.

Qanıma sordular... Qanmayım deyər
Fikrimə, ağlıma qandal vurdular.
Sərvətim daşındı... üstəlik hələ,
Özümü özümə unutdurdular.

Bu da bir üsuldur, qədimdən qədim
Zalimlər ayırır kökü budaqdan...
Elə səfeh oldum, seçə bilmədim
Zülmü əsarətdən, haqqı nahaqdan.

Mən öz faciəmi səadət bildim,
Toyumda ağladım, yasımda güldüm.
Zülmətə nur dedim, yoxa var dedim,
Ən böyük bədbəxtə bəxtiyar dedim.
Ayıra bilmədim xeyiri şərdən –
Doğrunu əyridən, duzu şəkərdən.

Nə yönüm görünür, nə də sahilim,
Mənə zülm edənə penahım dedim.
Məni yaradana mənim qatılım,
Amma qatiliyə allahım dedim.

Fevral, 1981.

BAŞQASININ YASINDA

Dərindir, qorxuludur sakit axan lal sular.
Bir kəlmənin içində bə'zən neçə söz yatır.
Adi gözlə görünməz orda yatan duyğular,
Çözələsən, görərsən kül altında köz yatır.

İçimi göstərmədim cahil tutan güzgüyə,
Üzdə gülüb, içimdə müşkülümə ağladım.
Milletimin dərini ünvanlayıb özgəyə,
Başqasının yasında öz ölümə ağladım.

Dekabr, 1981.

Alçaqlığı bir qayə sanıb «yüksəlirik» biz
Alçaqlığı, satqınlığı qeyrət bilirik biz.

Qanmazlığımız qanmağımızmış, demə, yarəb,
Qollardakı zəncirləri ziynət bilirik biz.

Yaxşıyla pisin fərqlini dərk etmədi nadan,
Bədbəxtliyi, vallahi, səadət bilirik biz.

Biz burda külük, orda cəhənnəm bizə neylər?
Dünyəvi cəhənnəmləri cənnət bilirik biz.

Zindanda doğulduq, o qədər zülmə alışıdıq,
Məhbusu azad, zülmü ədalət bilirik biz.

Hər zülmə şükürlər deyə zülmətdə süründük,
Məhbusluğu, məhkumluğu qismət bilirik biz.

Sabir o zaman cəhl ilə nadanlığa gülmüş,
Nadanlığı indiyə fərasət bilirik biz.

Alçaqlığı amal götürüb «yüksəlirik» biz,
Alçaqlığı, satqınlığı qeyrət bilirik biz.

1982.

HÜSEYN CAVİDƏ

Sənin amalını çəkdilər dara,
İllər gəlib keçdi bir hovur kimi.
Vücudun torpağa dönəndən sonra
Ana torpağına döndün nur kimi.

1983.

KİMİN ƏLİLƏ?

Bir eldə neçə yol, neçə inam var
Bu yollar, inamlar güclüdür bizdən.
Vətəni doğrayan, bölən hüduqlar
Düşdü xəritəyə «qeyrətimizdən».

Qeyrət torbasıyıq söhbətdə, sözde
Axır qanımızdan qanı Babəkin.
Əslində, bölünüb qeyrətimiz də
Bölünən yurdumuz, dilimiz təkin.

Niyə ayaqlara düşdü bir belə
Bu xalqın namusu, şərəfi, yarəb?
Bu bədbəxt millətin –
kimin əlilə,
Harda düyün düşüb kələfi, yarəb?

Girib qınımıza kiçilmişik biz,
Hamımız bir qismət çörək hayında.
Qurtarır ən böyük mübarizəmiz
Yaddan aldığımız tula payında.

Hünər damarımız kəsilib çoxdan,
Seçilmir, vallahi, yatan oyaqdan.

Bu xəstə millətin qızdırmasını
Ölçməyi bacaran termometr yox!
Qorxu – kişiliyin əyləc basanı
Biz öz qorxumuzda dəfn olunmuşuq.

İyun, 1983.

BƏLKƏ AYILDIM*Zori Balayanın «Ocağ»ına cavab*

Gah Şərqə, gah Qərbə qol budaq atdıq,
Biz tarix yazmadıq, tarix yaratdıq.
Sizsə özünü zə hey zaman-zaman
Tarix uydurdunuz şərdən, yalandan.
Gerçəyin üzünə boya sürtdünüz
Böhtanı doğru tək gözə dürttdünüz.

Utanmaz üzünlə, Balayan, utan
«Bala»dan yaranmış öz soyadından.
Nədir Ələkçiyan, Dəmirçiyanlar?
Ələyə, dəmirə sən nə deyirsən?
Türkü bəyənəməyib sən açıq aşkar
Türkün sərvətini mənimsəyirsən.

Nə tez cığırından çıxıb qudurdun
Dünənki ağanın üzünə durdun.
Rusun hiyləsiylə köçüb İrandan
Bizə sığınmaqçın masqa geydiniz.
Pənəh xan Şuşanı tikdirən zaman
Çaydan daş daşıyan qulbəçəydiniz.
Vaxt keçdi, girdiniz başqa bir dona,
Düşdünüz ağalıq iddiasına.
Guya bu torpağın qəsbkarı biz,
Əsl sahibkarı yalnız sizsiniz.

Tarixin dərsləri unudulamaz,
Dünənki nökrədən ağa olamaz.
Saxta dəlillərlə yanan bu «ocaq»
Nifrət çöplərilə qalanıb ancaq.

Geydin astarını sən həqiqətin
Hər kəlmən uydurma, hər cümlən qərəz.
Türkə bəslədiyin kinin, nifrətin
Sıqləti çəkiyə, ölçüyə gəlməz.

Düşmən kəsildiniz haqqa, gerçəyə
Əslində olmayan «soyqırım» - deyə.
Bürüdü dünyanı hay-harayınız,
Quyruq bulamaqda yoxdur tayınız.
Sənin «tarixinin» dolanbac yolu
Yalanla, böhtanla, şərlə dopdolu.
Allah, elə bil ki, yaradıb səni
Bizim başımıza bəla, erməni.

Həmişə oyaqsan...
sən bu gününə,
Mənsə keçmişimə uydum, bayıldım.
Uydur yalanları, uydur sən yenə
Bəlkə, qəflətimdən bir gün ayıldım.
Mən öz keçmişimlə xumaram hələ
Balayan, sən allah, mənə iynələ.
Elə iynələ ki, göynəyən ağrı
Mənə çoxdan çatıb, hamıya çatsın.
Düşünüb sabahı deyirəm bəri
Rəhbərim oyanıb xalqı oyatsın.

Dekabr, 1984.

BİR ULU MƏZAR

*Xalqa milli azadlığın nə
olduğunu başa saldıq.*

M.Ə.Rəsulzadə

Gəldim ziyarətə bir ulu qəbri,
Arzumla, fikrimlə, dopdolu qəbri.
Kimdir burda yatan?
-Şanlı dünənim.
Məkkəmin içində Məkkəmdir mənim.

Bu ulu məzara Məkkəmdir – dedim.
Mən ondan bir ovuc torpaq götürdüm.
Bu ulu məzarı məzar bilmədim,
Yatanın böyüklük haqqını gördüm.

Mənimçün bu məzar bir məzar deyil,
Dünənki qüdrətim, fərasətimdir.
İki il yaşayan, yalnız iki il –
Qundaqda boğulan hürriyyətimdir.

Dəydi bir-birinə əvvəl də, son da
Yatır bu məzarda eşqim, vicdanım.
Qədim Türk elinin ana qoynunda
Yatır bəxti yatan Azərbaycanım.
Yatır bu məzarda, qeyrətim, yatır,
Dünənki şərəfim, şöhrətim yatır.

Yatır millətimin öz ilkin adı,
«Mən də varam» - deyən səsi, fəryadı.

Yatır səadətim, yatır bayrağım,
Yatır qənimimə mənim göz dağım.
Yatır öz keçmişim, yatır səhərim,
İyirmidən bu yana itirdiklərim.

Atam, azadlığın nə olduğunu –
Onun ləzzətini dərk etdi xalqım.
Sabah, ya biri gün, bilirəm bunu,
Yenə qalxacaqdır enən bayrağım.

Qəbrindən aldığım tütyə torpağı
Sənin qaldırdığın şanlı bayrağın
Dibinə qürurla tökəcəyəm mən.
Orda gələcəyi əkəcəyəm mən.

Oktyabr, 1987, Ankara.

* * *

Şərin əliylə ölən, xeyrin xeyirxahlığının
Sığılhyyla dirildi.
Yüz il yatmış gözəli bir nəvaziş, bir öpüş
Dərhal oyada bildi.

1989

ZİNDANDA ŞE'R

(kiçik poema)

*Həbsxanada şe'r yazdığı-
na görə H.Cavidin cəza-
sını 5 il də artırdılar.*

*Turan Cavidə yazılan bir
məktubdan.*

1

-Sən qanunu pozmusan –
Deyə onun cəzası
Beş il də artırıldı.
Şe'r yazmaq günahmış.
Qəfəsdəki qartalın
Qanadları qırıldı.

Onun gözü tutuldu
Deməyin ki, kor oldu.
O gördü daha aydın,
Daha dərin, daha düz.
Ümidinin gözüylə,
İnamının gözüylə
O gördü,

zülmlərlə
Dayananda üzbəüz.

Şair gözsüz də yaşar
Gecə gündüzdür ona.
Qəlbi, hissi, duyğusu,
İdrakı gözdür ona.

Gözlü ikən kor olan,
Anasının südüne,
Vətəninə adına,
Tüpürən, nankor olan,
Özünü alçaq görüb
Özgəsinə vurulan,
Yalanlara əl çalib
Həqiqətə kar olan,
Dal çevirən, göz yuman,
Haqqını cırə-cirə
Yad qapısından uman,
Dilənçi paylarını
Böyük səxavət bilən,
Babasının önündə
Əyilmiş qul önündə
Özü qul tək əyilən,
Bağırovlar gözüne
Bir yox, on çəsmək taxa,
Dağın başına çıxsa,
Cavidin gördüyünü
Görə bilərmə? Əsla!
Görən göz yox, ürəkdir
Göz duyğuda gərəkdir
Göz idrakda gərəkdir.

Günahı nəydi onun
Cəzasının üstünə
Beş il də artırdılar?
O, qəfəsdə ötürmüş
Bundan böyük günah var?
Şe'r – işıq, şe'rdən
Nura boyandı zindan.

Bəs qorxmasın neyləsin
Yarasa bu işıqdan?

Bəs həbsinin səbəbi
Nə imiş?
Bildirdi hamı:
Həqiqəti yalana
Dəyişmədi ilhamı.
Xərabəni mədh edən
Bayquşa o, «kəs!» dedi,
İçində çırpındığı
Məhbəsə məhbəs dedi.

Günahı ondaydı ki,
O, zülmə əyilmədi.
Ağa doğulmuşdu o
Nökər ola bilmədi.

Günahı ondaydı ki,
O, qula qul olmadı.
Millətinə oğuldu
Yada oğul olmadı.

Gözləri bu günə yox,
Sabaha dikilirdi.
Onu yirmidən bəri
Günahkar bilənləri
O, günahkar bilirdi.

O, haqqını çeynəyən
Əsarətə «get» dedi.
Millətinin düşdüyü
Qəfəsə lənət dedi.

Bizim zamanəmizdə
Nə qədər istəsən bax
Görmə, görmə sən ancaq.

Gözlülər baxdı, fəqət
Görmədi,
haqqa hüddü

Cavid isə hər şeyi
Gözsüz belə görürdü.
Dedi: Yox, istəmirəm
Qan üstündə qurulan
Bu alçaq dövrəni mən,
Təzə düzəltdiyiniz
Şərəfi mən, şanı mən.

Şərəf ordenlərini
İstəmirəm,
mənim öz
Şərəfim var, şanı var,
Namusum, vicdanım var.
Mənə bəzək
Nə gerek!

2

Azad olmaq istədim
Vəzndən, qafiyədən
Burda mən.
Cavidin də ən böyük
Arzusu
Azadlıq deyildimi?
Ah azadlıq, azadlıq

Sənin gözəlliyini
Sənə qılinc çəkənlər
bildimi?

Qırılmasın neyləsin
Vəznim də,
Sözlərim də...
İndi Cavidin özü
Olsa mənim yerimdə
Hecanı da sındırar,
Əruzunu da sındırar.
Qırılan qəlbi kimi,
Qafiyəni də qırar.

Vəzn – ölçü,
Qafiyə – ahəng
Cavidin keçirdiyi
İztirabın, əzabın
Ölçüsü oldumu ki,
Burda mənim vəznimin,
Sözümün də ölçüsü,
Ahəngi olsun, Allah?..
Vəznimi sındıranın,
Ürəyimi qıranın,
Səsi tutulsun, Allah,
Demək istədikləri
Qəlbində qalsın, Allah.
Mənim kimi naləsi
Ərşə ucalsın, Allah!..

Cavidin əzabını,
Dərdini yazanda mən
Söz cırdı köynəyini,

Söz atdı örpəyini.
Daş kimi çılpacaq oldu.
Söz üzümə ağ oldu.
Daş kimi şaqıldayıb
Söz bir-birinə dəydi,
Sözlər başını əydi
Bu kədər in önündə,
Bu matəmin önündə,
Dərdin, qəmin önündə...
Söz ölçüyə gəlməyir
Söz sözlüyündən çıxır.
Söz özlüyündən çıxır,
Söz əsəbə çevrilir,
Söz qəzəbə çevrilir.

Dərdimə dünya susur
Qəzəbim dağdan ağır.
Yay günündə
könlümə
Sibirin qarı yağır.

«Yüklənən əzilir» -
Deyən bir sənətkarı
Arabaya qoşdular
İçinə doluşdular.
Onun öz yükü vardı,
Onun söz yükü vardı.
Daş yükünü çəkməyin
Elə bilmə rənci var.
Daş yükü qəm yükündən
Min kərə yüngül olar.
O, söz arabasında
Çox daşıyıb qəm yükü.

Ağ boyamı çəkim mən?
 Yoxsa, Cavidlər kimi
 Dönməyim tapındığım
 Böyük həqiqətimdən?
 Bu yerdə olum-ölüm
 Ayırcında dayandım
 Haqq verirkən oluma
 Özüm özümü dandım.
 Ölüm-zülmün təsdiqi,
 Olum-haqqın inkarı
 Mən hansını götürüm?
 Allah, tərsinə döndər
 Sən bu əsən rüzgarı...

Yazmışdım «Gülüstan»^{*}
 hələ altı il əvvəl
 Bu yol Cavid yoluydu.
 Bəla açdı başıma
 Yeddi başlı ilanla
 Məni üz-üzə qoydu.
 Mənim kim olduğumu
 O vaxt əjdaha bildi,
 KQB-də xəlvəti
 Həbsimə qol çəkildi.
 Haqla nahaq üz-üzə
 Gah onu dindirmişəm,
 Gah bunu dindirmişəm.
 Gah ona haqq vermişəm,
 Gah buna haqq vermişəm.

^{*} 1959-cu ildə yazıb "Şəki fəhləsi" qəzetində dərc etdirdiyim, buna görə də əzablara düçar olduğum poemaya işarədir.

Dedim: - Bir yol tapmalı
 Olum-ölüm tən olsun.
 Həm xanımın dediyi,
 Həm də xan deyən olsun.

Bu yolda əsarətə
 İpək sapla tor hörmək,
 Zülm əjdahasının
 Gözünə kül üfürmək.

Dedim, bu zamanədə
 Ən doğru yoldur bu yol.
 İlahi, sən bu yolda
 Özün mənə kömək ol.

Tutuşdurdum içimdə
 Çarpazlaşan yolları.
 Sonra qələmə aldım
 «Yollar və oğullar»^{*}.
 Ucuzca bir qiymətə
 Dəyişdirdim bahanı
 Mən yolumu azmadım
 Gözünə kül üfürüb
 Azdırdım əjdahanı.

— 4 —

Hansı qanunda var ki,
 Məhkəməsiz, qərarısız
 Bir qocaman millətə
 Dar ağacı qurulsun?

^{*} 1964-cü ildə Əlcəzairdə gedən azadlıq mübarizəsi mövzusunda yazıb öz milli dərdimizi, istiqlal arzumuzu dilə gətirdiyim poema

Hansı qanunda var ki,
Çağrılmamış qonaqlar
Evin sahibi olsun?

Hansı qanunda var ki,
Dəyişələr millətin
ruhunu, fitrətini?
«Səadətindir» - deyə
Zorla yedizdirələr
Ona əsarətini?..

Hansı qanunda var ki,
Xalqın ləyaqətini
Ayaqlara atasan,
«İndi xoşbəxtsən» - deyə
Əl çalıb oynadasan?

Sibirdə ən müqəddəs
Arzu, diləklər yatır,
Böyük ürəklər yatır,
Azadlığın canından
Keçən igidlər yatır,
Arzu, ümidlər yatır.

Kim deyir onlar yatır?
Onlar torpağın altı
Şaxələdir, boy atır...

Onlar bir gün qalxacaq,
O üfəqdə ağaran
Dan yerinə yaxşı bax!
Göyərəcək ümidlər.
Altaylardan baş alıb
Avropada dayanan

Dəbilqəli igidlər,
Mete,
Teymur,
Oğuz xan
Nə tez çıxdı yadından?..

Dekabr, 1965.

VƏTƏNDAŞLIQ VƏSİQƏM

(kiçik poema)

Əcnəbi məmləkətə
 Bizim gəmi yan aldı.
 Məni həyəcan aldı
 Oxuyunca öndəki
 Binanın üstündəki
 Yazını...
 Bu ölkədə
 Gözümə ilk dəyən şey
 Həmin bu yazı oldu,
 Mənim yanan sinəmə
 Elə bil buz qoyuldu.
 Dönə-dönə oxudum
 Dönə-dönə mən onu.
 O nədir ki?
 Sən də, gəl,
 Oxu: «Yolçu salonu».

 Duman qalxır başımdan,
 Od püskürür dilimdən.
 Bu doğma kəlmələri
 İçmək istəyirəm mən
 Yayın isti çağında,
 Səhrələr qucağında,
 Dodaqları çatlayan
 Ümitsiz yolçu kimi.
 Arzumsa əl çatmayan
 Bir qayanın başından
 Axır, axır su kimi...
 Aman allah!.. bu nədir?
 İşə bax... hər şey mənim

öz ana dilimdədir,
 «Əcnəbi məmləkətdə»

Necə udum, necə mən
 Bu həsrəti, bu qəmi?
 Öz doğma vətənimdən
 Sürgün olmuş öz dilim
 «Əcnəbi ölkəyəmi?»

Gəmidən yerə düşdüm,
 İlk dəfə
 neçə illik
 həsrətimlə öpüşdüm.
 «Oxqay?» deyib dəridən
 Mən bu boyda şəhəri
 Sanki basdım bağrıma.
 Aldığım hər nəfəsi
 Məlhəm bildim ağrıma.

Hər kirpiyim göz oldu,
 Hər tüküm də bir qulaq.
 Bütün əzalarım
 Onu görmək istədim.
 «Bu ölkə başdan-başa
 Həm də «mənimdir» dedim.
 Mənim arzum, istəyim
 Kimsəyə sezilmədi.
 Məni güdənlər belə
 Bunu sezə bilmədi.
 Onlar adi göz ilə
 Görə bilməzdi bunu.
 Kim gözlə görə bilmiş
 Özgənin duyğusunu?
 Mənə elə gəlir ki,
 Quşlar da səhər-səhər,

Bu həsrət könlüm qəder
incəldib öz səsinə
Mənim ana dilimdə
oxuyur nəğməsinə
«əcnəbi məmləkətdə».

Baxıram məlul-məlul
yoldan ötənlərə mən,
Süzürəm hər birini
yüz kərə, min kərə mən.

Onlar nə bilsin mənim
ürəyimdən keçəni.

Onlar gavurmu sanıb,
nifrətlə süzür məni?

Onlar mənə baxırlar
Düşməne baxan kimi,
Mən onlara baxıram
can içində can kimi.

Mən onlarla danışmaq,
Dərdləşmək istəyirəm.

Amma məni izləyən
KQB-dən qorxaraq,
Taleyə baş əyirəm.

İşə bax! Ömrüm boyu
Mən quruya yaş dedim,
İt yalına aş dedim.
Qardaşıma əcnəbi,
Gəlməyə qardaş dedim
Öz doğma vətənimdə.

«Bir sovqat alağ» - deyə
Banka getdim, dolları
Dəyişməkçün lirəyə.
Gözlərimlə yeyirdim

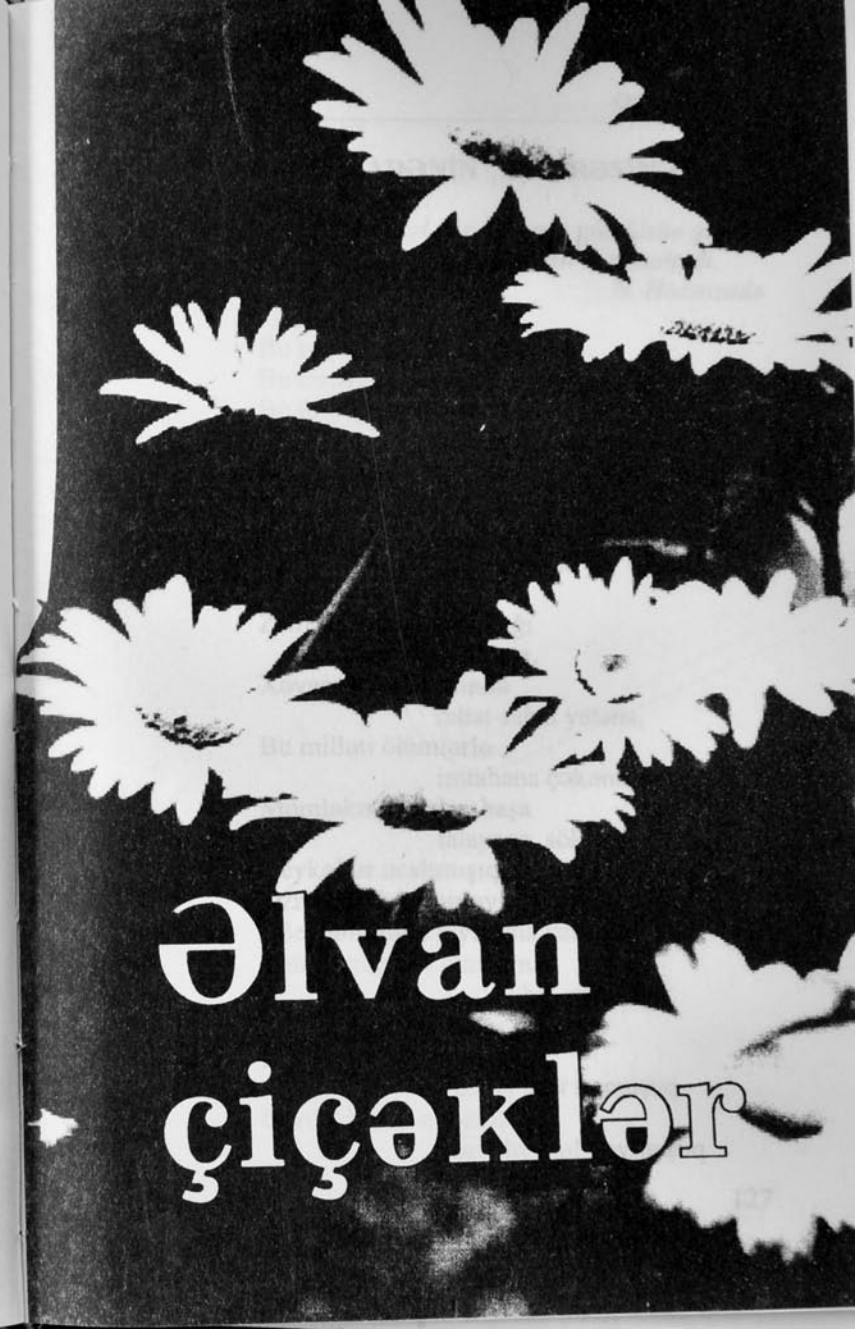
Hər gördüyüm türkü mən.
Bundan başqa bu anda
Nə gələrdi əlimdən?
Dollarımı uzatdım
Heç üzümə baxmadan
Mənə qəbz də verdi
Qarabuğdayı oğlan.

İçimdəki tufanı
Heç oxuya bilmədi
Mənim baxışlarımdan
Bu qarayanız oğlan.
Boylanıb qəlbimdəki
Öz çəkimdən çox ağır
dərdə, çiləyə baxdım.
Gah əlimdəki qəbzə,
gah da lirəyə baxdım.
Ciləm, dərdim axırdı
Mənim həsrət gözümdən
Dönə-dönə oxudum
Əlimdəki qəbzə mən:
«Dənizçilik bankası»
«Mərkəzi müdirliyi»
«Banka pulu on quruş».
Anamın dilindədi
Əlimdəki bu cansız,
Bu adicə sənəd də.
«Əcnəbi məmləkətdə».

Möhürdəki yazı da
Mənim öz dilimdədir.
Avtobusa minmişəm
bu cansız, quru kağız
yənə də əlimdədir.

Adi kağız parçası
Alışan bir ürəyi
Sərinlədə bilərmiş.
Demə, mənim dilim də
Bu dünyada nəyisə
təsdiq edə bilərmiş,
inkar edə bilərmiş.
Sən ey mənə bənzəyən
Qarabuğdayı oğlan,
cızma-qara etdiyin
bir parça kağızla sən,
Xəbərsizsən dünyanı
mənə bəxş etdiyindən.
Vallah, qürbət adlanan
Bu yurd, bu vətən mənim.
Əlimdəki qəbz də
Vətəndaşlıq vəsiqəm
oldu bu gündən mənim.
Ay mənim kimliyimi
Mənə bildirən dilim,
Vətəndə qürbətləşən
Qürbətdə vətən dilim.
Öləndə də bu kağız
qəbrim üstə qoyulsun,
Bu adı bank kağızı
məndən balalarım
ən gözəl miras olsun!
Aman allah! Nə dedim?!
Arzuya bax, sözə bax!
Mənim balalarım da
Doğma ana dilinə
Məgər həsrət qalacaq?..

Fevral, 1961, İstanbul.

Əlvən çiçəklər

M.Ə.RƏSULZADƏNİN XATİRƏSİNƏ

*Heykəl var – məzara gömülsün gərək,
Məzar var – heykəli ucalmalıydı.*

N. Həsənzadə

Bu torpağın özü boyda
Bu torpağa məhəbbətlə doluydun.
Bu torpağın yolunda da
Sən öz canını qoydun.
Borclu ikən Vətən sənə, xalq sənə
Hər şey döndü tərsinə.
Bu torpaqdan verəmmədik
Bir məzarlıq yer sənə.

Zamana bax! Bu torpağı
Bir «sağ ol»a satana,
Xəyanətin kölgəsində
rahat-rahat yatana,
Bu milləti ölümlərlə
imtahana çəkənə,
Məmləkəti başdan-başa
talayana, sökənə
Heykəllər ucaltmışıq.
Özümüzü bəyənməyib
«Beynəlmiləl» laylasına yatmışıq.
Yatdığımız bəs etməzmi?
Ayılaq bir, görək bir
Xeyir nədir, şər nədir?
Riyalara, boyalara
yetmiş ildir uymuşuq.
Görün, kimin əvəzinə
kimə heykəl qoymuşuq.

Ancaq ana təbiətdə

Bir əzəli qayda var:

Bünövrəsi eşq olmayan

tunc olsa da tez uçar.

Heykəl – məzar!

Biri - zora söykənibdir

Biri – haqqa, şərəfə!

Davamlıdır

qəlbimizə köçüb gələn o məzar.

Postamenti nifrət olan

yüz heykəldən yüz dəfə!

May, 1990

* * *

Yaradanım – sahibim,

O, kamandır mən oxam.

Atır məni yüz yere

Sahibim var, mən yoxam.

Bu yoxluqda mən nəyəm?

Quruca bir kölgəyəm.

Kölgə gəzər, dolanar,

Yer üstündə izi yox.

Dünyada hər kölgənin

Sahibi var, özü yox.

1990.

SİZ BÖYÜYÜN, EY BÖYÜKLƏR

Qorxu adlı bir iblis var içimizdə,
 Cəsarəti əzər, boğar içimizdə.
 Kif atmışdıq
 Qorxumuzun şaxtasında dona-dona.
 Qorxu dönüb əməllərin kompasına.
 Biz qorxunu öldürməsək, dirilmərik.
 Haqqımızı borc bilərik, haqq bilmərik.
 Mən qorxuram böyüyümdən,
 Böyüyüm öz böyüyündən.
 Biz bir zəncir düzəltmişik
 Halqavari bu düyündən.
 Qorxumuzdan ona bəli, buna bəli,
 İlkə bəli, sona bəli,
 Həyə bəli, yoxa bəli,
 Aza bəli, çox bəli
 Deyə – deyə
 qütblərin arasında biz itmişik.
 Bəlilərin girdabında
 özümüzü əritmişik.
 Yetmiş ildir içimizdə
 Qorxu yatır kabus kimi.
 Bu qorxunun ələyində
 Ələnmişik biz toz kimi.
 Ələndikcə xırdalandıq, lap kiçildik.
 Kələliyi özümüə qoruq bildik.
 Böyüklərin qabağında
 hey süründük dizin-dizin.
 Elə bildik kələliklə
 Hörmətini qazanırıq
 Mərkəzdəki böyüklərin.
 Biz bilmədik əyildikcə
 «hələ azdır» deyəcəklər.
 Daha artıq əyəcəklər.
 Ağa bizi qul sayacaq.

Kələlikdə hörmətimiz olmayacaq.
 Qəddimizi əyə-əyə
 Biz bilmədik, hörmət olmur kələliyə,
 Hörmət olur ağalığa.
 Kələliklə qula döndük
 Ağalıqdan çıx-a-çixa.

Ey xalqımın böyükləri,
 Böyük olun, kiçilməyin.
 Əyilməyi hörmət üçün yol bilməyin.
 Siz millətə söykənsəniz
 Arxanızda millət durar.
 Qorxunuzdan əyilsəniz,
 Qarşınızda daha böyük zillət durar.
 Millət ilə siz birsiniz.
 Qorxunuzdan əyiləndə
 Milləti də əyirsiniz.
 Əyilməyin, siz ucalın.
 Xalqımızın ürəyinə
 Məhəbbətdən körpü salın!
 Siz böyüyüb ucaldıqca
 Ağanız da qarşınızda kiçiləcək.
 Sizi yenməz dağ biləcək.
 Dünən deyil, artıq bu gün
 Arxasında millət duran bir böyüyün
 Vallah, özü böyük olur.
 Özgəsinin qabağında
 nə əyilir, nə bükülür.
 Budur sizin haqq yolunuz, budur bu gün.
 Siz ucalın, böyüyün ki,
 xalq da sizlə bir böyüsün!

İyun, 1990.

İMAN TƏMƏLİ

Ehey!.. Göz yaşında islandı dünya,
Özünü nə tapdı, nə dandı dünya.
Haqqa tapınanın haqqı yeyildi,
Haqqı tapdayana «kişi» deyildi.

Məqsədə çevrildi gödən saxlamaq,
Ruhani duyğudan qəlb azad oldu.
Görünən dünyanı biz gördük, ancaq
Görünməz dünyalar bizə yad oldu.

Əzilən alçaqda, əzən qəlbide,
Haqqın boğazında zorun qəməsi.
Göynədə bilmədi birçə qəlbi də
Yüz haqqın zindanda inildəməsi.
Vidanın dilini kəsdiyimizdən
Qaçır haqq da bizdən, Allah da bizdən.

Ehey!.. Göz yaşında islandı dünya,
Ah çəkdi, dad çəkdi əməlimizdən.
Mərhəmət istədi bizdən bu dünya,
Biz onu vermədik, o küsdü bizdən.

Haqqın tərəzisi əyilmiş yaman,
Ağırla yüngülü qarışdırmış.ıq.
Dərbəder salındı könüldən iman,
Kəndalaşla gülü qarışdırmış.ıq,
Arzuyla imkanı qarışdırmış.ıq,
Qərəzlə vicdanı qarışdırmış.ıq.
Məzarı üstündə rəhmin, vicdanın
Saray yox, qibləsiz daxma qurmuş.ıq.
Onun da içində tərs oturmuş.ıq.

Tərəqqi naminə çalışırıq biz,
Burdan qurduğumuz, ordan uçulur.
Unutduq həmişə, tərəqqi yalnız
İman təməlində bərqərar olur.
Bilmirik yol nədir, özümüz nəyik?
Tərəqqi naminə tənəzzüldəyik.

Ayıra bilmədik çürükdən safı,
Min rəngli günahlar aşdı həddini.
Nəfsə qurban verib rəhmi, insafi,
Dağıtdıq əxlaqın son sərhəddini.
Bilmədik tamahın min bəlası var,
Tamah girən evdən səadət qaçar.

İnsaf yarısıdır – dedilər, dinin.
İnsafa tüpürüb dandıq dini də.
Ağzına daş basıb «Allah» -deyən
Böldük neçə yerə əqidəni də.
Nə ondan olmuş.ıq indi, nə bundan,
Nə dinimiz bəlli, nə əqidəməz.
Çıxa da bilmirik köhnə oyundan,
Neyləyək, köhnənin əsiri.ıq biz.

Çirkabın içində çalxanır Xəzər,
Bizdən yer narazı, göy narazıdır.
Daşqınlar, uçqunlar, bu zəlzələlər
Dünyanın insana e'tirazıdır.

Ehey!.. Göz yaşında islandı dünya,
Ah çəkdi, dad çəkdi əməlimizdən.
Mərhəmət istədi bizdən bu dünya,
Biz onu vermədik, o küsdü bizdən.

İyul, 1991, Şəki.

ŞƏR – ŞEYTANA, XEYİR – ALLAHA

«Ax, unudulmuş vətən, ax, yazıq vətən! Dünyalar titrədi, aləmlər mayallaq aşdı, fəlakələr bir-birinə qarışdı, millətlər yuxudan oyanıb gözlərini açdılar... Bəs sən hardasan, ay biqarə vətən?»

Cəlil Məmmədquluzadə, 1917-ci il

Dünya çalxalandı, aləm dəyişdi,
Biz düşə bilmirik vərdişimizdən.
Paxır üzə dururb misi də deşdi,
Biz pərdə asırıq hələ də gözədən.

Dözdük yetmiş bir il hər iztiraba,
«Atılan toplara heç diksinmədik».
Əsr dindirə də, a Sabir baba,
Biz onun səsinə susduq, dinmədik.

Neçə yol anladıq... Bəs deyil?

Yenə
Başqa cür bağlanır biləklərimiz.
Bizi aldadanın boş-boş və'dinə
Uyub qoltuğuna sığırıq biz.

Dünya çalxalandı, zaman dəyişdi,
Yenə köhnə dəbdə, köhnə dondayıq.
Gecikdik... Arzunun məqamı keçdi,
Biz hələ qapının arxasındayıq.

Bəs haçan açılar kor düşən düyün?
Dedik...

Açılmadı bağlı qapılar.

Bir zaman dedim ki,
Sizi də bir gün,
Vurub təpiylə açan tapılar.¹

Biz açə bilmədik,
bizim üçün də
Otuz doqquzunu açan tapıldı.
Xeyirə daldayıq, zərərə öndə,
Bizi kor cəhalət bu günə saldı.

Əriyir astaca ətalət buzu,
Millətlər haqqını dərk edir artıq.
Açılıb qapının otuz doqquzu,
Qırxıncı qapının kandarındayıq.

Hələ tilsimdədir bizim gözəllər,
«Sim-sim» deyər bilmir hələ də dillər.
Hələ nalələrin, ah –amanların
Qisas arzusıyla zülüm tən gəlir.
Hələlik xilaskar qəhrəmanların
Nə'rəsi quyunun dibindən gəlir.
Hələ meydan sürür küpəgirənlər –
Zülmə, cəhalətə baş endirənlər.

İqtidar sahibi – buyruq qulları,
Tilsimi sınmağa hələ ki, qoymur.
Kəsib aydınlığa gedən yolları,
Tərsinə dönməyə fələyi qoymur.

¹ 1960-cı ildə yazdığım, tənqidə mə'ruz qalan «Meşin qapılar» şe'rimə işarədir.

Dəryalar çalxandı, sular bulandı,
Biz balıq tuturuq bulanıq sudan.
Açıq qapıları o kəs ki, dandı,
Necə girə bilər bağlı qapıdan?

Qonşuda səslənən azad ünlərin
Əksi bizim elə heç gələmmədi.
Bəs nə vaxt gələcək bizim günlərin
Ağ atlı igidi, Məlik Məmmədi?
Ha bağır: «Aç görək qapını, Sim-Sim»,
Açılmaz şeytanın qurduğu tilsim.

Gözə kül üfürən qırmızı şeytan,
Köksündə xış sürür hələ gerçəyin.
Quşların dilini bilən Süleyman,
Şeytanın dilini bilmirmiş, yəqin.

Divlər həm hiyləgər, həm də məkirli,
Xeyirlə döz-döşə durub döyüşməz.
Qırxıncı qapının kilidi sirli,
Onun tilsiminə hər açar düşməz.

Xeyirin önündə tilsimlər sınaq,
İtirər sehrini, tapmaz bir daha.
Dünyada özəli bir gerçək də var:
Şeytan – şərə möhtac, xeyir – Allaha!

Avqust, 1991, Şəki.

HƏM OĞUL, HƏM ATA

Hamı adilikdən qalxıb ucalmaq,
Hamı bu millətə ağsaqqal olmaq,
Hamı bu ölkəyə gətirmək deyil,
Hamı istəyini almaq istəyir.
Fərmanı yerinə yetirmək deyil,
Ölkəyə fərmanlar vermək istəyir.
«Məndən ağıllısı tapılmaz» - deyir.

Masa hərisləri nə yaman çoxdur,
Hanı bu Vətəni düşünən ürək?
Millətin adından danışan çoxdur,
Millətin dərdinə alışan gərək.
Görünmür bu yolda nə əvvəl, nə son.
Gün kimi bəllidir: yeddi milyon
Dərdini köksündə yaşatmayan kəs
Bu boyda millətə baş ola bilməz.

Özümüz yanırıq öz dərdimizə,
Dünyanın qulağı kar olmuş bizə.
Bizim haqqımızı boğur siyasət,
Haqqı sübut edən şahidimiz yox.
Sıfıra dönübdür başsız bu millət,
Sıfırlar önündə vahidimiz yox!

Kimisə yendirən, kimisə yenən,
Ürəyi piylənən, beyni piylənən,
Vidani piylənən yekəqarınlar
Dərdini nə bilsin bu ac millətin,
Adicə insafa möhtac millətin.
Xalq üçün yananlar qapı dalında,
Xalqı talayanlar cah-cəlalında.
Halımız, günümüz çətin, çox çətin!

Nəyi gözləyirik? Bütün millətin
 Ürəyi nəbzində döyünən kəsi,
 Özüylə, dostuyla, tayfasıyla yox,
 Böyük millətiylə öyünən kəsi
 Tanıyan var isə göstərsin bizə,
 Gəlsin rəhbər olsun millətimizə.

Millət Qarabağda qırılan zaman
 Oğlunun toyunda çalib-oyunayan
 Adamdan millətə baş ola bilməz,
 Bu xalqın özündən ağır yükünü
 Çəkən arabaya qoşula bilməz.
 Xalqın yangısına alovlanmayan,
 Cəbhədə can verən şəhid əsgəri
 Özüne doğmaca övlad sanmayan
 Necə ola bilər xalqın rəhbəri?
 Bu Vətən mənimdir, bu Vətən sənin
 Səngərdə əsgərə dəyən güllənin
 Ağrısı qəlbində göynəməyən kəs
 Bu boyda millətə baş ola bilməz.

Millətçün yananı göstərin mənə,
 İnanım mən onun böyüklüyünə.
 Elə bil ilişib zaman zamanda
 Nə ilə bitəcək bu dərdin sonu?
 Şuşada, Şellidə, Kərkicahanda
 Atılan topların gurultusunu
 Bakıda evində eşitməyən kəs
 Vallah, bu millətə baş ola bilməz.

* * *

Yel əsdi, tərpendi, dindi məmləkət,
 Kompasız gəmidir indi məmləkət,

Hara getdiyini özü də bilmir.
 Lövbər ilişmişdi, zaman açsa da,
 Bir addım irəli o gedə bilmir.
 Sükançı göstərin indi siz mənə,
 Gəlsin, dalğaları o, yara bilsin,
 Verib sinəsini ləpə döyənə
 Gəmini irəli apara bilsin.
 Bir oğul göstərin indi siz mənə
 Millətə həm ata, həm oğul olsun.
 Çox gördük xalqını qul edənləri,
 Eləsi gəlsin ki, xalqa qul olsun.
 Elə bir namizəd göstərin mənə
 Dolanım başına, dönüm gözüne.

Aprəl, 1992.

CƏLLAD YAZOV

Şəhər bir gecədə qana bələndi,
Kimsədən ummadım bu dərddə imdad.
Marşal rütbəsiylə hədiyyələndi
Mənim millətim qıran o cəllad.

Gürcü də, latış da, rus da dalbadal
Onun gülləsinə bir hədəf oldu.
Azadlıq düşməni – o qanlı marşal
Axır öz tökdüyü qanda boğuldu.

Nahaq qan – xalqların sinə dağları
Cəlladın üstünə hücumu keçdi.
Çıxdı qasığına doğradıqları,
O, ölüm əkmişdi, ölüm də biçdi.

Avqust, 1991.

YENİLƏŞMİŞ İTTİFAQ

Bilək, «yeniləşmiş ittifaq» nədir?
Bu da başqa tələ, başqa hiylədir.
Nədir yeniləşmək?

Vaxtın, zamanın

Kor gözün üstünə təzə sürməsi,
Görən gözlərəsə kül üfurməsi.
Yalanın havada özül qurması,
Bunu görənlərə qulaqburması.
Kiminə doyunca, bizə bir qırıq,
Latışın, estonun haqqı – azadlıq.
Bizim haqqımızsa haqsız bir qulun
Yenə də qulluğa səcdə qılması.
O köhnə, o çürük boyunduruğun
Bir qədər, azacıq boşaldılması.
Hər millət aldığı haqqına layiq,
Onlar ona layiq, biz buna layiq.

İyul, 1991.

VƏTƏN MƏCNUNLUĞU

*Vətən Məcnunu şair Xəlil Rzanın
Vətən yolunda şəhid olmuş oğlu
Təbrizin əziz xatirəsinə*

Xəlil, mən nə deyim sənə bu gündə,
Tale qıymayaydı bu dərdə səni.
Dağ kimi dayandın dərdin önündə,
Sındıra bilmədi bu dərd də səni.

Dərdi, müsibəti üzde çəkənin
Dərdi, müsibəti zahirindədir.
Sən içdən çəkirsən...
görürəm, sən
Bu çəkilməz dərdin çox dərinədir.

Vətənin yolunda kimi qan ağlar,
Kimi də can verər...

Sənsə sən oldun.

Vətənçinin pulundan keçməyənlər var,
Doğmaca balandan sən keçən oldun.

Dözümün, mərdliyin qəmi də dandı,
Dondur, çıxamırdı dərd iliyindən.
Kədər qorxub qaçdı, qəm də utandı,
Sənin mərdliyindən, kişiliyindən.

Kimi sözlə yaşar, kimi əməllə,
Sən qulu olmusan öz əqidənən.
Təbrizin düşməne atdığı güllə
Aldı barıtını şe'rindən sənin.
Haqlısan! Yaraşmaz sənə qəm-kədər,

Sən öz mərdliyinlə namərdi qandır!
Yalnız Təbriz deyil, bütün şəhidlər
Sənin öz mə'nəvi övladlarındır.

Zərurət geyinir təsadüf donu,
Taledir qismətin, Taledir adın.
Ey millət dəlisi, Vətən Məcnunu,
Şəhid olmalıydı sənin övladın.

Dedik: «Qəhrəmanlar yatır məzarda,
İndi qəhrəmanlıq yalnız sözdədir».
Qəhrəman axtardıq biz orda-burda,
Bilmədik, qəhrəman içimizdədir.

Fevral, 1992.

HƏLƏ GÜNAHKARIQ

Qorxuncdur, gileyi gözündə min-min
Hirsini ağzında çeynəyən millət.
Hələ günahkardır, şəhidlərinin
Qisası könlündə göynəyən millət.

Dünənin öz dərdi dünəndə,
Yoxsa, qisasımız yaddaşdan itir?
Şəhid oğulların gözü önündə
Hər gün təzə-təzə məzarlar bitir.

Bərəkət tumu tək dörd ildən bəri
Əkirik torpağa biz şəhidləri.
Yenicə qazılmış hər açıq qəbir
Hər gün cəbhələrdən ölü gözləyir.

Bu yerdə nə qəmin, nə ahu-zarın
Kimsənin boynunda yoxdur minnəti.
Öncədən qazılan bu məzarların
Hər biri millətin öz xəcaləti.

Bəlkə dəfn olunan heç meyid deyil,
Zaman diri-diri dəfn edir bizi.
Hazır məzarlarda biz şəhid deyil,
Bəlkə dəfn edirik məniyimizi?!

Bəlkə də... kor tale, ya da bu dövrən
Görünməz əllərlə bizə gor qazır:
«Vuruşun, igidlər, qətl olunmadan,
Hər gün xiyabanda qəbriniz hazır».

Daşmı bağlamış qürəyimizə?
Zülmün qabağında biz niyə donduq?

Bu hazır məzarlar nə deyir bizə?
Yoxsa, ölüməmi məhkum olunduq?

Qorxuncdur, gözündə gileyi min-min
Hirsini dişində çeynəyən millət.
Hələ günahkardır, şəhidlərinin
Qisası könlündə göynəyən millət.

Mart, 1992.

QARDAŞDAN GİLEY

Şair M. İsmayıl

Nə özbək, nə qırğız, nə qaraqalpaq,
Nə tatar, nə türkmən, nə türk, nə qazaq?
Bunlar bir ananın oğullarıkən
Qardaşın dərdinə susurlar nədən?

Ey özbək, ey türkmən, axı, sən mənim
Həm din qardaşımsan, həm qan qardaşım.
Sənin düşmənikən mənim düşmənim,
Düşmənin qəsdinə susan qardaşım.

Qanını tökürlər qan qardaşının
Səninki deyilmi tökülən bu qan?
Tüğyana gəlmədən, bəs sənin qanın
Necə sakit axır damarlarından?

Ey mənim dərdimə biganə qardaş,
Sənə uzatdığım qardaş əliydi.
Mənim ayağıma dəyən çırtma daş,
Sənin ürəyini göynətməliydi.

Amma göynətmədi...

inandin yenə
Şimal iblisinin şirin dilinə.
Onun fitvasıyla sən yadı tutdun.
Sən dağa söykərib məni unuttun,
Bilmədin ancaq
Təməli çürükdür, uçulur o dağ.

Bucağa qısanda məni o azğın,
Dilin bircə dəfə məni anmadı.
Söylə, bəs müstərek əcdadımızın
Qanı da qəlbində qımıldanmadı?

Avqust, 1992

ÖZ-ÖZÜNÜ TANIMAQ

-Bu gün yüz beş ölkə tanımış bizi –
Yenicə yaranmış dövlətimizi.
Artıq yer üzündə öz yerimiz var,
Qarşıda işıqlı günlərimiz var.
-Qardaş, sevincinə şerikəm sənin,
Amma unutma ki, özgələrinin
Bizi tanıması hələ şərt deyil.
Tanınmaq o qədər şərəfət deyil.
Seçək içimizdə ayridən düzü
Görək, tanıdıqımı öz-özümü?
Əvvəlcə özünü tanımayan kəs
Özünü dünyaya tanıda bilməz.

Aprel, 1992.

ƏGƏR QORUNMAZSA İSTİQLALIMIZ

Qərribə zamanda yaşadığ, oğul,
Bilmədik maskayla üzün fərqi.
Vallah, seçilmədi hiylədən ağıl,
Bilmədik əyriylə düzün fərqi.

Yaşadıq birtəhər, yazdıq birtəhər,
Zaman bizim üçün müstəbid oldu.
Dil – açar olmadı,

ağla gələnlər
Dildə kilidləndi, dil – kilid oldu.
Ağlın dediyini demədi dillər,
Bizi bağışlasın gələn nəsillər.

İzlədi hamını qorxu, təhlükə
Haqqın, ədalətin öldü anası.
Oldu başdan-başa o boyda ölkə
Məhkum millətlərin həbsxanası.

«Bərabər olmalı - dedilər – hamı»,
Yasa döndərdilər toyu, bayramı.
Bərabər tutuldu od-alov suya –
Yaxşılar yamana, oğru doğruya.
Hər şey alt-üst oldu, qarışdı aləm,
Bağının barını el dərəmmədi.
Varlığını yoxsula döndərən qələm
Yoxsulu varlıya döndərəmmədi.
Hər şey öz əksiylə yerbəyer oldu,
Hamı yoxsulluqda bərabər oldu.

Tapdandı əzmimiz, şəxsiyyətimiz,
Mənlik sürgün oldu, yad oldu bizə.

Nə simamız qaldı, nə sifətimiz,
Hamımız bənzədik bir-birimizə.

Yalan zurnasına oynadı ölkə,
Yalan əqidəyə, mərama döndü.
Sinəmiz altında ürək yerinə
Yalan dilə gəldi, yalan döyündü.

Hələ torpağa da yalan əkdilər,
Yalan əkilmişdi, yalan dərildi.
Dünyaya dəmirdən pərdə çəkdilər
Millet əsarəti səadət bildi.

Qaranın üzündə bə'zən ağ ləkə!
Vaxtın ələyində hər şey ələndi.
Qərribə aləmdir,

qalib bir ölkə*

Məğlub etdiyinə əl açır indi.

Azadlıq, səadət haqqımdır mənim,
Allah çox görməsin bu haqqı bizə.
İstiqlal yolunda qurbanlar verib
Axır yetişmişik istəyimizə.

İplər qırılsa da, bilmirəm hələ
İpin ucundakı o qarmaq nədir.
Uzaqdan qurulur bizə min tələ,
Şeytanın barmağı evimizdədir.

Ey xırda millətlər, ayıq olun siz
Hələ çalxalanır bulanıq dəniz.
Verdiyi və'dini tez unudan var,
Bulanıq sulara balıq tutan var.
Girib qılığına, alıb könlünü

Saçı sığallayıb başı vuran var,
Atı torbasıyla vuruşduran var.
Xırda millətləri «ayır, buyurla»
Bir-birinin üstə salışdıran var.
Odlu nöqtələrdə səngiyən odu
Püfləyib təzədən alışdıran var.

Cıxsa da əlindən xalqlar, ölkələr
Ölməyib o iblis, o Şeytan hələ.
Hələ ümid verir ona bəlkələr,
Düşməyib amirlik taxtından hələ.

Üç yüz il dünyaya qan udduran taxt
Çürüyüb, sahibi inana bilmir.
Ondan üz döndərüb bu dövrən, bu vaxt
Bu böyük gerçəyi o qana bilmir.
Həqiqət, ədalət məhkəməsinə
Qol çəkir, qolundan utana bilmir.
Tərgitmək istəmir köhnə vərdişi,
Anlaya bilmir ki, qırılıb dişi.
Kiçik balıqları üyüdə bilməz,
Daha köhnə yolla o, gedə bilməz,

Yoğrulub İblisin mayası kindən,
İblis ləzzət alır öz pisliyindən.
Ölüm anında da əl çəkən deyil,
O öz vərdişindən – iblisliyindən.

İndi ki, belədir...

Nə deyim artıq?!

Budur durumumuz, budur halımız;
Bizi məhv eləyər arxayınçılıq,
Əgər qorunmazsa istiqlalımız!

İyul, 1992, Şəki.

* Rusiyanın Almaniyadan yardım ummasına işarədir

ALVER

Yenə yaman alver gedir
Uca-uca kürsülərdə.
Gecə dönüb gündüz olur,
Çuxur dönüb dümdüz olur.
Tabın varsa, döz bu dərddə.

Yox, yenə də həməm hamam,
Tas hamamın öz tasıdır.
Hökm həməm o hökmdür,
Bir fərqi var: hökmü verən başqasıdır.

Əvvəlki tək gör necə də
Qurban gedir xeyir – şərə.
Yaltaqlığı beh verirlər
Daha böyük rütbələrə.

Onu satan, biri alan
Həqiqətin sinəsində
At oynadır yenə yalan!
«O böyükdür, o dahidir,
Əvəzsizdir, ilahidir».

Yarış gedir... ən sanballı söz yarışı –
Tə'riflərin gur yağışı.
Göy gurlayır, şimşək çaxır,
Bu kürsüdən o kürsüyə
Şirin-şəkər tə'rif yağır.

Sən atanın gori dayan!
Dünənə bax, bir utan!
Dünən basıb salonları gur səsinə
Söylə, həməm bu sözləri

Demirdinmi özgəsinə?
Ey min rəngli buqələmun,
İnsan deyil, sən həşərat, sən böcəksən.
Bu sözləri, tə'rifləri
Sən sabah da başqasına deyəcəksən.
İnsanlıq, ləyaqəti,
Kişiliyi, dəyanəti,
Öz vəzifə tamahına qurban verən şərəfsizlər,
Yaltaqlığı rüşvət verib
Böyüyündən rütbə gözlər.
Nə deyəsən beləsinə?
Təpik vuran oğul gərək
Onun tə'rif şələsinə!
Amma indi neyləyəsən,
Onlar çəkir bu Vətənin ləzzətini,
Başqaları çəkir ancaq qeyrətini...

İyul, 1991.

KÖLƏLİYƏ SƏDAQƏT

Hər gün təzə göz görək, bu bəmərə dünyaya
Köhnə gözlə baxırıq amma təzə dünyaya!
Vaxtın, günün qazanı hey qaynayır, bişmirik,
Zaman hər an dəyişir, amma biz dəyişmirik.

Quran çoxdan uçurub illərlə qurduğunu,
Bərkitmək istəyirik canı-dildən biz onu.
Sədaqət – gözəl adət!

Amma faciəmizdir köləliyə sədaqət!
Tərəziyə qoymadan bir xeyirlə min şəri,
Köhnə balalaykada təzə mahnı çalır
İqtidar sahibləri!

Çalır, əsrə uyusmur o dünənin cır səsi.
Köhnə balalaykanın imkanından yüz dəfə
Yuxarıdır, yuxarı!

Köhnə səsə uyusmaz təzə səsin axarı.
Bilməyirik bu cır səs sümüyə düşən deyil.
Alət dəyişilməsə, səs də dəyişən deyil.
Karların ölkəsində əsrin dəmir səsinə

ahəng tutan olmuşuq,

Korların məclisində güzgü satan olmuşuq.

Bilməliyik bir dəfə, dünya o dünya deyil.
Satan həmin satandır,

sövda o sövda deyil.

Bazar həmin bazardır,

qiymət o qiymət deyil.

Üzə durmuş həqiqət, bu, o həqiqət deyil,
Tələ həmin tələdir, quran o quran deyil,
Kölə həmin kölədir, zaman o zaman deyil.
Daşmaq vaxtı çatıbdır, biz nə qədər qaynayaq?

Mərkəzin çaldığına yenədəmi oynayaq?
Nə vaxt biləcəyik biz
Müt'ilik – millətləri dəfn edir diri-diri,
Müt'ilik – hər məqamda azadlığın zənciri!

Avqust, 1991.

TƏZƏDƏN YARATSIN YARADAN BİZİ

Yalan mamırlanıb ürəyimizdə
Haram maya tutub çörəyimizdə.
Yalana inandığ, doğrunu dandığ,
Yalandan nə bezdik, nə də utandığ.
Həqiqət qovuldu həyatımızdan,
Yalan bazarında satıldı vicdan.
Xəyanət gözüylə baxdıq hər şeyə,
Təpədən dırnağa döndük hiyləyə.

Hiylə zəhərindən o qədər içdik,
İndi yalan axır damarımızdan.
Sirat körpüsündən kələklə keçdik,
Dönmək istəmədik öz karımızdan.

Zamanın şər ilə söz birliyindən,
Haqqın zor əlində əsirliyindən
Qəlbimiz o qədər yaranıb ki,
Hiylələr o qədər haqqı danıb ki,
Kələyi ağıldan seçə bilmirik,
Gerçəyi nağıldan seçə bilmirik.
O qədər əyriylə çulğalaşmışıq,
O qədər dolaşıq yollar aşmışıq
İndi hamar yoldan keçə bilmirik.

Tamam unudulub əcdaddan gələn
Gözəl xislətimiz, təbiətimiz,
Bu gün özümüzə yad olmuşuq biz.
Kiminsə dərdinə alışıb yanmaq,
Kiməsə əl tutmaq ar gəlir bizə.
Kimisə aldatmaq, nəyisə danmaq
Elə bil çevrilib xislətimizə.

Gözümüz önündə haqq ölən zaman
Fəryad qopardıq mı?
Yox, susan olduq!
Biz ömür qazanıb susmağımızdan
Amma insanlığı uduzan olduq.

Bu gün üzümüzə qabarır zaman,
Biz necə keçmiş bu gündən danaq?
Biz indi dünənin çirkablarından
Necə təmizlənək, necə paklanaq?

Fikrimiz o qədər hədələnilib ki,
Ruhumuz o qədər zədələnilib ki,
Anlaya bilmirik astar nə, üz nə
İndi baxammırıq düzün gözüne.

Yalan mamır tutub ürəyimizdə
Bu qalın mamırdan arınmaq çətin!
Günün damğası var kürəyimizdə,
Damğa bizimlədir çox illər, yəqin.

Könlümü gəmirən fikirlərimi
Dünən öldürmüşəm bir cəllad kimi.
Mən kiməm?

Ağlının kəsilən dili!
Mən fikir qatili, əməl qatili!

Bu gün ədalətli bir insan kimi
O qatil ömrümü ömür sayımmı?
Özümün özümə xəyanətimi
Bu gün mən özümə bağışlayımmı?

Tərsinə yaşadığ bir qarış ömrü
Hələ sağım solda, solum sağdadır.

Dünənki günlərin köləlik möhrü
Hələ ruhumuzda yaşamaqdadır.

Necə təmizləyək dünən kirlənən
Bu gün saflıq uman ürəyimizi?
Haqqa çətin gələr haqqından dönən,
Təzədən yaratsın yaradan bizi!

Avqust, 1992, Şəki.

* * *

Parçalandıq... Bu mə'lumdur hər kəsə
Bizi saldı bu müşkülə «sən», «mən», hey.
Aramıza düşmənçilik girməsə,
Girə bilməz yurdumuza düşmən, hey.

May, 1992.

AZƏRBAYCAN ƏSGƏRİ

Emin Sabitoğlu bəstələmişdir.

Azərbaycan torpağında boy atmışdıq biz,
Tarixlərin o tayından gəlir əslimiz,
Bir düşməne baş əymədi oğuz nəslimiz.
Babaların qanı axır damarımızdan,
Azərbaycan əsgəriyik, bu ada qurban!
Bu ada qurban, hey! Bu ada qurban!
Azərbaycan əsgəriyik, bu ada qurban!

Başımızın üstündədir üç rəngli bayraq,
Əvvəlimiz, axırımız bu ana torpaq.
Bu torpağın keşiyində əzm ilə durmaq
Bu millətin oğlu üçün şöhrət, şərəf, şan.
Azərbaycan əsgəriyik, bu ada qurban!
Bu ada qurban, hey! Bu ada qurban!
Azərbaycan əsgəriyik, bu ada qurban!

Qara torpaq Vətən oldu hünərimizdən,
Hünərimiz xəbər versin zəfərimizdən,
Şəhid ruhu baxır bizə göylərimizdən.
Sərhəd çəkək sinəmizdən yurda hər zaman,
Azərbaycan əsgəriyik, bu ada qurban!
Bu ada qurban, hey! Bu ada qurban!
Azərbaycan əsgəriyik, bu ada qurban!

1992.

CƏMİLƏ

*Əlində silah Xaçınçayda döyüşən
xalqımızın Həcər qızı Cəmilə
Atakişiyevaya ithaf*

Düşmən öz həddini aşandan bəri
Saldı bu dağlarda binə, Cəmilə.
Günün Həcərisən, əsgər paltarı
Nə gözəl yaraşır, sənə, Cəmilə.

Yoğruldu ürəyin qəzəbdən, kindən,
Doğuldun hər yeni şücaətindən.
Təzə bir rəng verdin öz qeyrətindən
Doğan hər səhərə, günə, Cəmilə.

Bu gündən sabahı görür gözlərin,
Dağlara dağ basır ayaq izlərin.
Kaş, sənin qeyrətin, qeyrətsizlərin
Qəlbində çıraq tək yana, Cəmilə.

Məsləkin qələbə, yoldaşın silah,
Sənə kömək olsun o qadir allah.
Əsgər paltarını soyunub sabah
İstərəm, olasan ana, Cəmilə.

Aprel, 1992, Xaçınçay.

ÜMİDƏ HEYKƏL
QOYUN

Ürək yaşar həmişə
Ümidiylə qol-boyun.
Ümid yaşadar bizi,
Ümidə heykəl qoyun.

Ümid necə xoşqılıq,
Ümid necə işvəkar.
O – bütün qıfıllara
Düşən sirli bir açar.

Tək olsam, həmsöhbətim,
Cüt olsam, həmkarımdır.
Ac olsam, o – çörəyim,
Lüt olsam, paltarımdır.

Ümiddir dərdimizin
Sinəsini dağlayan.
Ümiddir bu günümü
Sabahıma bağlayan.

Bizim min-min arzumuz
Hər vaxt bizdən öndədir.
Puç olan dilək belə
Ümid yedəyindədir.

Ümid bizdən çox yaşar,
O, nə əvvəl, nə sondur.
Ümidin ömrü, vallah,
Ömrümüzdən uzundur.

Ümidlə bir olanda
Həyat bizə bal dadır.
O, aldadıb yaşadır,
O, yaşadıb aldadır.

Heykəl qoyun ümidə
Tərk etməz bir an bizi.
Arzuya qanad verib
Odur yaşadan bizi.

Qana-qana aldanaq,
Budur həyat, budur haqq!
Yaşaya bilərikmi
Əgər biz aldanmasaq?

Avqust, 1992.

İŞIQ AXTARIRSAN

R. üçün

Görürəm, həmişə söhbətlərində
İşıqlı fikirlər soragındasan.
Zamanın bu «zülmet səltənətində»
Sən qılinc olsan da, hələ qındasan.

Allah buyruğundan quyruq gözləyən
Ömrünü həsrətlə güdaza vermiş.
Özünə güvənib «Mən varam» - deyən
Kol-kosun üstündə quyruq bitirmiş.

İşıq saçmaq üçün ağıl yox, ürək
Sində od tutub alışsın gərək.
Özgə çırağından işıq umanlar
Damaq qaldığını sonradan anlar.

Özgənin işığı göz aldadandır
Əvvəl öz qəlbində qəm dağın olsun.
İşıq axtarırsan,
özünü yandır,
Zülməti yarmağa işığın olsun.

İyul, 1991, Şəki.

YUNUS KARVANI

Yeddi yüz ildir ki, Yunus karvanı
Məhəbbət yüküylə yol gedir hələ.
Kamala çatdırır qəlbi, vicdanı,
Məhəbbət ünvanlı hədiyyəsilə.

Yunus hikmətiylə kim məst olubsa,
Köksündə qərəzi duruldur könül.
Həsədlə, tamahla, kinlə dolubsa,
Məhşərə aparan bir yoldur könül.

O demiş: - Sevənin e'tiqadında
Kin deyil, sevgi var, mən deyil, sən var.
Sevməyi bacarmaz,

bir eşq odunda
Əriyib özünü unutmayanlar.
Öldür, içindəki nifrəti öldür,
Sənin yol yoldaşın sevən könüldür.

O demiş: - Allaha gedən çətin yol,
Hər kəsin könlündən baş alır ancaq.
Demiş:— Öz içində yenidən doğul!
Bu köhnə dünyaya təzə gözlə bax!

Yenidən doğulmaq! Görən, nə demək?
Ulu bir eşq ilə barınan ürək!
Həm özünü görər, həm də allahı,
Tamahdan, qərəzdən arınan ürək!

Tutub ətəyindən ulu göylərin
Qəlbindən torpağa su vermiş Yunus.
Sığınıb cəzbinə anamız yerin
Sevgini bayrağa çevirmiş Yunus.

Bütpərəst,
xaçpərəst,
müsəlmanı da
Eyni məhəbbətlə sevirmiş Yunus.
Sevgi cövhəriymiş onun qanı da,
Sevgini məsləkə çevirmiş Yunus.

Yeddi yüz ildir ki, Yunus karvanı
Məhəbbət yüküylə yol gəlir hələ.
Kamala çatdırır qəlbi, vicdanı
Məhəbbət ünvanlı hədiyyəsiylə.

Duyan könüllərdə od-ocaq çıtsın,
İnsandan baş alan tanrı sevgisi.
Qəflət yuxusundan bizi oyatsın
Yunus karvanının zıncırov səsi.

Avqust, 1991, Şəki.

SÜ - HAVA

Havanın bolluğu hələ bəs deyil,
Suyun yoxluğuna o əvəz deyil.
Suyun çoxluğunun fərqi nə varmaz
Hava yoxluğundan hər an dad çəkən.
İkisi vəhdətdir... həsəd aparmaz
Suda boğulana susuzluq çəkən.

Avqust, 1992.

VƏTƏN MARŞI

Ey Vətən oğlu, düşün, bil ki, sənindir bu Vətən,
Sabahın, həm bu günün, həm dünənindir bu Vətən.
Sənin öz dövlətin, öz millətin, öz cəddin var
Vətən uğrunda ölənlər ölümündən doğular.
Biz Vətən məcnunu, el aşığı, sülh əsgəriyik
Biz Vətən naminə olsək, dirilərdən diriyyik.
Mənim öz ulduzumu bağrına basmış hilalım,
Dedi öndər: «Yönü bayraqdakı üç rəngdən alım»
Sən bu gül bayrağın altında məramınca yaşa,
Qoyma düşmən nəfəsindən ona çirkab bulaşa.
Sənin öz bayrağının kölgəsi cənnətdi sənə,
Günəş hər gün doğur ancaq içimizdən Vətənə.
Bizim iqbalımızı yazdı qılıncın kəsəri,
Bizi biz etdi Dədəm Qorqud oğuznamələri.
Ey Azərbaycanımız, türkün oğuzlar Vətəni,
Ər oğullar, ər igidlər, kişi - qızlar Vətəni,
Sənin haqqındır azadlıq, sənin eşqindir iman,
Tapınar haqqa və insanlığa haqqdan doğulan.
Bəşərin dərini öz dərdi bilib millətimiz.
Bizim öz niyyətimizdən doğub hürriyyətimiz.
Gecələr yatmadan əvvəl sor özündən ki: «Bu gün
Mən nə etdim məni yurddaş edən öz yurdum üçün?»

1992.

AZƏRBAYCAN

Azərbaycan, adın oddur, özün – işıq, sözün –
ışıq.
Biz də sənin bu müqəddəs torpağından boy atmışıq.
Sənsən bizim bu dünyada məsləkimiz, amalımız,
Yolumuza işıq saçsın ulduzumuz, hilalımız.

Nəfəsimiz – ulu Qorqud dədəmizin öz nəfəsi,
Mahnımızda yaşar bizim babaların addım səsi.
Bu torpaqda, bu diyarda dünən vardıq, bu gün
varıq,
Biz keçmişə güvəndikcə gələcəyə addımlarıq.

Vətən bəzsiz də keçinər, keçinmərik biz
Vətənsiz,
Bu məramla boy atmışıq Çənlibellər üstündə biz.
Şəhidlərin qanı ilə yoğrulubdur torpağımız,
Qəlbimizdə dalğalanır öz üç rəngli bayrağımız.

Qardaşlıqdır şüarımız, biz həmişə əl tutarıq,
Düşmən bizə əl uzatsa, düşmənlili unudarıq.
Könlümüzdə bir vahiddir güneyimiz, quzeyimiz,
Vətən – bizim namusumuz, biz Vətənik, Vətən də
biz.

1991.

QEYBDƏN SƏS

«Atatürkə – Paşam, - dedim,
- Quran bir elm kitabı deyil,
bir iman kitabıdır. Müsəl-
man türk xalqı onu söz ola-
raq deyil, səs olaraq oxuyur.
Anlaya bilmədiyi yerlərini
də bu səsin təsirilə hiss et-
məyə almışdır».

Yəhya KAMAL.

Qurani dinlədim, nura boyandım,
Dili qanmasam da, mənanı qandım.
Düşdüm birdən – birə səsin sehrinə,
Anlaya bilmədim onun sehri nə?

Səsin alovuna büründü aləm,
Bir onu bildim ki, tilsimlənmişəm.

Səsin alovunda pörşələnib mən,
Dağlana – dağlana öldüm – dirildim.
Sözləri bilmədən, dili bilmədən,
Mən necə oldu ki, mənanı bildim?

İşıq bu dünyanı göstərir bizə,
Özü cism kimi görünmür gözə.
O necə gizlidir, o necə aşkar?
Allah kəlamı da beləcə gizli,
beləcə aşkar.

Fikrim qanadlandı, məni uçurdu,
 Bütün günahlarım üzümə durdu.
 Qeybdən səs gəldi qulaqlarıma,
 Bu səs inamımı çəkdi tarıma:
 «Nədir dilədiyin qalan ömürdən –
 Allah dərgahına hazırsanmı sən?»

1991.

DÖRDLÜKLƏR

* * *

Bu əxlaq tarlası, bu – din tarlası
 Keçirir sınaqdan hamını dən-dən.
 Dünya – axirətin ilkin tarlası
 Burda əkdiniyi orda biçərsən.

1992.

* * *

Sıfırlar önündə durdun bir kimi
 Günahsız yaşadın, mələklər kimi.
 Millətin boynunda haqqı – sayın var,
 Cənnət qapısıdır səninçin məzar.

1992.

* * *

Dünya bir işvəkar gəlinə bənzər,
 Güzəllik təxtindən heç enməmişdir.
 Milyon il keçsə də, hələ bir nəfər
 Bu gözəl afətlə evlənməmişdir.

1992.

* * *

Allahın balası bu aciz insan,
Qurub – yaratmağa daim can atdı.
İnsanlar ağacdən kürsü, nərdivan,
Allahsa ağacda meyvə yaratdı.

İyul, 1993.

* * *

Bir bax, açılan sübh, qızaran dan, doğulan gün
Bir töhfəsidir Allahın insanlara hər gün.
Min töhfə umub aldığı bir töhfədən insan
Neyçün bu gözəlliklərə heç olmadı şükran?

Avqust, 1995.

* * *

Çeynənmiş sözlərlə qulaqlar dolmuş
Təzə söz istərəm, onu ver mənə.
Dünəndən bu günə yol tapdaq olmuş
Bu gündən sabaha yol göstər mənə.

1995.

* * *

Tamahkar həmişə dilənçi, acgöz
Borcunu dəbbələr, dəbbələdikcə.
Tamah iştahıyla yeyən dələduz
Heç vaxt doya bilməz, acar yedikcə.

Noyabr, 1995.

* * *

Buludlar – gözünün kökü saralmış
Ayrılıq çəkənin ahı deyilmi?
Ümid – hər istəkdən bir az kam almış
Xəyal ölkəsinin şahı deyilmi?

Mart, 1996.

* * *

Allahın varlığı – sirri qədimdir,
Allahı anlayan varsa, de, kimdir?
Allahı anlamaq, onun sirrini
Heç cürə anlaya bilməməyimdər.

Oktyabr, 1996.

* * *

Dünyanın kalına dəymədi dəymiş
Sığılı – aldanış, qəsdı – tələymiş.
Bu qədər yaşadım dünya evində
Bilmədim bu evin qibləsi nəymiş.

Mart, 1996.

* * *

Özünü hər şeyə qabil sayanlar
«Ən ali məqama layiqəm» - deyir.
Bir qəlbi tikməyi bacarmayanlar
Millətin qəlbinə girmək istəyir.

1996.

* * *

Bizim sükançımız qədərmi yalnız?
Çalışmaq, çarpışmaq boş əfsanədir?
Əgər mütləqdirsə alın yazımız,
Bəs bizə verilən bu ağıl nədir?

1996.

* * *

Bizim gözümüzü tozlama, qardaş
Xəyaldan həqiqət gözləmə, qardaş.
Bu gündən sabaha yol çox uzundur
Balığı dənizdə duzlama, qardaş.

1996.

* * *

Adımı dəyişin, bilinsin yolum,
Məgər bəxtiyaram, Bəxtiyar olum?
Sınəmə dağ çəkən bir belə dağla
Mən ağlar bəxtimə necə yar olum?

1996, Şəki.

* * *

Yandım atəşinə hissin, idrakın
Yalnız öz dünyamı anlamaq üçün.
Ağıl girməyən yer bəs-bəlli, aydın!
Ağıl girdiyi yer sirdir büsbütün.

1996.

* * *

Rəhbər cahildirsə, millət də qafil
Demək, bu məmləkət üz üstə batmış.
Millət də, rəhbər də oyanan deyil,
Oyada bilərmə yatmışı yatmış?

1991.

* * *

Oğuzdan törədim, türk oğlu türkəm,
Poladdan kövrəyəm, dəmirdən bərkəm.
Alçalda bilməzsən məni, a nadan,
Mən bu görkəməmlə dünyaya görkəm.

Yanvar, 1989.

* * *

-Yoxluq nə imiş? Öz mənimə var kimi sanmaq,
Varlıqları yoxdan var edən Allahı danmaq.
-Varlıq nə imiş? Mütləqə qəlbinlə vurulmaq,
Eşqində var olmaq üçün Allahda yox olmaq.

İyun, 1997.

* * *

Könlümlə duymuşam nəyi duydumsa dünyada
İdrak edir, fəqət nə edək, ağılın odu yox.
Könlümdür üzdürən məni ruhani dünyada
Ağılın hüdudu var isə, könlün hüdudu yox.

1997.

175

* * *

Qovğası böyükdür cismimlə ruhun,
Bulanıq göl idim, axdım, duruldum.
Ruhumu şerimdə yaşatmaq üçün
Cismimi kölgəmdə gizlədən oldum.

Aprel, 1997.

* * *

Hərdən yaşasaq da fərəhli günlər,
Yenə də dünyanın yükü çiyində.
Kölgənin üstünə nə töksən hədərl!
Kölgə qalmalıdır kölgəliyində.

May, 1997.

* * *

Yay ayları – Vaxtla savaş ayları,
Üzə çıxır içimdə dərd layları.
Birdən qısa döndərəydi Allahım
Məni məndən ayrı salan yayları.

İyul, 1997.

* * *

Yalnız son nəfəsdə gerçəyi bulmuş
Dünyanı əbədi mənzil sayanlar.
Elə doğulanda ölü doğulmuş
Vaxtında ölməyi bacarmayanlar.

1994.

* * *

Heykəl qarşısında heykəlləşirkən
Onu yaradanı düşünürəm mən.
Aynada özümə baxdığım zaman
Həmişə özümü düşündüm, nədən?

1995.

* * *

Mədənin gözüylə dünyaya baxdın
Ağla güvənməli, ağla ay yazıq.
Başından mədənə keçdisə ağlın,
Ağlının gününə ağla, ay yazıq.

1997.

* * *

Öz hakimi zaman olur tarixin
Sabaha bax, ey bu günə hökm edən.
Məhkəməsi yaman olur tarixin
Axı, tarix rüşvət almır kimsədən.

1998.

* * *

Dirənib ərşə zülüm, indi ümid Allahadır
Biz udurkən də uduzduq, bu həyat əjdahadır.
Bir məzarlıq yer üçün satmalıyam öz damımı
Ölümün qiyməti, vallah, yaşamaqdan bahadır.

Aprel, 1998.

* * *

Dedilər: - Bağlanan bu kor düynün
Hələlik zamana ehtiyacı var.
Dedim: - Hər mərama yetişmək üçün
Zamanın imana ehtiyacı var.

Dekabr, 1999.

SÖZ ALAĞI

Çəkdiyimiz bu dərdlər, müsibətlər, bəlalar
Qəderin qəzasımı?
Günahkar bəndələrə Allahın cəzasımı?
Özümüz də bilmirik nədən nə istəyirik
«Əgər belə olarsa, elə olar» - deyirik.
Ədalətin saplağı asılır bir «əgərdən».
Sözler düşüb kəsərdən, sözlər düşüb dəyərdən.
Sözden bina tikirik, daşı yox, kərpici yox,
Prezident fərman verir, icrası yox, gücü yox.
Boş-boş əmrlər ilə qaralanır kağızlar,
Qatıq kəsmir ağızlar.
Şəhdli-şirəli sözlər maça kimi sürülüb,
Hara gəldi dürtülüb.
Söz itirib rəngini, çəkisini, tamamı –
Öz ilkin anlamını.
Sifəti də bozlaşıb
Yaman həyasızlaşıb.
Sözlər elə dəyişib
Dünən ağ bildiyimiz
Bir gün sonra ağ olmur,
Elə üz göstərir ki, onu tanımaq olmur.
Söz qiymətdən düşəli yaman artıb sellənib
Sellənməyi bir yana, daş kəsəklə lillənib.
Kürsülərdə, efirdə, zəhərləyib havanı
İndi meydan sulayır neçə söz pəhləvanı.
Qanadlı nitqləri basıb sözün alağı
Hünərin var seç görüm kəhər atdan ulağı.
Əlindən iş gəlməyən
Söz ilə basıb-kəsən quru bəyə bənzərik.
Oxuduğu sözlərin mənasını bilməyən
Müğənniyə bənzərik.

Fələyin çarxı döndü,
Başqa donda göründü.
Heç olmasa bir anlıq boylanmadıq çarxa da
Bizim arxamızdakı bizi qoydu arxada.
Qabağa tələsmədik.
Qalxan kimi qorunduq, qılinc kimi kəsmədik
Bilmədik, haqq yolundan biz nə zaman sapındıq.
Tapınmadıq məsləkə, nəfsimizə tapındıq.
Bir yerdə ki, əməllər sözün yedəyindədir,
O ölkədə bilinməz yaxşı nədir, pis nədir.
Bir yerdə ki, susdurur, aqili yelbeyinlər
Bir yerdə ki, körpələr, türfə qızlar, gəlinlər
Düşmənin pəncəsində bu gün dustaq olubsa,
Dədəmizin torpağı dədəmizin quluna
Əgər oylaq olubsa,
Vay bizim halımıza –
Ölən amalıma!

Bir yerdə ki, gah Əli, gah Vəli alqışlanır
Düşməne tuşlanası od ağızlı silahlar
Öz xalqına tuşlanır.
Bir yerdə ki, namus, ar inzivaya çəkilir,
Bir yerdə ki, qaçqının payına göz dikilir,
Bir yerdə ki, ürfanın cəhalətdən fərqi yox,
Bir yerdə ki, yalanın həqiqətdən fərqi yox,
Bir yerdə ki, rüsvətdir ədalətin təməli,
Bir yerdə ki, şəhidlə fərarinin əməli
Bir-birinə qarışmış,
Bir yerdə ki, yasla toy, xeyirlə şər barışmış,
Bir yerdə ki, kiməsə
xəlvəti him-cim etmək,
Halalca torpağını düşməne təslim etmək
Adicə bir işdisə,

Ölüm adiləşibse,
Matəm adiləşibse,
Dərd, qəm adiləşibse,
Bir yerdə ki, millətin haqqı hərrac malıdır
O ölkədə Vətən də, el də satılmalıdır.

Çörək bahalaşanda, qeyrət ucuzlaşmış,
İnsan ürəyiylə yox, mə'dəsiylə yaşarmış.
Ət-qızıl qiymətinə, vicdan su qiymətinə,
Yalan od qiymətinə, iman su qiymətinə
Satılırsa, susmağı, gəlin, sayaq hünərdən,
Günəşi də gözləyək dünən batdığı yerdən.

İyun, 1993.

ZÜLMƏT ƏRİYƏRSƏ

(«Əvəz edə bilməz»)

Natiqlər yarışır, bu da bir cıdır!
Yaman döyüş gedir söz cəbhəsində.
Anlaya bilmirəm, hansı haqlıdır
Hər biri haqlıdır öz cəbhəsində.

Hamısı danışır xalqın adından
Heç biri dərini bilmir millətin.
Bu ona şər atır, o, buna böhtan
Haqq ilə haqsız ayırmaq çətin!

Gah ona güvənir, gah buna millət
Onlarsa özünə güvənir ancaq.
Dönür zavallıya, Məcnuna millət
Bəs onun dərdinə hanı bir ortağ?

Danışır, boynunda qərəzdən çatı
Hər kəs öz qəsdini həqiqət sanır.
Qiyam baş tutarsa, xalq hərəkəti,
Əgər baş tutmasa, qiyam adlanır.

Kimdən xəbər alağ biz haqqı, kimdən?
O hansı güldür ki, bitir alaqsız?
Belə döyüşlərdə dövri-qədimdən
Qalib haqlı çıxır, məğlubsə haqsız.

Deyən yox, yayını gizlədəcəydin,
Bəs niyə, bəs hara atırsan oxu?
Zülmət əriyərsə görünər, yəqin,
Kimin arxasında kimin durduğu.

Haqqın arxasınca çox hönkürmüşük
Zor sürtük maçadır, haqsa utancaq.
Zor haqdan irəli keçər, görmüşük
Əvəz edə bilməz o, haqqı ancaq.

İyul, 1993, Şəki.

BU UZUN GECƏM

Nə yaman uzandı bu ağır gecəm,
Dərdimə kar olan bu sağır gecəm.
Nə gözüm yumulur, nə səhər gəlir,
Şərimin üstünə yenə şər gəlir.

Birdən ürəyimdə bir işıq yandı,
Ümid cəlvələndi, ümid oyandı.
Dedim: - ya gec, ya tez doğacaq o gün
Bu nə ilk gecəmdir, nə də son gecəm.
Dünənki, sabahki iki gündüzün
Arasında durur bu uzun gecəm.

İyul, 1993.

Dəmir, boynunda qəzəblən çəti
Hər kəs öz qədərini həqiqət tutur.
Qiyam bağ tutarsa, xalq hərəkəti,
Əgər bağ tutarsa, qiyam adlanır.

Kimdən xəbərləşək biz haqqı, kimdən?
O hansı güldür ki, bitir əlaqır?
Bələ döyüşlərdə dövr-qədimdən
Qalib haqqı çıxır, məğlubla haqsız.

Deyən yox, yayını gizlədəcəydin,
Bəs niyə, həsə hənəm əvə?
Zəlmət arıyarsa görünər, yaqın,
Kimin arxasında kimin dunduğu.

İÇİMDƏN KEÇƏN YOL

Fikirlər, xəyallar başdan aşdılar,
Fikirlər, fikrimdə çarpazlaşdılar,
Bu onu doğradı, o, bunu kəsdi
Biri digərinin yolunu kəsdi.
Yollar çulğalaşdı içimdə birdən
Bilmədim, hansıyla hara gedim mən?
Tutdu bu yolları gah qar, gah dolu,
Bir vaxt ayıldım ki, sağım, sol imiş.
Dünyanın ən uzun, ən çətin yolu
Mənim öz içimdən keçən yol imiş.

İyul, 1993.

Xeyri gətirirlik... Gözə qan düşər,
Dünya intizarla dörədən deyil.
Şəri gözlemirik... bacadan düşər,
Xeyri gözlemirik o, gələcək deyil.
Xeyri hər qədərlik qovuşa bilməz,
Xeyri gətirirlik, o, bizi gəlməz.

İyul, 1993.

SÖZ - ƏMƏL

Yalandır tarix boyu qara üzə ağ çəkən,
 Əməldir – hər yalanın sinəsinə dağ çəkən.
 Söz – yalanın boyası, söz – yalanın pərdəsi,
 And – yalan ordusunun ən ali sərkərdəsi.
 Yalandan törənənlər
 Böhtan biçəcəyini bilməz yalan əkəndə,
 Həqiqətin üzünə sözdən boya çəkəndə.
 Sözün əsl anlamı itər, haqq ağlar qalar
 Həqiqətin qapısı doğruların üzünə
 həmişə bağlar qalar.

Mart, 1993.

O, ÖZÜ GƏLMƏZ

Qələm yoldaşım N. Həsənzadəyə

Görüş yeri oldu beş ildən bəri,
 Hüzn məclisləri, yas məclisləri.
 Sevinc qaçaq düşüb ürəyimizdən,
 Görən nə istəyir bu fələk bizdən?

Qaldı boğçalarda toy libasları,
 Qəmlə geyindirdik illərimizi.
 Nə qədər yas olar? Şəhid yasları,
 Kədər heykəlinə döndərdi bizi.

Matəm evlərindən ayrılan zaman,
 «Xeyirdə görüşək» - dedik hər dəfə.
 Amma daş asılıb xeyrin qıcından,
 Yasda görüşürük təzədən yenə.

Xeyiri gözlərik... Gözə qan düşər,
 Dünya intizarla düzələn deyil.
 Şəri gözləmirik... bacadan düşər,
 Xeyri gözləməklə o, gələn deyil.
 Xeyir hər qədərlə qovuşa bilməz,
 Xeyri gətirərlər, o, özü gəlməz.

İyul, 1993.

MÜXALİF

Düşmən pəncəsində qəhr olur Vətən
Biri də qışqırır: «Müxalifəm mən».
Kimə müxalifsən, ay Vətən oğlu,
Bu Vətən həm sənin, həm də mənimdir.
Ana yurdumuza göz dikən yağı,
Məgər təkcə mənim öz düşmənimdir?

Bizdən çarəsini umurkən Vətən,
Kimə müxalifsən, nəyə müxalif?
Bu gün yumruq kimi birləşməliyə
Mən sənə, sən mənə, o, başqasına
Niyə olmalıyıq, niyə müxalif?

Axı, təklənmişik biz dörd cəhətdə
Düşməni kül edən od mənə dostdur.
Torpağı qəsb olan bir məmləkətdə
Dövlətə müxalif düşməne dostdur.

Mənə düşmənsənsə, bu su, bu iqlim,
Bu torpaq, bu Vətən, sənin düşmənin!
Mənə düşmənsənsə, ey müxalifim,
Mənə düşmən olan dostundur sənin.

Bu gün bu kürsüdə əgər mənəmsə,
Sabah, ya biri gün yəqin ki, sənən.
Bu gün sənin üçün mən düşmənməmsə,
Torpağı kürsüyə qurban verənsən.

Vəzifə naminə satıldı torpaq,
Deyək ki, yetişdin arzuna sən də.

Çatdın iqtidara... Bu maşın, bu bağ,
Bununla bitəcək mübarizən də?

Kürsübazlar ilə doldu sol-sağın
Dünən müxalifdin, hakimsən bu gün.
Torpaq satılıbsa, hansı torpağın
Üstündə duracaq vəzifə kürsün?

İyun, 1993.

DAYAN, QAÇMA, DAYAN!

Sən hara qaçırsan, ay Vətən oğlu?
 Qaçdığın o torpaq sənə deyilmi?
 Sənə pay verilən o ata yurdu,
 O çeşmə, o bulaq sənə deyilmi?

Qaçırsan, qaçdığın o yurd-yuvanı,
 Yoxsa, erməniyə bağışlayırsan?
 Yoxmu damarında əcdadın qanı,
 Özünü Vətənsiz sən nə sayırsan?
 Özün de, qılıncsız bir qın olarmı?
 Özün de, kişi də qaçqın olarmı?

Kimə qaldı bir vaxt qanad açdığın
 O yaşıl çəmənlər, dibsiz dərələr?
 Səni qarğamazmı qoyub qaçdığın
 Məscidlər, azansız o minarələr?

Sən qaçdın, «canımı qurtarım» - deyə,
 Sən qaçdın qeyrətdən qeyrətsizliyə.
 Canını qurtardın...

Bəs yad əlindən
 Yurdunu, yuvanı kim qurtaracaq?
 Gör nəyə çevrildin öz əməlindən
 Sənin bir adın var: yurdundan qaçaq!

Daim önə qaçmaq haqqın yoluydu.
 Arxaya qaçışda haqdan qaçaqsan.
 Baban, atan sənə yurd-yuva qoydu,
 Bəs sən övladına nə qoyacaqsan?

Dayan, qaçma, dayan, hara qaçırsan,
 Atıb, doğulduğun o torpaqları?

Arxanca qışqırdı sən qaçan zaman
 Babanın, dedənin yetim məzarı.

İmdada çağırdı bu fəryad səni,
 Məgər eşitmədin sən bu naləni?
 Havası, suyuyla hansı gün üçün
 Ərsəyə çatdırmış bu Vətən səni?

Noyabr, 1993.

QALX AYAĞA

Vətən oğlu, maya tutmuş sənin qanın
Bu torpaqdan, bu Vətəndən.

Qalx ayağa,
İmdad umur Vətən səndən.
Sinəməzlə od-alovu biz yarmasaq,
İtilən torpaqları qaytarmasaq,
Vətən bizi bağışlamaz,
Torpaq bizi bağışlamaz.

Sinəmizi dağ-dağ edən kinimizdən
Yadelliyə pay verməsək,
Biz barıta döndərməsək,
Dağlar boyda dərdimizi
Natəvanın, Üzeyirin ölməz ruhu
Danlar bizi!

Biz çoxunun gözlərinə
Tarix boyu ox olmuşuq.
Kişi kimi yaşamağı bacarmasaq,
Kölə kimi yaşamağa haqqımız yox!

Düşdüyümüz müsibətə,
Bu əzaba, bu zillətə
Yoxsa, kuruq, yoxsa, kırıq?
Bu torpağın qabağında
Biz hələlik günahkarıq.
Bu günahla bağışlamaz Vətən bizi.
Gülləliyək
Bu milləti xəcil edən səbrimizi.
Qalx ayağa!
Öz haqqındır zəfər sənin,

Carçısı ol qələbənin!
Qalx ayağa!
Qaldır döyüş dostlarını «Vur!» - səsinə.
Qalx ayağa,
Diz qatlamaq yaraşarmı
Bilgə xanın nəvəsinə?
Tülkülərin qabağından qaçmağını
Axı, sənə bağışlamaz qurd babamız.
Qalx ayağa!
Xankəndinə çatmalıdır
Bizim zəfər arabamız.
Vətən oğlu,
Maya tutmuş sənin qanın
Bu torpaqdan, bu Vətəndən.
Qalx ayağa,
İmdad umur Vətən səndən.

Noyabr, 1993.

İKİ QƏBAHƏT

Dostum Tofiq Bağırılıya

İnkâr edə bilməyib öz içimdə mən, mən
 Danışardım bir zaman
 Ən uca kürsülərdən ürəyimdən keçəni.
 Min töhmət eşidərdim o vaxt yaxınlarımdan:
 -Tərs qurulub əzəldən bu dünyanın gərdişi
 Sənmi düzəldəcəksən bu tərs yönü, tərs işi?
 Eşitdim bu sözləri çoxlarından min kərə.
 Məhəl qoymazdım o vaxt, mən belə töhmətlərə.
 Zaman keçdi,

ötüşdü

bu minvalla illərim,
 Tərəzidə çəkildi min xeyirim, bir şərim.
 Mənim bəyaz xeyrimi qara şərə yozdular,
 Hər sözümlü, kəlməmi min bir yerə yozdular.
 Gördüm, mənim qəlbimdən çıxan atəş, yanan od
 Daş üreklər bir yana, üzü də qarsıtmayır,
 Dağdan ağır dərdimiz kimsəni sarsıtmayır.
 Gördüm, yalan bürəkdir,
 Həqiqətse küncdədir.
 Gördüm, yalan quduzmuş,
 Gördüm, həqiqətlərim müftədən də ucuzmuş.
 Susdum...
 Boğdum içimdə vicdanımın səsinə
 Gözlərimi qapadım, mən görmək istəmədim
 Yalan kəfənliliyinə haqqın bükülməsini.
 Susdum...
 Gördüm, indi də «niyə susursan?» - deyər
 Başladılar gileyə.
 Yağdı mənim başıma indi də başqa töhmət.

Danışmağın qəbahət,

Susmağım da qəbahət?

Daha ürəyimdəki üsyanı susdurmuşam.

İndi mən vicdanımla həyatın arasında

Mə'lul-müşkül durmuşam.

Çəkilmisəm qınıma

Qardaş, mənə qınama!

Bu həyat yalan qusur, vicdanımsa həqiqət,

Amma mən neyləyim ki,

Danışmağın qəbahət, susmağım da qəbahət!

İndi düzü budur ki, qorxuram,

qorxuram mən

Yalan desəm, tanrıdan, doğru desəm, bəndədən.

Noyabr, 1993.

İÇİM - ÇÖLÜM

Sənin «Bağdaduruna» mən oynaya bilmirəm,
 Bu havaya, bu rəqsə, vallah, uya bilmirəm.
 Fələyin gərdişinə mənim özgə sorum var,
 Mənim öz ürəyimdə başqa «Bağdadurum» var.
 Çöldə güllər, çiçəklər çox da ki pardaqlanıb
 Çöldən mənim içimə gen qapılar bağlanıb.
 Amma içimdən çölə qapı taybatay olmuş,
 Səslər, rənglər, çalarlar könlümdə lay-lay olmuş.
 Hər baxanın gözüylə mənim içim sezilmir,
 İçimin havasını çölüm dəyişə bilmir.
 Qol açıb oynayıram könlümdəki havaya,
 Sən çölündən baxırsan, axı, mən binəvaya.
 Çölün keşməkeşləri qadaq vurub dilimə,
 Qəlbimin gözlərilə mən baxıram çölümə.
 Çölümün gözləriysə nankor kimi, kor kimi,
 Görə bilmir içimi.
 İçimdə qar yağır, dünyanı qar görürəm,
 Könlümdə bahardısı, çölü bahar görürəm.

Mən içimdə batmışam, «niyə batdın?» - soran yox,
 Məni çıxartmaq üçün içimə baş vuran yox.
 Sıralanıb içimdə neçə-neçə dağ, dərə,
 Ya rəbbim, içimdəki rənglərə bax, rənglərə.
 Əlvən-əlvən duyğular qəlbimdə naxışlanır
 Hey baxıram,
 görmürəm,
 Qara harda qurtarır, bəyaz hardan başlanır.
 Gah olur, boz görürəm bəmbəyaz gündüzləri
 Öz içimə kordursa, öz içimin gözləri
 Mən qınaya bilmirəm məni görə bilməyən
 Cahil könülsüzləri.

29 noyabr, 1993.

SÜRÜNMƏKMİ, UÇMAQMI?

Ucalmaq istəyirsən?
 Niyyətinə min alqış!
 Amma addım atmamış
 Yollarına atılmış
 Kötüyə bax, daşa bax.
 Səni birdən tutacaq
 Çovğuna bax, qışa bax.

O təpənin, o dağın
 Zirvəsinə çatmağın
 İki yolu var ancaq:
 Bir sürünmək, bir uçmaq.

Sən uca təpələrdə
 İlana bax, quşa bax.
 Sürünüb ucalmışa,
 Uçub ucalmışa bax.

İyul, 1994.

ƏZAN SƏSLƏRİ

-Bu dağı, bu daşı min ildən bəri
Vətənə çevirən azan səsləri.
Nə imiş, görəsən, nə deyir o səs?
Göylərə tuşlanan o qaib nəfəs?
Nədir o səsdəki əzəmət, kədər –
Genişlik, ənginlik, sonsuzluq qədər?
-Yerləri göylərə bağlayan dirək,
Göyləri yerlərə endirən dilək!

İyul, 1994, Şəki.

Mən içində bənzəşəm, «niyə bənzəşəm?» – soruşu yox,
Məni çıxartmaq üçün içimə bax vursay yox.
Sınıland içimdə necə-necə dağ, dərə,
Ya rəbbim, içindəki rənglərə bax, rənglərə.
Əlvan-əlvan duyğular qəlbimdə nəşrələnir
Hey baxıram,
görmürəm,
Qara lətdə qurtarır, bəyaz hərdən bağlanır.
Gəl olur, bax görürəm bənbəyaz gündüzləri
Öz içimə köndütsə, öz içimin gözleri
Mən quraya pıxtıram mənə görə bilməyən
Cəhəl künəllərini.

29 noyabr, 1993.

PEYĞƏMBƏRİMİZ

Yolunun yolçusuyuq, ey ulu Peyğəmbərimiz,
Adı şəfqətlə, işıqla dolu Peyğəmbərimiz.

Qurumuş torpağa bir an toxunarkən nəfəsi,
Gülə döndərdi o saət kolu, Peyğəmbərimiz.

Fəhmdən nur çiləyib sirrlərin zülmətinə,
Bizə mə'lum elədi məchulu Peyğəmbərimiz.

Bu da bir mö'cüzə! Meydan oxuyarkən sağa sol,
Sağa döndərdi imansız solu Peyğəmbərimiz.

Ulu Qur'ani – Kərimdən gözümüz aldı işıq,
Bizə göstərdi müdam düz yolu Peyğəmbərimiz.

Bulub haqqın yolunu Bəxtiyar oldum necə mən,
Belə zəngin elədi yoxsulu Peyğəmbərimiz.

Yanvar, 1994.

ÖLÜM - MÜƏLLİM

Biz ölümdən qorxmasaq,
dərhal aşıb keçərik
yasaq çəpərlərini.
Bu qorxudur göstərən
Hər kəsə öz yerini.
Ən böyük düşüncələr
Ölümə təslim oldu.
Bu bilməcə həyata
Ölüm – müəllim oldu.
Ölümü anlamasaq,
həyatı anlamırıq.
Tanrının dərgahından
lap tanrılıq umarıq.

1994.

YALANDAN ÖZGƏ

Gülüşün yalandır, baxışın yalan,
Sənin bu dünyada hər işin yalan.
Böhtan – sığnağıdır, şübhə – pənahın,
Gerçək – hədəfindir, zülm – silahın.
Sən zora güvəndin, zora sərəsər,
Özünə doğmasan, hamıya özgə.
Nəyin arxasında gizlənə bilər
Zülm bu dünyada yalandan özgə?

May, 1994.

BUNA MİN ŞÜKÜR

Dözdüm, dözə-dözə bezdim dözümdən,
 Dözümdən üzülmək gəlmir üzümdən.
 Sonsuz üzüntüyə satdım illəri,
 Çürüdü ağzımda həyatın dadı.
 Məramsız mərama dönəndən bəri
 Dözüm yaşamağa məni qoymadı.
 Üzümə durubdur artıq dözümlə də,
 İtib yox olmuşam özüm özümdə.

Öz isti yuvamda kinin, nifrətin
 İsləndim şıdırğı yağışlarında.
 Üzmüşəm, üzürəm hər gün həsrətin
 Könlümdə göllənən göz yaşlarında.

Mən özüm-özümə bir düşmən tək
 Şəkərə göz yumub, zəhəri uddum.
 Kəsin barmağını

öz içimdəki

Ağrını, acını bəlkə unutdum.

Sandım ki, bu çətin, bu zor müşkülü
 Həqiqət açacaq... Ona min alqış!
 İndi anlayıram, həqiqət gülü
 Mə'rifət suyuyla pərvazlanmış.
 Yoxsa mə'rifəti, o biçarədən
 Mə'rifət ummaqda haqlıyamı mən?

Ey könül, sən məni saldın bu dərddə,
 Sənin ucbatından bu günə düşdüm.
 Çoxuna yol açdım dar döngələrdə,
 Özüm açılmayan dünyə düşdüm.

Əl açıb yalvardım alışma, yanma,
 Səninlə döz-dözə qırx il güləşdim.
 Səni ram etməyə çalışdım, amma
 Sən əhlilləşmədin, mən əhlilləşdim.

Dandım öz haqqımı, dandım hər şeyi,
 Susdu, bu hökmə də borc, qulaq asdı.
 Bilmirəm, özümə bu tərs taleyi
 Özümü yaratdım, xudamı yazdı?

Bir yandan yaradır, bir yandan sökür,
 Yaradan da xuda, sökən də xuda.
 Biz ki, tapışmışıq... Buna min şükür,
 Dünya kamımızca dolanmasa da.

Avqust, 1994.

SULTANLIQ - BAŞQANLIQ

*Türkiyənin Cümhur başqanı, hörmətli
Süleyman Dəmirəl həzrətlərinə*

Çox təcili Süleymanları tarix yola salmış,
Tək birçə Süleyman* ulu sultan kimi qalmış.
Sultanlığı almış o, Süleyman babasından,
Başqanlığı almış Dəmirəl el-obasından.
Sultan dediyin bir atanın oğludur ancaq,
Başqansa bütün millətə övlad olur, ancaq.

Ey millətinin sevdiyi, həm seçdiyi başqan!
Millətdən alır əzmini qəlbindəki iman.
Təbrik edirik yetmişini, yüz yaşın olsun,
Böyründə də Heydər kimi öz qardaşın olsun.

Noyabr, 1994, Ankara.

* Sultan Süleyman Qanuniyə işarədir.

ÇİYİNLƏR

Köhnə bir dost

Tale ilə savaşda
O uduzdu, sən uddun.
Qalxdın uca zirvəyə,
Sonra...
Səni qaldıran
Pillələri unuttun.
Yollar səni yoranda,
şikayətə başladın,
Yollar səni ən uca
zirvəyə qaldıranda,
Yolları yox, yenə də
özünü alqışladın.
«Sən də varsan» - demədin,
Sən həmişə: «Mən» - dedin.
Onunçun da yıxıldın,
Sən yavaşca enmədin.
Başın, gözün əzildi.
Amma bu yıxılmağın
səbəbini
ürəyin
nə hiss etdi, nə bildi.

Axıb keçdi aradan
şirin sular,
şor sular.
Dedim, bu yıxılmağın
Yəqin, sənə dərs olar.

Olmadı!
Məsləhətçin
Sənə öz hikkən oldu.

Dostların çiynləri
 Yenə də pillən oldu.
 Onların çiyni üstə
 Sən yenə də ucaldın.
 Haqqa qələbə çaldın.
 Yenə də zirvədəsən.
 Özün çək hesabını –
 Bu pillələr, o da sən.
 Amma unutma, qardaş,
 Həmə o pillələrlə
 Yenə də enməyin var.
 Qalxdığın pillələrin
 Altında çox çiyn var.
 Yerdən çox ayrılmısan,
 Amma yeri unutma.
 Bir də, basıb qalxdığın
 çiynləri unutma!..

Yanvar, 1994.

GÖZƏL ƏSARƏT

Yalan meydan sulayırkən
 Mən bütövün kəsiriyəm.
 Qolu bağlı həqiqətin –
 Bu əsirin əsiriyəm.

Əldən getdi azadlığım
 Yalanlara mən dözüli.
 Həqiqətə əsir olmaq –
 Əsarətin ən gözəli!

İyul, 1994.

NƏ UZUN, GÖDƏK?

*Şair Eldar Baxış «Rejissor
dostum R.Həsənoğluna» adlı
şe'rində boyca hüdürl olan
Həsənoğludan xahiş edir ki,
dabanlarını qaldırıb göyə
baxsın, görək, Allah bizə olan
erməni zülmünü görürmü?
Əgər görürsə, bəs niyə susur?*

Eldar, Allah sənə ilham verəndə,
Şe'rinlə dağ-daşı dilləndirəndə,
Adi gözlər ilə görünməyəni
Sən qəlbin gözüylə seçib görəndə
Niyə çağırmadın Həsənoğlunu?
Görsün, «göy evi»ndə neyləyir Allah.
Bəsirət gözünü başqasına yox,
Niyə sənə verib o qadir Allah?
Yamanca sızlatdı şe'rin qəlbimi
Arzu da bu yerdə dirənir dağa.
Bir az barmağımız cızılan kimi
Uzun axtarıyıq göyə baxmağa.
Allah yada düşmür toyda, düyündə,
Allah yada düşür ən qara gündə.

Vallah, qaçaq düşüb həqiqət bizdən,
Kim deyir sözümüz haqqa tən gəlir?
Sanırıq, yaxşılıq əməlimizdən,
Amma yamanlıqlar Allahdan gəlir.

İdrak mə'bədinə, qardaş, səcdə qıl,
İdrak boy tanımır, nə uzun, gödək?

Allahı görməyə uzunluq deyil,
Allahı görməyə ucalıq görək.

Allah nə yaxında, nə uzaqdadır,
Allah həqiqətdə, Allah haqdadır.

Ey Allah adamı, həqiqətləri
Danıb haqq yolunu niyə azmısan?
Bu da bir gerçəkdir, sənə bu şe'ri
Allah yazdırmayıb, özün yazmısan.

Fevral, 1994.

SƏN KİM ÜÇÜNSƏN?

«Sabah da mənimdir», - dedin bu gün sən.
Sabah nəqd deyil, əgər düşünsən.
Hamının payında gözün var, dayan,
Hər şey səninçünsən, sən kim üçünsən?

1994.

Güldən-gülə qonub zər kəpənəklər
 Bildirmək istəyir var olduğunu.
 Allanıb, xallanıb güllər, çiçəklər
 Bildirir həyata vurulduğunu.
 Sular şaqqıldayıb göstərir bizə
 Yerlərin təkindən car olduğunu.
 Quşlar nəgmə deyib qandırır bizə
 Dünyanın arzuya dar olduğunu.

İyun, 1994, Şəki.

OXUMA, BÜLBÜL

Bu bahar oxuma, bülbül, sən allah.
 Zülmətdir,
 Yoluna şam tutanın yox.
 Şuşan ağlar qaldı, köçdü el-oba
 Şirin cəhcəhinə dəm tutanın yox.
 Sən Cıdır düzündə cəh-cəh vuranda
 Qədir hay verədi sənə bir anda.
 İndi bu dağlardan didərgin olduq,
 İndi bu dağların Qədirləri yox.
 Elsiz dağ da susar, bulaq da dinməz,
 Qədirsiz Şuşada qədrin bilinməz.

Bu bahar oxuma, bülbül, sən allah.
 Daşaltı çayının kəsilib səsi,
 Bizsiz o kükrəməz, o, coşa bilməz.
 Vallah, inanmıram, bülbül nəgməsi,
 Hayastan dilinə uyuşa bilməz.
 Oxuma, oxuma, bülbül, sən allah.

Açma xarıbülül, açma, sən bu il,
 Görürsən, bu bahar bizimçün deyil.
 Axı, Əhmədlərin, Məhəmmədlərin
 Qanıyla sulanmış çiçəklər bu il.
 Ötdü günlərimiz ahlı, amanlı,
 Sənin hikmətini o əliqanlı
 Çöllərin gədəsi anlaya bilməz
 O yerlər bizimçün darıxmırmı bəs?

Bizsiz Şuşamızda nələr baş verir?
 Allah bizə ümid, ona aş verir.
 Çiçək kimi zərif, su kimi şaqraq,

Muğam kimi kövrək, anam Qarabağ,
Nəgməli qəlbinlə söylə, sən bu gün
Cəllad tapdağına bəs necə dözdün?
Qoy bəhər verməsin bu il bu torpaq,
Düşmənin məzarına o dönsün ancaq!

Bizim oylağımız o qəlbi dağlar,
Muğam pıçıldayan ayna bulaqlar,
Daşaltı çayının daş dələni səsi,
Şuşa qalasının «Ərim gəldi»si,
Dərin dərələrin daşğın selləri,
Nərvan şərinin «qərənfilləri»,
Sarı qayadakı bülbül nəvəsi,
Nəvvabın, Xudunun yurdu – yuvası,
Nal tökən dağların dar keçidləri,
Şuşanın kaşından göy məscidləri,
Yarış meydanları, cıdır düzləri,
Ulu Pənah xanın ayaq izləri
Görən, bizim üçün darıxmırmı bəs?
Boz qarğa bülbülə tay ola bilməz.

Yaxşı ki, ayağı yoxdur onların,
Onlar da bizimlə, yoxsa, qaçardı.
Onda bu gün kimi gələcəkdə də
Zülmə, haqsızlığa haqq əl açardı.
Bu ilki bahardan bizə nə?
Vallah,
Gəlsə də, bu bahar bizimçün deyil.
Oxuma, oxuma, bülbül, sən allah,
Açma, xarıbülül, açma, sən bu il.

May, 1994.

QEYRƏT AŞISI

Balıqdan sürüşkən, ey qazdan ayıq,
Qərəzdir gülüşün, qaradır ağın.
...Nəfsinin quluna çevrilən yazıq,
Dönər dəlallinə ana torpağın.

Xəyanət əlilə sən çatdın artıq
O uca kürsüyə... Bu idi arzun!
Amma unutma ki, bu rüsvayçılıq
Ömürdən uzundur, ömürdən uzun.

Tutduğun kürsünü qazanımı bildin?
Kürsün böyüdükcə özün kiçildin.

Ey alver ustası, üç il, ya beş il
Sanma ki, həmişə haqq olacaqsan.
Geci var, tezi var,
boğazdan deyil,
Sən öz tamahından asılacaqsan.
Nəfsə qulluq edən ruhu nə bilsin,
Nəfsini öldür ki, ruhun dirilsin.

Əcdaddan baş alan xeyir-şərimiz
Nəsildən-nəsilə daşsın gərək.
Hələ beşikdəykən

körpələrimiz
Tamah aşısıyla deyil, amandır,
Qeyrət aşısıyla aşsın gərək.

Fevral, 1993.

KÖHNƏ MƏRƏZ

Mən sənə yad oldum, sən mənə düşmən,
Vətənin dərdinə olmadıq ortağ.
Nifrəti düşməne çevirməliyken
Biri-birimizə çevirdik ancaq.

Baha başa gəldi bu nifrət bizə
Niyə tutmur bizi şəhidin qanı?
Qarabağ torpağı bir-birimizə
Həsədin, nifrətin oldu qurbanı.

Heyf! Dağlara da verdik göz dağı
Bu dağı düşməne çəkdirməliydik.
Qoruya bilməyib ana torpağı,
Uca dağların da başını öydik.

Düşmən pəncəsində inləyir torpaq
Onun xilasını umduq özgədən.
Bir qarış yer üstə öldürür ancaq
Qardaş-qardaşını bilmirəm, nədən?
Düşmənin zülmünə dözən «ərlərik»,
Doğmaca qardaşa zülm edənlərik.

Biri-birimizə uyuşan deyil,
Biri-birimizə tərs düşən olduq.
Biz vətən uğrunda döyüşən deyil,
Vəzifə uğrunda döyüşən olduq.
Biri-birimizi endirib heçə,
Biz gələ bilmədik ortaq məxrəcə.

Böyüyə bilmirik kindən, qərəzdən,
Bizim ən qorxulu mərəzimiz bu.

Həmən bu dəhşətli dərddən, mərəzdən
Millət əzab çəkir əsrlər boyu.

İbrət dərslərindən qoca tarixin
Niyə öyrənmirik, niyə, bilmirəm.
Sualın cavabı çətindən-çətin,
Elə dərdlər var ki, deyə bilmirəm.

Mən sənə yad oldum, sən mənə düşmən,
Vətənin dərdinə olmadıq ortağ.
Nifrəti düşməne çevirməliyken,
Biri-birimizə çevirdik ancaq.

İyul, 1994, Şəki.

YURD YAD ƏLİNDƏ

*Sabirin, M.Cəlilin divanəsi,
si, hüquqşünas Ə.Yaşara.*

Hər gün neçə şəhid dəfn edirik biz,
Ağacı torpağa basdıran kimi.
Üzlərdə qəzəbdən nə kölgə, nə iz,
Dəfn mərasimi ötür an kimi.

Niyə bu mərasim sarsıtmır bizi?
Necə gəlib çatdıq bu «məqama» biz?
Bu ki, faciədir... faciəmizi
Niyə çevirmirik intiqama biz?

Qəzəb zirvəsindən endik biz bu gün,
Yoxuşlar çevrilib enişə döndü.
Şəhid dəfn eləmək, yoxsa, bizimçün
Adıca qaydaya, verdişə döndü?

Məzarın başında qanadlı sözlər,
Qanadlı cümlələr baş alıb gedir.
İntiqam hissimiz varsa bir qədər,
O da bu sözlərlə boşalıb gedir:

«Ədalət bizdədir... bizimdir zəfər,
Daim güvənmişik biz həqiqətə.
Vətənin yolunda ölən şəhidlər
Ölmür, qovuşurlar əbədiyyətə».

Çox gözəl sözlərdir, hikmətli, kövrək
Amma çox uyuruq sözə, «hikmətə».
Yoxmu mərasimdə bəs bu şəhid tək
Qovuşmaq istəyən əbədiyyətə?

Buyursun, bir nəfər irəli gəlsin.
Bu şəhid oğlana varmı bir əvəz?
Onun qatiline hanı qəzəb, kin?
Onun qisasını kim alacaq bəs?

Verib Qarabağı Bakıya qaçdıq,
Bakıda «Qarabağ» kafesi açdıq.
Verib Qarabağı oxuduruq biz,
Toylarda «Qarabağ şikəstəsi»ni.
Heç demə, bizim də kişiliyimiz
Toylarda cırmaqmış minlik dəstini.

Çaldı, Qarabağı çaldı düşmənim
Bəs o şikəstəni oxuyan kimdir?
Düşmən əlindəyəkən Qarabağ,
mənim

Şikəstə deməyim şikəstliyimdir.
Biz bunu bacardıq, biz bunu yalnız,
Bizə qənim olmuş öz tamahımız.

Düşməne yönəlmir qəzəb də, kin də,
Dərs ala bilmədik əcdadımızdan.
Özümüz bu kökdə, yurd yad əlində,
Haray Çələbi xan, haray Pənah xan!

Aprel, 1994.

UTANIRAM

Şəhidlərin, qaçqınların
Üstümüzə min ahı var.
Çatdığımız bu nöqtədə
Hamımızın günahı var.

Düşmənimiz arxalandı
Silahına, öz gücünə.
Zora təslim olan torpaq
Qaytarılmaz söz gücünə.

Əldən getdi yurd-yuvamız,
Necə dözdük bu dərdə biz?
Qaytarmaqçın haqqımızı
Əl açmıyaraq namərdə biz.

Düzü budur: Bu dünyada
Gücün varsa, sözün haqdır.
Gücün yoxsa, son əlacın
Xəcalətdir, utanmaqdır.

Bir zamanlar neçə-neçə döyüşlərdən
Qalib çıxan qalalara baxdıqca mən
Keçmişimlə indim durur yan-yanaşı.
Keçmişimdən bu günümə
Yağır indi töhmət daşı.
Alışırım için-için,
Sual qopur ürəyimdən: Neçin, neçin?

Babaların ucaltdığı
Bizim qalib qalalardan utanıram.
Çadırlarda

Donan körpə balalardan utanıram.
Bu torpağı qorumağı
Özümüzə borc bilmədik.
Vətən getdi,
Vətəndaşlıq zirvəsinə yüksəlmədik,
utanıram.

Vətən getdi, şe'r yazdıq:
«Sən mənimsən, ana Vətən».
Vətən getdi, nitq dedik
Uca-uca kürsülərdən,
utanıram.

Vətən getdi, el talandı,
Didişirik biz hələ də.
Biz iqtidar uğrunda döyüşlərdən
Usanmadıq bir gələ də,
utanıram.

Söz altında yatammırdıq,
Diz altında yatan olduq.
Dədələrin qazancını
Nəfsimizə satan olduq.
Yurdu satmaq hesabına
Arzumıza çatan olduq,
utanıram.

Səbrimizin dolub daşan kasasından,
Şəhidlərin alınmamış qisasından,
Onların qan bahasından,
Bu millətin qəhrəmanlıq dühasından
utanıram.

Biz hələ də çalxanırıq
 Əsr keçdi, durulmadıq.
 Kütleyik, bu çək-çevirdə
 Ələnib millət olmadıq,
 utanıram.

Qəbirlərin baş daşını oğurlayan,
 Yaşamaqçın ölü soyan
 Gədələrin özümüzədən olduğuna
 utanıram.

Bu millətin acı-doğru, toxu-oğru.
 Aclarına acıyıram,
 Mən toxuna utanıram.

Ölün varsa, vay halına!
 Arxa çevir düzlüyünə, amalına!
 Bir qəbirlik yer almaqçın
 Ətək-ətək
 Rüşvət gerek!
 Haqq evinə gedəndən də haqq istəyən
 Şərəfsizə nə deyim mən?
 Ölüm-ucuz, həyat-baha,
 İndi ölüm, yaşamaqdan min qat baha!
 O da haqdır, bu da haqdır.
 Mənim kimi binəvanın
 Son əlacı utanmaqdır.

Yarəb, necə millətədi bu?
 Başdan-başa zillətədi bu.
 Öz-özünə qənimdi bu.
 Hər nə işə mənimdi bu,
 Əsrlik qan düşməninə
 Deyə bilmir son sözünü,

Amma qırır öz-özünü,
 utanıram.

Cırtan boyda Çeçenistan
 Dəvə boyda Rusiyaya dərs verəli
 Onu şöhrət məqamından
 endirəli

Mən özümü necə varsa,
 Elə görüb utanıram.
 İndi çeçen qeyrətindən
 Dərs götürüb utanıram.

Bu ölkənin sərvətini
 O satalı, bu satalı,
 Vətən olub hərrac malı,
 utanıram.

Çadırlarda el qırılır,
 Toylardasa pul cırılır,
 utanıram.

Özgəsinin qoltuğunda yuva qurmuş,
 Özgəsinin fitvasıyla
 Öz xalqına tələ qurmuş,
 Özgəsinin əli üstə
 İqtidara can atan kəs
 Bu millətə əsl oğul ola bilməz.
 Bizimkidir o namərd də.
 Buna dözmür, mən yanıram.
 Satqına yox, satqınlığa utanıram.

Elə bildik, bu bəlalər
 Allah yazan qədər imiş.
 Bizim də Vətən sevgimiz
 Utanmağa qədər imiş.
 Bu torpağı qorumağı

Özümüzə borc bilmədik.
Vətən getdi,
Vətəndaşlıq zirvəsinə yüksəlmədik.
Heç olmasa bu gerçəyə biz inanaq.
Sonuncumuz qalanadək
Ya vuruşaq, ya utanaq!

Mart, 1995.

YEVTUŞENKOYA MƏKTUB

Görkəmli rus şairi Yevgeni Yevtuşenko Rusiyanın Çeçenistana basqınına e'tiraz əlaməti olaraq ona verilən «Xalqlar dostluğu» ordenindən imtina etmişdir.

Quzeyə, güneyə əl qoyan ölkən –
Bir yanı batıdır, bir yanı doğu,
Xalqların qanına susayan ölkən
Sənə orden verdi: «Xalqlar dostluğu»!

Sən bir dostluğa bax, qardaşlığa bax!
Astar üzə dönüb, üz olub astar.
Gözə kül üfürüb söz ilə ancaq
Bizə dost adıyla düşmən oldular.

Əhsən mərdliyinə, dəyanətinə!
Geriye qaytardın sən bu ordeni.
-Cütbaşı qartalın cinayətinə
Şərik eyləməyin – dedin – siz mənə.

Belədir, qardaşım, görürük bu gün
Zülmün haqq üstündə son divanını.
Xalqlar dostluğunu bayraq eyləyən
Bir ölkə çeçenin tökülür qanını.

Şair – susdurulan gerçəyin dili,
Şair – ədalətin, haqqın vəkili.
Şair – haqq yolunda keçər canından,
Keçməz öz eşqindən, öz vicdanından.

Dedilər: Dağlır məmləkətimiz
Qanunun naminə qan tökürük biz.
Qanun müqəddəssə, bəs vicdan hanı?
Qanunun üzünə boya çəkilməz.
Dağılan şəhəri, tökülən qanı
Dünyada bir qanun doğrulda bilməz.

Dedin: – Dostluq hara, qan tökmək hara?
Dostluq! Ürəyində yaşatdın onu.
Dostluq ordenindən keçib,
xalqlara
Sən sübut elədin dost olduğunu.

Həqiqət önündə təsliməm – dedin,
Qoydun öz yerinə xeyiri, şəri.
Yurdunun xeyrinə haqdan keçmədin
Aşdın, vurub keçdin milli sədləri.
Sən haqqa güvənib, zora түpürdün.
Öz milli hissindən ucada durdun.

Bu gün qınayanlar tapılar səni
Tarix haqq verəcək sənə son anda.
Sən öz xalqının da səadətini,
Gördün məhkumların istiqlalında.

İşğalçı orduyla Puşkin öyündü
Bu qanlı vəhşətə sənə utandın.
Sənin qabağında şagirdə döndü
«Qafqaz, əy başını!»* – deyən ustadın.

* Rus generalı Yermolovun ordusu Qafqaza hücum çəkəndə Puşkin yazmışdı: «Qafqaz, əy başını, Yermolov gəlir». – B.V.

Hökmdar zamandır... onun dünyada
Hər şeyi tərsinə devirməsi var.
Dünənki şagirdi bu gün ustada,
Ustadı şagirdə çevirməsi var.

Yanvar, 1995.

İKİ BAYRAQ

Rusiyanın işğal ordusu Çeçenistanın hökumət evinə rus bayrağını sancdı.

Kiçik bir millətə verib göz dağı
O nəhəng Rusiya mə'nən kiçildi.
Bu gün Qroznıya bayraq sancmağı
Qəsbkar özünə şərəfmi bildi?

Bir vaxt bütün dünya qara bağladı
Nifrətlə, lə'nətlə baxdı Berlinə.
O vaxt Qafqaz oğlu, Qafqaz övladı
Qələbə bayrağı taxdı Berlinə.
Haqqın rəmzi idi əlli il qabaq
Berlinə sancılan qan rəngli bayraq.

Bu günə öyünür öz babasının
Tutduğu şəhərə bayraq taxan rus.
O da bayraq sancdı, bu da... Bir baxın
Ona min təşəkkür, buna min əfsus!

Gətirməz Kremlə şərəf, şan bu gün
Bu iki bayrağı yanaşı qoymaq –
Haqqını istəyən bir kiçik xalqın
İşğal bayrağıyla gözünü oymaq.

Nəhəngin gücünə sinə gərməsi
Çeçen mənliyinin birüzlüyümüş.
Kiçik bir millətə güc göstərməsi
Böyük Rusiyanın gücsüzlüyümüş.

Məzlumun qanına həris cəlladı
Deyəsən, tanıdı dünya, nəhayət.
Bu iki bayrağın bir deyil adı
Biri Şərəfdirsə, biri Rezalet.

Yanvar, 1995.

İKİBAŞLI QARTAL

Ey ikibaşlı qartal,
 Üç yüz ildir dad çəkir dünya sənin əlindən.
 Düşən qurtara bilmir o qanlı çəngəlindən.
 Sən ağ oldun Allaha.
 Bizim nağıllardakı yeddibaşlı əjdaha
 İkibaşlı qartalın doğmaca əcdadıymış –
 Zülmün başqa adıymış.

Mən dünyanın malına könlü tox, gözü toxam.
 Bir baş ilə düşünən adicə bir məxluqam,
 Sən ikibaşlı qartal!
 Gah ondan, gah da bundan torpaq qoparmaq üçün
 Daim təlaşlı qartal!
 Kiçik, məzlum xalqların ətəyinə qoz töküb
 Başını yarmaq üçün
 Caynağı daşlı qartal!
 Torpaq hərisliyinə satdın namus, arını
 İki qit'ə üstünə gərdin qanadlarını.
 Yenə gözün doymadı,
 Sən bu acgözlüyün dünyanı dinc qoymadı...

Durdun sən tarix boyu millətlərin qəsdinə.
 Saldın məmləkətləri bir-birinin üstünə.
 Çıraqları keçirib, sinələri dağladın.
 Sən elə düşünmə ki,
 Özgələri tapdayıb, özünə gün ağladın.
 Qəsbkar vərdişinlə sənə elə gəldi ki,
 Böyüyüb ucalmısan.
 Əslində, öz xalqını bizlərdən də beşbetər
 Rəzil günə salmısan.
 Sən bilmədin, qalxmağın sabah da enməsi var.

Zor bacadan girəndə haqq da qapıdan çıxar.
 Sən «dostluq» deyə-deyə xalqlara düşmən oldun.
 «Azadlıq» deyə-deyə azadlıq göylərində
 Duman oldun, çən oldun.

İçin qara, çölün ağ, başdan başa boyasan,
 İftirasan, riyasan.
 O biri dünyada da hələ gözün var sənin,
 İki qanad, iki baş, iki üzün var sənin.
 Həm Qərbə, həm də Şərqə gərib qanadlarını
 Bəsdir kölgə saldığın,
 Baxıb iki tərəfə həmişə çaş qaldığın.
 Sən həm dünən, həm bu gün
 İki başla düşündün.
 Kəsilsəydi bir başın, qan içməkdən doyardın.
 Sən də bu aləm kimi,
 Bir baş ilə düşünüb dünyanı dinc qoyardın.

Yanvar, 1995.

ÖZÜMDƏN ÖZÜMƏ ŞİKAYƏT

1

Hanı dədələrin yurdu – o yerlər?
Zaman dara çəkib sınaıyır bizi.
Qoyub qaçdığımız ulu qəbirlər
Baxıb arxamızca qınayır bizi.

Millət zəlil oldu, məmləkət talan,
Getdi əlimizdən ixtiyarımız.
Qəsdədən sındırıldı əcdaddan qalan,
Bəy, xan qürurumuz, şah vüqarımız.

Uçmaq sayılırmış yerdə sürünmək.
Mənlik arzumuza girov qoyulmuş.
Böyükler önündə cücəyə dönmək
İndi lap adicə bir vərdis olmuş.

Biz hardan öyrəndik törpülənməyi?
Yumşağı əydirib, bərkə əyildik.
Dağların önündə muma dönməyi
Dağa ucalmağın tək yolu bildik.

Divarı təməldən çəp hörənlərik,
Sabahı nə duyan, nə görənlərik.
Gələni çəpiklə qarşıladıqca
Gedəni təpiklə ötürənlərik.

Ləyaqət, mətanət sıxıldı küncə
Yaşamaq naminə yaşadıqca biz.
Qürur mə'dəmişdə əridilincə
Ürəkdən yuxarı qalxdı mə'dəmiş.

Güzəran naminə boğuldu gerçək
Yalana əl çaldı şərəf də, şan da.
Bəy, xan qürurumuz yolçu payı tək
Paylandı didərgin çadırlarında.

Gedən torpaqları qaytarmaq üçün
Savaşa bilmədik, sülhə öyündük.
Babamız qurd idi,
ancaq biz bu gün.
Əllərdən ot yeyən quzuya döndük.

Nə ilə bitəcək bu dərdin sonu?
Bunu deyə-deyə dərddə boğulduq.
Papağı başlardan çalan oğrunu
Yoxsa, qəbristanda gözləyən olduq?*

2

Neftin qoxusunu gəndən alınca
Təzə əcnəbilər Vətənə doldu.
Vətən oğulları qazanc dalınca
Özgə qapılarda didərgin oldu.

Sərvətim, dövlətim paylandı yer-yer
Bizim sayəmişdə yad sayələndi.
Dolların gücünə təzə gəlmələr
Gözəl mənzillərdə kirayələndi.

* Oğru Molla Nəsrəddinin papağını götürüb qaçır. Molla oğrunun dalınca getmir, bir baş qəbiristanlığa gəlir. Ondan niyə belə etdiyini soruşanda: «Hara getsə, gec-tez bura gələcək» cavabını verir. – B.V.

Bir zaman rusçaydı bütün reklamlar
İndi ingiliscə dürtülür gözə.
İtin də dilinə hörmətimiz var,
Təkcə öz dilimiz yaramır bizə.

Bilmədik, kəsilib illərlə bənd-bənd
Şərimiz nə imiş, xeyrimiz nədir.
Özgəyə itaət, özünə rişxənd
Bəlkə bu millətin fitrətindədir?

Qorxunc yuxuları durultmalıyəm
Çözüb mə'nasını tərsinə yozduq.
İt hürən tərəfə üz tutmalıyəm
İşıq gələn yerə getdik...uduzduq.*

Batdı bu dalgada düzlər, təmizlər
Əyrilər yenə də üzdə göründü.
Yenə yalan sözlər, boyalı sözlər
Gerçəyin üzündə kirşana döndü.

Bizim dərdimizə şahidsən özün
Məgər bəs deyilmi bunlar, ilahi?
Səndən odumuza su diləməkdən
Dilimiz bağladı qabar, ilahi.

Dizlərim bükülmüş, belim əyilmiş,
Qürurum alçalmış, haqqım yeyilmiş.
Heç demə, heç kəsə gerek deyilmiş
Dəyanət, ləyaqət, vüqar, ilahi.

* Nağıla görə meşədə azan adam sağ tərəfdən it səsi eşidir, sol tərəfdə isə işıq görür. O, işıq gələn tərəfə gedir, getdikcə yol uzanır, işığa çata bilmir, yolu tamam itirir. Amma it səsi gələn tərəfə getsəydi, kəndə çıxacaqdı –B.V.

Uzaq bir adanı sahil bilmişik,
Adil dədəmizi cahil bilmişik,
Özğənin şamını qəndil bilmişik
Bizi özümüzə qaytar, ilahi.

April, 1993.

YOL AZMIŞAM MƏN

Rüstəm Kamala

Tanıya bilmirəm köhnə dünyanı
Dədələr yaşayan o dünya hanı?
Tələsa vermişəm mən öz ər kimi
Anlaya bilmirəm təzə dünyanı.
Zaman elə dönüb, güzgülər kimi
Tərsinə göstərir bizə dünyanı.

Hər şey elə bil ki, bitir tərsinə
Sular da tərsinə dövr edir indi.
Dərdi göynədərdi bir vaxt insanı
İnsan öz dərini göynədir indi.

Qanmaz qanmamaqda, qananlar yatır,
Təpələr qabarıb dağla tən olmuş.
İndi Keçəl Həməzə iş başındadır,
Koroğlu Həməzəyə cangüdən olmuş.

İndi başda bitir ağacın kökü,
Soyuq daş əridir, isti dondurur.
Milçəyin belində dünyanın yükü,
Hörümçək bal verir, arı tor qurur.

Qarışıq salmışıq ayrını düzlə,
Ayıra bilmirik ipəyi bezdən.
Sülhə can atırıq düşmənimizlə,
Düşmən axtarıq öz içimizdən.

Nə yaman dəyişdi bu köhnə dünya
Qatıq qara olub, indi ağ olmur.

Durub öz-özünün qəsdinə dünya
Elə dəyişib ki, tanımaq olmur.

«Kommunist» küçəsi «İstiqlal» oldu
Biz elə bildik ki, sular duruldu.
Amma bilmədik ki, həməən çağdayıq
Kommunist ruhuyla yaşamaqdayıq.

Biz «yoldaş» deyərdik bir-birimizə
İndi bu köhnə söz yaramır bizə.
Söz başqa rəng aldı bu çəkhaçəkde
Düşündük zamanla həmtay, həmyaşıq.
İndi «bəy» desək də, «cənab» desək də
Həməən «tovarişik», həməən «yoldaşıq».

O köhnə nadanlıq yenə dəb olmuş
Amma maskasını dəyişir nadan.
Ucalıq taxtından mərdlik qovulmuş
Yenə ucalmırıq biz alçalmadan.

Nə qədər çox imiş buqələmunlar
Üzünə üz taxmış ucalmaq üçün.
Dünən bu Vətənə düşmən olanlar
«Vətən aşiqi»nə çevrilmiş bu gün.

Köhnə çirkabını duru yerindən
Bu günün adıyla o, satır bizə.
Vətənsəvərliyin daş səngərindən
Vətən düşmənləri top atır bizə.

Amal da, məslək də dəyişir tez-tez
Əməl yox, küyümüz, harayımız var.
Yalan kerpicindən yönşüz, qıbləsiz
«Həqiqət» adında sarayımız var.

Yalanlar – cəzbli, yalanlar – şirin
Keçib boynumuza dəmir halqası.
Yalan dənizində üzən kəslərin
Yalnız rəzalətdir qiblənuması.

Yenə rəzalətə aparır bizi
Dalğalar qoynunda çırpınan qayıq.
Yalanlar sındırdı məniyimizi
Çəpiklə təpiklər arasındayıq.

Vaxtın dediyinə mən qulaq asıb,
Ayrıla bilmədim özüm-özümdən.
Köhnə ciğırları yaman kol basıb
Bu təzə dünyada yol azmışam mən.

İyul, 1995. Şəki.

İÇDİM, AĞLADIM

Qardaşım Nurəddinə.

Kaş, içə biləydim,
gündə yüz kərə
Həsəd aparıram mən içənlərə.
İçir, bu dünyanı baş-ayaq görür
İçir, ağı qara, solu sağ görür.
Tərsinə dönəndə düzəlir dünya
Adama necə də xoş gəlir dünya.

İçə bilməsəm də içirin məni
Dərddən azad olum barı birçə gün.
Yurdun özü boyda ağır dərđini
Qovub ürəyimdən çıxarmaq üçün.

Siz allah, o qədər içirin məni
Bunca haqsızlığı ədalət bilim.
Unudub nədanın qəsd-qərəzini,
Yurda xəyanəti sədaqət bilim.

O qədər içim ki, yenə, mən yenə
Xalqımı hər şeyə müqtədir sayım.
Vətən övladının kürsü naminə
Vətən satdığına mən inanmayım.

Siz allah o qədər içirin məni
Zənn edim qayıdıb anam – Qarabağ.
Millətin düşdüyü bu faciəni
Unutmaq, unutmaq istərim ancaq.

Bizim arzumuzca əssin bu rüzgar
Millət öz adıyla yenə öyünsün.

İmişli düzündə bitən çadırlar
Mənim gözlərimdə saraya dönsün.

O qədər içim ki, bu miskin həyat
Bir an gözlərimdə dönsün gülşənə.
Yoxsa, məşəqqətə dönür hər saat
Bu zalım dünyada yaşamaq mənə.

Siz allah, doyunca içirin mən
Dünyadan kamımı götürüm yenə.
Bir vaxt qulum olan alçaq düşməni
Qarşımda əyilmiş qul görüm yenə.

Dönsün həqiqətə ehtimal, güman
Yer ilə səmanı qarışıq salım.
Zülmətə nur saçan xəyallarım
Vətən torpağına bir işıq salım.

«Özümü bir anlıq unudum» - deyə
Mən bu gün möhtacam bu təskinliyə.
Özümü aldatmaq istəmişəm ki,
Asudə buraxsın dərd bir az məni.
O qədər dərd içib qəm yemişəm ki,
Bu adi içkilər ovutmaz məni.
İçdim, keflənmədim,
İçdim, ağladım.
Dönüb qəm selinə
axdım, çağladım.

İyun, 1995, Şəki.

HAQQ - ZÜLM

Haqqının kölgəsində
Ömür sürən olmayıb.
Haqqın dəyirmanında
Zülmün üyündüyünü
Hələ görənlər olmayıb.

Haqdan da, zülmən də
Yenə zülm doğulur.
Həm haqqın, həm də zülmün
Təzə dəyirmanında
Üyüdülnən haqq olur.

Iyul, 1995.

FƏRQİ YOX

Bu arzudan o arzuya yön verib
Çalışırıq günü günə satmağa.
Ömrümüzdən ömür verib, gün verib
Tələsirik arzumuza çatmağa.

Günümüzü zəhrimara döndərib
Tək bir ömrü min diləyə dəyişdik.
Ömrümüzdən ömür verib, gün verib
Heç bilmirik, nəyi nəyə dəyişdik.

Anlamırıq, tora salır kim kimi.
Üyünürük dəyirməndə dən kimi.
Düşünməyə tapamırıq macal da.
Bu qapıda unla dənə fərqi yox.
Son mənzilə yol gedirik... Bu yolda
Tələsmənin, gecikmənin fərqi yox.

Mart, 1995.

BİRİ-BİRİMİZƏ ATDIĞIMIZ DAŞ

*Turanlılar, adiyi-şüqlü sələfiz biz
Öz qövmümüzün başına əngəl kələfiz biz.*

M.Ə.Sabir

Bir vaxt heyran idi bu dünya bizə
Yoxsa, ayrıldıqmi öz özümüzdən
Sonra «mən, mən» deyib bir-birimizə
Düşməyə dost olduq, qardaşa düşməyə.

Bəs niyə sonralar, dandıq biz, bizi.
Bunu çox düşündü müdrik babalar.
Keçilən yollarda mənliliyimizi
Endirən nə qədər uçuşumuz var.

Uçduq, ləzzət aldıq süzməyimizdən
Öncə görünmədi məqsəd qibləsi.
Dünən qədrini bilmədik dünən,
Dünən qədrini bildik ertəsi.
Uçduq, ucaltmadı bizi uçuşlar
Bilmədik, hər şeyin öz məqamı var.

Biz öz qanımıza min yol bələndik
Savaşıq çox zaman bir-birimizlə.
Qırıb özümüzü çox qürreləndik
Bizi məğlub edən zəfərimizlə.

Yol uzun, yol yoxuş, hər yan çən, duman,
Dözümün şələsi çiynimizdədir.
Qandal açılsa da qollarımızdan,
Köləlik hələ də beynimizdədir.

Bir böyük mətləbi unuduruq biz;
Birdir vətənimiz, birdir elimiz.
Biri-birimizə atdığımız daş
Vətənə, millətə dəyir, a qardaş.

İyun, 1995.

RƏHMƏT SƏNƏ, A SABİR

Mən həmişə xalqımı öz əzmindən dönməyən,
Düşməni yendirən, amma özü yenməyən,
Min səslə, min həvəslə, od nəfəslə bilmişəm,
Kəshəkəslə bilmişəm,
Babək nəslə bilmişəm.
Demə, Novruzəliymiş...
Basıb-kəsən, heç demə, qəlbi deyil, diliymiş.
Rəhmət sənə, a Sabir.
Başı daşlı bu millət,
Gözü yaşlı bu millət
Öz oduna qalanıb,
Yüz yerə parçalanıb,
Daha taqətdən düşüb, çək-çevirdən usanmış.
Sən bizi zamanında yaxşı tanısanmış.
Sən deyəndə «Əngəlik qövmümüzün başına»,
Bu gün heyran qalmışıq sənə qan yaddaşına.

Səndən sonra bu xalqın
Nə fitrəti, nə kamı, nə də karı dəyişmiş.
Pal-paltarı dəyişmiş.
Yenə həmənlə-həmənik,
Özümüzə düşmənik.

Düşdüyümüz bəlalər
Saxta güvəncimizin atəşini soyutdu,
Həqiqətin, gerçəyin üzünə ayna tutdu.
Gördük, lənlənməmişik, biz qalmışıq ələkdə.
Zaman bizdən öndədir,
Bizsə bu gün hələ də sürünürük yedəkdə.
Rəhmət sənə, a Sabir!

İyul, 1995.

ÜRƏYİMİ CİLOVLA

Mənə ağıl verən dost, yetərinçə var aqlım.
Sənin dediklərini qanmağa çatar aqlım.
Gileyli olmamışam mən aqlımdan birçə dəm,
Amma nə çəkmişəmsə, ürəyimdən çəkmişəm.

Çağlayan şəlaləyə çağlamaq öyrətmə, gəl.
Sən anası ölmüşə ağlamaq öyrətmə, gəl.
Əgər varsa qüdrətin, ürəyimi cilovla,
Qəlbimi aqlınla yox, ürəyinlə sən ovla.

Avqust, 1995, Şəki.

TANRININ TƏBƏSSÜMÜ

Nəvələr – gələcəyə
Uzanan əllərimiz,
Qürub çağında bizim
Sübhümüz, səhərimiz.

Lap yüzü də haqlasaq,
Bizi dünyaya bağlar –
Tanrının insanlara
Təbəssümü – uşaqlar.

Noyabr, 1994.

QƏDİRİN SƏSİ

Qələm yoldaşım Nahid Hacızadəyə

«Sona bülüllər»də Qədirin səsi –
Dağların dupduru büllur çeşməsi,
Qürubda üfünün müztəribliyi,
Könül qəribliyi, can qəribliyi.
Bir yetim uşağın hıçqırıqları,
Sınan bir könülün səs qırıqları,
Ayrılıq nisgili, ürək yağısı,
Tonqaldan ayrılan alov çınqısı.
Qırğı hücumundan dərbədən düşən
Durna qatarının yerə enməsi,
Sönən arzuların tüstülənməsi...

«Sona bülüllər»də Qədirin səsi
Yağışdan sonrakı qövs-qüzəhdən
Aldı boyasını, aldı rəngini.
Cıdır düzündəki ətirli mehdən
Aldı öz ruhunu, öz ahəngini.
Bu torpağın səsi, bu yerin səsi
Qədirin səsidir, Qədirin səsi...

Bizi bizdən alan bu səs, elə bil
Ağızdan, dodaqdan, boğazdan deyil,
Qeybdən, ilahi məkandan gəlir.
Haqqın, həqiqətin tərəzində
Günahı, savabı çəkəndən gəlir.

Qaynayır bu yurdun ruhu qanında,
O, köhnə mahnıya təzə can verir.
Cabbarın, Seyidin səs meydanında
Oturub onlara imtahan verir.

Təzə nisgilimi, təzə dərdimi
Bu gün calaq edir o, köhnə dərdə.
Yazda çiçəklənən budaqlar kimi
Fəryad çiçəklənir zəngülələrdə.

Köhnə dərd köhnəlib, çəkilən yetər,
Bu təzə dərdimiz köhnədən betər!
Allah götürərmi sussun Şahbulaq,
Bülbül məskənini qarğalar alsın?
Allah götürərmi bizim Qarabağ
Qədirin səsinə tamarzı qalsın?
Qədirin naləsi, Qədirin səsi,
Bu torpağın səsi, bu yerin səsi.

Bu səs göyüm-göyüm bizi göynədir
Oddur, gözümüzə dönür qan yaşa.
Yetim bir uşaqdır Şuşasız Qədir
Adicə torpaqdır Qədirsiz Şuşa.

Qədir naləsinə səs verib, uyub
Qayalar, dərələr, dağlar mələşdi.
«Sona bülüllər»ə o, heykəl qoyub,
Onunla özü də abidələşdi.

Aprel, 1996.

GÜNLƏR BİR-BİRİNƏ BƏNZƏR

Yazın bu xoş günü mənə qış gəlir,
Vallah, bu gün mənə lap tanış gəlir.
Duydum qəlbimdəki döyüntülərdən
Bu günü haçansa yaşamışam mən.

Bu hüznü səhər, bu qərib axşam,
Üfəqdə qızaran müztərüb axşam
Yaşanmış günlərə bənzər gör necə.
Bənzər bir-birinə günlər gör necə.
Çıxıb öz əzəli köhnə yolundan
Geriyə fırlanır, yoxsa, bu dövrən?

Yatan bəxtimizdən bizə bir xəbər,
Başımız üstündən bulud çəkilsin.
Xəbər gözləyirəm, təzə bir xəbər,
Bu gün dünənimdən seçilə bilsin.

1996.

GÜNAHDAN GÜNAHDIR

Üç rəngim, ulduzum, bir də hilalım, -
Mənim öz bayrağım, doğmam, halalım.
Oraqlı-çəkicli o al bayrağın
Bizə gətirdiyi – köləlik, qərəz.
O haram bayraqdan halal bayrağın
Fərqi bilməyən qədrini bilməz
Halal bayraq altında köhnə gədalar
İndi bu Vətəni satır dollara.
Axı, qərəzin də bir hüdudu var,
Vətən satmaq hara, bu bayraq hara?
Yaxşı tanıyıram başsız başları –
Vətəndə vətənsiz vətəndaşları.
Onlar vərdis edib gəlmə bayrağa...
O bayraq altında Vətən satmağa.

Onlar bilmədilər, niyyət o niyyət,
Halal bayrağımız o bayraq deyil.
Onlar bilmədilər, millət o millət,
Vətən o vətəndir, çağ o çağ deyil.
Onlar seçəmmədi qaradan ağı –
Gəlmə bayraq ilə doğma bayrağı.

Onlar bilmədilər, gəlməyə hörmət,
Doğmaya həmişə xəyanət olur.
Gəlmə bayraqlara nifrət, xəyanət,
Doğmaca bayrağa sədaqət olur.

Onlarsa öyrəşib gəlmə bayrağa,
O bayraq altında millət satmağa.
Bu halal bayrağın altında ancaq
Günahdan günahdır Vətəni satmaq!

İyun, 1995.

AD GÜNÜN MÜBARƏK!

Yatır içimizdə kölə xisləti,
Azalmır, çoxalır hər il gədalar.
Satın məmləkəti, satın milləti,
Ey alim rütbəli cahil gədalar.

İqlimdən iqlimə qol-budaq atmış
Millətin adı yox, amma özü var.
Tarixlər içində tarix yaratmış
Qədim bir millətə ad axtarırlar.

Millətlər içində bu gen dünyada
Adımız yoxdursa, öz yerimiz yox.
Ya göydən düşmüşük biz dünən... ya da
Bicik, dədəmizdən xəbərimiz yox.

Qar-qar qarılđaşır qara qarğalar,
Qar üstə ağ qarğa görünə bilmir.
Əyrinin qılıncı, düzün haqqı var,
Amma düz, əyridən bu gün seçilmir.

Məqsədin, qərəzin dəyirmanında
Gör necə üyünür saxta söz dəni.
Bol, ucuz sözlərlə onlar bu anda
Müftəyə alırlar baha rütbəni.

Yerdənmi çıxmışam mən belə soysuz,
Özgəyəm özümə, doğmayam yada.
Gördük, sözdən ucuz, namusdan ucuz,
Rütbədən baha şey yoxmuş dünyada.

Mən indi bildim ki, ən ucuz matah
Vətənmiş, millətmiş, ana diliymiş.

Kökü qarışıqlar, qanı pozuqlar
Demə, bu millətin öz vəkiliymiş.

Yetişsin millətə xoş xəbər bu gün,
Bu xəbər yayılsın bütün ələmə.
Millətə ad qoydu «alimlər» bu gün,
Millət öz adını bilmirmiş, demə.

Allah, sən doğruya düz yol göstərüb,
Əyrini yaratdın cah-cəlalında.
Niyə rəzalətə qol-qanad verib,
Qoydun fəziləti qapı dalında?

Füzuli türkdürsə, onda mən nəyəm?
Kimin varisiyəm, kimin nəsliyəm?
Vaxtın hökmünə bax! «mən türkem» - deyən
Öz ulu babama, demə, yadam mən.

Ulular! Dandılar mənliliyimizi,
İndi qara yaxır qulaqlar gözə.
Biz sizdən deyilik, əfv edin bizi,
Biz sizdən olsaydıq, bənzərdik sizə.

Öz halal adına rəhmət, a millət,
Dağıldı başından duman, çən bu gün.
Ad günün mübarək! Millət, a millət,
Bəs niyə sevinib gülmürsən bu gün?

Qulluq yarışının tozanağında
Göründü bu qəsdin əsl niyyəti.
Qocaman millətə kamil çağında
Bu gün ad qoydular... Qaldı sünnəti.

Noyabr, 1995.

ŞƏHİD ANASI

İçindən alışıb o, yana-yana
Müşgül diləyini gətirir dilə,
Məmurun önündə əyilir ana:
-Şəhid anasıyam, mənə rəhm elə!
«Şəhid anasıyam!» - zənn edir ana
Dərdin çarəsidir bu iki kəlmə.
Əslində, millətin bağrından keçən
Qılinc yarasıdır bu iki kəlmə.
-Şəhid anasıyam, eşidin məni...
O susdu, dayandı, gözləri doldu.
Könüllər dağlayan iki kəlməni
Bağlı qapılara açar bildi o.

O, hələ bilmir ki, açar bildiyi
Düşmür kilidlənmiş daş ürəklərə.
Bəsdir təsəlliyyə könül verdiyi,
Döyür qapıları o, nahaq yerə.
-Şəhid anasıyam! – Naləyə bir bax!
Bu nalə bir qəlbi yumşaltmır ancaq.
Biz niyə həmişə özgəyanlıyıq
Amma özümüzə soyuqqanlıyıq?

Bu iki kəlmənin mətləbi nəydi?
Duymayıb, həm ona, həm sözə qıydıq.
-Şəhid anasıyam, -deməməliydi,
Biz onu gözündən oxumalıydıq.

-Şəhid anasıyam!
Onun fəryadı
Məlum həqiqəti kölgələndirir,
«Ana» dediyimiz o böyük adı

Analıq taxtından yerə endirir –
Biz niyə bu qədər soyuqqanlıyıq?
Şəhidi şəhidlik mərtəbəsindən
Endirir ananın giley-güzarı.
Bizdən kömək uman dərddi səsindən
Alışıb yanmazmı şəhid məzarı?
Ana qapılarda dilənir bu gün,
Oğul şəhid olmuş, yoxsa, bununçün?

İyul, 1996.

MƏN TÜRKƏM

Sən bizi aldatdın illərdən bəri,
Mən çərxi-fələkdən dərs götürmüşəm.
Özgə anasından süd əmənləri,
Özgə qulluğunda duran görmüşəm.

Bəsdir dözdüyümüz ölümdən bətər,
Köhnə bazardakı o köhnə nırxa.
Milləti yüz yerə caladın, yetər,
Yüz arxın suyunu qatma bir arxa.

Əslimi, nəslimi tanıyıram mən,
Qarışıq deyiləm, özümdən hürkəm.
Sən kimsən, sən nəsen, özün bilərsən,
Mən ilk qaynağımdan türk oğlu türkəm!

Sübutdur, dəlildir, ağlın qibləsi,
Dəyişə bilərsən adımı ancaq.
Canım çıxanadək qəlbimin səsi,
«Türkəm» - gerçəyini pıçıldayacaq.

Noyabr, 1995.

AYNA TUT

Ey mənim şəklimi çəkmək istəyən,
Sözümün, şerimin rəssam qardaşı,
Söylə, varmı sənə elə bir boyan,
Orda əks oluna qəlbə damlayan,
Köksümü dağlayan isti göz yaşı?

Dərdimin rəmzidir mənim göz yaşım
Xalqın bu zavallı, xəcil günündə.
İçimə baş vuran rəssam qardaşım,
Çək mənim rəsmimi ayna önündə.

Özünü həmişə görmək istəyən,
Özünü axtaran bir yolçuyam mən.
Özüm də bilmirəm hara gedir yol,
Özgəyə mə'lumam, özümə məchul.

Baxıram aynaya...

Baxır yad-yada.

İçimi göstərə bilmir ayna da.

Ayna bir sirdirsə, könüllər min sirr.
Dərdini boyanla sən ovut görüm.
Ayna mənə mənə göstərə bilmir,
Rəsmilə könlümə ayna tut görüm.

İyul, 1996.

DÜNYAMIZ DƏYİŞSİN

Gülür, işvə satır o, narın-narın,
Bir qırıq qəmi yox, kədəri yoxdur.
Vallah, bu gözəlin, bu işvəkarın,
Elə bil dünyadan xəbəri yoxdur.
Bir anlıq dayanır, təzədən gülür,
Millet qan ağlayır, o, nədən gülür?

Sevinc də, fərəh də, arzu da xülya,
Xeyallar dağılıb dönüb bir heçə.
Mənim gözlərimdə ağlayan dünya,
Bu qızın gözündə gülür gör necə.

Bəxtəvər başına, xoşbəxtdir bu qız,
Sevinir kiməsə yar olduğuna.
Bizim bu qayğılı, dərddli dünyamız,
Həqiqət budur ki, yaraşmır ona.

Sevinc qisməti var, axı, hər kəsin,
İlahi, sən qiymə yaratdığına.
Qız yenə sevinisin, o, dəyişməsin,
Dünyamız dəyişib yaraşsın ona.

İyul, 1996.

APRELİN BİRİ

Mən uşaq olanda, aprelın biri
Yaman aldadardıq yol ötənləri.
Yolun ortasına qoyardıq nəşə,
Yolçu əyləndə ipi çəkərdik,
Qəşş edib gülərdik verib səs-səsə.
Yolçunu aldada bilməyimizdən,
Sevinər, zövq alar, ləzzət çəkərdik.

O vaxt nə biləydim, aldanmaq – ağır,
Aldatmaq insanın öz zatındadır.
O vaxt nə biləydim, haqdan keçməzin
Payına dilini bağlamaq düşür.
O vaxt nə biləydim, aldanan kəsin
Halına gülmək yox, ağlamaq düşür.

Böyüdüm, yoluma kötük atdılar,
Mənim özümü də çox aldatdılar.
Ayra bilmədim əyridən düzü,
Gördüm, həqiqətin yolu dar imiş.
Demə, ikiüzlü dünyanın özü,
Aldatmaq üstündə bərqərar imiş.
Ayların, illərin bütün günləri
Aprelin biriymiş, aprelın biri.

İyul, 1996.

SƏNGƏR – MASA

Savaş meydanında səf pozan ölkə,
Deyər öz sözünü səngər başında.
Savaş meydanında uduzan ölkə,
Qazanmaq istəyər söz savaşında...

Savaşa bilməyib geri çəkildik,
Sülhə qovuşmağı qələbə bildik.
Bilmədik sığalla düyün açılmaz,
Toyuğa yas da yas, elə toy da yas.

Silahla sözünü deyə bilməyən,
Masa arxasında nə deyəcəkdir?
Düşməni önündə əyə bilməyən,
Düşməndən mərhəmət diləyəcəkdir...
Səngərdə əyilib «təsliməm» - deyən,
Masa başında da əyiləcəkdir.

Yanvar, 1996.

İyul, 1996.

ÖZÜM OLMALIYAM

Özünü dərk eylə, özünü anla,
Gah ona, gah buna baş əydin, yetər.
Özgəyə bu qədər yalmanmağınla,
Özünə düşmənsən özgədən bətər.

Bizim özlüyümüz getdi büsbütün,
Hanı bəs kişilik, hanı bəs qürur?
Dünyaya hökm edən qoca Şərq bu gün,
Qərbin çubuğuyla oturub-durur.

Yada əyilməkdən, vallah, yorulduq,
Bezmədik özgəni yamsılamaqdan.
İtdi mənliliyimiz, tanınmaz olduq,
Təmiz qanımıza qan çalamaqdan.
Tanımaq istəmir bu dünya bizi,
Təqlidə boğdurduq mənliliyimizi.

Tanınmaq istəyəm mən öz səsimlə,
Bəsdir yaşadığım bir məhkum kimi,
Dünyanın gözüne yaxşı, pisimlə,
Görünmək istəyəm olduğum kimi.

Nəyəmsə, mən oyam, qarayam, ya ağ,
Niyə özgəsinə küsənməliyəm?
Özüm olmalıyam, mən özüm ancaq,
Özüm deyiləmsə, demək heç nəyəm.

İyul, 1996.

RƏQİBSİZ

Düşmən qəzəbindən çəkinib qorxmamışam mən,
Məmnunam, onun, əksinə, düşmənçiliyindən.
Düşmən kini öz ölçüsüdür məndəki əzmin,
Öz nifrəti həcmində, demək, qorxur o, məndən.
Qüdrətlidir Allah yaradan qansız o iblis,
Allah da keçinmir, demə, qüdrətli rəqibsiz.

1996.

FƏXRİYYƏ

Allah sənə rəhmət eləsin, Sabir!

Bu millət içində dərдин, zillətin
Ağrıyan yerinə əl qoya bilmir.
Başının üstündə başqa millətin
Kölgəsi olmasa, yaşaya bilmir.

Həmişə sulayıb özgə bağını,
Özünü özünə yad, uzaq sanır.
Şam bilir özünün çil-çıraqını,
Özgənin şamını çil-çıraq sanır.

Ürəyi taybatay, sinəsi dağ-dağ,
Əkdiyi meyvəni özgəsi dərir.
Gəlmənin başına dolanır, ancaq
Doğma qardaşına dirsək göstərir.

Keçər intiqamdan, keçər inaddan,
Köhnə düşməninə kinsiz, qərəzsiz.
Yadın pisliyini çıxarar yaddan,
Amma yaxşılığı qoymaz əvəzsiz.

Lap çoxdan unudub öz soyadını,
Küldə od axtarır közü bəyənmir.
Özünə qısqandır, öz övladını
Özgə bəyənməmiş, özü bəyənmir.

Ona qara yaxan oğullarını
O, bəzən özünə bir qahmar sayır.
Ona qahmar çıxan oğullarını
Ayağı altına salıb tapdayır.
Xalqı düşünəni gətirir cana.

Yazığın başına dünya dar olur,
Xalqdan min oğrayıb bir qaytarana
Bu millət min dəfə minnətdar olur.
Nə yaxşı tanıyır, nə yaman bilir
Başına gələnı qezadan bilir.

Özgə kölgəsinə daldalanmışıq,
Əsrlər boyunca şöhrət sanmışıq
Ana dilimizə qəmzə satmağı,
Özgənin dilində qırıldatmağı.

Gücü çatmayanı alır çiyinə,
Qapını görsə də, bacadan girir.
Məktəbi uçulur, gəlmir eyninə,
Rüşvət pulu ilə məscid tikdirir.
Düz yolu bəyənmir, dolaydan keçir,
Təpəyə dırmaşır, yoldan yan keçir.

Elə oğul var ki, ötməmiş bir il,
Ata məzarını tamam unudur.
Döyüb sinəsinə, amma bu cahil,
Özgə ölüsünə min il yas tutur.
Dayazı dərinədən ayıra bilmir,
Xeyrini şərindən ayıra bilmir.

Dədə torpağımız miras malı tək
Özgə qılıncıyla pay-pay bölündü.
Artıq çoxdan bəri torpaq itirmək
Adətə çevrildi, vərdişə döndü.

Kiçik məhlələlərə bölüb özünü,
Birlikdən danışır, bir ola bilmir.
Həmişə sabaha dikir gözünü,
Elə hey bulanır, durula bilmir.

Əlimiz silaha sarılmalıykən
Allaha yalvarıb açıldı göyə.
İş belə gedərsə, qorxuram ki, mən
Beləcə alışıq qeyrətsizliyə.

Özgəyə pərəstiş, özünə rişxənd
Bu qəsdin oduna yaman bişmişik.
Çox ağır yük imiş, heç demə, qeyrət,
Atıb çiyimizdən yüngülləşmişik.
Satdıq Qarabağı özümüzün
Umduq xilasını özgələrindən.

Mə'dədən yuxarı qalxmaq - bir hünər!
Cismi ruhumuzdan biz çox istərik.
Çəçən ac olsa da, azadlıq istər,
Amma biz qəfəsdə toxluq istərik.

Doğmaca qardaşı yüz il danmışıq
Amma özgəsinə qardaş sanmışıq.
Özgə qoltuğuna sığınmaq yetər!
Ağasız yaşaya bilmərik məgər?

Bu necə millətdir, bu necə millət
Varmı Yer üzündə beləcə millət?
Uduzmaq istəmir, uda da bilmir
Oynayır özüylə heç-heçə millət.

Sevirəm, sevmişəm daim mən onu
Qoruya biləydim özündən onu.

May, 1996.

YA RƏBBİM

Bitib şikayətim, sözüm, söhbətim,
Bir addım yol imiş xeyirdən şərə.
Ya rəbbim, özün de, mənim millətim
Layiqmi bu qədər müsibətlərə?

Qaçqına çevrilib öz ölkəsində
Halal torpağından qovulan da biz,
Dünyanın «ədalət məhkəməsində»
Günahkar sayılıb, xar olan da biz.

Budurmu ədalət, budurmu vicdan?
Bizə yedirdirlər zoru haqq kimi.
Vallah, gözümüzə tor çəkir zaman
İşığa kor olan yapalaq kimi.

Kimin toyuğuna daş atmışıq biz,
Biz şükran olmuşuq qismətimizə.
Kimin dırnağını qanatmışıq biz,
Niyə bu taleyi sən yazdın bizə?

Hansı çağındasa qoca tarixin
Bəlkə bir addımlıq büdrəmişik biz?
Yəqin, səhv atılan o bir addımın
Çəkir ağrısını nəsilərimiz.

Özgəyə qıymadıq, haqqın xətrinə
Vallah, özümüzə hər zülmü qıydıq.
Bizim səhvimiz də bu imiş bəlkə,
Bəlkə başqa cürə yaşamalıydıq?

Ayıra bilmədik biz cütdən təki,
Ayıra bilmədik şeytani cindən.

Zülməti görmədik, içimizdəki
İşığın gücündən, kəramətindən.

Gərilib başımız üstə qaranlıq,
Boynumuz o səmtə dönmür ki, dönmür.
Qaydadır, görünər zülmətdən işıq,
İşığın içindən zülmət görünür.

Bitib şikayətim, sözüm, söhbətim,
Bir addım yol imiş xeyirdən şərə.
Ya rəbbim, özün de, mənim millətim
Layiqmi bu qədər müsibətlərə?

Sənə əl açmaqdan əlim yoruldu,
Səndən millətimə əlac istədim.
Sənə yalvarmaqdan dilim lal oldu,
«Bağlı qapıları özün aç», - dedim.

Xeyirə dolanmır niyə bu dövrən?
Niyə bu milləti məğmun eylədin?
Niyə başqasına bir qarış olan
Yolu bizim üçün uzun eylədin?

Gərilib başımız üstə qaranlıq
Boynumuz o səmtə dönmür ki, dönmür.
Qaydadır görünər zülmətdən işıq,
İşığın içindən zülmət görünür.

İyun, 1996.

ELƏ BİR GÜN Kİ...

Mənim könlüm zamansız bir gün həsrətindədir.
 Çünki mənim xəyalım özümdən çox öndədir.
 Neçə-neçə günlərin, həftələrin içindən
 Dondurub saxlanas bir gün axtarmışam mən.
 Elə bir gün ki, o gün sevincim, səadətım,
 Özümdən güclü olsun.
 Mən o günün içində əriyim,

mənim üçün

Bu dünya unudulsun.

Elə bir gün ki, o gün dünyaya gəlməyimin
 Qazancını anlayım.
 Elə bir gün ki, onu ömrə bərabər sayım.
 Elə bir gün ki, o gün arzumdən pöhrələnsin,
 Xəyalımdan doğulsun.
 O – zamansız, məkansız, əbədi bir gün olsun!
 Dünən keçmiş,

Bu gün – boş,

Sabah – xəyal, sabah – yox!

O – zamansız, əbədi günün axtarışında
 Bir savab yox, günah – çox!

İyul, 1996, Şəki.

BİLİRƏM

Ağlı var ikən dərk etməyənlər,
 Qulağı var ikən eşitməyənlər,
 Ürəyi var ikən alışmayanlar,
 Dili də var ikən danışmayanlar,
 Söyləyin, dünyaya biz niyə gəldik?
 Yeməyə, içməyə, ölməyə gəldik?

Qaynaya-qaynaya daşdığım zaman,
 Mən özüm özümü aşdığım zaman,
 Yaxşıya, gerçəyə can atan zaman,
 Əlimdə qələmim yaradan zaman
 Bilirəm nə üçün doğulduğumu,
 Bilirəm dünyada var olduğumu.

İyul, 1996.

SUAL VARSA, CAVAB VAR

Mən üzgüçü deyiləm, nə işim var dərində
Mən üzürəm dənizin ancaq dayaz yerində.
Dənizin dərinliyi vahiməylə doludur
Təkcə bunu bilirəm: Dərinlik qorxuludur.

Mən qorxuram könlümün içinə baş vurmağa,
Orda donub daşlaşan layları qaldırmağa.
Qaldırdınmı bir layı, lay üstündən lay gəlir,
Sükut layı pozulsa, dalınca haray gəlir.

Haray, dərinlikdəki min-min məchuldan haray!
Ana yoldan ayrılan cığırdan, yoldan haray!
Bir gülü dərmək üçün min əzaba dözürkən
Qarşında gül yerinə dikilən koldan haray!

Qorxuram xəyalımın məni hər gün aldadıb
Sərxoş edən meyindən.
Bir də...könlü deryamın dubsiz
dəriniyindən.

Nə deməkdir duyğumun bircə anın içində
Yanıb cilalanması?

Sabahkı faciənin bu gün hardansa sızıb
Ürəyimə damması?

Nə damdı, niyə damdı?

Niyə ağla dammadı, ancaq ürəyə damdı?

Biz damanı bilirik damdırandan xəbərsiz.

Gah yanıb, gah sönürük, yandırandan xəbərsiz.

Daman ki, mə'lum idi.

Bəs, damdıran kim idi?

Niyə xəbərdar edir tale məni öncədən?
Xəbər taledən gəlir, yoxsa, mənə Tanrının
Verdiyi düşüncədən?

Yuxuda gördüyümüz gerçək olur ertəsi,
Bu günün olayları unudulur ertəsi.
Qırx il əvvəl olanlar elə bil bayaq olmuş.
Niyə uzaqlar yaxın, yaxınlar uzaq olmuş?
Nə deməkdir bu hallar –
Məni heyretləndirən bu cavabsız suallar?

Heykəllərə döndərüb hər duyğumu, hissimi
Mehrab kimi, büt kimi
Onların qarşısında mən donmaq istəyirəm,
Hər birinə əlimlə toxunmaq istəyirəm.
Eşitmək istəyirəm fəryadını, ahını,
Mən görmək istəyirəm bir duyğudan göyərən
Onun dörd cinahını.

Dünyanın bir sığalı, amma bol şilləsi var,
Ömrün üç pilləsi var:
Dünən-günah,
Bu gün – dər, d
Gələcəksə – ölümdür.
Üçü birgə – insanın öz-özünə verdiyi
İztirabdır, zülümdür.
Günah – köhnə günahdır, unuduruq amma biz.
Günahkardır cəddimiz.

O zamandan bulanıb hey axsa da çox sular,
Tanrının cənnətindən cəddimizi qovdular.
Hakim ola bilmirik nəfsimizə o gündən,
Xilas ola bilmirik şeytanın hiyləsindən.
Biz əl açıb dərğaha –

Təzə adlar veririk bu gün köhnə günaha...
Tanrı hər şeydən əvvəl torpağı yaratdı ki,
Yaratmaq istədiyi insan üçün yem olsun,
Təbiətdə bir ahəng, tarazlıq, nizam olsun.
Amma insan ölüncə
Bu dəfə də o özü torpaq üçün yem oldu.
Bu, ona təslim ikən,
O, buna təslim oldu.

Sən ey bu nizamdakı ilk qaydanı pozanım,
Sən ey vaxtın əlilə bizə tale yazanım,
Nə deməkdir, özün de,
Yemin dönüb yenidən yeminə yem olması?
Hakimin qul olması, qulun hakim olması?

Bircə günün içində min bir hala düşməyim –
Özgəsiylə dil tapıb, özümlə döyüşməyim
Nə deməkdir, ilahi?
Mən ki, aciz bəndənəm,
Bu duyğular əlində
üzü qara,
dili lal,
Gözü kor şərməndənəm.

Mənə verdiyin ağıl niyə gəlmir karıma?
O, cavab tapa bilmir min-min suallarına.
Özün de, mənim ağlım aciz isə bu qədər,
Hardan doğru bəs sənə sirtinə əl uzadan,
Bu cavabsız suallar?
Eyni gündə doğulur hər qıfıla bir açar,
Qıfıl varsa, açar var,
Sual varsa, cavab var.

Mart, 1996.

TAYKEŞ

Görən, niyə uşaqlar çəkməsini tərs geyir?
Sağ tay ilə sol tayı necin seçə bilməyir?
Gəldiyi dünya ilə olduğu bu dünyanı
Taykeş görür uşaqlar.
Varla yox arasında əbədi çəkişmədən
Dərs götürür uşaqlar.

Bu fani dünyamıza uşaqlar haqdan gəlir,
Varlığa yoxdan gəlir.
Təzəcə başlayırkən ömrün əyri-üyrülü,
Keşməkeşli yolunu,
Seçəmmir sağ-solunu.

1996, Şəki.

ŞEYTANLA MƏLƏYİN DİALOQU

Şeytan

Şeytan dedilər adıma, olsun, dözənəm mən,
İnsanın özəl dostu bu dünyada mənəm, mən.

İnsana Mələk təlqin edir saxta bir iman,
Hər saxtanı insandan alıb tərgidənəm mən.

Huşyar edirəm insanı cənnət yuxusundan,
İnsana həyat cənnəti bəxşiş edənəm mən.

Mən olmasam, öz haqqını insan ala bilməz,
Hər yerdə onun haqqını ancaq güdənəm mən.

Mələk

Mən istəmirəm yol aza, haqdan dönə insan,
Namus və şərəf mərtəbəsindən enə insan.

Mən istəyirəm uymaya şeytana bir anlıq,
Qulluq edə insafına, vicdanına insan.

İnsanlığı nadanlığa qurban verəcəkdir,
Aldandısı nəfsin dəli şeytanına insan.

Mən bir mələyəm, bəllidir aləmdə məramım:
Qoy qıymasın ömründə şərəf, şanına insan.

Allah dedi: Yalnız ona bəxş etdiyim ağlın
Yüksəlməli son həddinə, imkanına insan.

1996.

BİLMƏMƏYİN EŞQİNƏ

Babamın babasından qalma
bir xışı vardı,
Səhərdən axşamadək torpağı
şumlayardı.
Xış dərinə gedəndə dartınardı
yazıq kəl,
Babam qamçı vurardı təpəsinə əlbəəl.
Baxardım, hey baxardım
Boyunduruq altında inildəyən
kələ mən.
İstərdim yardım edəm bu zillətə,
bu zülmə

Boyun əyən kələ mən.
Babamsa öz işində,
kəlin çəkdiqlərini

Nə anlar, nə duyardı,
Mahmı da oxuyardı:
-Hovha kəlim, hovhalar,
Ay dolanıb il olsun.
Dərin şumla, dərin keç,
Məhsulumuz bol olsun.

Qamçı kəlin belində
sırım acır şaq-şaraq!
Kəllə birgə babam da əzab çəkirdi,
ancaq

Babam taxıl eşqinə,
Bəs kəl nəyin eşqinə?
Mən sonralar anladım:
Qanmamağın eşqinə, bilməməyin
eşqinə.

1996, Şəki.

* * *

Balta zərbəsindən meşə qan ağlar,
 Qırılıb daşınır meşəli dağlar.
 Nə günə qalmışıq, neft ölkəsində
 Neftimiz, qazımız, işığımız yox.
 Məmləkət böhranlar mənəgənəsində,
 İndi özgələrə möhtac olmuşuq.
 Yaşıl meşələrin dərdi bizimçün
 Dəmir sobalarda istiyə döndü.
 Çətin aldığımız istiqlal bu gün
 Gözləri kor edən tüstüyə döndü.

İyul, 1996, Şəki.

* * *

Mən nə qədər dolsam belə, boşalmıram,
 Zaman keçir, yazdığımın zövq almıram.
 Ürəyimi isidəmmir şerim, sözüm
 Bu özünə düşmənçilik bilməm nədir?
 Ömrüm boyu mənim qəlbim, mənim gözüüm
 Hələ yaza bilmədiyim şe'rimdədir.

*Avqust, 1994.***TÜRKİYƏ HAVASI**

Yazbaşı çıxarkən Erginəkondan,
 Qurdu özümüzə ram edənlerik.
 Könül atəşilə biz zaman-zaman
 Dəmir dağlarını əridənlerik.

Kökümü, soyumu tanıyan gündən
 Amal qanadında mən uçalmışam.
 Adım danılsa da ilk gəncliyimdən,
 Türklük havasıyla nəfəs almışam.

Mən yumruq altında deyərdim, nə qəm,
 Eşqim-əqidəmə sonsuz inamdır.
 Azərbaycan – anam, Türkiyə – qibləm,
 Amalım – yönümdür, qibləümamdır.

Mən idim qul olan öz ölkəsində,
 Bölünə-bölünə xırdalanırdım.
 O vaxtlar bitsəm də yad kölgəsində,
 Səni öz qarşımda işıq sanırdım.

Türklük qurban idi o zaman şərə,
 Sən bizə zülmətdə çil-çıraq oldun.
 Yurddan qaçaq düşən Sədrəddinlərə¹,
 Məmməd Əminlərə² sən sığınacaq oldun.

Ruhumu, eşqimi sənə uçurdum,
 Mənim taleyimizin öz baxtı sənə.

¹ Tatarıstan millətçisi. Sonralar Türkiyədə yaşamış Sədri Məqsudi Arsal.

² Azərbaycan Müsavat Partiyasının banisi.

Təkcə mənim deyil, ey ata yurdum,
Türklük dünyasının paytaxtı sənsən.

İnzalar içində xəttim yox ikən
Səni varlığıma isbat sanmışam.
Mənim sevincim də, güvəncim də sən,
Həmişə mən sənə arxalanmışam.

Dilim ayaqlarda toz olan zaman,
Ali məclislərdən qovulan zaman
Nigaran deyildim ana dilimdən.
Sənə güvənirdim,

bilirdim ki, mən
Dilimdə danışan bir türk yurdu var.
Dilim yaşayarsa, millətim yaşar.

Durur ürəyimdə qoşa dağ kimi
Ana Vətənimlə ata Vətənim.
Sənin ayağına bir daş dəydimi,
Bakıda ürəyim qanayar mənim.

Dilimiz, dinimiz, amalımız bir,
İki bayraq altıda bir millətik biz.
Xeyrimiz, şərimiz ayrı deyildir,
Əl-ələ verəli dədələrimiz.

Onlar yenilməmiş heç bir düşməne,
Yerində söyləmiş ulu Bilgə xan:
Ey türk, dağlar belə baş əyər sənə,
Birləşib özünə döndüyün zaman.

Ruhumu, eşqimi sənə uçurdum,
Mənim taleyimin öz baxtı sənsən.

Təkcə mənim deyil, ey ata yurdum,
Türklük dünyasının paytaxtı sənən.

Sən göydə, sən yerdə zəfər çalanda
O zəfər bizimdir – sənin, həm mənim.
Sən böyü, sən ucal, sən ucalanda
Mən də ucalıram, Türkiyəm mənim.

Aprèl, 1996.

VAYDIR ƏKDİYİNİZ

Ey cibi dolular, ürəyi boşlar,
Ey sərvət dəlisi, köhnə naxoşlar,
Ey qeyrət damarı kəsik gədalər,
Peysəri qatbaqat iddialılar,
Görən, olacaqmı sümürdüyünüz
Bu millət qanından doyan gününüz?

İp həmə o ipdir, halqa o halqa
Köhnə yolunuzla getdiniz yenə.
Qismətə şükr edən bu yazıq xalqa
Ümid yedirdiniz çörək yerinə.

Sizin bir haqqınız, xalqın min haqqı,
Yoncanı gözlədik, bitmədi yazda.
Sizin yediyiniz millətin haqqı,
İlişib qalmadı boğazınızda.
Yeyin tısqırınca, yeyin öluncə,
Bu millət əriyib çöpə dönuncə.

Ümid yeyə-yeyə hələ gözləyir,
Bu millət götürür hər cür zilləti.
Hələ ki, dinməzcə o, ümid yeyir,
Siz də bala-bala yeyin milləti.

Millətin qanıdır sərvətin, varın,
Siz öz kefinizdə, məmləkət darda.
Gecələr çadırda ac yatanların
Payını udunuz kazinolarda.

Millətin başına çatı salanlar
Nə insaf tanıyar, nə mürvət anlar.

Gözünüz doymadı dünya malından,
Siz ey susadıqca duz yalayanlar.

Bu qədər nəfs olar? Borc istədiniz
Çomağı çobandan, çəliyi kordan.
Yeyib doymadınız, doyub yediniz
Vallah, həm torbadan, həm də axurdan.

Vaydır əkdiyiniz, sizsə gül dərin.
Gizli saydığınız dolların səsi
Yetim evlərində kimsəsizlərin
Ahu-nələsidir, ahu-nələsi.
Vallah, gec-tezi var, billah, gec-tezi,
Bu ahlər, nalələr tutacaq sizi.

Tamahın dibi yox... Dağıdın, sökün,
Hələ yerinizdə cəğbacağsınız.
Göydən Allah baxır, gələcək bir gün,
Yediyiniz qədər qusacaqsınız.

Avqust, 1996.

SƏBR HAQQINDA İKİ ŞE'R

Əməl qardaşım Asif Mərziliyə

1. Səbr də bir bəhanədir

Biri dedi: - Səbr versin Allah bizə,
Əlac etsin dərdimizə.
Sənsə dedin: - Qul eylədi səbr bizi,
Allah alsın əlimizdən səbrimizi.
Gözümüzdən axan yaşı silə-silə
Bel bağladıq təvəkkülə.
Arzumıza çatmaq üçün
Gün sayırıq, il sayırıq.
Düşdüyümüz müsibətə
Boyun əyib yaşayırıq.
Səbrin ümid kölgəsində
Mürgüləyib yaşayırıq.

Cəsarətin kəmliyindən
Səbr bizə lüzum oldu.
Səbrimizlə kündələndik,
Urvamızsa dözümlü oldu.

Özün söylə, ulu tanrım,
Səbr nədir, dözümlü nədir?
Ölüm-zülüm yaşamaqçün
Səbr də bir bəhanədir,
Dözümlü də bir bəhanədir.

Səbr nədir, dözümlü nədir?
Taleyni öz əlilə
Yaratmayan millətlərin qaçdığı yer.

O, millətin
Əzab ilə, zillət ilə barışması,
İtirdiyi torpağına
Həsret ilə barışması,
Yaxşı-pisən bir-birinə qarışması...

Səbr nədir, dözümlü nədir?
Nalə səsi, fəryad səsi.
Öz-özünə güvənməyən bir millətin
Öz haqqını özgəsindən dilənməsi.
Evində mür-müc olması,
Vurmaq üçün yaradılan
Əlin göyə açılması.

Biri dedi: Səbr versin Allah bizə,
Əlac etsin dərdimizə.
Mən deyirəm: Qul eylədi səbr bizi,
Allah alsın əlimizdən səbrimizi.

2. Dedilər, demədilər...

Hələ uşaq ikən dedilər bizə:
Səbrdir, dözümlüdür hər elmin başı.
Biz də şükr eləyib qismətimizə
Zülmə boyun əydik hər addım başı.

Dedilər: Ağıllı «bəli» deyəndir.
Dedilər: Son gülən səbr eləyəndir,
Ən böyük arzular səbrdən keçir,
Yay qışdan, söz səsdən, min-birdən keçir.
Dedilər: Tələsən təndirə düşər,
Çıxmağa çalışma öz çanağından.

Dedilər: Səbrlə bəsləsən əgər,
Atlas geyinərsən tut yarpağından.

Dedilər, səbrdir hər elmin başı,
Səbrlə quruyar ancaq göz yaşı.
Dedilər, Allahın adıdır səbr,
Səbrsiz bir ağac, bir gül göyərmiş.

Amma demədilər, səbri din kimi
Qəbul eləyənlər ölər acından.
Namus tapdananda

bir xain kimi
Səbri asmalısən dar ağacından.

Ancaq demədilər, çatma son həddə,
Səbrə boyun əymə, məqsədin haqsa...
Bizə demədilər, lə'nət o səbrə,
Səni məğmun edib alçaldacaqsa.

Dərd daşır ürəkdən deyə bilmirik
Zalimin necə də qalınmış gönü.
Nəyi istəyirik niyə bilmirik
Səbrimiz uzadır zülmün ömrünü.

Dözümə qısılib, səbrə güvəndik,
«Şükür» - deyə-deyə zirvədən endik.
İndi özümü də özümüz yadıq.
Ayılaq, bu zaman, o zaman deyil,
Bizim düynümüz, indi anladıq
Səbrin çözümüyə açılan deyil.

İyul, 1997.

MƏDDAH

Bu il iyul ayında televiziya ilə çıxış edən bir nəfər torpağının 20 faizi işğal olunmuş, 1 milyon qaçqını olan millətimizin bu gününü «ən işıqlı günlər» adlandırır prezident Allahla qiyaslandırdı.

Cəzanə gətirdi, nəhayət, bizi
Boş-boş nitqləri beyni boşların.
Hamiyə bəllidir qəsd, qərəzi
Sözlərdə gizlənən bu alqışların.

Sözünün əvvəli, sonu da «mən, mən»
Çıxıbdır hamıyla davaya natiq.
Sözləri bir mizan, ölçü bilmədən
Sovurur toz kimi havaya natiq.

Onun sözündəki iddiaya bax,
Danışır «ışıqlı bugünümüzdən».
Ax, necə yaraşır gəbərdib asmaq
Bu nadan oğlunu dediylə sözdən.

Havaya sovrulur boş gurultular,
Axı, boş qazanın küyü çox olar.
O səslər, nidalar gəlməz bir kara,
Sözlər küyə dönüb haray çəksə də.
Altdan paxır çıxır, mis qazanlara
Yalanlar nə qədər qalay çəksə də.

Hüduzsuz qiyaslar, hədsiz boyalar...
Amma nə sübutu, nə də şahidi.

İnsandan o qədər təmənnası var,
Allahı eləmiş ölçü vahidi.
Yumub ətrafına gözünü natiq,
Necə yeyib tökür özünü natiq.

Məddahlıq yarışı baş alıb yenə,
Tərifdən salona yağır gur yağış.
...Onu sevirənsə, Onun xətrinə
Danışma, bir işin qulpundan yapış!

Onun yolu aydın, məramı aydın,
Bələdçi nə gerek görünən dağa.
Vallah, çata bilməz canfəşanlığın
O dağın sirrini bizə açmağa.

Günbatar ölkələr insanlıq üçün
Təzədən kəşf edir göylərdən yeri.
Bizim ölkədəsə kəşf olur hər gün
Köhnə yaltaqlığın təzə növləri...

İyul, 1997.

BAZARDA

Bazara bax,
bir-birinə qarşı durub
alan, satan.

Bu alverdən razı deyil
Nə aldanan, nə aldadan.
İki «düşmən» üz-üzədir.

Alicıda satıcıya
Bu küdurət, nifrət nədir?
Matahının qiymətini
Alicının
imkanından çox deməsi –
Dediyindən dönməməsi...

Alicısa cibindəki var-yoxunu
Hesablayır dönə-dönə,
Pulu çatmır
Balasının bircə qırıq sevincinə...
Nədir ucuz, nədir baha?
O bilmədi, susdu bir an.

Bircə şeyi o bildi ki,
zəhmətinə verdikləri
Dəyər ucuz olduğundan,
Bu qiymətlər onun üçün çox bahadır.
Xərəyin də düz dəyəri iştahadır.

Bir tərəfdə kartof, soğan,
Bir tərəfdə şor satılır, yağ satılır.
Alicının sinəsinə
çalım-çarpaz dağ çatılır.

Alan baxır matahlara,
Ala bilmir,
Satan batır günlərə.

Alıcıyla satıcının arasında
 Qiymət suyu bulandırır.
 Matahlarsa ağızları sulandırır.
 Hər ne'mətin qiyməti var.
 Bazardakı qiymətləri yuya bilməz
 Ağızlardan axan sular.

Ala bilmir,
 üreyində bu həsrətə «Döz» – yarası!
 Ala bilmir,

Bu «fərsizlik»
 Külfətinin qabağında üz qarası.
 Bir tərəfdə kartof-soğan,
 Bir tərəfdə ət satılır.
 Əslində, ismət satılır.
 Balasının qabağında xəcil qalan
 Kişiyə töhmət satılır.
 Ömrü boyu saxladığı,
 Amma bu gün əldən gedən
 Şərəf, ləyaqət satılır.

İyul, 1997.

BİR ÖMÜR YUXU

Bu gecə yuxuda gördüm, ölmüşəm
 Nəfəsim tənəyib...

Amma bu aləm
 Yüz illik, min illik vərdişindədir,
 Hər kəs öz yolunda, öz işindədir.

Gəlir qulağıma qəhqəhə səsi,
 Hardasa uzaqdan bir quş nəğməsi.
 Odur, bax, mələyir çöldə bir quzu,
 Axır bulaqdan da şırhaşır su.

Heç nə dəyişməyib evdə yerini
 Dolabda kitablar, güldanda çiçək.
 Açıq pəncərənin pərdələrini
 Gah-sağa, gah sola oynadır külək.

Gördüm, mənə baxır şəklim divardan,
 Dedim, nağıl imiş arzu da, kam da.
 Dedim, bir fərq varmı, görəsən, bu an
 İndi o şəkillə mənim aramda?

Mən ölü, o cansız... kənar otaqdan
 Gəldi nəvələrin şən-şatır səsi.
 Gördüm, mənə baxır masam bucaqdan,
 Neyləyim? Üstümdə ölüm kölgəsi...

Bir səs qulağıma gəlmişdi haqdan,
 Ölümü görmüşdüm o vaxt elə bil.
 Mənim ürəyimə dammışdı çoxdan:
 Ən böyük qismətim ölümdür bu il.

Unutmaq istədim ölümü bir an
Gördüm, bacarmıram, əl hara çatır?
Mənim ölümümle, gördüm, dünyadan
Heç nə əskilməyib, həmənin dünyadır.

Yaman dəyişkəndir dünyanın rəngi
İnsanı ağladan bə'zən ağlıdır.
Böyük səfehlikdir, düşünəsən ki,
Dünyanın varlığı sənə bağlıdır.

Qışkırdım, içimdə boğuldu səsim,
Səslərin içində yox oldu səsim.
Həminin dərдинə mən ortağ oldum,
Həminin dərдинi saldım qəlbimə.
Bu gün mən ölmüşəm, mənim yoxluğum
Heç kəsin vecinə deyilmiş, demə.

Yalanmış bu dünya, dedim, ağ yalan!
Təzə bir şe'rimi bitirəcəkdım.
Masamın üstündə yarımçıq qalan
Yazıma boylanıb, qəfil ah çəkdim.

Ayıldım yuxudan... dedim ki, çoxu
Nədənsə, öncədən ölümü duymuş.
Yox, yuxu deyilmiş gördüyüm yuxu,
Mənim yaşadığım ömür yuxuymuş.

Avqust, 1997.

HAMIYA BORCLUYAM

Atama, anama, müəllimlərə,
Yoldaşa, sirdaşə, daha kimlərə
Borclu olduğumu düşündükcə mən,
Yumağa dönürəm xəcalətimdən.

Ömür yollarında mən büdrəyəndə
Çoxları tutubdur qolumdan mənim.
Hamını özümə dost bilib mən də
Sanıram, dünyada yoxdur düşmənim.

Bulaqdan əyilib su içirəmsə,
Həm ona borcluyam, həm suya borclu.
Uyub içimdəki bir qadir səse
Deyirəm, borcluyam, hamıya borclu!

Bu elin xeyrini, şərini görcək
Həm yasa borcluyam, həm toya borclu.
Vətənin ən adi vətəndaşı tək
Hamıya borcluyam, hamıya borclu!

Uğur arzuladı yoluma kimsə
Mən onun uğurlu yoluna borclu.
Hardasa, kimisə incitməşəmsə,
Özümü sanıram mən ona borclu!

Düz iş görməyəndə haqqa əyildim,
«Haqsızam» - deməkdən heç utanmıram.
Özümü hamıya mən borclu bildim,
Heç kəsi özümə borclu sanmıram.

Özgədə axtarsaq hər naqisliyi,
Hamı yaxşılıqdan görək əl çəkə.

Pis adam var isə... onun pisliyi
Sənin pisliyindən göyərüb, bəlkə.

Düzlük əyriliyə səcdə qılanda
Dünya öz-özünə kəsilir qənim.
Özgənin dərdinə ortaqlıq olanda
Elə bil azalır öz dərdim mənim.

Milləti özünə borclu sananlar
Kimlərdir?

Milləti, xalqı dananlar!
Millətə özünü borclu sananlar
Kimlərdir?

Millətçün şam tək yananlar!

Biz üzü qarayıq millət yanında,
Həminin bu xalqa, yurda borcu var.
Millətin bugünkü güzəranında
Sən də günahkarsan, mən də günahkar.

Borcdan, haqqımızı irəli saydıq,
Tutdu bağcamızı şeytan alağı.
Əgər borcumuzu biz anlasaydıq,
Darda qalardımı Vətən torpağı?

Harda gizlənmisən, ay Vətən oğlu?
Vətənin başından duman, çən keçir.
Millətə borcunu ödəmək yolu
Vətənə, millətə sevgidən keçir.

Avqust, 1997.

SƏFƏR

Elə ki, düşürük ana bətninə
Yoxluqdan varlığa bir yol tuşlanır.
Elə ki, doğulduq dönüb tərsinə
Varlıqdan yoxluğa səfər başlanır.
Olumdan əvvəli anıb uçundum,
Ölümdən sonranı düşünüb dondum.

Doğuldun, sanma ki, açıldı baxtın,
Bir yük çəkəcəksən hər qanadında.
Olumdan ölümə uçuruq, vaxtın
Xeyir qanadında, şər qanadında.

İyul, 1994.

KİMDİR YARADAN?

Heç idim... Yarandım mən də heç nədən
Tanrının qurduğu möcüzədir bu.
Xalqın yaratdığı sözdən, kəlmədən
Şer yaradırəm, kim kimə borclu?

Adicə məxluqam, əgər buyamsa,
Mən özüm xalığın məxluquyamsa,
Kim deyə bilər ki, yaradanam mən?
Adicə söz alıb, söz satanam mən.

Mənə vəhy gəlir xalqın səşindən,
Amma yazan isə mənim öz əlim.
Xalqın yaratdığı söz çeşməşindən
Yaranan şerin yaradanı kim?

Avqust, 1997.

BƏ'ZƏN...

Vətən öz boyundan boy alsın, - deyə
Vətənin yolunda baş qoyanları,
Bu ölkə gün-gündən ucalsın, - deyə
Onun təməlinə daş qoyanları,
Vətən çağırışına həmişə öndə
Gedib, öz haqqını borc sayanları,
Vətənin dərini çiynlərində
Ağırliq bilmədən daşıyanları,
Ana vətənilə güvənənləri,
Vətəni canından çox sevənləri
Nəcin sevə bilmir bə'zən bu Vətən?
Vallah, bu hikmətə məəttələm mən.

Avqust, 1997.

DUA

Son illər hər gecə əl açıb göyə
- Ya rəbbim, bu xalqa nicat ver, - deyər
Kömək istəyirəm ulu tanrıdan.
Düzəlmir, bizimçün dolanmır yenə
Bu çərxi dövran...

Bilirəm, yalvarıb göyə əl açmaq
Kama çatdırmayıb heç bir milləti.
Neyləyim, əlimdən bu gəlir ancaq,
İxtiyar şairə siz çox görməyin
Bu gün bacardığı bu fəziləti.

Alın qırıqlarım, üz qırıqlarım
Keçdiyim ağır, dolaylı izlər...
Mənim təmənnalı yalvarışlarım
Uzanır, çəkilən əzablar qədr...

Nə qədər göylərə üz tutsam da mən,
Görürəm, eşitmir yaradan məni.
Eşitmək istəmir o, bəlkə qəsdən
Sınayır bu xalqın iradəsini.

Azalıb dəyəri elə bil sözün
Ayıra bilmirik ayrını düzdən.
Bəlkə bugününüz utanır bu gün
Çox qədim, çox uzaq keçmişimizdən.

Dilim topuq çalır, gülə kül deyir,
Şair kəlamı da düşüb kəsərdən.
Əlimdə qələmim elə titrəyir,
Söz gülləm çaş salır hədəfi hərdən.

Elə bil sözün də örtüyü qalmış,
İçi ya çürükdür, ya boş oyuqdur.
Fıt qoza bənzəyir, səs-küyü qalmış,
Qabığın içində ləpəsi yoxdur.

Şairlər, ayıra q şeytandan cini,
Təzə mənə verək qocalan cini.
Qaytaraq gücünü, ilkinliyini
Füzuli şerindən od alan sözə.

Hayqıraq bir səsle: - Nicat ver, Allah
Çiyimiz tablamır bu ağır yükə.
Məni eşitməyən o qadir Allah
Bizim səsimizi eşitdi bəlkə.

İyul, 1997.

ÜZÜNƏ DURMAZMI?

O, öz qüdrətinə inanan oldu,
Qaçdığı mənzili başa vuran tək.
Keçdiyi yolları tez danan oldu,
Uca kürsülərdə o, oturan tək.

Özündən savayı dandı hamını,
Hamının borkünü yırtıq istədi.
Qalxdıqca az bildi öz məqamını,
Həmişə qismətdən artıq istədi.

Dünyanı versələr əgər tək ona,
Doymaz, doymayacaq nəfsinin gözü.
Doğrunu eşitmək nə gerek ona,
Eşitmək istəyir umduğu sözü.

Yaxını yaltaqdır, arxası nadan,
Nə həya tanıyır, nə də ar bilir.
Həmiyə paylayıb minnət heç nədən
Hamını özünə minnətdar bilir.

Əyilib dalbadal üfurməsələr,
Odlar köz tutub, ocaq qalanmaz.
Bu da bir qaydadır, əzəldən əgər
Ətraf alçalmasa, o, ucalanmaz.

Axı, hər zəfərdə bir səbəb də var,
Sonluğun əvvəli səbəbdır, ancaq.
Səni bu mənzilə çatdıran yollar
Üzünə durmazmı? Dön, arxana bax!

Avqust, 1997.

YUXUDA ÖLÜM

Doğulduq, gedirik heçliyimizə,
Yoxdan yoxluğadır bu yolun sonu.
Bu borcu bilməklə Yaradan bizə
Bildirir özünün var olduğunu.

Bizdən soruşmadan Yaradan bizi
Yaratdı...

Bu ömrə biz də baş əydik.
Gələndə bilmədik gəlməyimizi,
Nola, gedəndə də heç bilməyəydik...

Sən özün yaratdın, axı, kiməm mən?
Təkcə bir ricam var Səndən, ey Xuda!
Al mənim canımı nə vaxt istəsən,
Yuxuda, yuxuda, ancaq yuxuda!

Bir səs şaqıldayıb ildırım təki:
Dedi: - Qorxursanmı, yoxsa, ölümdən?
- Həyatla ölümün sərhəddindəki
Zülümdən qorxuram, - dedim, - zülümdən.

Fevral, 1996.

KÖNÜLLƏ SÖHBƏT

-Bu niyə belədir, o nədən elə?
Ola bilməzdimi o da başqa cür?
-Axı, mümkünmüdür götürmək dilə
Bu nədən ötrüdür, o nə üçündür?

Tutma ətəyindən bu gün dünənin,
Ağlama, ağlama, könlüm, ağlama.
«Niyələr» başına bələdir sənin,
Ağrımaz başına yaylıq bağlama.

Ağlama, ağlama, könlüm, ağlama,
Kimse ağlamaqla yetişməz kama.

-Axı, təsəllidir ağlamaq mənə,
Vallah, heç yaraşmır bu qınaq mənə.
Dərdi son mənzilə aparın yolam,
Xəzinə üstündə yatan yoxsulam.

-Ağlama, ağlama, könlüm, ağlama,
Bir düşün, əl götür təlatümündən.
-Elə şeylər gəlir, vallah, ağlama,
Ağlım olduğuna inanmıram mən.

İyul, 1997.

HARA GEDİR SABAHIMIZ?

Uzun illər düşünmüşəm:
Millətlərin cərgəsində biz də varıq.
Yurdumuza qəsd edən
Gözlərini oyanlarıq.
Biz o qədər nəcibik ki,
Bir balaca işarədən söz anlarıq.
Haqla zoru ayırd edib
Öz yerinə qoyanlarıq...

Millətimin taleyini
Mən düşündüm zaman-zaman.
Keçdi zaman, keçəmmədik
Gördüm, əsrin sınağından.
Zaman yaman harın imiş,
Demə, əsrin şadarası
narından da narın imiş.
Keçəmmədik o taya biz,
Şadardada qaldı bütün kəsirimiz.

Əsrin böyük sınağına
Demə, hazır deyilmişik.
Yoxuşu düz yol bilmişik.
İndi ulu Yaradandan soruşuram:
-De, kimik biz?
Məzlumuq, ya zalımıq biz?
Vaxtla tələb arasında
Bəlkə bir gün dolaşmışıq
Vaxtın hansı döngəsində biz çəşmişiq?

Daş üstündə göyərməyən bir tumuq biz,
Özümüzə zalım ikən

Başqasına məzlumuq biz.
 Əldən gedən torpaq üçün
 ürəyimiz çilik-çilik.
 Zalım bizdən torpaq alıb,
 Biz zalımdan sülh istərik.

Özümüzə dal çevirib
 Özgəsinə qardaş dedik.
 Biz yalanı körükləyib
 Həqiqətə çıxdas dedik.

Özgəsinə yamsılayıb elə bildik:
 Biz də dönüb ərən olduq.
 Səpdiyimiz toxumların meyvəsini
 Qarabağda dəren olduq.

Biz köhnənin xəstəsiydik,
 Mərazimiz bəlli idi
 Sabirlərə, Cəllillərə.
 Yaramızdan qan açıldı
 Qarabağda birdən-birə.

Mə'dəmizi ağlımıza
 Dəyişməyi şərəf sandıq.
 Özgəsinin qabağında toyuq olub
 Evimizdə xoruzlandıq.
 Qonşumuzun aclığını
 Bilib rahat yatırığsa,
 Ləyaqəti, dəyanəti
 Vəzifəyə satırıqsa,
 Dostumuzdan donos yazıb
 Arzumuza çatırıqsa,
 Demək, bizdən üz döndərüb Allahımız,
 Hara gedir sabahımız?

Dəryamızı bəyənməyib
 Özgəsinin hovuzunda üzürüksə,
 Yad dilində dil-dil ötüb
 Doğma ana dilimizə
 Əgər dodaq büzürüksə,
 İnamımız, imanımız
 Ya heç yoxsa, ya çürüksə,
 Demək, bizdən üz döndərüb Allahımız,
 Hara gedir sabahımız?

Vicdan adlı bir mələkdən üz döndərüb
 İblisliklə barındıqsa,
 Ləyaqəti tapdalayıb
 Özümüzədən yuxarıya yarındıqsa,
 Dinimizi pula satıb
 Özgə dinə sığındıqsa,
 Ruhanımız dəlall isə, tacir isə,
 Anasının əmcəyini
 kəsən ilə əlbir isə,
 Rüşvət «Hacı» rütbəsini
 Qazanmağa tədbir isə,
 Demək, yoxmuş Allahımız,
 Hara gedir sabahımız?

Bir ölkədə satan varsa
 Öz halalca torpağını,
 Biz özümüz söndürdüksə
 Dədəmizin yandırdığı çırağını,
 Ayır görüm əməllərin
 Qarasından sən ağını.

Bu nəsildən o nəsilə tel qırıqsa,
 Tayfamızı millətimiz,

Evimizi Vətənimiz sanırıqsa,
Vətən, millət namusunu danırıqsa,
Demək, bizdən üz döndərib Allahımız,
Hara gedir sabahımız?

Ömür boyu haram yeyib
Başqasının halalına cumuruqsa,
Bir tikəyə möhtac olan əlacsızdan
Əgər rüşvət umuruqsa,
Gözümüzə gördüyümüz dəhşətlərə
Gözümüzü yumuruqsa,
Özümüzdən ağır gələr günahımız,
Özümüzü yandıracaq öz ahımız.
Demək, bizdən üz döndərib Allahımız,
Hara gedir sabahımız?

Avqust, 1997.

MƏZARÇI İLƏ SÖHBƏT

«Qəbir qazan» şerinin
müəllifi şair Vaqif Aslana

Çatıb salam verdim qəbir qazana,
Alıb salamımı yana çəkildi.
Dilimdə suallar baxdım mən ona,
Osa bərkü ilə tərini sildi.
-Qəbrini qazdığın bu ölülərlə
Əvvəl tanışdınmı?
-Əlbəttə, hələ
Bəzisi dostumdu... Açılan solar.
Bunların içində qohumum da var.
Bu, mənim peşəmdir, şükür Allaha
Əliboş getmirəm evə bir axşam.
Bir vaxt bu şəhərdə yaşayanların
Çoxunun qəbrini özüm qazmışam.
Sənin dədəni də dəfn etmişəm mən.
-Deyirsən, məni də dəfn edəcəksən?
-Onu allah bilər... Allaha yalvar
Sənə də nə vaxtsa qismət eləsin
Dədənə tikdiyim belə bir məzar.
Dünyada qurd-quşa yem olan da var.
-Axı, qəbir qazmaq...
Gülür:
-Nə olar,
Mənim də qəbrimi qazan tapılar.
-Qəbir qazmaq ilə çörək qazanmaq
Sənə ağır gəlir?
-Xeyir, mənə bax,
Anlaya bilmirəm, düzü, mən səni,

Niyə dəfn etmədin özün dədəni?
 -Ölü çox olanda sevinirmisən?
 -Çörək ordan çıxır.
 -Bayquşmusan sən?
 -Mənə vəz eləmə insanlığından.
 Çəkməçi çəkməsi alınan zaman
 Sevinmir məgər?
 Mənim də əlimin rəncidir, axı,
 Yan-yana düzülən, bax, bu qəbirlər.
 -Doğru buyurursan, zəhmətdir bu da.
 -Mənə də bu işi tapşırıb Xuda.
 Mənimçün doğulan bütün uşaqlar,
 Tikilən binalar, salınan bağlar,
 Mələyən quzular, uçan böcəklər,
 Əkilən ağaclar, açan çiçəklər
 Hamısı ölümdür...
 Deyə o güldü.
 -Bax, indi hardasa, kim isə öldü.
 -Mən isə deyirəm, indi hardasa,
 Kimsə doğuldu.
 Atası, anası bəxtəvər oldu.
 -Elə qayda qoyub o böyük Xuda,
 Axı, gec-tezi var, öləcək o da.
 -Bu gün neçəncidir qazdığın məzar?
 -Onu deyəmmərəm, saysam göz dəyər.
 -Qazancın görürmü xərcini?
 -Şükür,
 Mən harın deyiləm, xərcimi görür.
 İnsanın başına gələn bəlalər
 Görmüşəm, həmişə nəfsindən gəlir.
 Evimdə gündəlik əppəyim ki, var,
 Deməli, xərcimlə qazanc tən gəlir.
 Ulu tanrının da öz mizanında

Gəlir də, çıxar da birdir, əzizim,
 Amma o kişinin haqq divanında
 Savab qiymətimiz başqadır bizim.

Torpaq qalağında bir kəllə gördüm.
 Ətim çimçəşsə də onu götürdüm.
 Soruşdum: -Bu kəllə, de, niyə gülür?
 -İnsan ürəyində özündən ağır
 Daşınan arzuya, diləyə gülür.
 -Yuxuna girirmi burda yatanlar?
 -Düzünü deyim ki, axır zamanlar
 Mənə gileylənir ölümlər, yaman
 Məzarın onlara dar olmasından.
 -Gen tikə bilməzdin?
 -Nə fərqi vardır.
 Onlara dar gələn məzarlar deyil,
 Dərgahda divara qısnamalardır.

Bu sözün zəhmindən xoflandım bir an,
 Baxdım bir qəbirə, bir qəbirçiyə.
 Daldım ürəyimdə məni sarsıdan
 Əzəli, əbədi haqqa, gerçəyə.
 Düşündüm: dünyada ölüm ki, haqdır,
 Ya bu, ya başqası, nə fərqi varmış,
 Qəbirlər həmişə qazılacaqdır.
 İndi ki, belədir, mənası varmı.
 Qocaya verdim bu sualların?
 Sırrını açmağa gücüm çatarmı,
 Olumdən ölümə gedən yolların?
 Qorxub xoflanırsız bəs onda nədən
 Qəbirdən, ölüyə qəbir tikəndən?
 Bizi xoflandıran, bizi qorxudan
 Məzarda qurtaran sabahımızdır.

Allah dərgahında min bir sorğudan
Cavabsız qalacaq günahımızdır.

Təzədən xoflandım, boylandım göyə,
Bir qəbirə baxdım, bir qəbirçiyə.
Dağıtmır, o tikir əslinə baxsan,
O, irəli baxır, geriyyə deyil.
Ancaq bir fərqi var: bu mənzilləri
O, ölüyə tikir, diriyə deyil.
O, doğru demirmi: Ölür uşaqlar,
Ölür daş binalar, bağçalar, bağlar,
Ölür güldən-gülə uçan böcəklər,
Əkilən ağaclar, açan çiçəklər...
Ölməyən təkəş şey: dünən, ya bu gün
Yan-yana tikilən məzarlar imiş.
Ölümün içində ölümsüzlüyün
İmzası var imiş, xətti var imiş...

Baxdım məzarçıya, bir də qəbrə mən,
Qəlbimin nidası çıxdı dilimdən:
Məzar tikən üçün tikdiyi qəbir
Çörək ağacıdır, mənimçün fikir.

İyul, 1997.

NECƏ ÇƏKİM?

Yoxuşa dirənib ömür karvanım,
Özüme yük olub mənim öz canım.
Tərsinə dolanır sanki bu aləm,
Bu dünya necə də düşüb gözümdən.
Özüm öz yükümü çəkə bilmirəm,
Millətin yükünü necə çəkim mən?

İyun, 1997.

* * *

Ömür yolumuzda dik var, yoxuş var,
Aşıq ki, durmayır həmişə alçı.
Nəyimə gərəkdir bu uydurmalar,
Mən özüm baxıram falıma, falçı!

Hər kartın neçə cür şərhı, yozumu,
Biri sevinc isə, başqası dərd, qəm.
Yaşaya bilmərəm, tapıb tuzumu
Mən öz taleyimə kələk gəlməsəm.

İyul, 1997.

Bu gülünə arzuya mən güldüm, dəzi.
Yaşamaq mümkün müqəvva kimi?
Arzusuz yaşamaq! Bu isək özü
Məgar buqqa cürə arzu deyilmi?

İyun, 1997.

ŞİMŞƏK

Gecə yarı yağış yağır,
Göy gurlayır, şimşək çaxır.
Yarıb qatı qaranlığı
Göy bir anlıq yerə baxır.

Ürəyin də səmasında
Gah səhərdir, gah da gecə.
Bə'zən olur, könüldə də,
Şimşək çaxır, bax, beləcə.

Avqust, 1997.

ARZUSUZ YAŞAMAQ ARZUSU

Arzudan göyərir min qan, min qada,
Yerindən oynadır cərxi-fələyi.
Xoşbəxt o kəsdir ki, onun dünyada
Nə bir arzusu var, nə bir istəyi.

Eləsi seyr edir həyatı gendən,
Onun yolu hamar, kefi çağ olur.
Arzular elə bir yükü, çiyindən
Nə atmaq, nə satmaq, nə çatmaq olur.
Arzular dalınca elə yüyürdüm,
Nəfəsim tənq oldu, gözüm qaraldı.
Bir zaman qəflətdən ayılıb gördüm,
Mənə boş-boşuna yüyürmək qaldı.
Çəkməm ola-ola çarığ istədim,
Həmişə qismətdən artıq istədim.

Sanırdım, az oldu yoxumdan varım,
Nəfsimə yedirdim, doymadı, vallah.
Mənim arzularım, təmənnalarım,
Məni yaşamağa qoymadı, vallah.

İndi görürəm ki, qurban vermişəm
Ömrümü arzuya, təlaşa, qardaş.
Qazancım nə oldu? Yaş yetirmişəm
Ömrü dəyişmişəm mən, yaşa, qardaş.
İndi bir arzum var: Danıb hər şeyi,
Arzusuz, diləksiz qalmaq istəyi!

Bu gülünc arzuya mən güldüm, düzü,
Yaşamaq mümkün mü müqəvva kimi?
Arzusuz yaşamaq! Bu istək özü
Məgər başqa cürə arzu deyilmi?

İyun, 1997.

ZÜLMƏT HÜRÜR

Gecənin zülmətində
Uzaqdan bir it hürür.
Qaranlığın içində
Sabahkı dəhşət hürür.

Gecənin bu çağında
Sanma ki, hər yer yatır.
Gecə qaranlığında
Neçə-neçə sirr yatır.
Bu zülmətdə bəlkə də
Dəhşətli tədbir yatır...

Gecənin zülmətində
Uzaqdan bir it hürür.
Bəd əməlin üstünə
Elə bil ki, it deyil,
Sirr dolu zülmət hürür.

*İyul, 1997.***GÜNAH – SAVAB**

Bir mə'bəddə dua etdim,
Təzələndi gün ahımdan.
Çiynim yükədən azad oldu,
Təmizləndim günahımdan.

Xəyalımdan bulud ötdü,
Ürəyimdə çıraq yandı.
Elə sandım, bu məqamda
Günahlarım bağışlandı.

Günahları dəfn elədim,
Məzarına baş daşıyam.
Günahlarım öləndən,
Savabımın yaşdaşıyam.

İyul, 1997.

HANI O DUYĞU, HANI O İSTƏK?

Bircə qarışmış bu ömür yolu,
Mən başa vurdu mən yuxu tək.
Ömrün nə'səsi qaldı arxada,
Hanı o duyğu, hanı o istək?

Hanı o duyğu, hanı o arzu?
Zamanla birgə ötüb keçdilər.
Şirin duyğular, şirin arzular
Yanıb söndülər, kömürləşdilər.

Vallah, özüm də bilmirəm bu gün
Bu uzun yolu mən necə keçdim.
Hanı o duyğu, hanı o arzu?
Onlar dəyişdi, mən də dəyişdim.

Varmı bir ömür dərdsiz, qubarsız?
Necə qış deyim, mən qışa qarsız?
İndi, ilahi, mən də mənəmmi,
O duyğularsız, o arzularsız?

İyun, 1997.

NECƏ DÜZ KEÇİM?

Bu yolun enişi, yoxuşu əyri,
Sellərin dağlardan axışı əyri.
Bu əyri yollara öyrəşənlərin
Yerişi, duruşu, hər işi əyri.

Küçə də əyridir, dalan da əyri,
Satan da əyridir, alan da əyri.
Nə vardı bir üzü olsa rıyanın
İp əyri, daş əyri, tərəzi əyri.
Səninlə bir yolu addımlayanın
Məqsədi, məramı, qərəzi əyri.

Bezdim bulanmaqdan...

Durulmaq üçün
İstədim ən doğru yola and içim.
Əgər yol əyrisə, düz olmaq üçün
Bu əyri yollardan necə düz keçim?

Sentyabr, 1997

BAYRAQ

Torpağın üstünə kölgələr salan
Mənim varlığımın cilası – bayraq.
Zəfərdən doğulmuş, Göytürkdən qalan
Qurdbaşlı bayrağın balası bayraq.

Üçrəngli bayrağın kölgəsində mən
Qaraca torpağı vətən görmüşəm.
Zəfər güllərini dövrü – qədimdən
Bayraq işığında bitən görmüşəm.
Bayraq mənliyimdir, bayraq kimliyim
Bayraq – öz yurduma öz hakimliyim.

Harda əcdadımın ayaq izi var,
Bu zəfər bayrağım orda dikəlsin.
Keçdiyi yerlərdə dağlar, yamaclar
Onun hüsuruna salama gəlsin.

Tarixdən qədimdir, zamandan qoca
Mənim bayrağıma sancılan hilal.
Aləmə nur saçdı tarix boyunca
Mə'bədlər başına tac olan hilal.

Daim ucalasan! Savaş günündə
Əskər silahıyla səni tən görüm.
Yalnız zəfər çalmış şəhid önündə
Səni alqış üçün əyilən görüm.

Aprel, 1998.

YALAN BAZARI

Bu yalan bazarında mətah yaman ucuzdur
Aldığımız da sözdür, satdığımız da sözdür.
Sözün ləyaqətinə, mə'nasına varmadan,
Utanıb qızarmadan
Qıpqırmızı yalanı bülbül kimi ötürsən,
Riya dəyirmanında sən yalan üyüdürsən.
Özün bilirsən bunu,
Mən də yaxşı bilirəm
Səndən eşitdiyimin ağ yalan olduğunu.
Bilirəm, sən borclusan
Bu yalan alverində həqiqəti danmağa.
Abrının macalı yox, qızarıb utanmağa.
Amma mən də borcluyam sənin yalanlarını
Doğru, gerçək sanmağa –
Aldadıb aldanmağa.
Məndə qulaq, səndə dil, səndə qulaq, məndə dil,
Sən məni, mən də səni aldadıq mütəsil.
Qulağımız, dilimiz bu yalan bazarında
Satın alır cənnəti.
Hər mətahın qiyməti
Bəlli olur dünəndən.
Aldadıb aldanırıq,
Bu minvalla razıyıq sən məndən, mən də səndən.
Gerçək elə daşlanır,
Yalansa gecə-gündüz o qədər alqışlanır
Ayırd edə bilmirik
Gerçək harda qurtarır, yalan hardan başlanır.
Yalan sərxoşluğunda elə xumarlanmış,ıq,
Çaylağı yol, gülü kol, qaranı ağ sanmışıq.
Yalan – həqiqətlərə istədiyi ölçüdə
Paltar biçən dərzimiz.

Yalan-həyat tərzimiz.
 Gerçək-üzü qaradır.
 O, görək yalanların kölgəsində dolana.
 Cəza-həqiqətdir, cəza düşmür yalana.

İyul, 1998.

MƏNİM FƏRQİM VARMI HEÇ?

Bir tərəfdə sel kimi od axıdan buruqlar,
 Bir tərəfdə çadırdə donan körpə uşaqlar.
 Yurdumuzun atəşi isidir əcnəbini
 İsidə bilmir ancaq Zübeydəni, Nəbini.

Yağan qarı qasırga burmalayı bu gecə
 Sobam yanır otaqda gürhagurla, gör, necə.
 Yatağıma girmişəm, uyumaq istəyirəm
 Yerimdə şirin-şirin.

Çatmır mənə naləsi çadırlarda üşüyən
 Günahsız körpələrin.
 Amma rahat buraxmır bir qəribə sırt məni:
 Döşəyimin istisi bəs niyə sancmır məni?
 Yatıram şirin-şirin.

Mən ki bilirəm indi çadır körpələrinin
 Soyuqdan əsdiyini.

Özümdən də böyükdür öz-özümə heyrətim:
 Varsa Vətən namusum, varsa millət qeyrətim
 Necə yata bilirəm öz isti yatağımda?
 Yatır nəvələrim də solumda və sağımda.

Sordum özüm özümdən:

-Görəsən, doğurdanmı bu yurdun oğluyam mən?
 Bilmirəm kim utansın indi mənim yerimə?
 Qıyardımmı bu zülmü mən öz nəvələrimə?
 Nəvələrim deyilmi bəs bu qış gecəsində
 Damsız qalan körpələr?
 Hələ ucalmalıykən bu alçalın körpələr?
 Bunu bilən vətəndaş öz isti yatağında
 Rahatca yatarmı heç?
 Yurdunun atəşinə qızınan əcnəbidən
 Mənim fərqi varmı heç?

Yanvar, 1998.

YAZIQ VƏTƏN

Bir ananın övladıyıq biz hamımız
 Bizi biri-birimizdən ayrı saldı
 Məqsədimiz, məramımız.
 Beynimizdə tağ atınca
 Fikirlərin necə rəngli göy qurşağı
 Meydan açdı cəbhələrin solu, sağ.
 Kölgələndi, üstələndi
 Qan birliyi, can birliyi,
 din birliyi.

Cilalandı

fikir,

şüur,

yön birliyi.

Hardan çıxdı qarşımıza qara pişik?

Bu gün biri-birimizə

Qatı düşmən kəsilmişik.

Bu gün vahid anamızı

hərə çəkir bir tərəfə.

Kinimizi, eşqimizi

tuşlamırıq bir hədəfə.

Olan olub, torba dolub

Əsl düşmən unudulub,

Amma biri-birimizlə didişirik,

Söküb köhnə palan içi, gor eşirik.

Ömrüm boyu istəmişəm

fikirlərin min rəngini –

Duyğuların çələngini.

Amma bu gün düşünürəm:

Bu fikirlər toqquşması

Vətənimin xeyrinəmi?

Yox! Savaşlar qarşısına
 Sipər etmək istəyirəm öz sinəmi!

Bizim biri-birimizə kinimizdən
 Bulanıbdır dağlardakı sərçəşmələr.
 Anlamıram bu məqamda
 Gərəkmidir bir bu qədər çekişmələr?
 Sən də övlad, mən də övlad,
 Sən də insan, mən də insan
 Doğulmuşuq bir anadan.
 Qanda birik, canda birik
 Anamızın xatirinə
 Bəs niyə biz bir məxrəcə gələmmirik?

Atam oğlu, niyə qardaş bağındakı
 Gülü deyil, kolu gördün,
 Öz gözündə tiri deyil,
 Qardaşının gözündəki qılı gördün?
 İş gücümüz didişməkmi?
 Leş üstündə didişərlər... Vətən leşmi?
 Bölünməmiş nəyimiz var? O Vətəndir!
 O, həm səndir, o, həm məndir.
 Necə bölək mənə, səni
 Necə bölək bu Vətəni?
 Yarı mənim, yarı sənə?
 O, meyvəli bir ağacdır
 Adı mənim, barı sənə?
 Razısanmı bu bölgüyə?
 Razısansa, gəl, barışaq.
 Qarğa kimi leş üstünə gəl dərışaq.
 Utanıram bu sözümdən
 Əfv et mənə,

yazıq Vətən, yazıq Vətən!

Fəryad çəkən bu ananı düşünən yox!

Öz dərдинin atəşinə

Qalanı düşünən yox!

Hər ikisi «mənəm» - deyir

İqtidara yetişməkdən

Ayrı bir şey düşünməyir -

Coşan qəlblər, qızan başlar.

Hakimiyyət davasıdır bu savaşlar.

Vətənçin gün ağlamayır

Nə o tərəf, nə bu tərəf.

Bu Vətəni

Dədəsindən ona qalan miras sayır

Həm o tərəf, həm bu tərəf.

Hər biri öz peşəsində

Namus ilə çalışanlar

Bu Vətənin dərdi ilə alışanlar

İkisinin arasında

Qalıb ancaq yana-yana

Müxalifdir həm o yana, həm bu yana.

Mart, 1998.

QÜRBƏT - VƏTƏN

Anamız birdirsə Vətən də birdir,

Nə ana, nə Vətən iki olammas.

Qürbətdə tapdığın xeyir də şərdir

Qəlbin bu xeyirdən işıqlanammas.

Qürbətin xeyrinə, ay aldanan kəs,

Vətənin şərinə kim ortaql olsun?

Vətəni özünə qürbət sanan kəs

Sənin anan ölüb, başın sağ olsun!

Hamı həşirdədir güzəranıyla

Ceyran belindədir bir loxma əppək.

Ana yaralısa, oğul qanıyla

Onun yaraları yuyulsun gərək.

Yediyim, içdiyim dərddi, qəmdisə,

Neyləmək? Bu ocaq, bu yurd mənimdir.

Göz yaşım axan yer qürbətimdisə,

Qanımın axdığı yer Vətənimdir.

Harda olursan ol, qəlbin fəhmi var

Səni torpaq çəkər, səni qan çəkər.

Qürbətdə Vətənçin gözü yaşlılar

Vətənin naminə canından keçər.

Avqust, 1998.

VƏTƏN TARİXİ

Yurdun hər küncündə bir tarix yaşar
Qorxuram itirə zaman tarixi.
Torpaqda əcdadın ayaq izləri
İtərsə, bürüyər duman tarixi.

Daşları dindirsek, daşlar dinəcək,
Nağıllar nağıldan haqqa dönəcək.
Bizlər öyrənməsək, kim öyrənəcək?
Bizlərdən fərasət uman tarixi.

Yalanı torpağa gömsən, kol bitər
Biz necə varıqsa, bizə o yetər.
Nəyimizə gerek doğruya bənzər
Fərziyyə tarixi, güman tarixi.

Oxuya daşları biz zaman-zaman
Həqiqət sıyrılısın bəzəkli dondan.
Gəlin, biz oyada qış yuxusundan
Torpağın altında yatan tarixi.

Mən çinar görmüşəm min bir yaşında
İlki var, cəddi var kəndalaşın da.
Keçdiyi yolu var çırtma dışın da
Borcumuz tapmaqdır itən tarixi.

Dünənin şilləsi üzə dəyəndə
Təzə «mən» yaranır bugünkü «mən»də
Sabahı görürük, çözləyəndə
Bu gün günümüzə çatan tarixi.

Uçaq qanadında öz adımızın
Bu ad şərəfidir övladımızın.
Bizə örnək olan əcdadımızın
Keçdiyi yollardır Vətən tarixi.

Avqust, 1998.

SİZİF ZƏHMƏTİ

Sizifə özündən çox ağır daşı
Qaldır – əmr etdilər, dağın başına.
Bu bir əfsanədir, bilinməz yaşı
Bu ağır cəzanı qıydılar ona.

Zirvəyə çatmamış daş yumalandı.
Sizif zəhmətinə alışdı, yandı.
Qaldırmaq istədi yenidən daşı
Yolun yarısında hərləndi başı.
Çiyindən sürüşüb, yenə də bir baş
Dərənin dibinə diyirləndi daş.

On dəfə, yüz dəfə bu, təkrar oldu
Sizif əldən düşdü, Sizif yoruldu.
Anladı, bu yükü qaldıra bilmir,
Düşdüyü tilsimi o, qıra bilmir.

Uca zirvələrə qalxmaq istədik
Çiyimiz üstündə o məram daşı.
Sizif zəhmətinə qatlaşaq-dedik
Dirəndi həmişə daş bizə qarşı.

Deyirik, yaranmış bu daş dağ üçün
Bu məram eşqinə dirənirik biz.
O daşı o dağa qaldırmaq üçün
Nə gücümüz çatır, nə iradəmiz.

Oldu halalımız bizimçün haram
Çiyimiz yük altda əyilmiş bizim.
İllərlə umulan o böyük məram
Bəlkə qismətimiz deyilmiş bizim.

Yenə içimizdə qorxu, səksəkə
Çatmır arzumuz əməllərimiz.
Layiq deyilmişik, deyirəm, bəlkə,
Çoxunun çatdığı o mərama biz.

Dekabr, 1998.

QƏRİBƏ DEYİLMİ?

Qəribə dünyadır, bəzən baş yarır
Ayağın dəstəyi taxta çəliklər.
Bəzən qul sahibi qula yalvarır
Dünyanı fırladır qəribəliklər.

-Dünya çalxalanır yenə dəniz tək.
-Bu böyük dünyanın dərini çəkmək
Bizəmi qalıbdır?
-Vallah, nə deyim?
Sənə yox, mənə qalıb, neyləyim?

Qəribə deyilmi? Sən sırr, mən də sırr.
Bu sirri bilmirik necə çözməli?
Kimi övladının dərini çəkmir,
Kimi də xalqının dərindən dəli!

Torpaq əldən getdi, ölkə talandı.
Sənin nə vecinə, günün ağ olsun.
Səninçün dünyada hər şey yalandı
Təki damağın çağ, canın sağ olsun.

Bu boyda millətin ağır günündə
Qaşını çatmaq da sənə əzabdır.
Qardaşın döyülsə gözün önündə
Deyərsən, nə hay-küy, nə şaphaşapdır?

Ayıra bilirsən xeyirdən şəri,
Mənfəət meydanı səninçin gendir.
Nə Vətən, nə millət? Səndən ötəri
Harda xeyrin varsa, ora vətəndir.

Xalqın naləsinə qulaqların kar,
Millətin içində millətə yadsan.
Dərddən başımıza yağdı yağışlar,
Səni islatmadı, dərddən azadsan.

Bir qırıq dəymədi xeyrin özgəyə
Quru ağacdən da meyvə dərmisən.
Xeyrinin gözüylə baxdın hər şeyə
Dünyanı cibinə yerləşdirmisən.

Qışın çovğunu da sənə yaz gəlir
Əgər mənfəətin var isə bundan.
Xeyrindən özgə şey sənə vız gəlir
Araz aşığından, Kür topuğundan.
Heç demə, dünyada dünyadan kənar
Zamanın çölündə yaşayan da var...

Yazıq qarışqalar bir çör-çöp kimi
Ayağın altında əzildimi?

Oktyabr, 1998.

Sənki yuxudaydın, birdən ayıldın
Birdən öz-özünə məntiq qaldın.
İnsan günahkardır Allah yanında
Adi bəcəyin də, qarışqanın da
Allahın məsluqu insanlar qədər
Öz yaşamaq haqqı yox, imis əvəz?

Nəçə çalan var təki birca rəngin,
Amma inkar edir Səzen tay tayı.
Toyuq çaqalınca, çaqal-pələngin,
Bu onun qisməti, o bunun payı.

Ədalət budursa, bəs insaf hamı?
Həmişə arada ölüm, qan, qəda.

QARANLIQ

Daim aradığım o işıq hanı?
Səgim da, solum da zülmət, qaranlıq.
Nə önü görürəm, nə də arxanı,
Biz nə oyanlıyıq, nə də bu yanlıq.

Qaranlıq, məchulluq-fikri çaşdırır
Qaranlıq-yaxını uzaqlaşdırır.
Tək bircə rənglidir elə bil aləm
Qaranlıq asılıb kirpiklərimdən.
Bir addım yaxını görə bilmirəm
Yüz addım uzağı necə görüm mən?

Dünya qaranlıqsa, hamımız kuruq
Kor ilə gözlünün, vallah, fərqi yox.

*İyun, 1998.***BU QAN, BU QADA**

Yolumun üstündə belədən-belə
Qarışqa sürüsü keçir şəst ilə.
Qışa yem daşıyır onlar indidən,
Bu yolu dırmaşib gündə yüz kərə.
Heç fikir vermirəm, qıyıram nədən
Ayağım altında əzilənlərə?

Kimimiz rəhmdil, kimimiz azgın
İnsan, vay o günə, insafdan dönə.
Bəs axı, bu aciz yaranmışların
Həyatı möhtacdır insan rəhminə.

Tənbəllik etməyib, yəqin bir qədər
Yolun kənarından keçsəydim əgər,
Yazıq qarışqalar bir çör-çöp kimi
Ayağım altında əzilərdimi?

Sanki yuxudaydım, birdən ayıldım
Birdən öz-özümə məəttəl qaldım.
İnsan günahkardır Allah yanında.
Adi böcəyin də, qarışqanın da
Allahın məxluqu insanlar qədər
Öz yaşamaq haqqı yox imiş məgər?

Necə çaları var tək bircə rəngin,
Amma inkar edir bəzən tay tayı.
Toyuq çaqqalınsa, çaqqal-pələngin,
Bu onun qisməti, o bunun payı.

Ədalət budursa, bəs insaf hanı?
Həmişə arada ölüm, qan, qada.

Necə görürəmsə mən qarışqanı,
Məni də eləcə görürmüş Xuda?

Hamiya bəllidir: yaradan birdir
Qurdu da, quşu da, qarışqanı da.
Xaliq eynidirsə, bəs necə sirdir,
Məxluq arasında bu qan, bu qada?

İyul, 1998.

Öz yaşamaq həddi yox imiş məgər?
Allahın məxluq insanları pədur
Adi bəcəyin də, parısqanın da
İnsan günahkarıdır Allah yanında
Bürdün öz-özünə məntəqi pədur
Sanki yazıyırdım, bürdün əylidim

Bu onun dişməti, o bürün payı.
Toyud cəpəllimə, cəpəli-bələm
Amma inkar edir bəzən tay tay.
Necə çəliyi var tək birco tənqin.

Həmisi arada gün, dan, qada.
Gələt buduruz, bəs inəti harı?

UNUT Kİ, SUSASAN

Sükut istəyirəm, sükut mən bu an.
Sükutun içinə girim, gizlənim.
Budur, təkçə budur indi dünyadan
Ən böyük istəyim, məramım mənim.

İndi böhtançıdan böhtanın, şərin
Hesabı sorulmur... Bir yol var: Unut!
Çəkdiyim bu qədər müsibətlərin
Niyəsi sükutdur, cavabı sükut.

Sussan, hər bələdan, dərddən uzaqsan
Danışsan, sübutun günah olacaq.
Unuda bilməsən, danışacaqsan
Unut ki, susasan, susasan ancaq.

1994-1998

Qəminə bəzən düşür, bəzən qalır
Səhərlərdə, qəmlərdə, qəmlərdə
Səhərlərdə, qəmlərdə, qəmlərdə
Qəminə bəzən düşür, bəzən qalır

Yaxında bəzən düşür, bəzən qalır
Alovu, rəqsini, rəqsini, rəqsini
Alovu, rəqsini, rəqsini, rəqsini
Yaxında bəzən düşür, bəzən qalır

BAHAR GƏLİR

Bahar gəlir quş səsində,
Xəfif əsən küləklərin nəğməsində.
Bahar gəlir xalı kimi döşənilmiş
Çəmənlərin naxışında.
Bir çiçəyin baxışında,
Sel – suların axışında
Səsə dönür,
Ləçəklərdə gülümsünür.

Bahar gəlir, sular axır,
Düymələnən yarpaqların gözü ilə
Bizə baxır.
Bahar gəlir, şimşək çaxır
O şimşəyin çaxışında bizə baxır.

Bahar gəlir
Qardan çıxan torpağın öz nəfəsində.
Bahar gəlir
Qəlbimizin təzələnmək həvəsində.

Aprel, 1998.

TAXIL NÖVLƏRİ

Akademik Vavilovun rəhbərliyi altında Leningradda (indiki Sankt-Peterburq) taxıl növlərinin mərkəzi yaradılmış, II Cahan müharibəsi illərində kisələrlə toplanmış buğda növlərinin qorunması və tədqiqi 14 nəfər alimə tapşırılmışdı. Gündə 100-125 qram çörək payı ilə dolanan bu alimlərin çoxu acından ölmüş, lakin taxıl növlərinə toxunmamışlar.

Şəhər dörd tərəfdən mühasirədə
Hər kəsin yüz qram çörək payı var.
Elə ayaq üstə yol gedə-gedə
Yıxılıb acından ölür adamlar.

Dolaşib dünyanı rus alimləri
Toxumluq toplamış neçə cür adda.
Yığım davam etmiş illərdən bəri
Mərkəz yaratmışlar Leningradda.

Saxlanır, yazılıb adı hər növün
Taxta dolablarda, qəfəsələrdə.
Sabaha ümid yox... gələcək üçün
Qorunur bu növlər ağ kisələrdə.

Yaxında bombadan bir bina yanır
Alovu, tüstüsü ərşə dayanır.
Alimlər yenə də öz işlərində.
Mikroskop altında toxum zoğları...

Onlar ac qarına öz iş yerində
Növlərə ayırır toxumluqları.

Unudub özünü alim büsbütün
Öz köhnə işində, vərdişindədir.
Öyrənmək istəyir bu təzə növün
Şaxtaya, istiyə davamı nədir?

Taxıllar seçildi, növlər çözüldü
Döndü zəmilərə, döndü bağlara.
Taxıl alimləri acından öldü,
Amma qıymadılar toxumluqlara.

Bəs bu gün? Ac ikən bu xalq, harınlar
Millətin qanını sorub, qan satır.
Bizim həddi aşan bu tox qarınlar
Toxumluq taxılı anbardan satır.

Onlar da insandı, bunlar da insan
Allah övladıdır bütün bəndələr.
İndi gəl baş çıxart bu eyni addan
Pozğun da, düzgün də eyniymiş məgər?
Yaxşı da insanmış, yaman da insan.
Niyə ayrılmasın yaxşı, yamandan?

İnsan, tamahıyla qarşılaşırkən
Seçilir yaxşısı, pisi həyatda.
Hər taxıl növünün öz adı varkən
Bəs insan növləri niyə bir adda?

Avqust, 1998, Şəki

TƏNHA MƏZAR

*1918-ci ildə erməni basqınına
məruz qalmış Azərbaycana kö-
məyə gələn türk ordusunun zabi-
ti şücaətlə döyüşmüş, Şamaxı ət-
rafında erməni gülləsinə tuş gəl-
mişdir. O, öz istəyi ilə yaralan-
dığı yerdə də dəfn olunmuşdur.*

Yolun kənarında tənha bir məzar
Üstündə nə adı, nə soyadı var.
Ey yolçu, maşını əylə bu yerdə
Soruş, kimdir yatan tənha qəbirdə?

O, bir türk zabiti, qəhrəman, mətin!
Doğma qardaşına yardıma gəldi.
Qırğına tutulan millətimizin
Haqlı savaşına yardıma gəldi.

Uzaqdan hay verib sənə səsini,
Gəldi, qayıtmadı öz ölkəsinə.
Düşmən səflərini o, soldan sağa
Biçib dəstəsiylə cəbhəni yarıdı.
Torpağın yolunda düşüb torpağa
Sənin torpağını sənə qayıtdı.

Özü qoruduğu, həm can verdiyi
Yolun kənarında dəfn edildi o.
Uğrunda canını qurban verdiyi
Torpağı özünə vətən bildi o.
Yolçu, maşınını bu yerdə əylə

O məzar önündə sən təzim eylə.
Səcdə qıl, dua ver onun ruhuna
Ayaq basdığın yer borcludur ona.

İyul, 1998.

AĞIL-FƏHM

Fəhmimlə görürəm görünməzləri
Rənglərə çevirir hissım səsləri.
Səslər inamımdır, səslər imanım,
Ağlın öz həddi var, fəhmin həddi yox...
Hansına inanım, hansını danım?
Fəhmimin cəddi var, ağlın cəddi yox.
Ağıl parlayanda sönür inamlar
Harda ağıl varsa, orda şübhə var.
Çox şeyi bilsə də bu nədəndi bəs,
Eşqin bildiyini ağıl biləmməz?

Bu ahıl çağında fikir bağında
Bir tərəf çiçəkdir, bir tərəf alağ.
Az-çox həqiqətə qovuşmağında
Hissimə, fəhmimə borcluyam ancaq.

Avqust, 1998, Şəki.

YAŞ AĞRISI

Diz ağrısı,
Göz ağrısı...
Özgəsinin ağrısını kimse bilməz,
Hər adamın öz ağrısı.

Bel ağrısı,
Yel ağrısı,
Bir-birinin üstə gələn
Neçə-neçə il ağrısı.

Diş ağrısı,
Baş ağrısı,
Ağrıların birliyində
Əsl budur: Yaş ağrısı.

Mart, 1998.

MÜƏLLİM

Məsləkdaşım M.Misir müəllimə

Müəllim! Gözəldən gözəldir bu söz –
Körpə könüllərdə məşəl yandırın!
Hələ yazılmamış, hələ qırıqsız
Hamar beyinləri cilaladıran.
Müəllim! Tez durub, gec yatanımsan
Bu gün, sabahımı yaradanımsan!

Mən bir toxum idim, sabahım sirdi
Mənə şəkil verən, rəng verənimdən.
Məni bu dünyaya anam gətirdi
Sənsə bitirənim, yetirənimdən.

Müəllim! Düşüncə güllərimizi
Əqlilə suvaran bir bağban oldu.
Endirdi yerlərə atamız bizi
Müəllim – göylərə qaldıran oldu.

Xəyala qol-qanad, gözə nur verdi
Müəllim! Biz sənə borcluyuq ancaq.
Əmir Teymura da şərəf gətirdi,
Ayağın altında əbədi yatmaq!

Şagirdin sayıdır dövlətin, varın
Bilməz bu qazancı, bilməz hər naşı.
Sınıfdan sinifə adlayanların
Yaşında yaşayır müəllim yaşı.

Elmə güvəndinsə, bil ki, cənnətin
Qapısı üzünə açılacaqdır.

Məktəbi hər şeydən üstün millətin
Hər yerdə, hər işdə zəfəri-haqqdır.

Gəl, ey heykəltəraş! Bu mərmər, bu gil.
Düşün müəllimi, sonra alış, yan.
Onun heykəlini mərmərdən deyil,
Yarat özü kimi nurdan, işıqdan.

İyun, 1998, Şəki.

GÜLMƏLİYƏM BƏLKƏ MƏN

Suda naxışlar açan bir dəliyəm, bəlkə mən?
 Başqasının gözündə gülməliyəm, bəlkə mən?
 Tökdüm ağ vərəqlərə ürəyimdən keçəni.
 Gördüm, yaxınlarım da anlamadı heç məni.
 Dilimin qılıncını çıxarıb öz qınından,
 Açıq yazdım, apaçıq.
 Ürəyimi gəmirən bir fikrimi, hissimi
 Yazamıdım yarımçıq.
 Düşüncəmin sapını axıracan qırmadım,
 Qəsdən dolaşdırmadım.
 Yalnız öz əqidəmi, öz sözümü yazmışam.
 Millətimin dərini öz dərdimə çevirib,
 Mən özümü yazmışam.
 Ancaq bunu bilmirəm, dərinmi, dayazmışam?
 Bəlkə dayazlığımdan,
 Hissimin azlığından
 Sözüm kəsərsiz oldu,
 Məramım yersiz oldu?
 Yazdım, yazdım mən ancaq ürəyimdən keçəni.
 Məni sevnənlərim də duyub yazdığım qədər
 Duymadılar heç məni.
 Suda naxışlar açan bir dəliyəm, bəlkə mən,
 Başqasının gözündə gülməliyəm, bəlkə mən?

Ayağın altında əbədi yamaq!

Şagirdin sayıdır dövlətin, varın *İyul, 1998.*

Bilməz bu qazancı, bilməz hər nəşi.

Sınıftan sinifə adlayanların

Yasında yaşayır müəllim yaşı.

Elmə güvəndinsə, bil ki, cənnətin

Qapısı üzünə açılacaqdır.

QƏDƏR

Ha bağırdım, sən duymadın bu dərdi
 Dedin, mənim inandığım qədərdir.
 Güldüm sənin kəlamına, mən yazıq
 İnadına, inamına, mən yazıq.

Zaman keçdi, qədər işə başladı,
 Hökmü ilə bostanımı daşladı.
 Nə biləydim sükançımız qədərmiş,
 Çığırmağım, bağırmağım hədərmiş.

Mən bilmədim sən biləni, görəni,
 Görən, niyə anlamadım mən səni?
 Anlamamaq anlamağa açarmış.
 Nişan aldım, vuramıdım hədəfi,
 Görünəni göstərməyə nə varmış
 Sən göstərdin görünməyən tərəfi.

Aprel, 1998.

İyul, 1998.

XƏYALLA YAŞAMAQ

Ədalətin haqqını zor yeyincə həyatda,
İstədiyim dünyanı görməyincə həyatda,
Zamanın zillətilə gəlməməkçin döz-döşə
Xəyallar dünyasında yaşamışam həmişə.

Onsuz da beşiyimdən – məzarıma beş addım
Yaşamadım həyatı, xəyalımı yaşadım.
Xəyal məni isitdi, gecəm döndü gündüzə
Axı, mən neyləyəydim, gəldi hər an üz-üzə
Xəyaldakı istilik, həyatdakı soyuqluq.
Balıq üçün xəyalım dənizə yox, gölə yox,
Demə, suyu çəkilmiş quru çaya tor atmış,
Xəyalla yaşamaq da bir başqa cür həyatmış.

Yanvar, 1998.

İyul, 1998.

İZTİRABIN DİLİ

Mən öz düşüncəmə necə qəsd edim?
Fikrim, düşüncəmlə mən, mən olmuşam.
Özümdən yuxarı qalxmaq istədim
Özümdən aşağı enən olmuşam.

Bu nədir? Bu dərdi hara yozum mən?
Bu dərd izzirabım, bu dərd əzabım.
Həmişə çalışdım, itirdiyimdən
Bir ibrət götürüb, təzə yol tapım.

Tapmadım, dilini bilmədiyimdən,
Çəkdiyim əzabın, izzirabların.
Mən kimdən öyrənim, bu dili, kimdən?
Mən ona borcluyam, o mənə darqın.

Yazdıqca dərdimi mən, kitab-kitab,
Günbəgün böyüyür o, heç kiçilmir.
Mənimçün sirr olur... çünki izzirab
Heç vaxt öz dililə danışa bilmir.

İyul, 1998.

NECƏ TAPIM MƏN?

Özümü axtardım, hey aradım mən
 Tapmadım, axırda bezdim özümdən.
 Məgər mən suyam ki, çağlayıb axam?
 Məgər atəşəm ki, yandırıb yaxam?
 Özümü bihudə axtarmışam...
 Axı, mən var ikən, bir heçəm, yoxam.
 Var ikən yoxamsa...
 Olmayan bir şeyi necə tapım mən?

İyun, 1998.

DİALOQ

Həm sazı, həm pazı el zaman – zaman
 Düzəldib qurumuş tut ağacından.
 Sən gülüb qədimdən gələn bu sözə
 Dedin ki, yaraşmır, axı, saz paza.
 Dedim: – hər ikisi çalmaq üçündür:
 Biri qananadır, biri qanmaza.

Günahın birindən doğar on beşi
 Zəhər ya beş gilə, ya on beş gilə.
 Göldə bir nöqtəyə atılan daşın
 Halqa dalğaları çatar sahilə.

Hərənin öz yönü, öz ölçüsü var,
 Məramın, məqsədin yaxşı, pisi var,
 Yusalar tökülən bir qanı qanla,
 Sənə xoş gələrsə, mənə ar gələr.
 Gəl, ölçmə dünyanı öz arşınınla
 Sənə gen gələrsə, mənə də gələr.

İyul, 1998.

NEÇİN?

İstiqlala qovuşduq, ümidlər doğrulmadı,
Köhnə hamam, köhnə tas, mən dediyim olmadı.
Saplarımız çürümüş vurduğumuz yamaqda,
Ümidləri, inamı zaman puç etdi, neçin?
Şəhidlərin qanıyla suvarılan torpaqda
Gül-çiçək bitməliyə, bizdə kol bitdi, neçin?

İyul, 1998.

BAYATILAR

*Əzizim dərdə mərdim,
Düşməsin dərdə mərdim.
Mənə dərman neyləsin?
Tifilkən dərd əmərdim.*

Bayatılar! Sözə ənbər qatılar,
Damarımda nəbz kimi atılar.
Bayatının atəşindən, odundan
Ürəyimdə neçə tonqal çatılar.

Bayatılar! Sinə dağı, göz dağı,
Məhəbbətin tüstülənən ocağı.
Bir millətin kimliyini bildiren,
Nəfəsindən ləpələnən bayrağı!

Bayatının boyasına boyandım,
Söz-qıbləmdir, söz – eşqimdir, söz andım.
Bayatının tilsiminə düşüncə
Vallah, şair olduğuma utandım.

Apriel, 1998.

YAĞMASA...

İstəyim budur ki, yolum gen olsun
O nisyə gələcək qoy sənin olsun.
Vaxtın öz ünvanı, öz adıyam mən
İndinin, bu günün övladıyam mən.

Ümid-boynumuza keçən kəmənddir
Gözlə, öz-özünə açılan deyil:
Əkdiiyin o taxıl yağışa bənddir
Yağmasa, bir dənin beş olan deyil.

İstərəm xəyalım, yuxum çin olsun
İndi boş ümidlər ar gəlir mənə.
Səpdiiyin o toxum qoy sənin olsun
Çörək ver mənə!

İyun, 1998.

GÖRMÜR, GÖRÜR

O, namaz üstündə əl açıb göyə
Allaha üz tutub, «Ya rəbbim», - deyə.
Onun duasına qarışır ahı
O, bu dəm elə bil görür Allahı.

Gözə görünməzdir onun pənahı
Köməkçün əlini açmaz bir kəsə.
Necə görə bilər, axı, Allahı
Allah, o möminin ürəyində?

Görmür Allahını namaz qılanlar
Allahsa, onları görür bu anlar.

İyul, 1998.

ƏL QALDIRMIŞAM

O gün ki, çölümə əsir olmuşam,
Dönüb öz-özümə mən sirr olmuşam.
İçim bir söz deyir, çölüm ayrı söz
Qəlbim bir söz deyir, dilim ayrı söz.

Vicdanla əhdimi çoxdan qırmışam,
Mən öz əqidəmə əl qaldırmışam.
Çölümə əlimi qaldırmaq çətin
Çölüm – yaxınlarım, əzizlərimdir.
Sabah hesabı var bu günlərimin
Sonra deyirəm ki, Allah kərimdir.

Bəs mənim əqidəm, bəs mənim içim?
O ki, mən özüməm...
özümdən keçim?

Bəs necə?
Özümə özüm düşmənəm,
Özümə qəsd edib kiçilən mənəm...
Özümdən böyükdür günahım mənim,
Keçsin günahımdan Allahım mənim.

Gah ona çevrildim, gah buna döndüm,
Çölümün günahkar quluna döndüm.
İçimlə əhdimi çoxdan qırmışam,
Mən öz əqidəmə əl qaldırmışam.

Düz yolla gedirdim, yel yandan əsdi,
İmandan əsmədi, imkandan əsdi.
Dəyişdi səmtini, döndü yelkənim
Keçsin günahımdan Allahım mənim.

Noyabr, 1998.

ATATÜRK

Atatürkün atası! Adi cəfakeş bir ata,
Öz kiçik külfətinin cövrünü çəkmiş bir ata,
Bir böyük millətə ancaq ata əkmış bir ata!

Atatürkün anası! Adi bir insan, bir ana.
Zaman ötdükcə nədən səcdə qılır hər kəs ona?
Bir böyük millətə bir gün ata doğmuş o ana.
Atatürkün sinəsi, yurdun alınmaz qalası!
Atatürk millətinin həm atası, həm balası!

Nədir arzum, diləyim tanrıdan imanla bu gün?
Talanın, bağrına dağlar çəkilən xalqım üçün:
Yeni fikrin küləyindən qoca millət darana,
Bizi birləşdirəcək bir Atatürküm yarana!

1992-1998.

KAŞ Kİ...

Kaş ki, o toplanrıya mən o gün getməyəydim.
 Filan işi bu qədər, kaş ki, ləngitməyəydim.
 Kaş ki, bu ağacları mən payızda əkəydim.
 Vaxtında bu müşkülə, kaş ki, əncam çəkəydim.

«Kaş ki» - ömrümüz boyu bizim dilimizdədir
 Vaxt həmişə axırsa, bu «kaş ki»lər bəs nədir?
 Bahar qışın övladı
 Hər «kaş ki» səhv addımın, bir yanlışın övladı.
 Vaxtı qabaqlayanlar,
 Hər dərdin çarəsinə öncədən ağlayanlar
 Zamanın öz hökmünə vaxtında qulaq asdı.
 «Kaş ki»ni dardan asdı.

«Kaş ki» sözü dünyada tamam unudulaydı.
 Vallah, çox istəmirəm:
 «Kaş ki» deməmək qədər
 Kaş ki, ağlım olaydı...

İyul, 1998.

Novabr, 1998.

CƏLALƏDDİN MÖVLANAYA BƏNZƏTMƏLƏR

Mən yoxam, adicə bir adam, Allah,
 Sənə çatmaq üçün fəryadam, Allah.
 Qul azad olanda şad olmalıdır
 Qulun olduğuma mən şadam, Allah.

Dövr eylədikcə gizlicə axşam-səhər zaman,
 Minlərlə aşikarları pünhan edər zaman.
 Eşqində sağ qalanlar ölü, ölmədən qabaq
 Eşqimdə ölmüşəm, diri qalmağcün hər zaman.

1998.

İBRƏT

Bu gün qatil oldu aynabəndimiz,
Şəffaf aynaları quş hava sandı.
Sürətlə uçaraq aydın, tər-təmiz
Aynaya çırpılıb o, yaralandı.

Quşu yerdən alıb evə getirdim,
Dən verdim, su verdim, isti yer verdim.
Ertəsi quşcıqaz qalxdı, dirçəldi,
Yarası sağaldı, özünə gəldi.

Ayna hava kimi görünmüş ona,
Aldanmış şüşənin şəffaflığına.
Düşündüm, yəqin ki, bir də quşcıqaz
Aldanıb, özünü aynaya çırpamaz.

Aldanıb dünyaya bir zaman mən də
Ömür yollarımı hamar sanmışam.
Yıxılıb həyatın döngələrində
Bu quşcıqaz kimi yaranmışam.

İndi bu həyatı öyrənsəm də mən
Yenə aldanıram, bilmirəm, nədən?
Üz-üzə, göz-gözə durub haqq, nahaq
Haqsızın qəsdini haqq görə bilmir.
Quşun götürdüyü ibrətdən ancaq
Niyə insan oğlu götürə bilmir?!

İyul, 1998.

NƏFSİMİZ

Bizdə bu soyuq qanları neylərdin, ilahi?

M.Ə.Sabir

Qaçqının payına göz dikən alçaq,
Sənə hansı haqla mən insan deyim?
Millətin qanını soran qurumsaq,
Mən sənə adına soxulcan deyim.

Bəs hanı insanlıq, bəs hanı vicdan?
Tamah insanlıqdan qabağa düşdü?
Bəlkə də bu dövrən dolandığından
Qibləmiz gah sola, gah sağa düşdü.

Bu, sənə xalqına ürəyi yanan
Özgə bir millətin verdiyi paydı.
Ey öz millətinə yaddan yad olan,
Paya göz dikincə gözün çıxaydı.

Xalqının dərdinə özgələr qədər
Yanmadın, bəs bunu niyə qanmadın?
Yetim qismətini yeyib sərasər
O şişən qarnından heç utanmadın?
Biz necə məxluquq, anlamıram mən
Nəfsimiz ağırmiş qeyrətimizdən.

İyul, 1998.

YUXUM PERİK DÜŞÜB

Gecələr yuxuma fikirlər qənim
Fikirlər sərvətim, öz qismətimdir.
Saat çıqıltısı gecələr mənim
Yeganə həyanım, həmsöhbətimdir.
Açıram səhəri diri gözlü mən
Yuxum perik düşüb fikirlərimdən.

Ömrümü-günümü əridir zaman
Hara tələsirsən, başına dönüm?
Gileyli deyiləm qaçan yuxumdan
Onun hesabına uzanır günüm.

Özümdən ağırdır dərdim, məlalım,
Məni sübhə qədər qoymur yatmağa.
Gecələr köçürür fikrim, xəyalım
Dağları arana, aranı dağa.

Gizlədə bilmədim könül sirrimi
Zaman ümidimə qarşı duranda.
O vaxt itirdiyim diləklərimi
Nə dağda tapıram, nə də aranda.

Cihada çıxıbdır dərdi-sərimlə
Bir yandan mehrabım, bir yandan pirim.
Durur gözlərimdə etdiklərimlə
Sabah, ya biri gün edəcəklərim.

Bu ahıl çağım da axan sel kimi
Daşıb çağlayıram, yaşı görmürəm.

İyul, 1998.

Mən yaxşı görürəm görmədiyimi
Amma gördüyümü yaxşı görmürəm.
Dərdimlə dərdləşdim, dərdim karıxdı
Güləşdim, bəs niyə o məni yıxdı?

İyul, 1999

İyul, 1999

ÖZÜMDƏN QİSAS

Qəbirlər arasında ulayır dəli rüzgar
Otuz illik dostumu torpağa tapşırırlar.
Şaxta iliklərimə işləyirdi elə bil
Bu soyuğa, şaxtaya tablamaq mümkün deyil.
Neyləməli? Paltomun yaxasını qaldırıb,
Maşınma çəkildim,
Bir az özümə gəldim.

Mən ki, ömrüm boyunca tərəzidə çəkmişəm
Savab nədir, günah nə?
O mərhumun xətrinə
Bayırdakı şaxtadan, küləkdən çəkinmədən
On, on beşcə dəqiqə onun qəbri başında
Dura bilməzdimmə mən?
Anlamıram, bəs niyə
Tab gətirə bilmədim bu çovğuna, küləyə?

Maşında baş qaldıran
Vidənimin səsinə qulaqlarım kardımı?
Otuz illik dostluğu, çöldə məni tənədən
Küləklər apardımı?
Öz-özümə deyindim,
Dərhal maşından endim.
Vidənimlə barışdım,
Adamlara qarışdım.

Xəstələndim o gecə
Qızdırmanın içində sevinirdim gizlicə.
Səbəbini bildiyim xəstəliklə çünki mən
Sanki qisas alırdım indi özüm özümdən.

Mart, 1999

SUALIN CAVABI

Biri dedi: «Bu millət qolundakı zənciri
Birdəfəlik itirdi».

Biri dedi: «İstiqlal, axı, bizə nə verdi?»

Biri dedi: «Bu ölkə indi cənnət bağdır».

Biri dedi: «Vallahı, bu yalanı deyənlər
Məmləkəti dağıdır».

Bu çək-çevir içində millətin bir yarısı
O birinə yağıdır.

Qohum-qohuma düşmən, qardaş-qardaşa düşmən

Bu fikir o fikirə, bu baş o başa düşmən.

Millət ki, bax beləcə, min bir yerə bölünmüş,

Bir-birinə top atan cəbhələrə bölünmüş,

Bizim gözlədiyimiz o birlik olmayacaq

O birlik olmayınca, dirilik olmayacaq.

Müxaliflər bəs niyə

Çağırır bu milləti gecə-gündüz birliyə?

Çəp düşüncə sözləri,

Bir olammır özləri.

Bəs neyləyək indi biz –

Tapsın haqqın yolunu zavallı millətimiz?

Bu sualı Cəllillər, Əlibəylər, Hadilər

Çox verdi bir-birinə,

Bir su səpən olmadı yanan ürəklərinə.

Milləti çaşdırıblar,

Gerçəyi ölçən ipi elə dolaşdırıblar

Millət ayıra bilmir əyrisi nə, düzü nə.

İtirib haqq-hesabı.

Bu millət yumruq kimi birləşib, öz-özünə

Verəndə bu sualı, tapılacaq cavabı.

İyul, 1999.

GÜNAH-TÖVBƏ

Hər gecə özümlə üzbəüz durur
Hesab istəyirəm ötən gündəmdən.
Vidən cavab verir, ədalət sorur:
Bu gün bir günahə batmışam mı mən?

Bölünür bir günüm yaxşı-yamana
Mizan-tərəzidə hər şey çəkilir.
Çevrilib yataqda o yan, bu yana
Nələr çəkdiyimi bir Allah bilir.

Şükür savabıma, şükür, min şükür!
Bilmirəm nə deyim bəs günahıma?
Bu zaman gözümə qaranlıq çökür
«Əfv elə» - deyirəm qibləgahıma.

Nə vaxtsa atdığım yanlış qədəmlər
Əsəb tellərimi çəkir tarıma.
Mənim bir nöqsanım cəzadan bətər
Sonralar çevrilir əzablarıma...

Tövbənin qapısı birdir, günah min
O bircə qapıdan min günah keçər.
Haqqa qul kəsilsən bir müdrik kəsin
Əyilib önündən neçə şah keçər.

Tövbə orağıyla vidənindəki
Günah ağrını biçənə alqış!
Günahla etiraf arasındakı
Tövbə körpüsündən keçənə alqış!

Tövbə həm vidənin, həm ağlın səsi,
Tövbə yüz günahın tək bir nöqtəsi!

O nöqtə iradə, o nöqtə inad,
O nöqtə təzə bir günahə qalxan.
Tövbədən sonrakı bir günah yüz qat
Böyükdür əvvəlki yüz günahından.

Avqust, 1999, Şəki.

KÖRPÜLƏR

Sürətə bax, sürətə! Kiçilti dünyamızı
 Həqiqətə çevirdi min illik rəyamızı.
 Caladıqca sürəti zamanın öz ömrünə,
 Bir aylıq məsafəni
 Başa vurduq bir günə.
 Məsafələr qısaldı, dünya ovucumuzda
 Kiçik şara döndü, hey.
 Bütövləşib şəhərlər bir şəhərə döndü, hey.

Yarıb uca dağları tunellər yaratdılar,
 Çayların üzərindən daş körpülər atdılar,
 Yolları qısaldılar.
 Yaxınlaşdı adamlar bir-birinə, gör, necə
 Zamanca, məsafəcə...
 Yaxınlaşdı ölkələr, yaxınlaşdı qitələr.
 Hər xeyirdə şər də var:
 Bir aylıq məsafəni bircə günə aşırkən
 Adamlar bir-birindən
 Mənən uzaqlaşarmış cismən yaxınlaşarkən.
 Zaman bizi rəndələr, zaman bizi törpülər
 Şəhərlər arasında çoxaldıqca körpülər,
 Ürəklər arasında körpüləri uçurduq
 Tənhalıqlar içində ömrü biz başa vurduq.

İyul, 1999.

MƏN – ÖZÜMÜN
DÜŞMƏNİ

Mən kiməm?
 Bu sualı
 Hər il doğum günümdə
 öz-özümə vermişəm.
 Cavab tapa bilməyib,
 Bu sualın önündə
 Başımı endirmişəm.
 Mən kiməm?
 Mən nəciyəm?
 Eşqim, diləklərim nə?
 Niyə gəldim dünyaya,
 Bu dünyada yerim nə?
 Sağ ikən də bilmirəm
 Ölüyəm, diriyəm mən?
 Əvvəlini, sonunu
 Dərk etməyən ən adi
 Kəslərdən biriyəm mən.
 Arzumla imkanımın
 Arasında vurmuxan
 Saat kəfkiriyəm mən.
 Zamanın dəhrəsilə
 Qanadlı arzuları
 Budanan bir bəndəyəm.
 Mən bir üzü ağamsa,
 Bir üzü şərməndəyəm.
 Mən – özümün düşməni!
 Hər gün çəkir çarmıxa
 Öz içimdə mən məni.
 Mən – özümçün həmişə
 Baxdıqca sirri artan

müəmmalı şəkilm.
 Özümə ittihamçı,
 özgəsinə vəkilm.
 Bildiyim bu qədərmiş
 Məni məndən gizlədən
 o suallar hədərmış.

İyun, 1999.

TƏSƏVVÜF

*Böyük Cəlaləddin Rumi
 Mövlanının xatirəsinə*

Hər kəsin ürəyindən
 Allaha bir yol gedir.
 O yola biganələr
 Özünə biganədir.

Özünü aşmaq üçün,
 Haqqa ulaşmaq üçün
 Gərək öncə aşasan
 Nəfs adlı dağları:
 Şəriət – bir ağacsa,
 Təriqət – budaqları,
 Mərifət – yarpaqları,
 Həqiqət – meyvəsidir.
 Təsəvvüf – haqq səsidir.

İyul, 1999, Şəki.

TƏKAMÜLDƏ TƏNƏZZÜL

Biz elə ki, dərk etməyə başladıq
 Oxumuzu özümüdə tuşladıq.
 Həvva ana könül verdi şeytana
 Şərimizlə xeyrimizi daşladıq.

İnsan oğlu anlamadı səhvini,
 Öz əlilə hazırladı məhvini.
 O güvənib tanrı verən ağına
 Tanrısından diləmədi əfvini.

Zənn elədi yaşadığca yaratdım
 Tarix boyu «mənəm» deyər, «mən» deyər.
 Bilmədi ki, önə doğru hər addım
 Geriyədir, geriyədir, geriyə!

İyul, 1999.

UTANMAQ, QIZARMAQ

I

Qalxıram kürsüyə danışmaq üçün
Nədənə, hər dəfə dil topuq çalır.
Məni elə basır zəhmi kürsünün,
Demək istədiyim qəlbimdə qalır.
Uca kürsülərdən danışanda mən
Həm natiq oluram, həm də dinləyən.

Uzun illər boyu öz istəyimlə
Çox-çox kürsülərdən danışsam da mən,
Razı qalmamışam özümdən hələ
Özümə, sözümə nəzarətimdən.

Əgər karıxdımsa, elə o anda
Görürəm, alnıma soyuq tər gəlir.
Özüm öz sözümdən nöqsan tutanda,
Öz səsim özümə eybəcər gəlir.

Kürsüdə sərbəstlik mənə çox çətin!
Qorxmuşam fikrimi çatdırmayam mən.
Qorxmuşam, salonda əyləşənlərin
Üzümə zillənən nəzərlərindən.

Qorxmuşam, itirəm ölçü hissini
Qorxmuşam, nizamın pozulmasından.
Qorxmuşam, tərsinə anlayıb məni
Sözün başqa yerə yozulmasından.

Çox zaman kürsüdə sıxılmışam mən
Özümdən utanıb çəkidiyimdən.

Utanmaq – özündən bir boy ucalmaq!
Qızarmaq – günahı boynuna almaq!
Utanmaq hissini Allah heç kəsin
Qəlbindən çıxarıb, gülünc etməsin.

II

Xisləti, fitrəti hamıya məlum
O, yalan danışdı, yalan, ağ yalan.
Gözümü gözündən çəkib duruxdum
Onun əvəzinə utandığımdan.

Osa utanmadan gülüb gerçəyə,
Şəst ilə gözünü gözümə dikdi.
Üzünə vursaydım «yalandır» - deyə,
O, mənim üzümə dirənəcəydi.
Ondakı üzə bax, yalan düz oldu
Qara ağ, təpə dağ, astar üz oldu.

Üzdə abır varsa, sözdə ölçü var
Həyadan süzülən o sözə qurban.
Dünyada nə desən gözləmək olar
Özündən, sözündən utanmayandan.
Abır – üz suyudur, qəfil qızarar
Qırmızı deyilən bir acı sözdən.
Üzün ismətidir o su...

əlhəzar

Abırı, isməti silinmiş üzdən!

Tanrım, nöqsanımı göstərdin mənə
Səhvimi öyrəndim xəcalətimdən.
Utanmaq hissini sən verdin mənə
Bu böyük lütfünə minnətdaram mən.

Gerçək – qəlbimizdən qaçarıdırsa,
 Yalan – yüksəlişin açarıdırsa,
 Utanmaq, qızarmaq unudulubsa,
 Abır – abırsıza məğlub olubsa,
 İnsaf da, vicdan da ərşə çəkilmiş
 Demək, insandakı insanlıq ölmüş.

İyun, 1999

ANLAYA BİLMƏDİN

Bir zaman yəhərsiz, axsaq yabınla
 Yarışa çıxmışdın, amma yoruldun.
 Sən geri qalanda, iztirabınla,
 Öz alın yazınla barışmaz oldun.

Bildirmək istədin böhtanla, şerlə
 Sən yenə də varsan, bu cəhdin əbəs!
 Anlaya bilmədin, haray-həşirle
 Qulaq batırırsan, varlıq bilinməz.

Gah ona, gah buna «yalan» deməklə,
 Düşündün qədərdən qisas alırsan.
 Yaddan çıxmayıanı ləkələməklə,
 Sən indi özünü yada salırsan?

Sənin məramındır: Öz şakərinlə
 Özgə bostanına daim daş atmaq.
 Hörmətli kəsləri min cür şərinlə
 Hörmətsiz eləyib «hörmətə» çatmaq.

O, hünər göstərdi, sən dərdə düşdün.
 «Halaldır bu hünər» - dedilər – ona.
 Bu alqış səsini batırmaq üçün
 Sən yazıq – güc verdin qışqırığına.
 Əgər qışqırdınsa, sən yoxsan, demək
 Çox da xoruzlanma, toyuqsan, demək.

İyul, 1999

FİKRİN, DÜŞÜNCƏNİN GÖY QURŞAĞI

Boğma, qadan alım, mənim fikrimi
Mənim öz aqlım var, sən öz aqlın.
Görməz həqiqəti müstəbid kimi,
Olsa başqa fikrə dözümsüz, aqlın.

Havaya buraxma söz darağını
Bənzər fikirlərdən məram umulmaz.
Fikrin, düşüncənin göy qurşağını
Bütün rəngləri ilə sevməmək olmaz.
Məram aydınlaşar yoxu, varıyla,
Fikir bütövləşər təzadlarıyla.

Rədd etmə əzizim, zidd fikirləri
Zidd fikrə dözməyin özü fərasət!
Fikrin, düşüncənin Adəmdən bəri
Əvvəli şübhədir, sonu həqiqət!

Göydə buludların toqquşmasından
Yerə yağış gələr, bərəkət gələr.
Fikirlər, məramlar toqquşan zaman
Zülmətin içindən həqiqət gülər.

İyul, 1999, Şəki.

FƏRD

Dizə qədər qar yağıb,
Ağ kəfənə bürünüb
Kənddə yaxın, uzaqlar.
Açılmış bir cığır
Dərsə gedir uşaqlar.

Əlində yastı çomaq,
Ayağında yun dolaq,
Açılmışla getməyib,
Başqa yerdən özünə
Cığır açır bir uşaq.

Eyni təbiətlimi
Hər gün eyni çeşmədən
Əyilib su içənlər?
Özünə yol açanlar
Açılmışı seçənlər?

Bənzəse də günümüz,
Ayımız bir-birinə
Hərə bir cürə baxır
Dünyanın işlərinə.

Milyonların içində
Namərd də var, mərd də var.
Hamı insandır, ancaq
Kütlə də var, fərd də var.

Fikirlər düyün-düyün,
Duyğular löyün-löyün.
Yeniliyə təşnəlik
Behidir müdrüklüyün.

Fevral, 1999.

ZİYASI İÇİNDƏN DOĞAN ZİYA

Çırağı söndürdün, insafın hanı?
Zülmətə qərq etdin bizi bir anlıq.
Ziyası içindən doğan ziyanı
Yox etmək istədin, çökdü qaranlıq.
Fikrindən dönmədi yenə o məlun
O, çatmaq istədi pislik qəsdinə.
İçindən yanarı söndürmək üçün
Başqa işıq saldı onun üstünə.
Amma içdən yanarı yanırdı haqdan
İşıqdan karıxdı salınan işıq.
İşığı içindən doğan işıqdan
Qat-qat zəif çıxdı salınan işıq.

Avqust, 1999

ZƏHƏRLİ AĞAC

Sən zəhərli ağac əkdin
Ətrafına su da çəkdin.
Zaman keçdi,
Ağac yaman bəhər verdi,
Bəhər deyil, zəhər verdi.
Qapı qonşun
Onu kəsmək istəyəndə
Qırdın onun dəhrəsini.
Sənə onun meyvəsini yedirdəndə,
Dərək elədin
Əməlinin bəhrəsini.

Avqust, 1999.

BİR MACAL VER

Tək bir fikir aç bilməz bu dünyünü
Saxla bir az hay-küyünü.
Bir macal ver, o da desin,
Öz fikrini çözləsin.

Bacarmadın sənə bunu
Sən yolların yolu bildin öz yolunu.
Dedin, bu gün haqqı bilən təkə mənəm,
Əlli ildən sonranı da mən görənəm.

Öz fikrini doğru bilib,
«Yalan» dedin özgəsinin düzünə sən.
Başqasını anlamaqçün
Başqasının gözlərilə
Baxammadın özünə sən.

Özgəsinin əli üstə
Önə çıxan öndəkilər
Hər məqamda tək özünü haqlı bilər.
Anlamaz ki, çəkə bilməz
Öz-özünü tərəzilər.

Avqust, 1999.

XƏYALPƏRƏST

*Türküstanın istiqlalı yolun-
da canını qurban vermiş
Ənvər Paşanın xatirəsinə*

Sən öz ata yurdunun xilasına can atdın,
Uluların ruhunu öz ruhunda yaşatdın.
Vətən, millət eşqinə biganə tüfeylilər
Sənin damarlarında nəbz kimi döyünər
O duyğunu nə bilər?
Gülüb etiqadına,
«Xəyalpərəst» dedilər o vaxt sənin adına.

Sən Turan ellərini ayaqlarınla deyil,
Eşqinlə gözdün, Paşam.
Türküstanın, Qafqazın dərini var gücünlə
Haykıran səsdin, Paşam.
Sən öz alın yazını poza bilməzdin, Paşam.
Sən taleyin cızdığı müqəddəs yolu getdin,
Qəsbkarın qəsdinə özünü sipər etdin.
Sən bizə qahmar olub,
Ana yurdda doğulub,
Ata yurdun yolunda qurban verdin, canını.
Fatehlər alqışladı Turan üçün ağrıyan
Sənin pak vicdanını.
«Xəyalpərəst» qardaşım,
Sənin böyük xəyalın bu gün həqiqət oldu,
Türkün xeyir-duası ruhuna rəhmət oldu.

İyul, 1999.

BAĞIŞLAMAQ

Bağışlamaq – hər kəsə müyəssər deyil.
Qisas almaq – dünyada bir hünər deyil.
Bağışlamaq – Allahı özündə bulmaq,
Qisas almaq – şeytanın əsiri olmaq.

Günahkarı bağışla, səhvini qansa,
Unutma ki, oyaqdır həmişə vicdan.
Bu dünyada nə qədər bağışladınsa,
O dünyada o qədər bağışlanarsan.

İyul, 1999.

ANA BİRSƏ...

Lap yaxşıca tanıyıram mən səni
Aqillərin düz sözünə gülənsən.
Böyüklərdən böyük sanıb özgəni
Sən özünə, soykökünə gülənsən.

Gəl, özünə doğma bilmə sən yadı
Düşməninə qardaş demə, a nadan.
Mən bilirəm, qəlbindəki saatı
Sən Moskva vaxtı ilə qurmusan.

Ana birsə, vətən də bir, a bala,
İstiqlala dal çevirib əsnəmə.
Nə dikmisən gözlərini şimala?
Ürəyində iki vətən bəsləmə.

Əsarətə, rəzalətə baş əyən
Bayat fikrə, bayat sözə qələm çək.
Özü üçün umac ova bilməyən
Sənin üçün əriştəmi kəsəcək?

Aprel, 1999.

GÜNAH

Günahsız doğulduq, amma illəri
 Biz başa vururuq dərd çəkə-çəkə.
 Günahkar dünyaya Adəmdən bəri
 Günah qazanmaqçün gəlirik, bəlkə?

-Günahın çoxmudur?

Dedim: – Dünyanın

Əyrisi bir yana, düzü günahdır.

Mayası çamursa, əgər insanın

Dünyaya gəlməyin özü günahdır.

Aprel, 1999.

BİR MƏRAM, BİR QAYƏ

Solum, sağım – partiyalar,
 Qaram, ağım – partiyalar.
 Zənn edirlər hər birinin
 Öz məramı, öz yolu var.
 Həqiqətdə hər birinin
 Neçə-neçə sağ-solu var.
 Xalq içinə rəxne salar,
 Didişdikcə partiyalar.

Məramları, qayələri
 Bir-birindən o qədər də çox seçilmir.
 Amma nədən başqanları
 Bir məxrəcə gələ bilmir?
 Kürsü birdir, başqansa çox.
 O buna «yox», bu ona «yox» -
 Deyə-deyə
 Sahib çıxmaq istəyirlər
 Bir kürsüyə.

Üzdə gülüş, dalda söyüş,
 Gözdə qəzəb, kin görünür.
 Müxalifin müxalifə iddiası
 Müxalifin iqtidara
 Nifrətilə tən görünür.

Mən istərəm: Bu başqanlar dərk eləyə
 Həm milləti, həm özünü.
 Mən istərəm: Bu millətin
 Bir məramı, bir qayəsi olan günü.

İyul, 1999.

HAVAYA SOVRULAN TOZ

Hələ mətləb deyil hər ucalan səs
Məcranı itirən sular biləmməz
Hara axdığını, dirənər dağa
Yollarda yox olub, hopar torpağa.

Elə bağırırsan uca kürsüdən
Səsdə nə mənliyin, nə də özün yox.
Sözlərdən bir mətləb anlamıram mən
Səsin eşidilir, amma sözün yox.

Qayəsiz sözlərin şək-şək səslənən,
Ləpəsi fit çıxan qoza bənzəyir.
Sürtük cümlələrin bilmədinmi sən
Havaya sovrulan toza bənzəyir?

Duzsuz ibarələr, üzsüz kəlmələr
Cümlənə bir qətrə dad qata bilmir.
Sözlər həqiqətdən utanır məgər,
Min söz bircə fikri anlada bilmir.

İçin boş, çölün xoş, özün bir qaval
Əlin zərbəsinə hay verən oldun.
Bir parça qənd üçün bir böyük çuval
Şəkər çuğunduru gəmirən oldun.

Oktyabr, 1999.

DEPREM*

*1999-cu il avqustun 17-də
Türkiyədə baş verən zəlzələdən
həlak olanların xatirəsinə.*

Eşidincə ata yurdda depremi,
Axdı yaşım, döndü başım, Türkiyə.
Hər dərdimin, hər qəmimin ortağı
Can qardaşım, qan qardaşım, Türkiyə.

Varmı qəza, varımı bəla, de, bunca?
Səninləyik biz ki ömür boyunca.
Faciəni biz uzaqdan duyunca,
Gözlərimdən axdı yaşım, Türkiyə.

Öz hökmü var hər zamanın, hər anın,
Yaman gündə yanındayıq biz sənin.
Ana yurdda Vətənimdən, Vətənim,
Vətənimdə vətəndaşım, Türkiyə.

Tarix boyu bu əhdimiz pozulmaz,
Türk milləti xar olmamış, xar olmaz.
Hər bələdan türkün beli qırılmaz,
Sən ey mənim can sirdaşım, Türkiyə.

Sən çıxmısan tarixdə çox sınaqdan,
Dönməmişən nə gerçəkdən, nə haqdan.
Ey zamanın yollarında hər zaman
Mənim arxam, yol yoldaşım, Türkiyə.

* Zəlzələ

Bu taleyi nə yamanla, nə qına,
Dönəcəksən sən dünənki çağına.
Qurban olum sinəndəki dağına,
Uca başım, əməldaşım, Türkiyə.

Avqust, 1999.

MƏNƏMLİK - VİCDAN

Mənəmlik taxtında oturub rahat
Özünü hamıdan böyük görmüsən.
Boğub vıcdanını içində qat-qat
Qıvrılan gerçəyi sən öldürmüşən.

Qəlbinə gəmirib yedi qəzəb, kin
Sən elə bildin ki, birin də mindir.
Hamını özündən kiçik görməyin
Böyüklük deyildir, kiçikliyiindir.

Ayıl bilmədin şirin yuxundan
Özünə güvənib daim «mən» dedin.
Vıcdan gözəlini unutduğundan
Sən haqqın hüsnünü görə bilmədin.

Ay yazıq! Qəlbinin qaranlığından
Ağa qara dedin, haqq unuduldu.
Sən hardan biləsən, axı, hər zaman
Mənəmlik vıcdanı tanımaz oldu.

Özündən müştəbeh öz günahından
Düzü əyri görüb, daim aldanır.
Gerçək qarşısında həmişə vıcdan
Əyilib, özünü günahkar sanır.

Birinə edilən yaxşılıqları
Qara damğın ilə ləkələdin sən.
Qışda bir məzluma verdiyin qarı
Yayın istisində «qaytar» dedin sən.

Həç kəs bir yaxşılıq ummadı səndən
Yamanlıq elədin qoruq-qaytaqsız.

Vicdanın üzünə tüpürdüyündən
Özünü haqq bildin, hamını haqsız.

Qəddar müstəbidlər söylədi «mən», «mən»
Özünü hamıdan ağıllı bildi.
Ən böyük tiranlar xudbinliyindən
Ölkənin başına bəla kəsildi.

Şahların yuvası xanimanların
İçində gizlidir min kin, küdürət.
Böyük savaşların, axan qanların
Ağacı mənəmlik, barı fəlakət.

Hansı bir ürəkdə vicdan vardısı,
Mənəmlik önündə sipər görmüşəm.
Mənəmlik bir yerdə hökumdardısı,
O yerdə vicdanı nökrər görmüşəm.

İyul, 1999.

YAMAQ ÖMÜR

Arzum çox olanda, dərdim də çoxdu
Könlüm dərd əlindən oyuq-oyuqdu.
Elə ki, hər şeydən çəkdim gözümlü,
Rahatlıq taxtında gördüm özümü.

Yaşım çoxaldıqca
 ətlərlərimdən
Dartıb tələblərim azalır mənim.
Çata bilmədiyim istəklərimdən
Çatdığım istəklər kam alır mənim.

Nəfisimlə üz-üzə dayanır yaşım
Deyirəm, az aşım, ağrımaz başım.
İşini xəlvəti görmüş zaman
Kol-kosa dönmüşəm, hanı gül çağım?
Nə qədər istəyim azsa, dünyadan
O qədər çox olur can rahatlığım.

Budurmu yaşamaq?
Mən, axı, bir vaxt
Belə düşünməzdim, mən hara gəldim?
Yoxsa, öz-özümü inkara gəldim?

Yox! Bu cür yaşamaq ömrə bir yamaq!
Amal dəyişərmis, demə, ilbəil.
Nəyinse eşqinə qanadlanmamaq
Əzabdır, zillətdir, yaşamaq deyil!

Doğrusu budur ki, ahla, amanla,
Həkimlə, iynəylə, dava-dərmanla,

Ömür calayıram ömrümə hər gün
Mənası varmıdır bu yamaq ömrün?

Alın yazısı da bəlkə yalanmış
Qədr də, qismət də xəyalım, yarəb?
Dava-dərmanlarla ömrə calanmış
Bu ömür parçası halalım, yarəb?

1998-1999.

Budurmu yaşamad?
Mən, axı, bir vaxt
Bəli düşünmədim, mən hara gəldim?
Yoxsa, öz-özümün inkarına gəldim?

Yox! Bu cür yaşamad ömrə bir yamaq!
Amal dəyişməmiş, dərnə, libel.
Nəyinsə əqdinə pənahlanmışam
Gəzədim, xilləldim, yaşamad deyil!

Dəğrənə budur ki, əhli, əməli.
Həkimlə, iynəylə, dava-dərmanla.

DÜZ YOL, ƏYRİ YOL

Düz yol – azlıq yoludur,
Əyri yol – çoxluq yolu.
Düz yol – aclıq yoludur,
Əyri yol – toxluq yolu.

Vaxt ötür, dövrən dönür,
Aclar – əzilməyində.
Toxlar – xalqı özünə
Daim qul bilməyində.

Görənlər bu dünyanı
Həmişə belə görmüş –
Əzəni – cah-cəlalda,
Dözəni – kölə görmüş.

Yaşamaq istəyimiz
Cinayətlə tənləşir.
Dolu həbsxanalar
Bizimçün vətənləşir.

Avqust, 1999.

KÖRPÜ DÜNYA

İki yoxluq arasında
Yol gedirəm qədəm-qədəm.
Dünya adlı bir yoxluğa
Gəlmişəm ki, bir gün gedəm.
Anlasam da heçliyimi,
Özüm boyda bir ümidəm.

Kələ-kötür doğulmuşuq
Törpüləyir bizi hər gün
Rəndəsiylə törpü dünya,
O yoxluqla bu yoxluğun
Arasında körpü dünya.

Qəlbim olub lağım-lağım,
Arzularım dağım-dağım.
Cavanlıqda gözüm acdı,
Qocalıqda kar, qulağım.

Oktyabr, 1999.

ÖZGƏ

*Xalqın dili onun ruhudur
və xalqın ruhu onun dilidir.
V. Humboldt*

Səninçün nə Vətən, nə millət, nə din
Xalqın hesabına kefini çəkdim.
Alışa bilmədin halal zəhmətə
Haram bulağından sən su içmişən.
Ananın dilinə, yurda, millətə
Anadan olalı özgələşmişən.

Bu Vətən anadır, eşqi könüldə
Onu düşündünmü bir övlad kimi?
Qarabağ ağrısı bu doqquz ildə
Sənin ürəyini heç göynətdimi?

Pulun var, sanırsan ər oğlu ərşən
Baxdın yuxarıdan ər oğullara.
Sən yüz Qarabağı qurban verərsən
Düşməndən aldığı yüz-yüz dollara.

Mahirsən kələkdə, bicsən hiylədə
Necə oğul desin sənə bu torpaq?
Evinde sabahın birləriylə də
Sən özgə dilində danışdın ancaq.

Zaman dəyişdikcə, dəblər köhnəlir
Anlaya bilməyir nəsil nəsili.
Kübar balaları iki dil bilir:
Məktəbdə ingilis, evdə rus dili.

Sən demə, heç kəsə gerek deyilmiş
Müstəqil ölkədə ölkənin dili.

«Bu dilin öz haqqı çoxdan yeyilmiş
Məgər bilmirsənmi bunu – ay dəli?

Xalqın öz ruhudur xalq yaradan dil
Övlad böyütmədin sən bu xalq üçün.
Vətənin dilinə biganə qafil
Ana Vətəni satmazmı bir gün?

Qaldı öz dilimiz qapı dəlində
Çəkir bu milləti hərə bir yerə.
Millət ac, harınlar cah-cəlalında,
İlahi, qeyrət ver qeyrətsizlərə.

Sən kimdən törədin, nədən yarandın?
Bəlkə damarından axan qan özgə?
Bircə əlamətin yoxdur, bu xalqın
Oğlu olmağına adından özgə.

Allahın var isə dəyiş adını
Akopsan, İvansan, bilmirəm nəsən.
Sən hardan duyasan el fəryadını
Axı, sən ruhunla bizə özgəsən.

Nəyinə gərəkdir namus, ar kimi
Ağır yükü çəkmək?

Başqadır yükün.
Bu boyda Vətəni göy dollar kimi
Hər gün bükmələyib cibinə dürtüdin.

Özünü hamıdan bilib kamallı
Yığdın sandığına pulları çin-çin.

Xərcləmək üçündür pul, a zavallı
Sən yox namusunu pula xərclədin.

Tüpdürdün həmişə halal zəhmətə
Haram bulağından sən su içmisən.
Vətənin dilinə, yurda, millətə
Anadan olalı özgələşmisən.

Dekabr, 1999.

GECƏLƏR - PƏNAH YERİM

Səhərlərim - boyasız, gündüzlərim – qorxusuz
 Gecələrim – narahat, gecələrim – yuxusuz.
 Başbaşayıq sübhə tək mənimlə fikirlərim,
 Gecələrə açılır gizli-gizli sirlərim.

İndi mən qısılmışam gecələrin qoynuna
 Boylanıram içimdə gah əvvələ, gah sona.
 Gecələr – sığınacaq yerim, gecələr – pənah yerim,
 Gecələr bir-birilə döyüşən fikirlərim.

İnanardı ağıl da öz içimin səsinə
 Şirin xəyallarımın yumşaq mütəkkəsinə
 Baş qoyardım bir zaman
 Xəyalı gerçək kimi yaşayardım bir zaman.

İndi qurban verməyə hazıram bir yad kimi
 Min-min səhərlərimi, min-min gündüzlərimi
 Bir anlıq sükutuma, bir yuxusuz gecəmə.
 Qəm sükuta dəm tutur, gecələr sükut qəmə.

Allahın bal yuxusu mənə haram gecələr
 Sürünürəm gündüzlər, yaşayıram gecələr.
 Anam deyirdi: «Oğul, sən gecə doğulmusan
 Bəlkə buna görə də gecəquşu olmusan».

Mən təpədən dırnağa indi səbrəm, dözüməm,
 Çoxluğumda başqası, təkliyimdə özüməm.
 Verdiyin tənhalığı geri götürmə, Allah,
 Gecəmlə həsb-halı mənə çox görmə, Allah.

Mənim mənə ən yaxın sirdaşımdır gecələr,
 İçimə damcılayan göz yaşımdır gecələr.

Gecələr sığınacaq yerim, gecələr pənah yerim,
 Səhərlər açılarda qapanır kirpiklərim.

Öyrəndim gecələrdən
 Qaranlıq içində mən
 Ulduz-ulduz yanmağı,
 Özümə qapanmağı, içimə boylanmağı.

Gecələrin sahibi, gündüzlərin quluyam,
 Mən gündüzlər adiyəm, gecələrsə uluyam.
 Gecələr çiçəklənir söz gülşənim, söz bağım
 Gecələrin şahıyam, yoxdur mənim ortağım.

Dekabr, 1999.

HƏR GÜN BİR ADDIMDIR

Əvvəli, axırı bilə bilmədik
Həyata, ölümə böldük dünyanı.
Ölümdən o yana biz yoxluq dedik
Ölümdən bu yana bəs varlıq hanı?
İndi aldanaq mı quru bir ada?
Yoxdur var olan da, bu boş dünyada.

Hər gün bir addımdır...

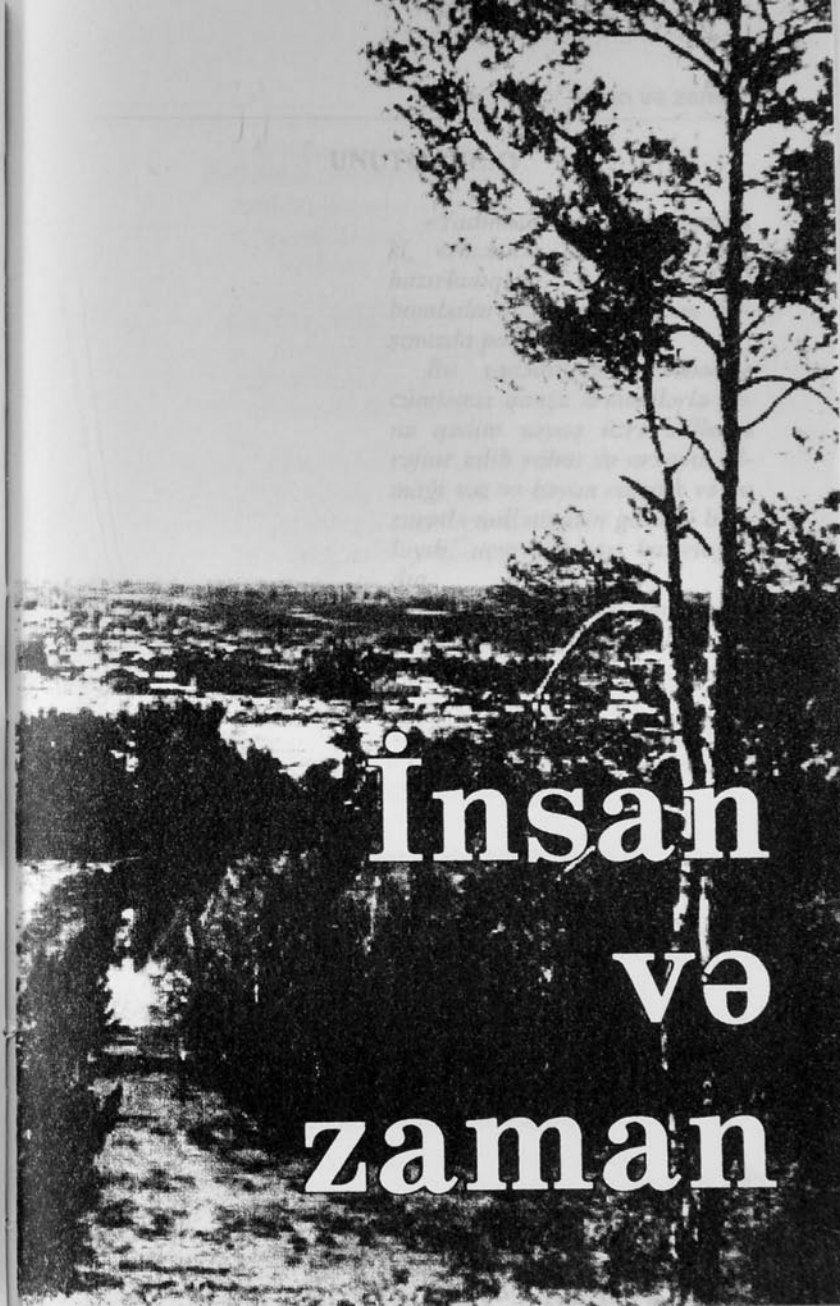
Bu uzun yolun

Əvvəli məchuldur, bəs sonu nəymiş?
Kim bilir haradır yönü son yolun
Qədər in qurduğu oyunu nəymiş?

Ürəyim dilləndi ah amanımda
Nə qədər çəkirəm, dərdim gödəlmir.
Nəyi gözləmirəm, bitir yanımda
Amma gözlədiyim gəlmir ki, gəlmir.

Birdən ayıldım ki, içim sis, duman
Özü mü çəkirəm öz yedəyimdə.
Dünya elə boşdur, əslinə baxsan
Mənə belli deyil istədiyim də.

Dekabr, 1999.

İnsan və zaman

UNUTQANLIQ

«Yadımıza belə gətirməzdik
ki, ermənilər çox-çox əvvəl...
hazırladıqları hədsiz-hesabsız
bombaların hamısını bizim ba-
şımızda partladacaqmış...

Bu sadədilliyimiz səbəbilə
cümləmiz qonşu ermənilərlə ye-
nə qədim sayaq üzrə sülhanə
rəftar edib rahat və arxayın ol-
mağı vəz və bəyan edirdik və bu
surətlə millətimizin gözünü bağ-
layıb...uçuruma sarı hazırlayırdıq.

İndi lazımdır ki, bunlardan
ibrət alıb gələcəkdə aldanma-
mağa çalışaq».

ÖMƏR FAİQ NEMANZADƏ

1906-cı il

Ömər bəy, hər sözün haydı, haraydı,
Deyilib elə bil, bu çağımızda.
Sənin bu fəryadın sırğa olaydı,
Daim səslənəydi qulağımızda.

Əsrin əvvəlini unutmuşuq biz,
Saldın yadımıza dünənimizi.
Sadəqəlbliyimiz, təmizliyimiz
Tarixdə nə qədər aldatmış bizi.

...Erməni zülmündən yüz ildən bəri
Daşdan-daşa deydi bu xalqın başı.
Unutdu çəkdiyi müsibətləri,
Niyə oğurlandı onun yaddaşı!

Biz başdan-ayağa rəhmik, şəfqətik,
O, kin dağarcığı, o, goreşəndir.
Biz əvvəl insanıq, sonra millətlik,
O, insan olmadan millətləşəndir.

Bilirik, tutulub o, yaman dərdə,
Qəlbində həmişə kin əzizləyir.
Elə unuduruq, dar döngələrdə,
O, bizi vurmağa məqam gözləyir.

Bilmədik, içini gəmirir bu kin,
Sözü keçməyəndə üzdən həlimdir.
Unutduq, nifrətlə mayalanmışın
Fikri – intiqamdır, qəsd – zülmüdür.

Mən öz qonşuma da gerçək olanı,
Çatdıra bilmirəm, haqqım kəsilmiş.
Osa yalanıyla bütün dünyanı
Bizim üstümüzə qaldıra bilmiş.

Biz boğub vicdanı, qəhr edib arı,
Şərə yoldaş olub haqqı danmırıq.
Heç vaxt unutmarıq yaxşılıqları,
Amma pislilikləri unudanlarıq.

Sulanıb həmişə qonşunun bağı
Bizim arxımızdan, şəfqətimizdən.
Əfsus! Bacarmışıq bağışlamağı,
Aman diləyəndə düşmən də bizdən.

Quyruğu əzilir, yumşalıyır biz,
Deyirik, bir daha o, çalan deyil.
Amma unuduruq, unuduruq biz.
Küdurət xəstəsi sağalan deyil.

Utanmaz, usanmır bəd əməlindən,
Bələddir unutqan xislətimizə.
Bilir, dədəmizin onun əlindən
Çəkdiyi zillətlər dərs olmur bizə.

Bu yaman xisləti, gəlin, tərək edək,
Tarixi dərsləri daha dərk edək.
Tərək edək, unudaq soyuqqanlığı,
Unudaq keçmişə unutulmuşluğu.

Daim gözümüzün önündə dursun
Keçilən yollarda xeyir-şərimiz.
Bu günü unutsaq, sabah, biri gün
Bizi bağışlamaz nəvələrimiz.

Dedim, silinməsin bu qan, bu qada,
Bir də, güllə izi dağ-daşımızdan.
Yalnız bu günə yox, biz sabaha da
Güzgü tutmalıyıq yaddaşımızdan.

İyul, 1991.

ANAN ÖLSÜN, AY VƏTƏN

Qan ağlayır sinədə bu gün ürəklər,
Bu gün karta qoyulmuş şərəfim, şanımlı.
Yarasını yalayan bir şirə bənzər
Mənim başıbəlalı Azərbaycanım.

Zaman, sən ki, binədən haqq doğulmusan.
Sən ki, düzü əyridən seçən olmusan.
Nə yel ötdü aradan, əyri düz oldu,
Zülm meydan suladı, haqq unuduldu.

Mən bilmirdim, necə də sən cür'ətlisən,
Bizdən şəhid almağa səxavətlisən.
Üzə durub bu qədər döənən bəxt kimi
İllərimiz ötüşür qəm karvanında.
Təzə-təzə məzarlar ötən vaxt kimi
Addımlayır Şəhidlər xiyabanında.
Ah! Bərəkət toxumu tək biz şəhidləri
Hey əkirik torpağa üç ildən bəri.

Hər günümüz bir yeni salavat oldu,
Şəhid dağı sinədə qatbaqat oldu.
Hər ocaqdan, hər evdən «ah» səsi gəldi,
Bir yara sağalmamış təzəsi gəldi.

Əli yalın, silahsız igid oğullar,
Çəkdi düşmən önündə sinədən hasar.
Vətən cəfasını çəkən keşikdə,
Onun səfasını çəkənsə kefdə.

Vəzifəli kəslərin
Nə işi var cəbhədə?!

Ölə bilər cəbhədə!
O kəslərin səngəri –
İsti kabinetləri!
Girib, toplar dağıtmaz
Vəzifə səngərinə
Güllə atır, top atır
Onlar biri-birinə.

Onların nə vecinə, dörd ildən bəri
Viran qoyur erməni bizim kəndləri.
Güldürürük bu xalqa bütün dünyanı,
Anan ölsün, ay Vətən, sahibin hanı?

Vəzifə düşkünləri tükəndən tük seçir,
Bir pillə qalxmaq üçün namusdan keçir.
Onlar xalqın dərdinə qovrulmaq deyil,
Bu xalqı barmağına dolamaq istər.
Dara düşmüş millətə qul olmaq deyil,
Hakim olub, Vətəni talamaq istər.
Gözü doymaz udsu da düzü, dünyanı,
Anan ölsün, ay Vətən, sahibin hanı?

Mən indi anlamışam sağım sol imiş,
Kənar düşmən əzəldən nə gerek bizə.
Nifrət, qisas hissimiz yaman bol imiş,
Biz qənim kəsilməmiş bir-birimizə.
Biz beləyik... Erməni tanımış bizi.
Özümüzü məhv edən nifrətimizi
Yönəltseydik düşməne,
su durulardı,
Qarşımızda erməni quyruq bulardı.

Satdılar əqidəni, eşqi, məsləki,
Ləyaqəti, namusu bir əşya tək.

Çox şeyimiz satıldı, dözdük, dinmədik,
«Bir gün satqınlarımız ayılar» - dedik.
Yox, onlar ayılmadı, kül atıb gözə
Torpağı da satdılar düşmənimizə.
Bizim xəyanətimiz bizdən öc aldı.
Satılmamış, görəsən, daha nə qaldı?
Güldürdük bu millətə bütün dünyanı,
Anan ölsün, ay Vətən, sahibin hanı?

Qan ağlayır sinədə bu gün ürəklər,
Bu gün karta qoyulmuş şərəfim, şanı.
Yarasını yalayan bir şirə bənzər
Mənim başibəlalı Azərbaycanım.
Güldürürük bu xalqa bütün dünyanı,
Anan ölsün, ay Vətən sahibin hanı?

Aprel, 1992.

«MEDALLI DİLƏNÇİ»

*Bu gün o, əl açır gəlib-gedənə,
Dünənsə ölümə o, mərd görüşdü.
Ömrünü Vətənə fəda edənə
Bir medal, bir qoltuq ağacı düşdü.*

«Medallı dilənçi» şe'rindən

N.XƏZRİ.

Şair, sən zamanın hökmünə yandın,
«Medallı dilənçi» sarsıtdı məni.
Göz yaşı içində bu günə yandın,
Şe'rinin alovu qarsıtdı məni.
Amma bir mətləbi unutdun bəlkə:
Qardaş, eyni deyil Vətənlə ölkə.

O, hansı Vətənin yolunda dünən
İtirib qıçını!
O Vətən hanı?
Niyə bu halında tutmur əlindən!?
Vətən unuttumu öz övladını!?

Gəlin, təzə gözlə baxaq dünənə,
Onun o xidməti bəlkə hədərmiş.
Hansı əqidəyə, hansı vətənə
Ömrünü, gününü o, qurban vermiş!?

O, əsgər gedəndə «haqqam» - demişdi.
Aldandı, bu dərdi nə biləydi o!
Vətən çağırışına o getməmişdi,
Ölkə çağırışının əsgəriydi o.

Bunu dərk etsəydi, bəlkə də bu gün
Döşündə medalı dilənməzdi o.
Özgə təltifiylə öyünənlərin
Belədir taleyi, belədir sonu.

Zamanın fe'linə aldanmış o da,
O, bu gün dünənin söz qurbanıdır.
Günahsız dilənçi aldanışında
Günahkar gərdişin öz qurbanıdır.

Özgə torpağında ölən əsgəri,
Mən də düşünmədən şəhid sanmışam*.
Mən də ayırmayıb xeyirdən şəri,
Yalan kölgəsində xumarlanmışam.
Vətənin sahibi özgəsidirsə,
Onun əsgəri də yad olur bizə.

Vətən torpağını qoruyan əsgər,
Şərəf abidəsi, şan heykəlidir.
Özgə torpağında can qoyan əsgər,
Döşdə yad medalı dilənməlidir.

Avqust, 1991.

* «416» poemam nəzərdə tutulur.

DAĞILAN HEYKƏLLƏR

*Bakıda partiya rəhbərlərinin
heykəlləri uçurdulur.*

Heykəllər dağılır şəhərimizdə
Təzə günəş doğur dan yerimizdə.
Lə'nətlə, nifrətlə anırıq bu gün
Dünən alqışlarla yaşanan dövrü.
Xəyanət üstündə duran bütələrin,
İlahi, nə qədər gödəkmisə ömrü!

Bilmədik, bir xalqa gəlmə fikirdən,
Özgə düşüncədən büt ola bilməz.
Yalnız bu torpaqdan, yalnız bu yerdən
Qalxmayan bu yurdda ucala bilməz.

Anlaya bilmədik özgənin əli
Bizim xeyrimizə uzana bilməz.
Özgə bir millətin bütü, heykəli
Bu torpaq üstündə dayana bilməz.

Heykəllər hərəsi
Bir əsrin səsi.
Heykəllər zamanı, vaxtı danmalı.
Heykəli bu gündə dayanan kəsin
Əməli sabaha pərvazlanmalı!

Torpaqda ucalan daş heykəllərin
Özü sevgidən yoğrulsun görək.
Gələn əsrlərin, gedən illərin
Hökmünə döş gərək doğrulsun görək.

Hökmü yaman verir amansız zaman
Ancaq məhəbbətlə ucalır hər kəs.
Öncə ürəklərdə baş qaldırmayan
Heykəl torpaq üstə dayana bilməz.

Xalqın sevgisiylə doğrulmayanlar
Nifrətlə, lə'nətlə uçulur bu gün.
Özgəni özünə doğma sayanlar
Dağılan bütərdən ibrət götürsün!

İyul, 1992.

UNUDULSUN UNUTQANLIQ

İyirmi səkkiz nisan günü¹
Əsarəti qızıl şərəf medalı tək
Döşümüzədən asan günü
Unutmayaq, yada salaq
O rəzalət günümüzü biz bir anlıq.
Unudulsun unutqanlıq!
Qatarlardan,
gəmilərdən,
maşınlardan
fit verilsin.

O bəd günün,
rəzil günün xatirəsi
İniltiyə dindirilsin.
Hərəkəti dayandıraq,
Yaddaşları oyandıraq:
Bilək, niyə endirildi bayrağımız.
Niyə bizim başımızda
çatladı öz çanağımız.
Niyə ata evimizə
sahib oldu qonağımız?

Yetmiş ildir biz zülmətin içindəyik.
Bu müddətdə biz bilmədik
Nə məzhəbdə, nə dindəyik.
Bir söz ilə, biləmmədik,
Biz nəciyik, kimik, nəyik?
Yönümüz də, yolumuz da unuduldu.

¹ 1920-ci il, 28 nisan (aprel) günü. Azərbaycanın On birinci rus ordusu tərəfindən yenidən işğal olunduğu gün.

Sağımız da, solumuz da unuduldu.
 Biz nə dostu görə bildik, nə düşməni.
 Neçə yerə parçaladıq bir Vətəni.
 Biz yağını dost bilmişik.
 Özümüzə qatı düşmən kəsilmişik.
 Didişirik bu gün biri-birimizlə,
 Vuruşuruq
 İçimizdə yuva salan şərimizlə.
 Arxamızdan bizi vuran,
 Atımızı torbasıyla vuruşduran
 O hiyləgər bic düşməni unutmayaq,
 Yada salağ biz bir anlıq.
 Unudulsun, unutqanluq!

May, 1992.

QƏM - ŞADLIQ

Kədər – düşüncədir, qəm – düşüncədir,
 Qəmin pəncəsində düşünürük biz.
 Fikirler fikrimdə qönçə-qönçədir,
 Məchula bir yoldur hər düşüncəmiz.

Toplayır bir yerə qəm, fikirləri
 Qəmdə yetişir, kök atırıq biz.
 Dünyanın sirridir bir qəlbin sirri,
 Sirrin tilsimiylə yaradırıq biz.

Qəm fikrin açarı, ağıl ustadı,
 İdrak qəm daşına dəydi, parladi.
 Çəkdiyi əzabdan qəm dərən ağıl
 İlləri yaşayır bircə anda da.
 Qəmin damcısında közərən ağıl,
 Közərməz şadlığın ümmanında da.

Dərdim olmasaydı, dərd tutmaq üçün
 Dərdin dəryasına tilov atardım.
 Sevinci qaşıyıb, vallah, mən hər gün
 Sevinəndən özümə dərd yaradardım.
 Əgər olmasaydı dəryaca dərdim,
 Dərdin yoxluğunu mən, dərd edərdim.

Nədir ürəkdəki bu gizli sancı?
 Bu yerdə dərk etdim, sən nəsən, Allah!
 Əgər olmasaydı qəmin qazancı,
 Şadlıq nə xərclərdi, görəsən, Allah?

İyul, 1992.

ÖLÜLƏR YAŞAYIR YADDAŞIMIZDA

Həzin xatirələr şirin, çox şirin,
Ölülər yaşayır yaddaşımızda.
Mehriban, sevimli rəhmətliklərin
Ruhları işarır göz yaşımızda.

Yaddaş nə deməkdir, xatırlamaq nə?
O hardan közərib gəlir fikrimə?
O necə közərir, o necə gəlir,
Niyə aşkar gəlmir, gizlicə gəlir?

Ölülər işıqlı xatirələrdən
Nur kimi süzülür ürəyimizə.
Dünyə düşəndə, ölülər hərdən
Girir yuxumuza, dərs verir bizə.

Onlardan misal da çəkirik bəzən:
«Rəhmətlik filankəs belə deyərdi».
Biz bərkə düşəndə deyirik: «Görən,
Rəhmətlik filankəs bu müşkül işi
Necə qarşılayar, üstələyərdi...»

Dünyanın min rəngli xeyir-şərində
Bizimlə yanaşı yaşayır onlar.
Ömür yolumuzun döngələrində
Ya bizə haqq verər, ya bizi danlar.

Elə ölü var ki, diridən diri,
Eşidir qulağı, görür gözləri.
Umur, tələb edir nə isə bizdən,
Uçuşur ruhları sol-sağımızda.

İncik deyillərsə əməlimizdən,
Dolaşır həmişə ocağımızda.

Bizi min dünyə salan işlərin
Sirri qəlbimizdə tufan qoparmış.
Çoxdan o dünyaya çəkilməşlərin
Demə, bu dünyada çox işi varmış.

Ölülər işıqlı xatirələrdən
Nur kimi süzülür ürəyimizə.
Biz dara düşəndə, ölülər hərdən
Girir yuxumuza, dərs verir bizə.

Ölü var, diridir min dəfə bizdən,
Ölülər yaşayır yaddaşımızda.
Onlar incikdirsə əməlimizdən,
Ruhları ağlayır göz yaşımızda.

Avqust, 1991.

TALEMİ, QƏZAMI?

Gedirəm... Arzunun çathaçatında
 Bir uçurum, bir qəza yolunu bağlar.
 Könlümün ən dərin, gizli qatında
 Bir istək hıçqırır, bir ümid ağlar.

Talemi?

Qəzami?

Kimdir günahkar?
 Bəlkə də qismətim qismət deyilmiş.
 Dözməkdən savayı bir əlacmı var?
 Alın yazısını kim poza bilmiş?

Avqust, 1991.

OYUN

Nə sağda, nə solda, nə də öndəyəm.
 Bilmirəm hardayam,
 nə idim,
 nəyəm?
 Nə keçmişim olub, nə sabahım var,
 Vaxtın nə içində, nə çölündəyəm.

Bu gün yox, dünən yox, gələcək də yox,
 Demək, nə əvvəlim, nə də sonum var.
 Var olan təkə şey yoxluqdur ancaq,
 Amma bu yoxluqda yüz oyunum var.

Kiməsə məhəbbət, nəyəmə nifrət,
 Kiməsə e'tiraz, nəyəmə heyret!
 İnam – inamsızlıq, həqiqət- yalan,
 Birinə ehtiram, birinə üsyan.
 Arzular dalınca sürünməyim nə?
 Çıraqlar tək gah yanıb, gah sönməyim nə?
 Bunların hamısı oyunmuş, demə,
 Heyran olmuşammış mən öz rəqsimə.

Dünyam qaval çalır, mən oynayıram,
 Dünya üz göstərir cürbəcür mənə.
 Nə qış var, nə bahar, nə səhər, nə axşam,
 Bunlar gerçək kimi görünür mənə.

Əslində, yuxudur, gecəm, gündüzüm,
 Rəylər içində mən ancaq varam.
 Gerçəkdə yoxamsa, yoxam mən özüm,
 Məni oynadırlar, mən oynamıram.

İyul, 1991, Şəki.

BİLMƏK - İNANMAMAQ

Biz neçə insanı öz yaşımda
O biri dünyaya yola salmışıq.
Onları yaşadıb yaddaşımda
Ölümü düşünüb, fikrə dalmışıq.

Dəfn mərasimi... Daralır nəfəs...
Hamı bir anlığa yumur gözünü.
Ölü qoyulanda məzara, hər kəs
Tabutun içində görür özünü.

Biz azad oluruq məzarıstanda
Bir anlıq dünyanın qayğılarından.
Vida dəqiqəsi... yalnız bu anda
Təpədən dırnağa insandır insan.

Ölü məzarına qoyulan zaman
Deyirik, bu gündən bizimçün də var.
Elə ki, ayrıldıq haqq dərğahından,
Yenə də başlanır köhnə qayğılar.

Məzarlar başında biz dönə-dönə
Bilirik, gələcək son an, son nəfəs.
Evə qayıdınca öləcəyinə,
Ancaq, nədəndirsə, inanmır heç kəs.

Ölüm haqq işidir, bilirik bunu.
Ancaq inanmaqda karıq, koruq biz.
Bilirik ölümün haqq olduğunu,
Yenə qəlbimizdə inanmırıq biz.

Aqıl də, nadan da bir cahil təki,
Yaşarkən dünyanın fe'linə uymuş.
Bilmək – inanmamaq arasındakı
Qısa yol, hər kəsin ömür yoluymuş.

Avqust, 1991, Şəki.

BİR DÜYGUDA BEŞ DUYGU

Ayağın yoxdursa,
Çıx səyahətə
Bir böyük duyğuya əsir könlünü.
Lalsansa,
Nə hacət sözə, minnətə
Eyhamlı baxışla bildir könlünü.

Gözlərin yoxdursa, çalış görməyə
Hər kəsin gözüne görünməyəni.
Qulağın kərdirsə, bax yerə, göyə,
Amma eşit təkə könlün deyəni.

Korsansa, rəngləri eşit səs kimi,
Karsansa, səsləri rəngə çevir, gör.
Sanma bu dünyanı bir qəfəs kimi,
Rəngdən səsi eşit, səsdən rəng götür.

Allahın balası, ey qadir insan,
Bircə duyğuyla da yoxsul deyilsən.
Deyərəm xoşbəxtsən, sən bir duyğudan
Özünçün beş duyğu yarada bilsən.

Mart, 1991.

HAZLA QİŞA BİR AĞIL

Nağıl dedim yalançının sözüne
Söz yalansa, buna nağıl neyləsin?
Bu dünyada fəsil dördür, ağıl bir,
Yazla qışa bircə ağıl neyləsin?

Mart, 1991.

DÜNƏN, BU GÜN, SABAH

Cavan şair qardaşım Yusif Nəğməkarə

Ah, bu günüm, bu günüm,
Səni necə saxlayım?
Əldən uçan kəpənək,
Vaxtı necə haqlayım?

Dünən də var, sabah da,
Bu gün varkən yox imiş.
Bu gün gəldi, getdi o,
Yaydan çıxan ox imiş.

Vaxtın dəyirmanında
Vaxtın özü dən oldu.
Bircə göz qırpımında
Bu günüm dünən oldu.

Bu gün-dərilən kimi
Əldə solan bir çiçək.
Bir gün sonra dünəndir,
Bir gün əvvəl gələcək.

Sabahım – arzulardır,
Dünənim – xatirələr.
Bu günümse – arada
Duran dərin dərələr.

Dekabr, 1992.

ETİQAD - İNAM

Şübhədən inama yol tutmuşam mən.
Özümü özümdə unutmuşam mən.
Bilmirəm özümdə mən kiməm, nəyəm?
Özümə bir qulam, hakiməm, nəyəm?

Bəzən pislə yaxşı, uzaqla yaxın,
qarışır,
Gözümdə dəyişir aləm.
Mələklə şeytanın, haqla nahaqqın
Savaş meydanına çevrilir sinəm.

İnamın önündə şübhə baş əyir
İnama imanla getdiyim zaman.
Amma möcüzələr girə bilməyir
Ağlının taybatay qapılarından.

Günəş sirr,
Ay da sirr,
Ulduzlar da sirr.
Nə vaxt açılacaq bu sirr dünyünü?
Ağlın kiçikliyi qavraya bilmir
Xaliqin ölçüsüz böyüklüyünü.

Onda e'tiqadı arxa cərgədən
Dərhal köməyimə çağırıram mən.
Beləcə, gedirəm inama doğru.
Bilmirəm, inama gedən yolu bu?

Suallar beynimi deşir günbəgün
Özümə ən böyük sirrəm özüm də.
Qeyri-adiliklər, bəlkə bununçün
Dönür möcüzəyə mənim gözümdə.

Elə yol gedirəm, yol uzun, yoxuş
 Son ucu görünür gözə mənzilin.
 Çatdığım hər mənzil başlanğıcıymış
 Getmək istədiyim təzə mənzilin.

İyul, 1993.

Dekabr, 1992.

DÜNƏN – BU GÜN

Dünən əli üstə zavallı millət,
 «Bəyləri» gətirdi hakimiyyətə.
 «Bəylər» əllərinə düşüncə firsət,
 Arxa çevirdilər yazıq millətə.

Millətə unudub dərdi-sərini,
 Ümid gözü ilə baxdı bəylərə.
 Onlarsa millətin ümidlərini
 Mənsəbə çatınca vurdular yerə.
 Mənsəb havasına havalandılar,
 Gerçəyə tüpürüb, haqqı dandılar.

İqtidar uğrunda döyüşən zaman
 Xalqın dostu idi bu «qəhrəmanlar».
 Arzuya çatınca dəyişdi iman
 Xalqı fəlakətə apardı onlar.

Meydanda verilən və'dlər, sözlər
 Zibil qutusunda düşdü kürsüdə.
 Hərənin yanında beş altı yavər,
 Onlar yaşadılar can güdə-güdə.

Oldu üzürləri günahdan betər,
 Tanıya bilmədi millət onları.
 O qədər qalxdılar, xırda gördülər,
 Onları yuxarı qaldıranları.

Boynuma alım ki, öz günahımdan
 İnandım onlara mən də bir zaman.
 Pərdə arxasını görmək çox çətin!
 Həm qanqal yetirir, həm gül bu torpaq.

Mən hardan biləydim, bu həriflərin
Məqsədi, amalı mənəbmış ancaq.

Mənsəb qatarına çox tez mindilər,
Sür'ətə dözməyib gicəlləndilər.
Yanacaq çatmadı,
yoxuşda, dikdə

Təkərlər görildi, qatar ləngidi.
O qədər qalxdılar,
o zirvəlikdə
Oksigen azaldı, nəfəs təngidi.

Min yerə yozdular tək bir kəlməni,
Mətləbi unudub söz çürütdülər.
«Vətən» deyə-deyə yazıq Vətəni
Dollara çevirib, cibə dürtüdlər.

Qərribə aləmdir, doğan hər səhər
Yaddaş aynasından dünəni sildi.
Dünən azadlığı bayraq edənlər
Bu gün azadlığa qənim kəsildi.

Yenə ədaləti qədərdən umduq
Döndü keçmişəmi, yoxsa, bu gediş?
Demə, azadlığı millət üçün yox,
Bunlar özləriyçün tələb edirmiş.

Azadlıq verildi... işlər düzəldi.
Qol-qanad açmağa imkan tapdılar.
Talanın yamanca məqamı gəldi,
Zavallı milləti çalib çapdılar.

Bəylər bu yerdə də yaman tələsdi,
Qaçqınlar çadırda soyuqdan əsdi.

Bunlar bəyənməyib beş otaqlını,
On-on beş otaqlı mülkə köçdülər.
Bir yol demədilər bəs insaf hanı?
Mənsəbi ağulla deyil, dərdə bax
Ağılı mənəblə ölçüb biçdilər.

Dağıdıb nizamı bəylər bir günə
Qumdan «dövlət» adlı dağ ucaltdılar.
Təzə düyün salıb köhnə düyünə
Kürsü kölgəsində rahat yatdılar.

Onlar parladılar bir gün içində,
Yası görmədilər toyun içində.
Onlar bilmədilər, bu qum dağının
Külək qalxan kimi dağılması var.
Onlar bilmədilər, bu parlamağın
Yanması,
sonra da kül olması var.

İyul, 1993.

BU MƏNƏMMİ?

Güzgüyə baxıram, üzüm bürüşmüş,
Qat-qat qırıqlardan nə günə düşmüş.
Dünəndə yaşamış «mən»in gözüylə
Güzgüdə görünən «mən»imə baxdım.
Görmək istəmirdim özümü böylə,
Elə bil, özümə qənimə baxdım.

Güzgüdə gördüyüm bu «mən», doğrudan,
Dünənki «mənimə qənim»mi, allah?
Mən ki, başqa cürdüm, axı, bir zaman,
Bu görkəm, bu sifət, mənimmi, allah?

Bəs mən öz-özümdən niyə çekindim?
O da mən, bu da mən... nə qənim, nə yad?
O yanda dünənəm, bu yanda indim,
Bu ona atadır, o buna övlad.

Üzümə çıxıbmış, demə, dərd-sərim,
Dərdim də gizləndə qalmaq istəmir.
Güzgüyə baxıram, toran gözlərim,
Bəmbəyaz saçlarım «bu mənəm» - demir.

Sorur: «Bu mənəmmi?»

Nə cavab verim?

Üzümə yaşımı yazıb illərim.

Əldən çıxan illər hesabdan deyil,
Ürək ha bağırırsın: «Mən dünənəmmiş!»
Haçansa yaşamış «mən»im mən deyil,
Güzgüdə gördüyüm «mən»im mənəmmiş.

Avqust, 1993.

ZAMANDAN KƏNAR

Gözünü sabaha dikənlər üçün
Zamanın içində minbir dünya var.
Həyatın şəhdini çekənlər üçün
Dünən yox,
Sabah yox,
Yalnız bu gün var.

Zaman hər məkana təzə iz salır,
Xəzana çevrilir dünənki oylaq.
Məkanlar dəyişir, təzə rəng alır,
Hər zaman var olan zamandır ancaq!

Bu qansız hökmüdar, bu qansız zaman
Nələr törətməyir bir an içində.
Əbədiyyət olan amansız zaman
Varı yox eyləyir zaman içində.

Vaxtın olmadığı bir yer istərəm,
Çağımı həmişə səhər istərəm.
Bir xoş sifət ilə dindirilmədim,
Özümü heç yerdə tapa bilmədim.
Özümü özüm tək göstərin mənə,
Yer mənə dar gəlir, göy verin mənə.
Göydə zaman da yox, məkan da yoxdur,
Göydə tikən də yox, sökən də yoxdur.
Məkan axtarıram zamandan kənar,
...Amma bu diləyim, imandan kənar.

İyun, 1993, Şəki.

«GƏLDİ BİC ƏYYAMI...»

*Gəldi bic əyyamı, namərd dünyası...
El şe'rimizdən.*

Allahın qəribə istəkləri var,
Çəkənə zülmü də, vallah, bol verər.
Həya sahibini o, utandırar,
Amma həyasız uzun dil verər.

Tanıya bilmirəm köhnə dünyanı,
Qütblər dəyişmiş, solum, sağ olmuş.
Günortaya düşüb xoruzun banı, -
Nizamlar, ölçülər baş-ayaq olmuş.

Dəyişib öz köhnə yolunu dünya,
Atəşə su deyir, gülə kol deyir.
Evimi qəsb edib oğru,
bu dünya
Tutulan oğruya sübut istəyir.

Bu «haqq divanı»nda su odla birkən,
Gör, oğru yanında doğru nə çəkmiş.
Zor haqqın belinə minib çapırkən
Görünən günəşə, axan sel-suya,
Alışan oda da sübut görəkmiş.

Özgənin evinə «mənimdir» - demək
İndi göz görəsi fərasət olmuş.
Bizim həqiqəti eşitmir fələk,
Erməni yalanı həqiqət olmuş.

Arxalı köpəklər qurd basan zaman,
Quzunun gümanı Allaha qalmış.

Oğrunun daş dələm qışqırığından
Bıcarə doğrunun bağı yarılmış.

Gücün var – haqlısan! Gəl, döz bu dərddə,
Haqqın düzlüyünə zor gülür indi.
«Gəldi bic əyyamı...» məsafələr də
Çəki daşı ilə ölçülür indi.
Zorun qabağında hamı müntəzir, -
Haqq dilənçi kimi qapılar gəzir.
De, bizə nə verdi türkəsayalıq!
Əvvəl nə idiksə, yenə oyuq biz.
Haqqa bel bağlamaq yetməzmi artıq!
Bunu bir dəfəlik qanmalıyıq biz.

Haqsız döndərdi bugün haqq bizi,
Zora nə qanun var, nə haqq, nə yasaq.
Vaxt öz qanımızda boğacaq bizi, -
Bu «bic əyyamına» uyğunlaşmasaq.

Noyabr, 1993.

SU GƏLDİ KÖHNƏ ARXA

İmperiya kaftarı –
 Yalan, riya kaftarı!
 Səncə belə olurmuş
 kiçik millətlər ilə
 Böyüklərin rəftarı?
 Çəçen qalmaq istəmir
 İkibaşlı qartalın
 O qanlı caynağında
 Sənin nə ölümün var
 Bəs onun torpağında?
 De, sənə darıq gəlir
 öz xaraban, öz yerin?
 Sənə borcunu vardır
 Balaca millətlərin?
 Öz halalca haqqını
 Tələb edir o səndən.
 Bəs sən nə istəyirsən
 haqq istəyən çəçəndən?
 Kim deyir ki, günahdır
 qəsbkara «get» demək?
 Ayının pəncəsindən
 xilas olmaq istəmək?
 «Dünya proletarları,
 gəlin, birləşin» -deyə
 Dünyanı zəbt eləmək
 Ən böyük əndişəndir,
 Sonra xaraba qoymaq
 Sənin köhnə peşəndir.
 Əli qanlı cəlladdır
 Sənin ən düzgün adın

Xalqların taleyilə
 Bəsdir qumar oynadın!
 Gəlir ölüm qoxusu
 Sənin hər nəfəsindən.
 Qrozniya atdığı
 Bombaların səsinə
 Kremlin divarları
 Dörd tərəfdən çatladı.
 Öz əməlin, yaxşı bax
 öz başında partladı!
 Dağılır imperiya,
 Nə şəhər, böhtan, nə riya
 Onu qaytara bilməz.
 Təməmindən çürüyən
 Bina divarlarına
 Axı, boya çəkilməz.
 Daşlar düşür binadan
 Zinadan törənmişin
 Sonu budur... A nadan,
 Çalışma o daşları
 Yerinə qaytarasan.
 Güvəndiyin bəs edər
 qüvvətə sən, zora sən!
 Bu dövrünün gərdişi
 tərsinə döndərildi,
 Cövhərin* ürəyində
 Şeyx Şamil dirildi.
 Qalxması, enməsi var
 hər millətin, hər elin.
 İndi gecəbəğündüz
 Bu dağlarda dolaşır

* Çəçenistanın ilk prezidenti general Cövhər Dudaev nəzərdə tutulur.

Ruhu İmam Şamilin.
Qılinc çəkmək nahaqdır
Bu dolaba, bu çarxa,
Su gəldi köhnə arxa!

Tarixin dərslərindən
Bilməliyik bir kərə
İkibaşlı qartalın
qənim kəsildiyini
balaca millətlərə!
Bilməliyik bir kərə
Dinlik yoxdur dünyaya
Bu qartalın qan tökən
çaynağı qırılmasa,
Ona quduzluğunun
həddi qandırılmasa!

Bizlərə «barbar» deyib,
Bizim Şərqi dünyasına
mədəniyyət qandıran,
Özünü bu dünyada
insan hüquqlarının
carçısı adlandıran –

Uydurma Qərb «cənnəti»,
Niyə görmür gözlərin
Ayının pəncəsində
məhv olan bir milləti?

Özgə müsibətinə
karmıdır qulaqların?
Hamı bəs, harda qaldı
Sənin «insan haqların?»

İnsan haqqı naminə
haqları baltalayır

O «təkdışli canavar».
Sizcə, gücsüz olanın
haqqını çeynəməyə
güclülərin haqqı var?
Əgər belə deyilsə,
niyə göz yumdun buna –
Bəs niyə haqq verirsən
haqsızın cövlanına?
Heç demə, Çeçenistan
Rusun öz dədə malı,
öz halal diyarıymış
Çeçen isə bu yurdun
gəlmə kiradarıymış.
Sənin üçün dünyada
Nə düz var, nə qələt var,
Sənin üçün dünyada
əbədi mənfəət var.
O zaman ki, önündə
güclü gördün İraqı
Küveytdəki xeyrinə
Diz çökdürdün İraqı.
Çeçen müsibətinin
ziyanı toxunmadı
sənin mənfəətinə,
Susub yumdun gözünü
onun müsibətinə.
Bəsdir Allah yanında
günahə batdığınız.
«Haqq» - bağır-bağır
haqqımızı tapdayıb
bizi aldatdığınız.
Qalxməsi, enməsi var
hər millətin, hər elin

İndi gecəbəgündüz
Bu dağlarda dolaşır
 ruhu İmam Şamilin.
Qılınç çəkmək nahaqdır
Bu dolaba, bu çarxa
Su gəldi köhnə arxa!

Dekabr, 1994

İŞİĞİ İŞIQDA

Günün sevincini başına çaxar,
Onun qiymətini sonra anlarıq.
Həmişə dünənə həsədlə baxar,
Həmişə bu günü söyüb danlarıq.
Yaxşını dünəndə axtaranlarıq.
Biz niyə bu qədər qədərbilməzlik?

Elə ki, dünənə çevrilir bu gün,
Başqa bir rəng alır köhnə mənzərə.
Könül qanadlanır ötən gün üçün,
Deyirik: «Gün çatmaz keçən günlərə».
Biz niyə bu qədər qədərbilməzlik?

Bu niyə belədir, bizə hər zaman
Füsunkar görünür yaxından uzaq?
Çıxdığı obanın qədrini insan
Düşdüüyü obada dərk edərkən ancaq.

Yaydan qar umuruq, qışdan gül-çiçək,
Qorxaqdan cəsarət, paxıldan ürək.
Dünyaya haqq ilə xoş görünməz yox.
Bilmirik biz kimik, bilmirik nəyik.
Olana bir qətrə şükürümüz yox,
Amma olmayanın həsrətinəyik.

Pillələr, zirvələr bizə bəs olmur,
Təzə dilək doğur köhnə diləkdən.
Bu gündən bezəndə dillər yorulmur
Keçmişin şəninə tərif deməkdən:

«Bolluq, ucuzluqdu bu gündən, dünən.
O köhnə kişiler haqq sevrə imiş.

Dünənki adamlar bu günkülərdən
Yüz dəfə, min dəfə bəxtəvər imiş».

Məkandır tərəzi, zamandır çəki.
Çirkin gözəl olur gəndən baxanda.
Bizimçün heç nədir əlimizdəki,
Qiyməti bilinir əldən çıxanda.
Biz niyə bu qədər qədərbilməzik?

Belədir Adəmdən, Həvvadan bəri,
Bu gün bu gün ikən bəyənilməmiş.
Hər kəs arzulayıb ötən günləri
İşıqda işıqda görə bilməmiş.

Qüsurlar baxandır, nə sən, nə də mən
Günahkar bilməyək, gəlin, güzgülü.
Həmişə yamansa bu gün dünəndən,
Demək, pisliyədir dünyanın yönü?

Yox, yox! İnanmıram, köhnə dünyada
Əzəli, əbədi bir qaydadır bu:
Ərzimiz gecəni qoyub arxada
Həmişə dolanır sabaha doğru.

Dünyanın zövqünü bir anlıqda yox,
Yaxşı-yamanında varmı bir görən?
İşıq qədrini qaranlıqda yox,
İşıqda biləni axtarıram mən.

Yanvar, 1996.

NƏVƏM – İSTİQLALIM

Nəvəm beşiyində mışhamış yatır,
Yatır çəkdiyimiz dərddən bixəbər.
Birimiz əvvəl, birimiz axır,
Mən batan günəşəm, o, doğan səhər.

Nəvəm yavaş-yavaş böyüyür hələ,
Bizim istiqlalın həmyaşıdır o.
Bizim ay-uldüzlu bayrağımızla
Mənim nəzərimdə yanaşıdır o.

Əsarət qınında keçdi dövrənim,
Başımız üstündə qılınc parladı.
Kölə təbəliyi – mənim ünvanım,
İstiqlal övladı – nəvəmin adı!

Daha sərvətimiz verilmir yada,
İndi günəş bizim, indi nur bizim.
Amma əl-qolumuz azad olsa da,
Ruhumuz hələ də məhkumdur bizim.

Oğullar, nəvələr qoruyar, yəqin,
Babalar qazanan bu istiqlalı.
Bu bayraq altında böyüyənlərin
Ruhu da özü tək azad olmalı!

İyun, 1995.

DANIŞMAQ YASAQKƏN...

*Özünü müxalif hesab edən
oxucum Qiyasəddin Qayıbovun
məktubuna cavab*

*Hörmətli oxucularım, sizə mə-
lumdur ki, mən yaradıcılığım
boyu həmişə özümdən narazı
olduğumu bildirmişəm. Bu
şə'rimdə isə ilk dəfə müxaliflə-
rimi qınadığıma və özümü öy-
düyümə görə sizdən üzr istəyi-
rəm.*

Ey məni susmaqda günahlandırıan,
Özgə məbədinə çıraq yandıran!
Qapıdan qovuram, bacadan girir
Mənim sinə dağım, mənim göz dağım;
Söylə, nədən səni qəzəbləndirir
Abrıma qısılib, mənim «susmağım»?

Millət əsarətdə boğulan zaman
«Millətçi» adıyla söydülər məni.
Millətim çıxalı boyunduruqdan
Mən dönüb olmuşam «millət düşməni»?

Elin sərvətini yağmalayanlar
Düzlüyün yolunu bizə qandırır.
Dünən fəryadımı günah sayanlar,
Bu gün susmağımı günahlandırır.

Düşün: Nədir udmaq, nədir uduzmaq?
Düşünmək – əməldən, sözdən əzəldir.

Atalar düz deyib: «Yerində susmaq
Yersiz danışmaqdan min qat gözəldir».

Sən ey öz borcunu özgədən soran,
Ey məni susmaqda günahlandırıan, -
Həminiz susanda qışqırmışam mən,
O zaman dişimlə daş qırmışam mən.

Dünən boğazımdan asılan zaman
Bugünkü igidlər, hardaydınız siz?
Kötəklər dəyəndə mənim başıma
Niyə imdadıma yetişmədiniz?

Başımın üstündə cəllad xəncəri
Zordan çəkinməyib mən haqq istədim.
Qınayıb yurdumu qəsb edənləri
Qəsbkara qarşı müxalif idim, -
Müxalif olmağa indi nə var ki...

Sənin öz partıyan, öz qəzetlərin...
Qəlbindən keçəni yazırsan indi.
Mənim o zamanlar söydüklərimin
Dalınca söyməyə hazırsan indi.
O vaxtlar susurdun, susurdun, ancaq
İndi çətin deyil müxalif olmaq.

Elə ki, bulanıq sular duruldu,
Fikir azad oldu, söz azad oldu, -
Söz pəhləvanları çıxdı meydana,
Haqqı buladılar ənlük-kirşana.

Dünənki əməllər bu gün danışıldı,
Nadanlar ağzında döndük gülüncə;

İşıqda yananlar qəhrəman oldu,
Zülmətdə yananlar atıldı küncə.

Danışmaq yasaqkən
qışqırışam mən;

Qara üzünüzdən açın yaşmağı.

İndi fikir azad, söz azad ikən,

İgidlik sandınız siz danışmağı.

Müxalif olmağa indi nə var ki...

Danışanın dili bağlanan zaman

Dedik sözümüzü, dedik qorxmadan.

Varsa insafınız, haqdan dönməyin,

Düşünün dünəni birçə anlığa;

Dürtüb gözümüzə çox güvənməyin

Bugünkü iznli qəhrəmanlığa.

Bir tutma çağım sən öz çağını,

Gördüyün o şəh də duman, çən deyil.

Danışmaq azadkən danışmağını

İgidlik bilirsən, sən bilən deyil.

Müxalif olmağa indi nə var ki...

Çatdıq istiqlala... Elə o gündən

Mən endim xitabət kürsülərindən.

Masama əyilmiş o vaxtdan başım,

Sözümü qələmə vermişəm bu gün.

İstiqlal üçündü mənim savaşıam,

Sizin savaşıınız iqtidar üçün.

Mənim nə günahım? Öz suçunuzdan

Qara pərdə enib gözlərinizə.

Səsin fəryadını eşitmək asan, -

Qələmin fəryadı yetişmiş sizə!

Dünya nemətindən gözüm tox isə,
Mən nəyin naminə savaşım bu gün?
Mənim iqtidarda gözüm yox isə,
Deyirsən, savaşım indi sizinçün?!

1996, Şəki

QÜRUB DÜŞÜNCƏLƏRİ

Bir zamanlar «Mənimçün vaxt çatışmır»* – deyərdim.
 Vaxtı vaxtın özündən borc almaq istəyərdim.
 İstəyərdim, bir anda bir saatlıq iş görüm.
 İndi isə bilmirəm vaxtı necə öldürüm?
 İndi başdan ayağa şikayətəm, gileyəm.
 Vaxtımın qatiliyəm.
 Vaxtı kəsib doğrayan o qayçı əqrəblərin
 Ağzı yaman küt olmuş.
 Çağlayan çeşmələrin qaynaqları tutulmuş.
 Məni sıxır,
 elə bil, bir qəlibdir bu dünya.
 Mənim üçün necə də boşalıbdır bu dünya.
 Hər şey məni tez yorur.
 Öz dünyamı dolduran boşluğun ağırlığı
 Ürəyimi doldurur.
 Yaman ağırlaşmışam
 Peyvənddim, cırlaşmışam.
 Öz bədənim, öz canım dönüb mənə yük olmuş
 Tükənməyən həvəsim,
 Yaratmaq ehtirasım arzuma dönük olmuş,
 Söz dolaşır dilimdə,
 Qələm əsir əlimdə
 Xəttim tanınmaz olmuş.
 Vaxtın axarındakı köhnə nizam pozulmuş.
 Heç özüm də bilmirəm
 Bu dünyadan nə aldım, bu dünyaya nə verdim,
 Cürətimi itirdim,
 Tək ehtiyat qazandım,
 Ümid sütunlarında qatbaqat çat qazandım.

* 1958-ci ildə yazdığım «Vaxt çatışmır» şerim nəzərdə tutulur – B.V.

Haray, qaraya dönmüş bəmbəyaz ağım, haray!
 Haray, əlimdən çıxan halal torpağım, haray!
 Üzümə qırış qatı, gözümə tor çəkilir
 Arxada yetmiş ilim, öndəsə, Allah bilir...
 Gecələrim uzanır, vaxtın ömrü gödəlir
 Yuxum gəlmir ki, gəlmir, səhər gəlmir ki, gəlmir.
 Necə gəlsin?

Ömrümün axşam çağındayam mən.
 Bir az durulmaq üçün
 Yolda çuxur axtaran bir bulanıq suyam mən.
 Dostumdan, tanışımdan bir təbəssüm dilənən
 Bir qərib yolçuyam mən.
 Yaşadığım illəri ələklədim bir də mən
 Asandır bəyənməmək dərələri zirvədən
 Ömrümün zirvəsində ötənləri daşladım.
 Mən artıq yoxluğumu yaşamağa başladım.
 Bu günümə baxıram, dünənimi anıram
 Tez-tez haçalanıram.
 Fikrimə düyün düşüb
 Bu günümə qar, yağış, dünənime gün düşüb.
 Bu halıma nə deyim?
 Qocalığın önündə hesab verir gəncliyim.
 Bəlkə budur qocalıq?
 Qəlbin yuxalanması,

sonun ilki anması?

Qocalığın önündə gəncliyin utanması,
 Meşədə ağacların tək-tək yarpaq tökməsi,
 Yetkin ağlın önündə ürəyin diz çökməsi?

Yanvar, 1995.

AZADLIQ

Azadlıq, azadlıq! Ömrüm boyunca
Sənin acın oldum, möhtacın oldum.
Zaman dilimizi qıfıllayınca
Mən sənin daha çox leylacın oldum.

Fikirlər önünə atıldı daşlar,
Diri fikirlərə gor oldu daşlar.
Amal önündəki qaya daşları
Nə götürə bildik, nə qıra bildik.
Amma ürəkdəki çırpınışları
Sözlər arasından sızdıra bildik.

O zaman yazmışdım*: - «Azadlıq – səhər,
Bu səhər arzusu ölə bilərmi?
Məhkum xalqlar üçün azadlıq qədər
Böyük bir səadət ola bilərmi?

İdrak da boğulur, söz də, sənət də,
Ağıl kilidlənir dildə, dodaqda.
Azadlıq olmayan bir məmləkətdə
Nadan başda gözər, aqıl ayaqda...».

Azadlıq eşqilə qol-qola çatdıq,
Azadlıq naminə bayraq ucaltdıq.
Səpdik qanımızı qədəmlərinə,
Baha başa gəldin bizə sən, baha.
Azadlıq! Nəhayət, qovuşduq sənə,
Amma deyəmmədik: «Şükür Allaha!»

* 1966-cı ildə yazdığım «Təzadlar» poeması nəzərdə tutulur – B.V.
444

Elə bilirdik ki, azadlıq-işiq!
Yalnız o qovacaq yurddan zülməti.
Aldıq azadlığı! Bəs bu azadlıq
Niyə gətirmədi o səadəti?

Həyat da, zillət də həməndir bu gün,
Verilən vədlər tez unuduldu.
Azadlığın özü, vallah, bizimçün
İndi başqa cürə məhkumluq oldu.

Təzə kol-kos bitib yollarımızda,
Nə solumuz bəlli, nə də sağımız.
Elə bir gündəyik, qollarımızda
Qandala çevrilib azadlığımız.

Mahnı o mahnıdır, dəyişmiş avaz,
Yenə köhnə hamam, yenə köhnə tas!
Nadan başda gözür, aqıl ayaqda,
Bülbül qəfəsdədir, qarğa budaqda.

Azadlıq – şərəfdir hər bir millətə,
Çörək əvəzinə yeyilmir ancaq.
Azadlıq – qanaddır eşqə, niyyətə,
O ki, paltar kimi geyilmir ancaq.

Vicdanlar yuxuda, ürəklər bumbuz,
Dəhşətdir, bu dərdi hamı bilir sə.
Gör, biz nə gündəyik, Vətən borcumuz
Ruşvətlə, minnətlə ödənilirsə...

Bu gün heç... sabaha ümid də yoxsa,
Olarımı bir qırıq könül şadlığı?
Daha deməyə də söz qalmayıbsa,
Axı, kimə gerek söz azadlığı?

Mayakın, siqnalın faydası olmaz –
Kükreyən dənizdə gəmi batırsa.
Süvari neyləsin, yol uzun, vaxt az,
Kəhər at bildiyin əgər qatırsa...

Vəzifə eşqinə, mənəb eşqinə
Qardaş qardaşına güllə atırsa,
Mənəbli mənəbin kölgəliyində
Düşməni unudub rahat yatırsa,
Vətən övladları biri-birinə
Efirdə, qəzetdə böhtan atırsa,
Düşməni əsgərinə, yad əsgərinə
Halal torpağını əgər satırsa,
Belə azadlığı istəmirəm mən,
Belə azadlığı istəməz Vətən!

İyun, 1993.

MƏNİM KEÇMİŞİM VAR, GƏLƏCƏYİM YOX

Oyatma, qorxuram xatirələrdən,
Ömrün zirvəsində düşünürəm mən
Bütün o savaşlar, o qalmaqallar,
Keçdiyim enişli, yoxuşlu yollar
Ağsaçlı zirvəyə qaldırmış məni,
Amma bu zirvədə tutdu qış məni.

Yaddaşım könlümdə qara qan kimi,
Qorxuram yaralı xatirələrdən.
Ötüşən illəri bir yorğan kimi
Çiynimə atmışam, üşüyürəm mən.

Baxdım bu dünyanın pəncərəsindən,
Bilmədim mən kiməm, bu dünya nədir.
Tək birçə gerçəyi anladım ki, mən
Bu həyat tilsimi bir dairədir.

Çözmək qəsdilə mən bu tilsimi
Xəyal qanadında uçdum göylərə.
Könlümü dolaşdım bir səyyah kimi,
Yenə gəlib çatdım çıxdığım yerə.
Yaman külək əsir, üşüyürəm mən,
Qorxuram yaralı xatirələrdən.

Elə xatirə var-toxunsan ona,
Özün də bilmədən dodağın qaçar.
Elə xatirə var-sənə qarşına
Sənə dərd gətirən bir kitab açar.

Elə xatirə var – onun danlağı
Vidənə oyadıb, səni yağmalar.

Elə xatirə var –bircə anlığı
Bir ömrün yükünə bərabər olar.

Elə xatirə var – qaraldıb qanı
Məşhər ayağına çəkər vicdanı.
Oyatma, qoy yatsın o xatirələr,
Yoxsa, yaddaşımda cücərə bilər.

Mənim taleyimlə dirənişlərim
Qanana, görənə, bilənə bəlli.
Hamiya bəllidir savab işlərim,
Amma günahlarım tək mənə bəlli.

Fikrimdə üz-üzə dayanır bu gün
Qalan ömrüm ilə ölənlər.
Hesabat verməli birəbir bu gün
Dərdli illərimə o şən illərim.
Məgər qalan ömrüm – üç il, ya beş il
Ötən illərimə cavabdeh deyil?

Bürüyür gah duman, gah çən illəri
Boylandım gah sola, baxdım gah sağa.
Gördüm qalan illər ötən illəri,
Anmağa yarayar, yalnız anmağa.

Bunu düşündükcə xoflanıram mən,
Vallahı, kimsədən bir gileyim yox.
Mən necə qorxmayım xatirələrdən,
Mənim keçmişim var, gələcəyim yox.

1996.

HANSI BİR ÜRƏKLƏ?

Adımı dəyişin, bilinsin yolum,
Məgər bəxtiyaram, Bəxtiyar olum?
Sinəmə dağ çəkən bir belə dağla
Mən ağlar bəxtimə necə yar olum?
Millətim bədbəxtsə, mən hansı haqla
Mən hansı ürəklə bəxtiyar olum?

Avqust, 1996.

EY İNSAN ÖVLADI

Atanın zəhməti, alın törilə,
 Ananın yuxusuz gecələrilə,
 Neçə müəllimin, neçə dühanın,
 Neçə məclislərdə xeyir-duanın,
 Qolları üstündə ərsəyə gəlmiş,
 Hər şeydən qiymətli, ey qadir insan,
 Günahkar sənmişən, yoxsa, bu gərdiş?
 Sən niyə bu qədər ucuzlaşmışan?

Adına çevrilib səbrin, dözümin,
 Ey insan övladı, insan övladı.
 Nə qədər alçalıb kiçildin bu gün,
 Səndə insanlıqdan əsər qalmadı.

Başqa mayadandır xəmrimiz bizim,
 Xeyrimiz eşqinə dağ aşanlarıq.
 Biz Vətən uğrunda deyil, əzizim,
 Vəzifə uğrunda savaşılanlarıq.

Vəzifə – insanlıq! Birindən əl çək!
 Oyunda birinə təslimsən ancaq.
 Vəzifən var isə – zalımsən, demək,
 Vəzifən yox isə – məzlumsan ancaq.

Təzə qaydası var köhnə oyunun,
 Kimin bu qaydanı həddi var poza?
 Bu təzə qanundur... əsl qanunun
 Rüşvətlə ağzını vermişik boza.

Rüşvət – o zaman ki, qanuna döndü,
 Millət parçalandı, millət bölündü.

Bir yanda – rüşvətə səcdə qılanlar,
 Bir yanda – rüşvətlə alçaldılanlar.

Qanun – buludlara dəyən gülüyə,
 Qanunu tapdamaq – hünərə döndü.
 Vətən – ərəziyə, millət – kütləyə,
 Dövlətə – kəsərsiz xəncərə döndü.

Rüşvət baltasının zərbəsi altı
 Əzilir, görünmür hər gözə qanun.
 Əzilən qanundan doğulur, amma,
 «Şapka» təxəllüslü bir təzə qanun.
 Divara qısınayır əsl qanunu
 Bu təzə yaranmış bəmzə qanun.

Təbiət qanunu: Sellər yoxuşdan
 Dövr edib enişə axır arx kimi.
 Amma rüşvət seli aşağılardan,
 Yuxarı dövr edər daim çarx kimi.
 Göydə cövlan edər yerin buxarı,
 Verən aşağıdır, alan yuxarı.

Almaq suç, vermək suç!
 Bəs hanı gerçək?
 Verən-ələcsizdir, alan əzazil,
 Alanla verəni bir gözlə görmək
 Vallahi – billahi, insafdan deyil.

O da günahkardır, amma fərqi var,
 Axı, verən olmaz, alan olmasa.
 Başına ölüncə daş vurmazdılar,
 Əgər əfi ilan çalan olmasa.

Rüşvətin ləqəbi – vergisiz qazanc,
Mayasız, əvəzsiz, xas-xalis qazanc.
Vəzifə sahibi – müqtədir insan,
Keçərmə bu cürə müftə qazancdan?

Bizə nə gətirdi bu əsrin sonu?
Vəzifə naminə öz namusunu
Ayağı altına qoyub yüksələn
Bu alçaq kəslərdən nə umaq indi,
Bu boyda vəhşətə göz yumaq indi?

Deyirsən: «Yanmağın əbəddir, kiri,
Qəbr də düzəltməz bu qozbelləri».
«Əgər gücüm varsa, mən haqqam», - deyən
Zalimi mən necə vətəndaş sayım?
Halal ayılığını ala bilməyən
Məzlumun halına necə yanmayım?
Günahdan ayıran varmı savabı?
Dollar təpiyinə dağ silkələndi.
Alimin üzünə bağlanan qapı
Cahilin üzünə açılır indi.

Mənim qan qardaşım, ey yazıq insan,
Sən niyə bu qədər ucuzlaşmısan?
Niyə alçalmısan sən bu yaşında?
Dədəndə yox idi, vallah, bu xislət.
Məgər yoxmu sən qan yaddaşında
Bir tikə ləyaqət, bir damcı qeyrət?

Adına çevrilib səbrin, dözümün,
Ey insan övladı, insan övladı,
O qədər alçalıb kiçildin, bu gün
Səndə insanlıqdan əsər qalmadı.

İyun, 1996, Şəki.

BİR TANRIM BİLİR

Yarpaq pıçılıtsı, yel viyılıtsı,
Xəzəl xışılıtsı, sel qijılıtsı,
Yağış şırıltısı, göy gurultusu,
Şimşək şaqqılıtsı, dağ uğultusu,
Quzu mələrtisi, at kişnərtisi,
O yalvarış səsi, bu hünər səsi –
Qayadan çaylağa daş gillənməsi,
Cüyür göynərtisi, bülbül nəğməsi,
Dağların, daşların məhrəm səsləri
Ana təbiətin öz nəfəsləri...
Qijiltı, kişnərti, pıçılıtlardan,
Xışiltı, şırıltı, viyılıtlardan,
Təmburlar, qopuzlar, sazlar yarandı.
Nəğmələr, şerlər, sözlər yarandı.
Zəmanə dolandı, dəyişdi dövrən,
Durdu təbiətin qəsdinə insan:
Metal cingiltisi, dəmir, mis səsi,
Güllə viyılıtsı, bomba nərəsi.
Motor uğultusu, çarx taqqılıtsı,
Polad dəzgahların şaraqqılıtsı,
Maşının, gəminin, qatarın fiti,
Yeni zəmanənin yeni illəti
Nələr yaradacaq, bunu kim bilir?
O gözə görünməz bir tanrım bilir.

Avqust, 1996.

BƏZƏKLİ SAATLAR

Saatsaz dükanı...sərt çıxqılıtlar,
Səs verir, əl çatır ötən hər ana.
Cürbəcür naxışlı, rəngli saatlar,
Divarlar boyunca durur yan-yana.
Hər bir çıxqılıtsı ömrü gödəldən,
Saata bu bəzək, bu hörmət nədən?

Dərələr suyunu dağlardan içər,
Səhərin də yolu zülmətdən keçər.
Zamanı bildirib ömrü gödəldən,
Saatlar bəzəkli, zaman eybəcər...

*Avqust, 1996.***ƏSARƏT - AZADLIQ**

Əsarət odunda bişdi nəslimiz,
Azadlıq eşqinə yandıq, yaxıldıq.
Çatıb azadlığa, bu məbəddə biz,
Şükür namazını qibləsiz qıldıq.

İndi biz azadıq, bizi bir zaman,
Şeytandan qoruyan abır-həyadan.
Azadlıq düşməyə qəzəbdən, kindən,
Millet hədəf olub öz nifrətinə.
Qurtarıb özgənin əsarətindən
Düşdük özümüzün əsarətinə.

Azadlıq rəhmdən, insafdan da biz,
Millətin haqqıyla üzbəüz olduq.
Ana yurdumuzun qansız, rəhmsiz,
Qəddar talançısı özümüz olduq.

Yoxdur əvəzimiz yalançılıqda,
Bu ona şər atır, o, buna böhtan.
Yurdu dağıtmaqda, talançılıqda,
Azadlıq qorxudan, Allah xofundan.

İndi azadlığım mənə qənimdir,
Bu gizlin oyundan baş açmır fələk.
Məni kor quyudan çıxaran kəndir
İndi boğazıma keçib halqa tək...

Avqust, 1996.

ÖMÜR – CƏZA MÜDDƏTİ

Bir zaman söyləmişdim:

«Ömür –

ölümdən sonra

Yaşamağın təməli»...

Mən bu hökmü verəndə,

Ağıllıydım, ya dəli?

İndi deyirəm: Ömür

Ölüm məhkumluğunda

Nəfəs almaq fürsəti,

Ömür– cəza müddəti!

Allah, bu sözdən ötrü

Keç mənim günahımdan.

Düşüncələr, fikirlər

Dəyişir zaman-zaman.

Oktyabr 1996.

UCALIQDA TƏNHALIQ

Ağaca bax, ilahi, başı dəyir buluda,

Yəqin, həsədlə baxır onun ucalığına

Qaratikan kolu da.

Amma kol hardan bilər hər yaxşıda yaman var-

Tənhadır ucalıqlar.

Zirvənin qulaqları həmdərd gəzib özünə,

Ətrafına şəklənir,

Kol bilmir ki, ucalan ucaldıqca təklənir.

Avqust, 1996.

İNANAN QOCA

O vaxt ki, ilbəil insan qocalır,
Allah verdiyini birbəbir alır.
Bədən əldən düşür, ürək taqətdən,
Zəif vücudunda təkə ruh qalır.

Ömrün yollarında yorulan qoca,
Təpədən-dırnağa ruh olan qoca,
Başını yellədir gahdan ah çəkir –
Könül kitabını varaqladıqca.

Onun tay-tuşları köçmüş dünyadan,
Çoxdan dayanıbdır onunçün zaman.
Ölüm kölgəsini üstünə salmış,
Onun öz dünyası dünəndə qalmış.

Yaddaşda gah yanıb, gah sönən Zaman
Ötən keçmişidir, gələcək deyil.
İndi kimdir onu sayıb axtaran,
İndi bir kimsəyə o, görəkdir.

O, canlı keçmişdir, - o, canlı keçmiş.
Uca dağ başında bir koldur qoca.
Bu gündən sabaha deyil, o, bitmiş!
Bu gündən dünənə bir yoldur qoca.

O, indi Allahın fağır bəndəsi,
O, nur kündəsidir, o – nur kündəsi!
Dilində duası, qorxmur ölümədən,
Dərgah qarşısında büllur kündəsi!

Yaşın zirvəsinə ucalan qoca,
Ocaqlar başında tək qalan qoca,
İçindən ovxanır quş tək qəfəsdə...

Allaha əl açıb o, namaz üstə
Çoxdan üreyini vermiş Allaha,
Axirət eşqinə yaşayır daha.
Ölümü gözləyir hər saat, hər an,
Gündə çevirdiyi salavat kimi.
Ölümü gözləyir, yaşadığından
Daha cazibəli bir həyat kimi.

İstəyir tapşıra canı qəfildən,
Düşməyə oğula, qıza minnətə.
Hazırdır verməyə o, canı-dildən
Bədəni torpağa, ruhu cənnətə.
Güvənir Allahın kəramətinə,
Savabı cənnətə yol sanan qoca.
Nə qədər xoşbəxtidir, axirətinə
Bütün varlığıyla inanan qoca.

1996, Şəki.

QORXUM ONDANDIR Kİ...

Sözün şirəsinə su qatılanda –
Suya da, sözə də yazığım gəlir.
Düzlər ayrılərə səcdə qılanda –
Düzə də, bizə də yazığım gəlir.

Boynu halqadadır təqsirsizlərin,
Haqqın, həqiqətin səs-küyü qalıb.
Vallahi-billahi, yazıq sözlərin
Özlüyü qalmayıb, üzlüyü qalıb.

O vaxt ki, söz döndü quru bir ada,
İlkin mənasını danıb dəyişdi.
Əslini-nəslini qoyub arxada
Üz-gözü boyalı söz başa keçdi.
İndi möhkəm olub ağac poladdan,
İrəli keçibdir araba atdan.

Ayrılmaq müşküldür əyridən düzü,
Saxtanı əsildən qabağa qoyduq.
Ləyaqət taxtından endirib sözü,
Qocaman bir dili biz lağa qoyduq.

Yalanlar turp əkir sözün başına,
Basır möhrünü qan yaddaşına.
Danışa-danışa ağ yalanları
Özümüz əyildik, bəlkə mumuq biz?
Amandır, sözləri əyməyə bəri,
Əydikse, ölümə bir məhkumuq biz.
Qorxum ondandır ki, bir zaman gələ,
Sözlər ölə-ölə bu millət ölə.

Yalan dənizində bu millət üzdü,
Gül dedik qanqala, dağ dedik bağa.
Sözlərin özləri bəs necə dözdü
Bu boyda şərəfsiz hoqqabazlığa?

Niyə qışqırmır ki,

«əsəratəm», - mən,

Məni ayırmayın öz fitrətimdən?
Üzü boyamaqla bütün milləti
Kor bilib,

kar bilib aldatmaq olmaz.

«Azadlıq» yerinə mən əsarəti
Nə almaq, nə vermək, nə satmaq olmaz...
Niyə qışqırmır ki, bu nahaq işdi,
Özüm dəyişmədim üzüm dəyişdi?

Nə qədər dünyada min üzlü rəng var,
Deməyin əyri düz, qara ağ olmur.
Yalanla həqiqət, ədalətlə zor
Bu gün iç-içədir, ayırmaq olmur.

1996.

İLK GÜNAH

Bilik almasını yediklərindən
Cənnətdən qovuldu Adəmlə Həvva.
Allahın əmrindən çıxıb o gündən
İblisə dost oldu Adəmlə Həvva.
Pozdular qoyulan sərt qanunları,
Allahın qəzəbi tutdu onları.

Bildik, bildikcə də dedik, «azdı bu»
Beləcə, adladıq biz əsrləri.
Öyrənmək istəyi, bilmək arzusu
Bitib-tükənmədi o gündən bəri.

Günahın dalınca təzə bir günah,
Açıldı yolları nəfsin, niyyətin.
Ulu cəddimizdən başlandı, vallah
Sonsuz faciəsi bəşəriyyətin.

Fəhmlə duyulur bu sonsuz aləm,
Biliklər fəhmdən təkan alırmış.
Əkiz qardaş imiş biliklə dərd, qəm,
Bilik çoxaldıqca fəhm azalırmiş.

Yəqin ki, bilmədi əcdad o zaman,
Bilmədi pozulmaz o ilk yasaqlar –
Allahın açdığı kiçik bacadan
Dünyaya baxmağa icazəmiz var.

Bacanı böyüdüb pəncərə açdıq,
Baxdıq bu dünyaya göz işlədikcə.
İdrak qəlibinə sığmadı artıq
Xəyallar, arzular genişləndikcə.

Sonu görünməyən öz tamahından
Özünün quluna çevrildi insan.

Gah elmə söykəndi insan, gah dinə,
Görmək istədilər zərrədə küllü.
O biri dünyanı bilmək eşqinə
Getdi bu dünyadan çoxu könüllü.
Kam ala bilmədik bildiyimizdən,
Bilmək arzusunun gur səsiyik biz.
Məluma məchuldan gəldiyimizdən
Məchulu bilməyin təşnəsiyik biz.

Budur son təmənnə, budur son istək:
Yoxluqdan gəlmişik, yoxluğu bilmək!
Bu aciz məxluqda iddia bax
Diləyi dilədik...

Bilmədik ancaq
Allahın verdiyi bu ağıl ilə
Var olan yoxluğu görə bilmərik.
O taya salınıb körpü qıl ilə
O tayda günaha yoxdur bir şərik.

Bilinmir fəzada hələ yerimiz,
İrəli getməyə bir ehtiyac yox.
Dirənib dalana biliklərimiz,
Geriyə dönməkdən başqa əlac yox.

...Öyrənmək istədi insan hər şeyi,
Demədi bu olar, busa yasaqdır.
Öyrənmək arzusu, bilmək istəyi
Bir gün bu dünyanı partladacaqdır.

İyul, 1997.

HAQQA HEYKƏL QOYULDU

*Deyilənə görə, Sibirə sürgün
edilən böyük H. Cavid xəstə-
ləndiyinə görə düşərgənin
rəisi mayora ərizə yazıb on-
dan müalicəsi üçün dərman
istəmiş, ma-yor isə rədd ca-
vabı vermişdir.*

Zaman niyə dayanmadı
o Nəhəngin ahından?

Zoru vurub yıxmaq üçün
haqdan fərman axtarır.

Turan boyda məmləkətə
Əlac gəzən o insan

Öz balaca vücuduna
Dönüb, dərman axtarır.

Onun haqqı, bunun zoru üzbəüz
Haqq diləkçi, zor o haqqı rədd edən.
Bu millətin yetirdiyi dahimiz
Yad əlində məhkum oldu heç nədən.

Bir düşənə, bir tora bax, a dünya –
Cavidə bax, mayora bax, a dünya!
Cırtıdan boyda mayordakı həddə bax.
Cavid boyda bir nəhəngi rəddə bax!

Bir gün zaman mamır basmış
Öz pasını dəyişdi.
Diləkçi də, rədd edən də
Dünyasını dəyişdi.

Zor zamana dəfn edildi,
daş altında qum oldu.
Bir dərmana möhtac olan
Haqqa heykəl qoyuldu.

Avqust, 1997.

ZİNDANDA TƏQVİM

Zindanda bir dustaq, önündə təqvim
 Qalan müddətinə o, xiffət çəkir.
 Axşam olan kimi, yola saldı
 Hər günün üstünə qara xətt çəkir.

Cızıqlar düzülür təqvim üstünə
 Hər ötən gününü o, uğur sanır.
 Qara cızıqları, onu ağ günə
 Aparan bir arzu, bir cığır sanır.

Məhbuslar zamanı doğrayıb biçən
 Saatin səsinə necə təşnədir.
 Onun ürəyində ləng ötüb keçən
 Zamnla döş-döşə bir savaş gedir.

Bu qara zindana düşəndən bəri
 Uzanır onunçün saatlar, günlər.
 Qovacaq, beləcə, ötən günləri,
 Cəza müddətinin sonuna qədər.

Haqlımı, haqsızımı cəza müddəti?
 Ağına getirmir o, bunu artıq.
 Ləng ötən vaxtadır onun hiddəti,
 Onun sevincidir hər xətt, hər cızıq.

Döşəmə – dünyası, tavan fəzası
 Azadlıq naminə o, vaxtı danlar.
 Onunçün cızılan günlər – cəzası,
 Amma günahıdır cızılmayanlar.

Arzuya atılan addımdır hər gün
 Axşamlar çəkdiyi hər xətt, hər cızıq.
 Ömrünə, gününə xətt çəkdiyinin
 Fərqində deyilmiş, elə bil, yazıq.

İyul, 1997, Şəki.

OTAQ DUSTAĞI

Özgədən hay uman ahıl çağında
Fikrim, duyğularım hər gün təklənir.
Mənim fikirlərim dar otağında
Dəyib divarlara hey çiliklənir.
Dünənki havayla bəsləndiyimdən
Bugünkü havada üşüyürəm mən.

Bu gün – cəhənnəmə, dünən – cənətim
Sazım zamanəyə dəm tuta bilmir.
Tutmur nəvələrlə sözü, söhbətim,
Yaddaşım dünəni unuda bilmir.

Ahılam, ya cahil? Bu da başqa sirr!
Söyüd ağacından evə tir olmaz.
Axı, mən gedənəm, onlar gələndir,
Gələnlə gedənin yolu bir olmaz.
Mənim fikirlərim, mənə göz dağı,
Mənim fikirlərim – otaq dustağı.

Fikrin zaman ilə əgər tən-disə,
Demək, övladısan sən də bu əsrin.
Fikrin divarlarda çilikləndisə,
Yerini dar etmə sən təzə nəsilin.

Bir səs pıçıldadı: «Barış zamanla».
Bir səs dedi: «Onda mən, mən olmaram».
Daim savaşıdır gerçək günahla,
Bəs necə seçilsin halaldan haram?
Mənim də yeniyyə çox hörmətim var,

Amma «get» - deməsin yersiz yerliyə.
Mən necə «gəl» - deyim əxlaqdan kənar
«Gözəllik» - adlanan eybəcərliyə?

İyun, 1997.

ANLADIM Kİ...

Ömrüm boyu hiss etmədim
Nə ağrımı, nə yaşımı.
Ötənlərdən xəbər verdim,
İtirmədim yaddaşımlı.

İçimdəki atəş ilə
Qidalanıb alovlandım.
Altmışda da, yetmişdə də
Mən özümü cavan sandım.

Mən yaşamaq həvəsimi
Bir an belə itirmədim.
Azar-bezar tanımayıb,
Qocalığa can vermədim.

İllər məni qocaltmadı,
Mən illərdən kam almışam.
Ömrün sona yetdiyini
düşünəndə,
Anladım ki, qocalmışam.

İyul, 1997.

NƏ YAMAN DÖNÜKMÜŞ...

Danışma əzizim, danışma kiri
Yaddaş diksindirir qəlbimi hərdən.
Mənə xatırlatma ötən günləri
Yamanca qorxuram xatirələrdən.

Bəzən ayaqlarım üzülür yerdən,
Bu günü dünənlə sən eyni tutma.
Acılı-şirinli xatirələrdən
Mənim göz önümə, gəl, ayna tutma.

Unutmaq istəyəm acı günləri,
Kim istəyir acını təzədən yeyə?
Şirin günləri də unudum, kiri!
Bir daha o günlər qayıtmaz, - deyə.

Elə xatirə var, insan oğlunu
Yandırır ağladar ömrü boyunca.
Elə xatirə var, axı, mən onu
Bilmişəm, bilərəm ömürdən uca.

O günlər yuxuymuş, mavi bir yuxu.
Keçmişini önümdə sərdiyin yetər.
Dünyanın cənnətə yaxın olduğu
Ən gözəl günlərmiş yaşanan günlər.

Dünəndən danışma öz istəyincə,
Danışma, qorxuram xatirələrdən.
Yaddaş mizrabını, gəl, incə-incə
Xatirə telinə toxundurma sən.

Qalsın ürəyimdə o gizli boğça
Açma köz bağlayan yaramı qəsdən.

Hər yalnız addımı xatırladıqca,
Özüm öz gözümdə kiçilərəm mən.

Hanı qulağımda çinlayan o səs?
Ərsə çəkildirdi gecələr yuxum.
Hanı o ehtiras, hanı o həvəs?
Sonsuz təşnəliyim, doyumsuzluğum?

Qaldı sevincimiz o dar otaqda,
Hanı o arzular, o həyəcanlar?
O zaman bilməzdik, hələ qabaqda
Xəstəlik, zəiflik, qocalıq da var.

Dağlar dalındaydı, axı, bir zaman
Miskin qocalığın o köhnə atı.
Mən kəhər belində at çapdığım dan
Əyləncə bilərdim onda həyatı...

İndiyə gedirəm ələkdən saca,
Dünən qılın idim, bu gün qalxanam.
Özümə bənzəyən taqətsiz, qoca
Bir yabı belində yoxuş qalxıram.

Bu adi gerçəyə diksindim bir an,
Nə yaman dönükmüş dünyanın üzü.
Keçmişin bu qədər əziz, mehriban,
Yaxın olduğunu bilməzdim, düzü.
Heç demə, qorxduqca xatirələrdən,
Onun istisinə qızınıram mən.

İyul, 1997.

YENİDƏN YAŞAMAQ

Sordun: - Yaşadığın ömrü təzədən
 Bir daha yaşamaq istərdinmi sən?
 Dedim: Yox! Başqa bir həyat versələr,
 İstərdim...

-Bu ömrün pis keçmiş məgər?
 -Təkrar düşmək olar axar bir çaya,
 Amma hər saniyə dəyişir sular.
 Sonunu bildiyim bir tamaşaya
 Yenidən baxmağın nə mənası var?

Avqust, 1997.

RUH - BƏDƏN

Yenə də əllərim açıldı göyə,
 Yenə də araya düşdü ayrılıq.
 İndi nə soyuğa, nə də istiyyə
 Tabım yox, bu yaşda diləyim: İliq.

Gənclikdə çağırğı dəmirdən geyən,
 Hicran dağlarını mən yaran oldum.
 İndiyə vüsaldə hicran istəyən,
 Hicranda vüsali axtaran oldum.

Ruhum qanadlanır yanına hər dem,
 Bədənim ruhumla yarışa bilmir.
 Elə zəifliyib əldən düşmüşəm,
 İmkanım arzumla barışa bilmir.

Elə bil soyuyub həvəsim, odum,
 Bu hal xəyalı da göydən endirib.
 Mənim xəstə canım, xəstə vücudum
 Yoxsa, ruhumu da xəstələndirib?

İlahi, sən mənim həyat eşqimi,
 Odumu, közümlü özümə qaytar.
 Çayı məcrasına qaytaran kimi
 Mənim də özümü özümə qaytar.

Mümkünmü? Deyəsən, qurtarır daha
 İstili-soyuqlu bu fani dünya.
 Yol məni aparır yalnız dərğaha,
 Çoxdan başlanıbdır ruhani dünya.

İyun, 1997.

RUH DA QOCALARMIŞ...

Yasəmən qoxusu, qızılgül ətri,
 Çinar ucalığı, qərənfil ətri,
 Körpə budaqlarda çiçək düyməsi,
 Bulaq şırıltısı, bülbül nəğməsi
 Bir vaxt oynadardı yerimdən məni.
 İndi tərپətməyir bəs nədən məni?
 Zamanın hökmünə başımı əydim
 Ruh da qocalarmış, hardan biləydim.
 Hər şey bu dünyada gəldi gedərmiş
 Qocalıq ruhu da zəiflədərmiş.
 Anladım, gözümdən dünya düşüncə
 Ruhum kəfənlənir cismimdən öncə.

May, 1997, Şüvəlan.

ALLAHDAN
QANAD İSTƏDİM

Allahdan qanad istədim,
 Allah mənə xəyal verdi.
 Bu münvalla xəyal mənə
 Yaşamağa macal verdi.

Allahdan fərəh istədim,
 Allah mənə kədər verdi.
 Bu kədərim qədərimə
 Tamam başqa qədər verdi.

Allahdan ağır istədim,
 Allah mənə ürək verdi.
 Bu ürək mənim ömrümə
 Qəm üstündən qəm gətirdi.

Allahdan dözümlü istədim,
 Allah mənə qəzəb verdi.
 Mən Allahdan rəhm istədim,
 Mənə bollu əzab verdi.

Mən Allahdan haqq istədim,
 O, zülmünü bol eylədi
 Əzabların kotanına
 O, sinəmi yol eylədi.

1997

VAXT ALDANMADI

Qızıla mis qatdılar,
bala-şəkər,
südə-su.
Dəyərsizi, ucuzu bahaya satmaq üçün.
Baqqal çəki daşının içini oydu, oydu
Alicını çəkiddə müdam aldatmaq üçün.
Özgəsinin yerinə imzalar da atdılar.
Torpağa gil qatdılar.
Sementə kül qatdılar.
Cıgaradan, kağızdan
Saxta gül yaratdılar,
Saxta pul yaratdılar.
Hər yerdə ölçüləri qısaldıb uzatdılar.
Bir sözlə, saxtılıqlar üstə bərqərar olan
Bir dünya yaratdılar.
Bu yalan bazarında aldadan da özünü
Haqlı bilir, haqq sanır
Aldadan anlamır ki, aldadanda aldanır.
Bu dünyanın ələyi xəlbirinə qarışdı.
Yamanlıqla yaxşılıq bir-birinə qarışdı.
Həqiqəti rəngləyib, ağartdılar bozları.
Dünyanın ən hiyləgər, mahir kələkbazları
Saat ilə təqvimə əl qata bilmədilər,
Yalnız vaxtı, zamanı aldada bilmədilər.

Sentyabr, 1997.

SÖZ GÜLƏŞMƏSİ

Didişmə, çekişmə baş alıb gedir
Doğru da yalan da qəzetlərdədir.

O, buna şər atır, bu ona böhtan, -
Çətindir əyrini düzəndən ayırmaq.
Seçə bilməsək də haqqı nahaqdan,
Tapdanan millətin haqqıdır ancaq.

Mənafe, mənfəət hər şeydən öndə
Yalnız öz sözünü hər kəs haqq bilir.
Qəzet bir meydandır, söz gülüşündə
Bu ona, o buna badalaq gəlir.

Təhqirlər, hədələr artır ilbəlilə,
Düşmən kəsilibdir sağ öz soluna.
Hamı elə bilir, o, haqqa deyil,
Haqq öz haqqını da borcludur ona.

Qəzetdə nə qədər şəkil olarmış,
Elə bil şəkil də keçir hücumla.
Maşallah! Hamısı təvazökarmış,
Dönüb qəzetlər də foto-alboma.

Bu nə həngəmədir? Döndü büsbütün
Gülüş meydanına bizim qəzetlər.
Heyf! Götürüldü aradan bu gün
Abır-həya kimi hüduqlar, hədlər.

Elə bil sözlər də utanır şərdən,
Bu gün tüğyan edir söz gülüşməsi.
Bulanır təhqirdən, acı sözlərdən
Ana dilimizin büllur çəsməsi.

Sabir nəzakəti çıxdı aradan, -
Qələm çirkab tökür, gor eşir indi.
Bayatı yaradan, dastan yaradan
Sözlər qəzetlərdə güləşir indi.

Ana dilimizin söz ulduzları
Yalan dumanında əriyir çin-çin.
Heyif sabahına, acı sözləri
Şirin sözlərindən çox olan dilin.

Şair* doğru deyib, şirinliyindən
Ağzımda anamın südüdür bu dil.
Kim nə deyir desin, inanıram mən
Bu dil böhtan dili, şər dili deyil.

Dilə təzə sözlər əkilir bu gün,
Pozulur söz ilə mənanın əhdi.
Ana dilimizdən çəkilir bu gün
Bayatı şirəsi, bayatı şəhdi.

Daşlar atılarda zərifliyindən
Sınır, çiliklənir sözün aynası.
Ürəkdə bəslənən qəzəbdən, kindən
Çirkənlənib bozarır uzun aynası.

Sabir nəzakəti çıxdı aradan, -
Qələm çirkab tökür, gor eşir indi.
Bayatı yaradan, dastan yaradan
Sözlər qəzetlərdə güləşir indi.

1998.

GÜMAN QALIB ALLAHA

Talan olmuş bir zaman ürəklərdə bəslənən,
Ümid ilə süslənən
O arzular, o kamlar
Körpülərin üstündən indi sel sular keçir,
Altındansa adamlar.

İndi yalan and olub
Hər şey tərsavand olub.
Yayın oğlan çağında
Buludlar yaman dolub.

Hamı düz yoldan qaçıb, əyri yola işləyir
Saatın əqrəbləri soldan sağa işləmir,
Sağdan sola işləyir.
Bu qaranlıq gecənin hələ sonu görünmür.
Səhər dönür axşama, gecə səhərə dönmür.
Gündüzləri alışıb, gecələri sönmüşük
Biz ağilla hiss edib, ürəklə düşünmüşük.
Özümüzə qayıdır atdığımız oxumuz
«Toxam» - deyir acımız, «acam» - deyir toxumuz.
Alçalmağı heç kəsin toxunmur vüqarına
Qol götürüb oynayır bu millət ac qarına.
Bir-birinə uyşumur sözümləzlə işimiz
Toyda ağı söyləyib, yasda gülüşürük biz.

«Xoşbəxtəm» deyənlərə dilənçi qaçqınımız
Çadırından hay verir.
Ona bu xoşbəxtliyi bəxş eləyən kəslərə
Öz ömründən pay verir.

Nə gerimiz bəllidir, nə irəlimiz bizim
 Əlimizin yerinə işləyir səhər, axşam
 Yalnız dilimiz bizim.

Nə arxada, nə öndə məlum bir yerimiz yox
 Hara getdiyimizdən, vallah, xəbərimiz yox.

Biz bir şeyi bilmədik:
 Hər əsrin öz damarı, hər günün öz rüzgarı!
 Bu günün qıfılına düşə bilməz, dünənin
 Pas bağlamış açarı.
 Ürək qalıb o tayda, güman qalıb bu tayda
 Bir işıq istəyirik iynənin ucu boyda.
 Ümidə də güman yox, ümid gümandan baha
 Üzlər göyə dikilmiş, güman qalıb Allaha.

İyul, 1998.

İNTİHAR

*Yetim qalmış balalarını dolan-
 dıra bilmədiyindən intihar edən
 Qatibə xanımın xatirəsinə*

Səndən çörək uman körpələrinin
 Üzüne baxmaqdan utandın yəqin.
 Sən atıb özünü beşinci qatdan
 Keçdin xəcalətlə keçən həyatdan.

Körpə balalara düşündünmü sən
 Kim arxa duracaq sənə yerinə?
 Özün də yetimkən bu bədbəxt Vətən
 Sahib çıxacaq mı körpələrinə?

Yazdım əlim yandı, yazmadım dilim,
 İndi ən ucuz şey namus, ar imiş.
 İndi bu ölkədə ən ucuz ölüm
 Həyata tüpürən intihar imiş.

Ölən ölümünü ölümdən görür
 Bu həyat işkəncə, bu həyat zülüm.
 Xalqın sinəsində zaman xış sürür.
 İndi adamları öldürmür ölüm,
 İndi adamları həyat öldürür.

1998.

QUL BAZARI

Gəldi başımıza min qan, min qada
Bunlar tarixdən də bizə tanışdır.
Bəşərin quldarlıq zamanında da
Bu millət qul alıb, qul satmamışdır.

Nədir qul bazarı, hardan çıxdı bu?
Öz halal yurdunda millət qul oldu?
Qış ötdü, yaz gəldi, bitmədi yonca
Xəzana döndümü şirin xəyallar?
Oturub səkidə küçə boyunca
Müştəri gözləyir bu təzə qullar.

Bir parça çörəkçin bu bədbəxtlərin
Açıılır başına min cür oyunlar –
Səhərdən axşama qaya çapmağa
Zibil daşımağa hazırdı onlar.

«Gəl» - deyə çağırısan, əllisi birdən
Cumacaq üstünə daş səkilərdən.
Özün seç, çəkinmir qul olduğuna
Az, ya çox, nə versən, şükrandır ona.
Qulun nə haqqı var «Bu azdır» deyə
Sahib ağasıyla çənə döyməyə?

Satdıq Qarabağı uf demədən biz
Satdıq otelləri, zavodları da.
Min cür sərvətimiz, var-dövlətimiz
Satıldı, el qaldı quruca yurdda.

Biri-birimizi satırıq bu gün
Ayıra bilmirik doğmadan yadı.

Vərdişə çevrilib satmaq bizimçün
Daha satılmağa bir şey qalmadı.
Hərraca qoymuşuq bu məmləkəti,
İndi də satırıq namus, qeyrəti.

Ünvan ləkələndi, ad ləkələndi,
Tapdandı min illik şərəf də, şan da.
Amandır, qoymayın, satılır indi
Millətin mənliliyi qul bazarında.

Varlı tanıyıram vicdanı miskin,
Qıymaz bircə quruş var-dövlətindən.
Bir acı doyurmaq, nadan nə bilsin
Savabdır yüz Kəbə ziyarətindən.
Durduğumuz yerdə biz ayaq döyüb
İrəli getmirik bir addım belə.
Daim dilədiyi haqqa yetməyib
Bu millət nəyisə gözləyir hələ.

Durur illər boyu durduğu yerdə
Bu yolun əvvəli, axırı məchul.
Millətin yarısı yad ölkələrdə,
Yarısı doğmaca vətəninə qul.

Adamlar talanır öz mənzidində
Əcnəbi sahibkar lap ağ eylədi.
Aldığı zavodda ana dilində
Danışmağı bizə yasaq eylədi.

Əcnəbi ağadır sanki bu yurda
Sinəm ayaqlara yol olmuş bu gün.
Eloğlum həm yurdda, həm də kənarda
Hakim əcnəbiyə qul olmuş bu gün.

Onlar iş axtarır yaşamaq üçün
Bu adi istək də çox imiş məgər?
Bizdən iş istəyən bu möhtacların
Yaşamaq haqqı da yox imiş məgər?

İstiqlal qazanıb biz elə bildik,
Qurtardıq milləti qəhr edən oddan.
Amma bilmədik ki, məhrum edildik,
Dağlarda qurutdan, aranda tutdan.

Əzilir, soyulur bu xalq günbəgün,
Dözümdə, səbrdə, vallah, fil olduq.
Bəlkə bu milləti qul eləməkçün
Biz qan bahasına müstəqil olduq?

Ölkəm müstəmləkə, yada qul ikən
Millət gəlmələrə qul ki, deyildi.
İndi bu məmləkət müstəqil ikən
Millət qula dönüb sındı, əyildi.

Ünvan ləkələndi, ad ləkələndi,
Tapdandı min illik şərəf də, şan da.
Amandır, qoymayın, satılır indi
Millətin mənlisi qul bazarında.

Noyabr, 1998.

YOL KI, BELƏ GEDİR

Tutduq ətəyindən, tutduq ümidin
O da göz önündə dərbədər olur.
Sabaha dikilir gözümüz hər gün
Sabahsa bu gündən beş betər olur.

Yorulmur bu qədər haqqı cəynəyən?
Halal qismətimiz bizdən gen düşüb.
Bir loxma çörəkçün qapılar döyən
Bu xalq öz yurdundan didərgin düşüb.

Millətin qarnı ac, sinəsi dağlı,
Qalmayıb kəndlərdə başı papaqlı.

Qanun kürsüsündə ağ yalan-hakim
Dövlət rüşvət ilə qafiyələnmiş.
Rüşvət – vəkil olub, gerçək – müttəhim
Gerçəyin haqqına zor yiyələnmiş.

Bucağa qısılib haqq da can güdür
Haqqın da, zülmün də ölumdür sonu.
Rüşvətin qolları elə güclüdür
Poladdan olsa da, əyər qanunu.

Siqartək çəksək də ah üstündən ah
Boşalda bilmirik üreyimizi.
Yol ki, belə gedir, deyirəm, Allah,
Bundan betərindən saxlasın bizi.

Avqust, 1998.

DÜKANDAR - MÜƏLLİM

Dükandar... önündə nisyə dəftəri
 Bunun da baisi gərđişi-dövrən!
 Müəllim! O yoxsul, pulsuz müştəri
 Almaq fikrindədir nəse dükandan.

-Keçən aylardan da xeyli borcun var.
 Yox, verə bilmərəm...

Dinməyir yazıq

-Köhnə borclarını əvvəlcə qaytar
 Sonra...

-Düz beş aydır maaş almırıq.

-Mənə nə dəxli var?

Susur müəllim.

Biri müqəssirdir, o biri hakim.

Malını satmadı o nisyə nədən?
 Müəllim göy kimi dolub tutuldu.
 Canını müftəcə verəcəyindən
 Amma bu dükandar xəbərsiz oldu.

-Bilirəm çətindir, indi neyləyək?
 Borcunu bir təhər təmizləyəsən?
 Xətrinə dəyməsin, gəl, bir iş görək.
 Bağımı belləyə bilərsənmi sən?

* * *

Qayıdıb dükandan bir axşam çağı
 Dükandar gördü ki, bellənib bağı.
 Baxıb razılıqla, o müəllimə
 Sonra gözlərini bağa zillədi.

Ağa ədasiyla tək birçə kəlmə
 Dönüb müəllimə: «malades» - dedi.

Dinmədi, karıxdı müəllim nədən?
 Qırx il balalara o, dərs demişdi.
 Bu böyük zəhmətə amma kimsədən
 «Malades» sözünü eşitməmişdi...

Bu gün mənliyini, özmini dandı
 O, bir dükancıdan «Əhsən» qazandı.
 Əhsən bu zamana, əhsən, afərin
 Əhsən bu təzadə, şükür bu günə!
 Qırx il dərs öyrədən bir müəllimin
 Dükandar diliylə «öyüldüyünə!»

Bilmirdim, bir sirri burda anladım
 Birçə addım varmış, yalnız bir addım:
 Alimdən cahilə, qaradan ağa.
 Müəllim-nökərdir, dükandar-ağa!

İyul, 1998.

İBADƏT

Başqa bir zamana düşdü gəncliyim,
Dövrün tələbilə günə dəm tutdum.
Qibləmi tanıdım, amma neyləyim,
Qibləmə səcdəni tamam unuttum.
Səcdə qılmasam da, haqqı danmadım,
İbadət eşqinə havalanmadım.

Yaman gileyliyəm öz hafizəmdən,
Açılr fikrimdə sözün yumağı.
Nə qədər çalışdım, bu yaşımda mən
Öyrənə bilmədim namaz qılmağı.

Bu da bir rəngidir bəlkə günahın
Xeyrim də doğulur bəzən şərimdə.
Qalmır yaddaşında qadir Allahın
Mənə yazdırdığı şerlərim də.

Artıq dönüb dövrən, dəyişib zaman
Gəlmək istəyirəm haqqa səcdəyə.
İmdad istəməkçün indi Tanrıdan
Hər gecə əllərim uzanır göyə:

-İlahi, qəlbimi açıram sənə,
Çin eylə sən mənim rüyalarımı.
Diz çöküb önündə gəldim səcdənə
Qəbul et sən mənim dualarımı.

İbadət! Allahla pünhani söhbət,
İbadət – öz arzum, öz niyyətimdir.
Amma bacarmadım, yaş ötüb...fəqət
Mənim dualarım ibadətimdir.

Allaha duama, namaz yerinə
Başqa cür ibadət, başqa yol – dedim.
Qol, boyun! Bağlıdır biri-birinə
Boynun öz yüküdür sınımış qol-dedim.

«Çoxdur günahları ömür yolumun»
Neylərəm bu sözü mənə el desə?
Mən nəyə görəyəm sınımış qolumun
Yükünü, cövrünü boynum çəkməsə?

Yaman üstələdi günah tövbəni,
Ruh da nəfsimizdə yox olmuş bizim.
İlahi, o qədər unuttuq səni,
Bəsirət gözümüz tutulmuş bizim.

Durdu üzümüdə günahlarımız,
Bəndəlik etmədi tanrıya bəndə.
Səni yaxşı gündə unuttuq, yalnız
Düşdün yadımıza bərkə düşəndə.

Dünyanın qərribə oyunları var,
Dünən aldananlar aldadır bu gün.
Dünən səni danıb rütbə alanlar
Səni təbliğ edən molladır bu gün.

Ya rəbbim, sən özün kömək ol bizə,
İşıq saç qaranlıq üreyimizə.
Biz bu var dünyada yaşarkən yoxuq,
Sən yox ikən varsan, biz varkən yoxuq.

Bizə bir kərəmət bəxş elə yoxdan,
Tanıyaq yolunu, qılaq səcdəni.

Ey gözə görünməz, ey yeri pünhan,
Könül gözümüzlə biz görək səni.

Bizim qəlbimizə nur ver, ilahi,
Bizi haqq yoluna döndər, ilahi.
Sənin köməyinə möhtacıq bu gün,
Eşit fəryadımı, eşit naləmi.
Bizim dərdimizə ortaq et bu gün
Bizim dərdimizə lal-kar aləmi.

Özün görürsən ki, bu gen dünyada
Haqqımız tapdanır hər addım başı.
Təkləndik, əl açaq indi biz yada?
Axı, göz yaşımız əridir daşı.

Dözdük bu on ili, dözərik yenə,
Başqa bir hikmətdir tənəddən məni:
Məəttəl qalmışam sənin səbrinə
Sözüm küfrdürsə, əfv et sən məni.

Qaldı yad əlində namus, arımız
Millət unudulmuş, xalq unudulmuş.
Bir loxma çörəkçün övladlarımız
Özgə qapılarda didərgin olmuş.

Dəyanət, ləyaqət qalmadı bizdə,
Hər gün gəlmələrlə dolur məmləkət.
Öz doğma, öz halal vətənimizdə
Gəlmə sahibkara əl açıq millət.

Fəhlə maaşını alanmır nədən?
On qat artıq alır yad oğulları.
Bizim ac fəhlənin göynərtisindən
Göyərər gəlmənin gömgöy dolları.

Bu millət verilən quru vədəyə,
Yaddan gələn paya şükran edilmiş.
İçilən bol suya, bomboş mədəyə,
Udduğu havaya şükran edilmiş.

Doğma məmləkətdə, doğma diyarda
Bu xalqı həyansız qoyma, Allahım,
Cırıq çadırlarda, şaxtada, qarda
Donan körpələrə qıyma, Allahım.

Hamı yalanlardan cəzanə gəlmiş
Riyalar, boyalar basıb ölkəni.
Bir qarın çörəyə möhtac edilmiş
Bu xalqın üstünə çək öz kölgəni.

Elə hey sabaha baxdıq bu gündən
İşartı görünmür, qarşı dumandır.
Ən adi, ən kiçik haqqımızla sən
Bizi imtahana çəkmə, amandır.

Gəl, bu imtahandan sən qurtar bizi,
Ya rəbbim, ağıl ver, kamal ver bizə.
Çoxdan unutmuşuq düşmənimizi,
Düşmən kəsilmişik bir-birimizə.

Yol bir olmalıdır, əqidə birsə,
Neçə təriqətə bölünmüşük biz.
Ailədə tirəlik-didişmədirsə,
Millətdə tirəlik – fəlakətimiz!

Vətən bir, millət bir, yollar cürbəcür,
Əqidə – ağ yalan, məqsəd – kürsüdür.
Köhnə bayatıya, köhnə səs-küyə

Təzə ad verdilər, ünvan verdilər.
Gözə kül üfürüb uca kürsüyə
Əqidə paltarı geyindirdilər.

Tarix səhnəsindən qorxuram silə
Biri-birimizə bu nifrət bizi.
Əfv et suçumuzu, bizə rəhm elə,
Bu dərin uçrundan xilas et bizi.
Nə hiylə tanıdı, nə tələ millət
Sənin anan ölsün, a belə millət.

Bizi endirdilər göylərdən yerə
Qaytar tariximin qızıl çağını.
İlahi, hökmünlə qaldır göylərə
İslam bayrağını, türk bayrağını.

Yanvar, 1999.

NƏ VAXT ÜZÜN GÜLƏCƏK?

Çox gözəl danışırısan, nitqinə heyran oldum
Dönüb gerçəyə baxdım, ürəyi şan-şan oldum.

Hələlik sözdür ancaq, əfsanədir dediyin
Bu dənizin dibindən çıxara bilmədiyin
İncinin qara daşdan, axı, nə fərqi varmı?
Bu millət boş sözlərə nə qədər aldanarmış!

Sinəsi dağlı yurdum,
Qolları bağlı yurdum.
Nə vaxt üzün güləcək,
Ay qaşqabaqlı yurdum?
Sənin böyüklüyünə biz ucala bilmədik
Sən bizə ana oldun, bizsə sənə riyasız
Oğul ola bilmədik.
Anam, sən möhtac ikən hamımızın bildiyi
Adıca bir dərmana
Əlacını, dərmini hərə yozdu bir yana
Doğru yol tapılmadı,
Hamı güdüb xeyrini, səcdə qıldı sərvətə
Sənə səcdə qılmadı.
Zaman keçir, sən yenə düz yol sorayındasan,
Yaranı sağaldacaq oğul sorayındasan.

Elə oğul istərim, dileyi Vətən olsun.
Bu Vətənin yolunda yüz dəfə itirilsə,
Min dəfə bitən olsun.
Vətən eşqi dağın da sinəsini dağlayar,
Eşq olmayan ürəkdə hörümçək tor bağlayar.
Hansı dərde, yaraya əlac olmuş nitqlər?
Vətən yaralarını sözlə sarımaq yetər.

Onun ana dərdinə oğul tək yanmaq gerek,
Haqsız yıxmaq üçün haqqa inanmaq gerek.

İyul, 1998.

BƏS NİYƏ TƏKLƏNİRƏM?

Qocaldıqca
Səhvlərimin dərdinə yüklənirəm.
Vicdanımın arxasınca
qaçır, sürüklənirəm.
Ucaldıqca
Bir o qədər öz gözümdə enirəm.
Savablarım, günahlarım
Dayandıqca üz-üzə
Öz ağlımın ələyində
Hər gün ələklənirəm.
Həqiqəti gördüyümdən
Hər şey dönmüş tərsinə.
Yaz ayları yarpaq töküüb,
Qışda çiçəklənirəm.
Qəhər olmuş yol yoldaşım,
Yanağımda göz yaşım.
Duyğularım yuxaldıqca
Özümdən şəkllənirəm.
Dost-tanışım çoxaldıqca
Mən niyə təklənirəm?

May, 1998.

NEÇƏ-NEÇƏ SUALIM VAR

Kitab-kitab şerlərim
Həm sevincim, həm kədərim.
Bu dünyada yoxum, varım
Bu günümdən
Gələcəyə göndərdiyim məktublarım.

Məktublarda
Əzablarım, qayğılarım qatar-qatar.
Məktublarda
Gələcəyə neçə-neçə sualım var.

Sualların cavabları
Həm çətindir, həm yasaqdır.
O cavablar mənə deyil,
Məndən sonra gələnlərə çatacaqdır.

İyun, 1998.

SONA ÇATIR ƏSRİMİZ

Sona çatır əsrimiz
 Keçdiyimiz yollara, gəlin, baxaq bir də biz.
 Mənəvi tərəzidə ölçüb, görək, nə imiş
 Qazancımız, kəsrimiz?
 Sona çatan bu əsri bilik əsri sanmışıq
 Bu biliklə biz indi
 Nələri itirmişik, nələri qazanmışıq?
 Bizim itirdiyimiz,
 Tarixə verdiyimiz
 Qazancımızdan ulu, xeyrimizdən çox baha!
 Biz bu qazancımızla asi olduq Allaha:
 Bir atom zərbəsiylə
 Bir ölkəni bir anda batırmağı qazandıq,
 Üz qarası, göz dağı, sinə dağı qazandıq,
 Bilmək ilə öyünüb, hiss etməkdən usandıq.

Bir gün qırmızılaşdı bu dünyanın ağ donu
 «Güclüənsə, haqlısan»! Bu cəngəllik qanunu
 Bu biliklər əsrində zamana hakim oldu,
 Həqiqət tapdalandı, ədalət unuduldu.
 Bir cür danışib, amma başqa cürə düşündük,
 Ağızlardan söz çalan tutuquşuya döndük.
 Bütün başqa fikirlər yalnızı bir cə təlimin
 Darağıyla darandı,
 Qalıblarla düşünən
 Əqidəsiz, şüursuz yeni nəsil yarandı.
 Bir zamanlar fəhm ilə göyün yeddi qatını
 Hiss edəndik, görəndik.
 Ucaldıqca səmaya biz boşluğa dirəndik.
 Göyün dərinliyində ozon qatını deşdik,
 Allahın bəxş etdiyi xisləti də dəyişdik.

Danıb öz əslimizi, başqa bir insan olduq,
 Haqqı zora yedirtmək mərəzinə tutulduq.

Hər yaxşıda bir yaman, hər yamanda yaxşı var.
 Məskənimiz olunca uca, beton binalar,
 Adamlar bir-birinə
 Cismən yaxınlaşdılar, mənən uzaqlaşdılar,
 Köhnə yolu itirib, təzəsində çaşdılar.
 Sürətin qüdrətiylə
 Birə min qat uzatdıq ömrünü də bir anın,
 Bəla oldu başına öz biliyi insanın.
 İndi göyə də sığmır bu «mənimlik» ədamız
 Allaha da əl atır allahlıq iddiamız.
 Ucaldıqca göylərə insan mənən alçalıb,
 Əməlinin əlində bu gün ələcsiz qalıb.
 Özü bulandırdığı sular daha durulmur,
 Özünün yaratdığı şeytanlar, əcinnələr
 Özünə təslim olmur.

Bəs hanı babalardan bizə bir miras qalan
 Keçən əsrlərdəki insanlığın, ey insan?
 Ömrün zirvəsindəyəm
 O dünyaya getməyin növbəsində öndəyəm.
 Özümü düşünürəm, düşünürəm dünyanı,
 Gələcək nəsiləri.
 Bağçalarda açacaq bu dünyanın bəzəyi –
 Çiçəkləri, gülləri.
 Var səsimlə qışqırıb yalvarıram Allaha:
 -Səndən başqa bir ayrı güman yerim yox daha.
 Səndən təmənnam budur:
 Məndən sonra gələn əsr vicdan əsri olaydı,
 Ədalətə söykənən insan əsri olaydı!

May, 1998.

ÖZÜMÜ İNKAR

Üzümü qırmaqçün hamı tək mən də
Səhərlər aynaya baxıram hər gün.
Əksimi aynada seyr eləyəndə
Sırrə çevrilirəm özüm-özümçün.
Gözümün içinə zillənir gözüm
Bir gözdə nə qədər sual olarmış?
O qədər iztirab, bu qədər dözümlər
Məndə fil ürəyi, fil səbri varmış.
Elə ki, soruram «kiməm, nəyəm mən?»
Qorxub çəkinirəm özüm-özümdən.

Sualın cavabı çətindən çətin
Bizim sinəmizə dağ çəkir zaman.
Əgər oğluyamsa, mən bu millətin
Bəs məndə bu səbir, bu dözümlər hardan?

Aynanı tərledir çəkdiyim hər ah
Deyirəm, ya daşam, ya dəmirəm mən.
Hər dəfə aynaya baxanda, vallah,
Görürəm, özümə benzəmirəm mən.

Gözümdə könlümün yara kölgəsi
Vaxtdan narazıyam, canımdan bezar.
Mən ki, həm özüməm, həm də özgəsi
Özümü təsdiqmiş, özümü inkar!

Avqust, 1998, Şəki.

ÇOX İMİŞ

Xudunun əziz xatirəsinə

Usanıb şəhərin küy-kələyindən
Gəldim ziyarətə dost məzarını.
Gördüm, sıralanmış qəbirlərdə mən
Ölümün möhtəşəm addımlarını.

Gəzdim qəbristanı, gəzdim səbirlə
Rastlaşdım nə qədər tanış qəbirlə.
İnana bilmədim gördüklərimə
Şəhərə dönməkmiş, şəhərdən qaçış!
Burda yatanların çoxu, heç demə
Mənim öz dostlarımı, tanışlarımı.

Orda dən, burda un, arada daş var
Zamandır hərlədən bu dəyirmanı.
Bir-bir üyüdürlər dostlar, tanışlar
Birdən ayılırlar: filankəs hanı?

Bəzən üzü durur üzsüz astarın
Neçə pilləsi var tək bircə ömrün.
Mən hardan biləydim, ölü dostlarım
Diri dostlarımdan çox imiş bu gün.

Usanıb şəhərin hay-həşirindən
Gəldim ziyarətə dost məzarını.
Gördüm, sıralanmış qəbirlərdə mən
Ölümün möhtəşəm addımlarını.

May, 1998.

BAHAR HAVASIYLA

Qanadlı xəyallar göylərdən endi
Nə çırpıntı qaldı, nə istək, həvəs.
Qocaldım, könlümdən hər şey silindi
Sənin buraxdığın izlər silinməz.

Mənə qısqanardı bir vaxtlar hamı
Könlüm o günləri necə əzizlər.
Təzədən yaşadır mənə dünyamı
Ömrümün açdığı cığırı – izlər.

O izlər könlümə çəkilən dağım,
Fərəhim, kədərim, xeyrim, şerimdir.
O izlər – içimdə gizli sığnağım,
Könlümdən süzülən sətirlərimdir.

Ömür yollarımın bir qarışında
Ayrı düşməmişəm hisslərimdən.
Keçib bu izlərdən ömrün qışında
Bahar havasıyla yaşayıram mən.

Hələ bu dünyada nə qədər sağam,
Mən bu hava ilə yaşayacağam.
Ölərsəm, o izlər yaşanmış ömrün
Ayaq izlərinə dönəcək bir gün.

*Avqust, 1998.***YENİLDİM, YENİLƏŞDİM**

Sənin dəlillərinə inanmadım, «yox» - dedim
Sənin həqiqətini anlamaq istəmədim.
Ancaq mənə gülürdü içimdə başqa bir səs
Şükr elədim Allaha, o səs gözə görünməz.
Bilmirdim heç özüm də nədir inadkarlığım
Uduzmaq qorxusundan bəlkə könül darlığım?
Yox, yox, bu, ondan deyil.
Mən bu söz gülüşində uduzmağımdan deyil,
Uduzmuş olduğumu danmağımdan utandım.
Özümü qalib kimi sanmağımdan utandım.
Düzü, xəcalətimdən
Qıvrıldım yatağımda o gecə sübhə kimi
Didib tökdüm içimi.
Mən niyə haqqa qıydım?
Adicə etirafdan mən niyə qorxmalıydım?
Amma bir xeyrim oldu: Mən səninlə güləşdim,
Yenilib, yeniləşdim.

İyul, 1998, Şəki.

ÖZÜMDƏN QAÇIŞ

Ömrüm öz-özümlə dava-dalaşdır,
Fikirlər üz-üzə, qəsdim axtarış.
Bu, nə haray-həşir, bu, nə təlaşdır?
Fikrimdən, duyğumdan, özümdən qaçış!

Nə gecəmi bildim, nə gündüzümü,
Dünya bir möcüzə, ömür – gileymiş.
Taniya bilmədim özüm özümü
Özümdən qaçışın mənası nəyimiş?

Çölümdən içimə düz yol seçmədən
Özümü inkarda varmı bir məram?
Özümdən qaçışda, bilmirəm, nədən
Özümə daha çox yaxınlaşıram.

1998.

Avgust, 1998.

«QARABAĞ» KAFESİ

«Birdir sözümlə əməllərimiz»
«Candan da keçərik bu vətən üçün».
Keyf çəkib «Qarabağ» kafesində biz
«Qarabağ dərini çəkirik» bu gün.

Bizim keyfimiz də keyf-damaq deyil,
«Yoğrulduq düşməyə qəzəbdən, kindən».
Toylarda oynamaq, oynamaq deyil,
Atılıb düşürük «dərdin» əlindən.

Dekabr, 1998.

İyul, 1998.

YOLSUZ

İlk insan yarandı, dağ-dərə gördü,
Min cürə al-əlvan mənzərə gördü,
Dağların başında duman, çən gördü,
Ot gördü, gül gördü, göy çəmən gördü
Təkcə yol görmədi
bir addım atdı.

Yolu bu addımla özü yaratdı.
Dünyanın qoynunda min-min yol salıb,
Özü yolsuz qalıb, imansız qalıb
Günahsız dünyada günaha batdı.

İyun, 1998.

QƏRİBƏM

Sağamı çevrilim, solamı dönüm?
Dözmüşəm,
dözürəm,
dözərəm yenə.

Ağrılar, acılar...
hər gələn günüm
Bir təzə işgəncə gətirir mənə.

Aradım, tapmadım bir güman yeri
Gün doğur, işığı bizdən yan keçir.
Ağıl qavramayan günün dərdləri
Ağrıya çevrilib qəlbimdən keçir.

Hardayam, nəçiyəm, mən kiməm, nəyəm?
Gedişim haqdırsa, gəlişim nahaq.
Məkanca öz halal vətənimdəyəm,
Zamanca qəribəm, qəribəm, ancaq.

İyul, 1998.

DƏYİŞMƏLƏR

Biri gedər, biri gələr
 Bu dönmələr, dəyişmələr...
 Təbiətin, cəmiyyətin
 Öz yolu var, öz axarı, inadı var.
 Çağa, uşaq, cavan, qoca!
 Bircə ömrün dörd adı var.
 Dəyişirik ölənəcən
 Nə sən sənsən, nə də mən mən.

Qışdan yaza, yazdan qışa
 Nə ad verək bu axışa?
 Möcüzəli dairəmi?
 Fəsil də dörd, bir ömrün dörd adı kimi.
 Nədir, kimdir nizamlayan
 fəsillərin,
 nəsillərin get-gəlini?
 Necə tapaq, hardan tapaq
 Bu sehirli dairənin əvvəlini?

Bulud-yağış, dağ-düz olur,
 Gecə dönüb gündüz olur.
 Təbiətin iki üzü,
 Cəmiyyətin min üzü var.
 Bir mətləbin, bir məramın
 min əyrisi, min düzü var.

Bu enmələr, bu düşmələr,
 Bu dönmələr, dəyişmələr
 Canavarı it eylədi.
 Ağacları geyindirib
 Sonra dönüb lüt eylədi.

Vaxtın hökmü bir alçağı
 Birdən-birə büt eylədi.

Birdən-birə
 Yalan dönür həqiqətə,
 Həqiqətsə yalan olur.
 Ölkələri talan edən xanımınlar
 dönüb özü talan olur.

Yalan-zülmün qalxanıdır.
 Hər şey kimi
 Onun da var öz dövrənə.
 Qılinc deyil, süngü deyil
 Gerçek deşər zülm adlanan o qalxanı.

Yalan – zülmün çöpür, bomboz daşlarına
 Boya çəkən hiyləsidir.
 Zamanın gur yağışları
 O boyanı siləsidir.

Yalan-zülmün süngüsüdür.
 O süngüyə dəstəklənən
 «Haqq da mənəm, mən» deyəcək.
 Amma süngünün üstündə
 O, otura bilməyəcək.
 Onun hökmü bitməlidir,
 Gələn, bir gün getməlidir.

Haldan-hala bu keçmələr,
 Bu dönmələr, dəyişmələr
 Görən, nədir?
 Dəyişməyən bir şey varsa, bu dünyada
 O da yalnız dəyişmədir.

Avqust, 1999, Şəki.

ÜÇ ÖMÜR, ÜÇ TALE*

Qırx ilə yaxındır bir əqidənin,
Bir eşqin, bir yolun yolçusuyuq biz.
Fitrəti, məsləki dəyişmək çətin,
Əvvəl nə idiksə, yenə oyuq biz.

Üç ömür, üç tale, üç zövq, üç ovqat
Görən, bir məcraya necə sığışdı?
Tək bir əqidəyə olan məhəbbət
Xuduyla bir yerdə üçə sığışdı.

Hərənin ayrıca bir xasiyyəti,
Hərəmiz bir başqa aləm idik biz.
Hərənin ayrıca qədr-qisməti,
Üçümüz bir yerdə bir tam idik biz.

Dolaylar adladıq, təpələr aşdıq
Biri – birimizcün döndük körpüyə.
Əvvəl bir dost idik, indiyə artıq
Ortaq babalarlıq iki körpəyə.

Yetmiş haqladın sən də mənim tək
Səksənə, doxsana, yüzə hazırlaş.
Nəvə toyunu da görmədən ölmək
Nə sənə yaraşar, nə mənə, qardaş!

Sığındıq həmişə bir-birimizə
Özünü sevənin halına vay-vay.
Ömür ağacının rüzgar önündə
Dəyməmiş tökülən kalına vay-vay.

Birimiz üç idik, üçümüz də bir
Məşədə ağaclar cərgə-cərgədir.
Biri digərinə arxa, kölgədir
Dağın tənha bitən koluna vay-vay!

Arxa əyilmədik biz heç vaxt nədən?
İçdik suyumuzu dağ çeşməsindən.
Şəhdi güldən deyil, şəkərdən əmən
Arının verdiyi balına vay-vay.

Bir amal eşqinə verdik səs-səsə
Yollar da bir olur əqide birsə.
Məqsəd düz, fikir düz, yol əyirdirsə,
Belə bir ömürün yoluna vay-vay!

Bu üçlük bir yerdə sacayağıydı
Tale hökm verdi, birinə qıydı.
Növbədə duranın yası da toydu
Axıra qalının halına vay-vay!

1999.

* Professor Nurəddin Rzayevin anadan olmasının 70 illiyi münasibətilə

BİZƏ DƏRS OLMADI

Yazın oğlan çağы nədir bu tufan?
Külək də, yağmur da fəsildən deyil.
Könlündə Qarabağ dərdi olmayan
Vallahı, bu xalqdan, bu eldən deyil.

Bizi neçə dəfə
Axır yüz ildə
Oyuna saldılar, daim uduzduq.
Qarabağ dərdinə bu səkkiz ildə
Biz necə yaşayıb, biz necə dözdük?

Boğub içimizdə müqəddəs kini
Dözdük, necə dözdük bir Allah bilir.
Dözən ürəklərin nə çəkdiyini
Yalnız çəkdiyimiz aman, ah bilir.

Ağacın kökü var, yarpaqdan əvvəl
Yalan libasını artıq soyunmuş.
Həqiqət budur ki, torpaqdan əvvəl
Bizim namusumuz işğal olunmuş.

Bizə dərs olmadı hökmü zamanın
Tarix yaddaşımız korşalmış, demək.
Unutduq hökmünü Mete xaqanın:
«Namus itirməkdir torpaq itirmək».

Getdik sülh yolunu payı-piyada
Amma soruşmadıq son mənzil hanı?
Məgər sinəmizdə Qarabağ boyda
Açılan yaranın bumu dərmanı?

İyul, 1999.

VİCDAN XƏSTƏSİYİK

*A vıcdan əzabım, üsyan
əzabım, öldürmə məni.*

Musa Yaqub

Musa, vıcdanından əlhəzardasan.
Bu ovqat necə də mənə tanışdır.
Bizim qəlbimizi ağrıdan vıcdan
Umulan kəsləri ağrıtmamışdır.

Dünya – bir bilməcə, dünya – bir təzad,
Arifin dərdi çox, bir qəmxarı yox.
İxtiyar sahibi – vıcdandan azad,
Vıcdan sahibinin ixtiyarı yox.

Qənimi olsa da əyri, düzlərin
Doğruluq dərşini keçmə oğruya.
Xalqı çalib-çapan qeyrətsizlərin
Vıcdanı varmı ki, bir an ağrıya?

Millət öz dərdinə əsir oldusa,
Bizim qismətimiz iztirab, ələm.
Mən də sənin kimi, əzizim Musa,
Vıcdan əzabından xəstə düşmüşəm.

Vətən qarşısında bilək bir kərə
Hamının danılmaz haqqı, borcu var.
Millətin düşdüyü bu zillətlərə
Mən də günahkaram, sən də günahkar.

Gah olur gördüyüm bu zillətləri,
Şahidi olduğum müsibətləri

Görmək istəməyib gözümlü yumdum,
Onun əlacını özgədən umdum.
Mümkünmü?..

Deyincə, qaraldı qanım,
Məni ilan kimi sancdı vicdanım.

Vicdanın səsinə dəng oluram mən,
Ağrılar içində qovruluram mən.
«Əlimdən nə gələr?», deyincə,

ağrı

Azalır, ağlım da haqq verir mənə.
Gözümü yumduğum haqsızlıqları
Vicdansa, birəbir göstərir mənə.

Vicdan saldı məni, bax, belə dərdə
Mən ondan qaçanda qaçdım özümdən.
İçimdə başlanan çəkişmələrdə
Gizlənpaç oynadım vicdanımla mən.

Vicdan yaxşı seçir əyridən düzü
Yaxşıdan yamanı, dostdan düşməni.

O qovdu, mən qaçdım, itidir gözü
Harda gizləndimsə, o tapdı məni.
Vicdanım zamana uymur ki, uymur,
Məni yaşamağa qoymur ki, qoymur.

Bizim içimizi belə göynədən,
Bizi əldən salıb, bizi qəhr edən,
Haqqın öz səsidir, haqqın öz səsi
Vicdan xəstəsiyik, vicdan xəstəsi.

Gözümüz önündə haqq çiliklənir
Haqqın qəbri üstə nahaq dıqlənir.

Bağırdıq: - Dayanın, haqq divanı var
Gördük, eşitmədi kimsə bu səsi.
Hələ üstümüzdə çirkab atdılar
Olduq bu millətin «xain bəndəsi».

İllər gəlib keçdi, ömür gödəldi,
Baharı gözlədik, təqvimlə gəldi.
Təqvim baharını neyləyirik biz?
Könül bağçamızı basdı ot, alağ.
Ömrümüz boyunca gözlədiyimiz
Səadət gülləri açmadı ancağ.

Zülmün məhvərinə dolanır zaman
Göydəki buludlar insan ahıdır.
Göydə aramasın Allahı insan,
Hər kəsin vicdanı öz Allahıdır.

Ay Musa, özünü yorma boş yerə,
İş ki, belə gedir, nə gerçək, nə haqq?
Allahı qəlbində görməyənlərə
Vicdan kəlməsini necə anladaq?

İyul, 1999.

QORXU - SEVGİ

Sözə baxmayanda uşaqkən hələ
Anam qorxudardı xortdanla məni.
Gözümü dünyaya açandan belə
Qorxular izləyib hər zaman məni.
Elə ki, həyatı duydum dərindən
Qorxdum bu dünyanın dəhşətlərindən.

Qorxdum iftiradan, qorxdum tələdən,
Qorxdum nəgahani bir zəlzələdən.
Yaşayıb gördüm ki, ömrümün yolu
Tikanmış, kol-kosmuş, demə, hər addım.
Amma bunlardan da daha qorxulu
Bir hikmət var imiş sonra anladım:

Ömür yollarında büdrəyən zaman
Mənə dedilər ki, qorx Allahından.
Bilsəm də çöp düşər qorxan bir gözə,
Qorxdum, Allah xofu qəlbimə düşdü.
Qorxanla qorxmayan durdu üz-üzə,
Bilmədim dünyadan kimə nə düşdü.

Anladım, gerekmiş Allah qorxusu
İnsanı pis yoldan çəkəndirməyə.
Amma bilirəm ki, çox-çox azdı bu
Könül gözü ilə haqqı görməyə.

İndi düşünürəm, Qorxu! – Nədir bu?
İnsan fitrətinə bir yamaq deyil?
Cürəti, qüdrəti həbs edən qorxu
Məgər öz-özünü zorlamaq deyil?

Qorxuyla yaşamaq – ölümdən betər,
Sevgiylə yaşamaq – haqqa ucalmaq.
İndi düşünürəm: - qorxular yetər
Mən qadir Allahı sevirəm ancaq.

Sevgi könüllərdə əbədi şölə
Onun işığıyla yol gedir insan.
Sevən sevdliyindən qorxmada belə
Gedər haqqa doğru, dönməz bu yoldan.

Yanvar, 1999.

MAŞIN SİLƏN UŞAQLAR

Vətən üçün alışıb porşələnen kəslərin
Qat-qat könlünü dağlar –
İşiqforun önündə duran mercedeslərin
Silib şüşələrini pul qazanan uşaqlar,
Alışıb öz qınında bu gün yanan uşaqlar.

Küçələrdən ötüşür adamlar axın-axın
Qürurunu sındırıb onlar dilənmir, baxın.
Siz onlara deməyin mənlilik, qürur satqını,
Onlar əməklərinə umur halal haqqını.
Versən o, «sağ ol» deyir, verməsən gülümseyir,
Bir doyumluq çörəyi zəhmətindən istəyir.

Bəs biz kimik? Maşında sağ-sola şütüyənlər
Onlara göz bərəldib, «çəkil burdan» deyənlər.
Qovduğumuz körpələr kimdir? – Gələcəyimiz!
Bu günümüzə deyil, məchul sabahımızdan
Qovuruq o günahsız körpələri bu gün biz.

Mənliyini qoruyan – ey zavallı uşaqlar,
Xəzinələr üstündə yatan qeyrətsizlərə
Bizim bənzərimiz var.
Körpə quzum, indi sən
Məktəbə getməliyə
Əl açmayıb heç kəsə
Özünə çörək pulu qazanan vaxtın deyil,
Səni bu günə salan taleyin, baxtın deyil.
Vətən yaratmalıydı o taleyi səninçün.
Günahkar bizik, onu
Vətən övladlarına yaratmadıq biz bu gün.
Bir şeyə məəttələm: Necə dözüürük buna –

Gözümüzün önündə haqqın boğulduğuna?
Çünki adiləşibdir sinəmizə çəkilən
Bu sitəmlər, bu dağlar,
Dilənən ixtiyarlar, şüşə silən uşaqlar.

İnsanıq, insanlığı bizim gördüklərimiz
Bəs danmırmı, görəsən?
Mindiyimiz maşının təkərləri altında
Vicdan adlı o mələk tapdanmırmı, görəsən?

İyul, 1999.

QAR YAĞIR

Qar yağır qarğalar qarılşağırlar
Qar yağır, yaz varkən bəs bu qış nədir?
Görmək istədiyim yamyaşıl bahar
Yalnız evimdəki dibçəklərdədir.

Ağarır cığırılar, yollar büsbütün
Göydən ələndikcə qar asta-asta.
Dağlara, daşlara yağmır, mənimçün
Yağır elə bil ki, yaşımin üstə.

Mənim saçlarımı qardan rəng alıb,
Yoxsa, qar rəng alıb mənim saçımdan?
Qar saçla, saç qarla həmahəng olub
Üzüm də rəng alıb ağrı-acımdan.

Qar yağır, uyuyur yaxın, uzaqlar
Görürəm qəlbimin pəncərəsindən.
Qar topu oynayır çöldə uşaqlar
Sobanın dibində büzüşmüşəm mən.

Qar yağır, nəvələr getmədi dərse
Şaxtadır, məktəblər bağlıdır bu gün.
Nəvələr, qar sizə əyləncədirsə,
Göydən kəfən enir babanız üçün.

Evdə nə çovğun var, nə qar, nə rüzgar.
Niyə üşüyürəm, nə olmuş mənə?
Yağır indi məni üşüdən bu qar
Ata – anamın da qəbri üstünə.

Qalxıb pəncərədən baxıram çölə
Uşaqlar qaçırsın belədən-belə.

İşıq tellərinə qonan sərcələr
Kağızda beş xəfli notlara bənzər.

Onlar civildəşib salamlayırlar
Çovğunsuz, küləksiz yağın bu qarı.
Elə bil deyirlər: - hardaydın, ay qar?
Tellərdən süzülür səs salxımları.

Yağın qar dondurur çölü, çəmənini
Ağaclar başına tutur ağ çətir.
Yağın qar otaqda üşüdür məni,
Zəmilər üstünə ağ yorğan çəkir.

Ağarır cığırılar, yollar büsbütün
Göydən ələndikcə qar asta-asta.
Dağlara, daşlara yağmır, mənimçün
Yağır elə bil ki, yaşımin üstə.

Noyabr, 1999.

ADƏMDƏN ƏVVƏL

Gün yeni, il yeni, əsr də yeni,
Yeni minilliyə ad verən olduq.
Gedən əsrimizin min bir sirrini
Gələn əsrimizə yetirən olduq.

Seyr etmək mümkünmü dərədən diki?
Öz alın yazımı mən hardan bilim?
Əsrin ortasında bilərdimmi ki,
O biri əsrə də yetəcək əlim?

Uzaqdan baxarsan, dağ da kiçilər,
Nisbətədir hər şeyin ilki, əvvəli.
Rəqəmlər, çəkilər, ölçü-biçilər
Görünür insana bəzən gülməli.

Bülbülün cəhcəhi: çətindən-çətin
Notların dilinə çevirmək onu.
Hansı meyar ilə ölçək göylərin
Ölçüyə gəlməyən sonsuzluğunu?

Uydurub saati, uydurub anı,
Bütünü doğrayıb min yerə böldük.
Hardansa başlanıb axan zamanı
Günlərə, aylara, illərə böldük.

Sayıb yaşımızı, aldanırıq biz,
Bizə bəllimidir məgər ilkimiz?
Atamın, babamın, ulu cəddimin
Cismi-cövhərində mən vardım yəqin.

Əgər var idimsə, doğumdan əvvəl
Ölümdən sonra da var olmalıyam.

Bəs toxum nə imiş, toxumdan əvvəl
Nə təhər yarandı bu sonsuz nizam?

Ömrün əvvəli nə, axırı nəymiş?
Hər iki tayını aşmaq istədim.
Anamın bətnindən əvvələ-keçmiş,
Qəbrimdən sonraya-gələcək-dedim.

Axı, kim nə bilir nə imiş təməl?
Ağacmı, meyvəmi, ya onun tumu?
Bu nə uydurmadır, İsadan əvvəl
Məgər axıb gedən zaman yoxdumu?

Adəmin adı da başladı «A»dan,
Hərflər yox idimi bəs «A»dan əvvəl?
Məgər yox idimi axışan zaman
İlk insan – Adəmdən, Həvvadan əvvəl?

Çarmıxa çəkəndə təzadlar bizi
Eyni bir məxrəcə gələ bilmirik.
Fəhmlə, eşqlə bildiyimizi
Ağılla, idrakla bilə bilmirik.

Dekabr, 1999.

BİZİM YERİMİZƏ

O köhnə kaftarı-köhnə dövrani
 Millət yola saldı bu son illərdə.
 İyirminci əsr bitir...Dünyanı
 Görən nə gözləyir iyirmi birdə?

Özü-özümü hesabət verək:
 Nələri almışdıq, nələri verdik.
 Gerçəyi batırmaz haray, küy-kələk
 İstiqlal qazanıb, torpaq itirdik.

Ey ötən nəsillər, siz baxıb önə
 Gələn nəsillərə Vətən verdiniz.
 Bizdən sonra gələn nəslin çiyinə
 Yeyib paylarını, borc qoymuşuq biz.

Dünyaya özünün gətirdiyinə
 Aldığı borcunu verər hər ata.
 Bəs bizim adımız, əməlimiz nə?
 -Övladın haqqını yeyən bir ata!

Çəkək tərəzidə haqq nə, borc nədir?
 Yalnız tarazlıqla dünya dövr edir.
 Borcunu övlada miras qoyan kəs
 Haqqından söz açıb danışa bilməz.

Əlac susmaqdadır? Yox! Bəs neyləyək?
 Bu gündən sabaha necə baxaq biz?
 Bəlkə borcumuzu ödəsin deyək
 Bizim yerimizə nəvələrimiz?

Yanmağı bacardıq, yanmağı yalnız
 Suallar önündə nədir bu lallıq?
 Ölüm ayağında övladlarımız
 Görən, verəcəkmi bizə halallıq?

Dekabr, 1999.

QIFILLAR

«Yerli camaat hətta gecələr belə qapısını bağlamaz. Mal-mülkünə nə gözetçi də qoymaz. Sonralar Rusiyadan Azərbaycana 17.710 ədəd qıfıl gətirildi».

«Kavkazskiy kalendar», 1846, səh. 171 «İctimai əxlaq»

Heç demə, lap çoxdan ruha da hopmuş
Göyün genişliyi, yerin iqlimi.
Hamının üzünə açıq olubmuş
Evimiz, qapımız qəlbimiz kimi.

Heç vaxt özümü zə qapanmadıq biz
Tək bir qibləyəydi hamının yönü.
Bizim dünya görmüş dədələrimiz
Bilmədi qıfılın nə olduğunu.
Qorxusuz, ürküsüz, azad yaşadığ
Bağımız çəpərsiz, qapımız açıq.

İç-içə, göz-gözə yaşadığ belə
Birinin dərd-səri hamının oldu.
Eşikdən eşiyə, eldən o elə
Nə çəpər qoyuldu, nə hədd qoyuldu.

Amal da bir idi, əməl də, dil də
Birlik qələbədir, birlik yenilməz.
Bağlar çəpərsizdi, heç vaxt könüldə
Haram çəpərini aşmazdı bir kəs.

Qəsbkar yurdumu qəsb edən kimi,
Mənim ənənəmi, törəmi dandı.

Saldı çərçivəyə azad dünyamı
Hüdudlar yarandı, hədlər yarandı.

Bilmədi, hər elin öz dünyası var
«Ağan mənəm» - deyə o, hökm verdi.
Açıq bağçamıza uca hasarlar,
Açıq qapımıza qıfıl gətirdi.
Bağlandı qapılar, bağlandı yollar
İlbəil çoxaldı dəmir qifillər.

Meyvələr dəyməmiş töküldü kal-kal
Bizə özümüzü unutturublar.
Bir vaxt ayıldıq ki, qollara qandal,
Fikrə, düşüncəyə qıfıl vurublar.

Qovrulduq, gəlmədi arzumuz dilə
Təkcə canımızın hayına qaldıq.
Amma ölməmişdi ruhumuz hələ
Azadlıq eşqinə yandıq, yaxıldığ.

Bizə yol göstərən kəhkəşanların
Yaşadıq o gündən həsrətilə biz.
Başını kəsdilər Cavad xanların
Qaldı bədənimiz başsız, beyinsiz.

Qəsbkar o qədər bizi əzdi ki,
Ruhun kamanına biz gərilmədik.
Gerçəyi görsek də, dilimizdəki
Paslı qifilləri aç bilmədik.

Qara tül çəkdilər gözlərimizə,
Qolları zəncirsiz bir qula döndük.
Elə tələ qurdu qəsbkar bizə,
Biri-birimizçün qıfıla döndük.

O qızıl əsrlər qaldı geridə
Hünərcə kiçildik, boyca qısaldıq.
Bağçalar bir yana, qəbirləri də
Dəmir məhəccərə, hasara saldıq.
Babalar duyurmuş düşündük bəlkə,
Bədbəxt nəvələrin dərdi-sərini.
«Onlar məzarından qaçmasın» - deyər
Biz saldıq hasara qəbirlərini.

Qıfillar, qandallar hələ bir yana,
Təzə güdükçülər çıxdı meydana.
O köhnə nizamlar tamam pozuldu
Baxdım, qula dönmüş pəhləvanlara.
Dönüb cangüdənə, güdükçü oldu
Canı bir quruşluq ölü canlara.

Qıfıl altındadır ürəklərimiz
Axı, qıfıl hara, azadlıq hara?
Nədir əlacımız, bəs neyləyək biz
Hardan açar tapaq bu qıfillara?

Düşünən beyinlər, axı, qul tək
Bu zülmə, vəhşətə səbr etməzdilər.
Hər kəs öz qəlbində dilimizdəki
Dəmir qıfillara açar gəzdilər.

Tarixə baş vurduq, qədim kitablar
Bizə göstərmədi hardadır o haqq?
Aradıq, axtardıq, qaldıq çar-naçar.
Biz bircə mətləbi bilmədik ancaq:
Bütün qıfillara düşməz bir acar
Axı, hər qıfılın öz açarı var.

Dekabr, 1999.

İÇƏRİŞƏHƏRƏ AĞI

İçərişəhərim, sənə nə oldu?
Bayır şəhər oldun, hüsünün pozuldu.
Gəlmə tacirlərə biz satdıq səni
Ənliyə-kirşana boyatdıq səni.
Keçən əsrlərdən bu əsrə keçdin
Abidə şəhərim, sən adiləşdin.
Tarımar etdilər tariximizi
Bizim özümüzdən aldılar bizi.
Qala qapısında Hüseynqulu xan
Gəlməni qanına qəltan eylədi.
Bugünkü xanlara, o xandan qalan
Şəhəri gəlməyə qurban eylədi.

Oktyabr, 1999.

AY DƏDƏ

*Nurəddinin xahişi ilə
yazdığım bu şəri Xu-
dunun xatirəsinə ithaf
edirəm.*

Doldur qəlyanını, doldur, ay dədə
Hər qüllab bir fikrə yoldur, ay dədə.
Hər qüllab əvvəldə bir közərtisə,
Sonda qəlyanında küldür, ay dədə.

Gəl, keçək üstünü qalın ot basan
Dumanlı xatirə cığırlarından.
Xəyal qanadlansın, fikir durulsun
Xudulu günlərə baş alıb gedək.
Şirin xatirələr gəmimiz olsun
Biz də arxasınca sürünən yedək
Xudulu günlərə baş alıb gedək.

Xəyal qanadında uçdum keçmişə,
Bu günüm dünənlə gəldi dös-döşə.
Gördüm boşaldıqca ürək dolurmuş
Xatirə həyatdan şirin olurmuş.

Durma, qəlyanını bir yandır, dədə
Bu xaraba dünya, bu köhnə dünya
Verdiyi qədər də alandır, dədə.
Gah sənə başına o, siqal çəkər,
Gah səni ilan tək çalandır, dədə.
Birinci addımda enli bir küçə,
Yolun ortasında dalandır, dədə.
Dünən Xudu vardı, bəs bu gün hanı?
Bu dünya binədən yalandır, dədə.

Bir anlıq sığalla aldadır səni
Bu dünya Allahın öz yuxusuymuş.
İnsan həyat bilir bu məzhəkəni
Özgə yuxusuna, gör, necə uyumuş,
Bu dünya Allahın öz yuxusuymuş.

Bilirsən biz nəyik? Quru bir adıq.
Nurəddin, Bəxtiyar! Yoxluq kölgəsi!
Tanrı yuxusunda bir az oyandıq,
Sonra bu yuxunun kütah nöqtəsi!
Matəm deyilmidir sonu hər toyun?
Bitdi bu məzhəkə, bitdi bu oyun!
Dünyaya bir anlıq baxdıq aynadan.
Əbədi nə imiş?

Bizi oynadan!

Oynadıb,

oynadır,

oynadacaqdır.

Oynayan zavallı elə bilir ki,
Allah yuxudadır, özü oyaqdır.
Sən yalan,

mən yalan,

bu dünya yalan.

Oyundur,

oyundur,

oyundur qalan!

Bir ömrün çiskinli dolaylarını,
Sevinc laylarını, qəm laylarını
Ölçməyi bacarmaz dünya arşını...
Dirijor çubuğu görünmür gözə...
Amma tilsimiylə matəm marşını
Oyun havası tək çaldırır bizə.

Dədə, qəlyanını bir yandır görək,
 Bu gülünc oyunu duyan hər ürək
 Parlatmaq istər.
 Əgər yalandırsa, düzünü göstər!
 Bu gür fikirlərin qoynunda hərdən
 Gülürəm fələyin «kəramətinə».
 Ayrılacaq bu qara düşüncələrdən
 O şirin günlərə qayıdaq yenə:

Mənim beş qarışlıq dar mənzilimdən
 Dünyanın dərdləri gəlib keçərdi.
 Məhkum taleyilə bu əsir Vətən
 Bizim qəlbimizi dəlib keçərdi.
 Vətən qibləsinə səcdə qıldırıq,
 İçib keflənməzdik, biz aylardıq.

Kiçik bir otağa necə sığardı,
 Yurdun özü boyda dərdi, zilləti?
 Düzü, hövsələdən bəzən çıxardım
 Əbədi sananda o əsarəti.

Onda gülümsərdi Xudu astaca
 Deyərdi: - Bu dərddə baxma qənim tək.
 Sən ona ucadan baxsan birçə an
 Vallah, güləcəksən sən də mənim tək.
 Deyərdim: - Ay Xudu, sən yüz, mən birəm,
 Sən baxan zirvədən baxa bilmirəm.
 Çox vaxt gülümsəyib, Xudu susardı.
 Onun sükutunun öz dili vardı.
 Çox vaxt qarışmazdı söhbətimizə
 Sükutun dilində dinlərdik onu.
 İndi də hər saat göstərir bizə
 O, öz yoxluğunda var olduğunu.

Balaca otaqda böyük dahilər
 Bizim yanımızda dövrə vurardı.
 Onların sözləri qəlbə nur çilər,
 Bizə dərdimizi unutturardı.
 Bu zaman muğamı inildədərdik,
 Ruhani dünyaya qonaq gedərdik.
 Sevdalı qəlbimin həsrət dililə
 Mən də muğam kimi inildəyərdim.
 Dədə, yadımdamı, onda deyərdim:
 -Məqamı çatıbdir, doldur qəlyanı.
 Əgər bacarırsan, saxla bu anı.
 Saxlaya bilmədik...

ötdü o dəmlər.

Gəldi başqa rəngli başqa ələmlər.
 Daha qocalırıq...

o vaxt gümanı

Həqiqət bilirdik diləyimizdə
 İndi yalan olub gerçəyimiz də.
 Bizim üçlüyümüz sacayağıydı.
 Birimiz üç idik, üçümüzşə bir.
 Zaman bu birliyə gör necə qıydı.
 İkicə ayaqlı sacımız indi
 Birçə üfürüyə əsir, yellənir.

Biz o vaxt zamanın sərt rüzgarını
 Xəyalda bəslənən günə calardıq.
 Çəksək də dünyanın əzablarını,
 Dərdin özündən də ləzzət alardıq.

İynə gözü boyda bir sevinci də
 İndi özümüzlə halal bilmirik.
 Söylə, bu nə dərddir, dədə, ay dədə,
 Nəyin bahasıdır bu hal, bilmirik.

Eniş-yoxuşuyla dağ çəkib bizə
Keçdi

sinəmizdən, keçdi bu dünya.
Yanğıya su səpən qəhqəhəmizə
O vaxt oyanardı yuxulu dünya.

Durma, qəlyanını bir yandır, dədə,
Bu xaraba dünya, bu köhnə dünya
Verdiyi qədər də alandır, dədə.
Sıxıldıq zamanın çərçivəsində
Bir bax, ömrümüzün bu zirvəsində
Dad getdi ağızdan, güc getdi dizdən
İşıq getdi gözdən,
talandır, dədə.

Nə gözəl gələrdi o dərddi günlər,
Onda ümid idi yaşadan bizi.
Yalnız ümid idi gözəl göstərən
Bizə o ağırlı günlərimizi.
Yoxdu aramızda nə kin, nə qərəz
Millət vahid idi.

Hardan gəldi bəs
Bugünkü soyuqluq, bugünkü yadlıq?
Onda ümid vardı, indi azadlıq!
Arzular çin oldu: Azadlıq indi.
Ümidlər doğruldu: Azadlıq indi.
Biri-birimizə biz yadıq indi.
Azadlıq millətdə kin yaratmağa,
Biri-birimizə böhtan atmağa.
Azadlıq, mənəbə yetişmək üçün
Bu ana torpağı müftə satmağa.

Azadlıq, zillətdə zora haqq verib,
Göydəki günəşi, ayı danmağa.

Azadlıq gələne qulluq göstərib,
Gedənin dalınca xoruzlanmağa.

Azadlıq imandan, azadlıq dindən,
Azadlıq, açıqca rüşvət verməyə.
Azadlıq, düşmənin qaçıb önündən,
Biri-birimizi didişdirməyə.
Belə anlayırıq biz azadlığı...
İndi ki, belədir, nə lazım bizə
Fikir azadlığı, söz azadlığı?
Biz hələ tayfayıq, tayfa bir yığın!
Tayfa azad oldu...

Bu azadlığın
Qızına bilmədik istisinə biz,
Yamanca kor olduq tüstüsünə biz.
İllərlə yolunu gözlədiyimiz
Azadlıq haqqa yox, zora işlədi.
Onun bu üzünü nə biləydik biz?
Xeyrə işləmədi, şərə işlədi.
O, qanad vermədi düşüncəmizə,
Gərək deyil imiş azadlıq bizə.

Azadlıq görəkmiş onun yerini,
Onun mənasını dərk edənlərə.
Gərək deyil imiş əməllərini
Millətin gözünə görk edənlərə.

Yaxşı ki, bu günü Xudu görmədi,
Gündə neçə dəfə köks ötürmədi.
Gündə neçə dəfə bizimlə o da
Ölüb-dirilmədi bu boş dünyada.
Öldü tək bir dəfə, o ölən zaman
Yaxşı ki, ümidlə köçdü dünyadan.

Düşmən pəncəsində əsirdir Vətən,
 Alışdı ürəyim yandı bu dərdədən.
 Dədə, qəlyanını bir yandır görək,
 Köhnə duyğuları oyandır görək.
 Bəlkə qəlbimizin söne yağısı
 Dədə, yaman olur sinə yağısı.
 De, durma qəlyanı bir yandır, dədə,
 Sıxıldıq zamanın çərçivəsində.
 Dad getdi ağızdan, güc getdi dizdən
 Işıq getdi gözdən,
 talandır, dədə.

Tənhalıq-müsibət, tənhalıq-zülüm!
 Qorxusu indidən bağrımı yarmış.
 Bir gün qapımızı döyəcək ölüm.
 Mən əvvəl, sən əvvəl?
 Nə fərqi varmış!
 Beləcə, dünyayla halallaşırıq.
 Amma qəlbimizdə bir təsəlli var:
 Mahmudun* ömründə biz ki, yaşarıq...
 Dədə, bu şərəfə bədəni doldur.
 Mahmud gələcəyə ən kəsə yoldur.

Dekabr, 1993.

* Şairin və prof. N.Rzayevin nəvəsi

ŞÜKÜR

Qardaşım Adəm Öcal.

Danışma qardaşım, danışma, kiri!
 Mənə xatırlatma ötən günləri.
 Hər yaşın öz dərdi, öz nisgili var,
 Bir ömrün yüz qəmi, yüz nisgili var.
 Uşaqılıq illərim yada düşəndə
 Yaman kövrəlirəm sənə tək mən də.

Özümdən yüz dəfə ağırdı dərdim
 Qanatma könümdə yara yerini.
 Öz çəkməm yox idi, o vaxt geyərdim
 Atamın çox iri çəkmələrini.

Hələ uşaq ikən dözdüm hər şeyə,
 Daddım acısını on yaşlı ömrün.
 -Mənə də təzə bir çəkmə al, - deyə
 Yamanca tēpindim anama bir gün.

Belə məqamlarda o yazıq mənə
 Təsəlli verərdi çəkmə yerinə.
 Həsədlə baxardım, mənse, dostların
 Par-par parıldayan çəkmələrinə.
 Bir gün qəzəbimi soyudum deyə,
 Anamla savaşıb çıxdım küçəyə.

Beş addım getməmiş birdən dayandım,
 Bayaqqı hirsimi anıb utandım.
 Ayaqsız bir uşaq çıxdı qarşıma,
 Özümü dünyanın xoşbəxti sandım.

Bir çəkmə dərdinə mənim tabım yox,
Dünyanın nə qədər yaxşı-pisi var.
Mənim ayağım var, ayaqqabım yox,
Onun nə ayağı, nə çəkməsi var.

İndi gileylənim mən kimdən kimə?
Mən də dərd çəkirəm, o da dərd çəkir.
İndi dərdmi deyim mən öz dərdimə?
O dərdin önündə mənə min şükür!

Sən ey ayaqqabı dərdi çəkən kəs,
Ayağı olmayan, de, neyləsin bəs?

Oktyabr, 1997.

Həsərət nəğmələri

Hərəkət irəliləmiş

Hərəkət Həsərət nəğmələri

BU VƏHDƏTDƏ

Sən mənim özünsən, mən sən özün,
Yox imiş arada bir sərhəddimiz.
Göstərən güzgünün, görünən üzün
Fərqi görmədik bu vəhdətdə biz.

May, 1991.

1991. İyul

İyul, 1991. Səhifə

MƏSAFƏDƏ MƏSAFƏSİZLİK

Səndən məsafəcə çox uzaqdayam,
Sən dəniz yanında, mən sə, dağdayam.
Bu uzaq məsafə aranı qırmır,
Gülüm, səni məndən, vallah, ayırmır.

Əksin gah solumda, gah sağımdadır,
Səsin səhər-axşam qulağımdadır.
Yarpaq pıçılısı adını çəkir,
Baxışın yüz yerdən mənə göz dikir.

Belə istəyirəm, belə mən özüm,
Görmək istəmirəm sənsiz kimsəni.
Yatıram, elə ki, yumulur gözüüm,
Vallah, yuxumda da görürəm səni.

Arzumun başına dönüb – dolanmaq
Adi vərdişimdir...
Nə imiş anmaq?
İşıq sürətindən min dəfə tezlik!
Sevmək - məsafədə məsafəsizlik!

İyul, 1991

* * *

Bu xislət, bu qaş-göz, bu üz, bu ünvan
Dedim, bir kimsədə heç ola bilməz.
Mənim ürəyimə bu qədər yatan
İkinci birisi doğula bilməz.

İztirab o qədər, dözüüm bu qədər,
Bu boyda sevdaya könül də dardı.
Bu qədər əzaba dözən ürəklər,
Vallah, daş olsaydı çoxdan sındırdı.

Bizi sındırmadı bunca əzablar,
Dərdin ağrısı var, amma səsi yox.
Biz dözdük, səbrimiz, iradəmiz var,
Sevginin səbri yox, iradəsi yox.
Bu necə oldu ki, o da sınımadı?
Yolundan bir zərrə o, yayınmadı?

Çünki can atmadıq biz heç sahilə,
Ümidi arzuya bir ada bildik.
Bu böyük sevgini mən vəfam ilə,
Sənsə dözüümünlə... yaşada bildik.

İyul, 1991, Şəki.

GÖZLƏMƏ SALONU

Sənə şirin-şəkər diləyimizdən
Səadət sarayı tikdirmişəm mən.

Sevib-sevilməyi bacarmayanlar
Gəndən bu saraya baxıb qısqanır.
Gülüm, otaqlara baş vurmayanlar
Səni, həqiqətən, bəxtəvər sanır.

Sənə həsəd çəkən dostun, düşmənin
Bilmədi, intizar göz dağın oldu.
Gözləmə salonu sarayda sənin
Ən gözəl, ən böyük otağın oldu.

Avqust, 1991, Şəki.

SƏN, SƏNSƏN ANCAQ

Gördüyüm yüzlərlə qadınlar kimi
Nəşəli, kədərli, adi qadınsan.
Sən də onlar kimi, lap onlar kimi
Şəkərli, zəhərli, adi qadınsan.
Könlümü gözümdən bilənsən, ancaq,
Sən, sənsən ancaq.

Hamı tək sənin də qışın, yazın var,
Enişin, yoxuşun, çoxun, azın var.
Hamı tək sənin də öz ömür yolun,
Ağrılı, ağrısız alın yazın var.
Ağrını kimsəyə deməyən gülüm,
Sevinci hamıyla bölənsən ancaq.
Sən, sənsən ancaq.

Bilirəm, sənin də başqaları tək
Min qayğın, min dərдин, min bir qəmin var.
Güllərdən şirələr çəkən arı tək
İdrak dünyasında öz aləmin var.
«Öl» - desəm, mənimlə ölənsən, ancaq.
Sən, sənsən ancaq.

Minlərdən birisən başqalarıyçün,
Mənimse minlərdən seçilənmisən.
Bilirəm, dünəndən daha çox bu gün
Mənim hər dərdimi sən bölənmisən.
Axan göz yaşımı silənsən, gülüm.
Sən, sənsən, gülüm.
Dayaqsan, mayaksan dərđli qəlbimə,
Bənzədə bilmirəm səni heç kimə.

Avqust, 1991, Şəki.

HARAY

Muğam, qurban olum sənın yanğına
Bu odu, yanğını hardan almısan?
Sən nəsen?

Bilmirəm nə deyim sənə?
Yuxumu, gerçəkmi, ya xəyalımısan?

Səsin könlümüdə dolur gizlinçə
Bağlayır bu günə dünənimizi.
Gözə görünməyən bu səslər necə,
Necə göz görəsi yandırır bizi.

Bilmirik ürəyə nə zaman keçib,
Bir də görürük ki, öz hökmündədir.
Gözə görünməzin, qulaqdan keçib
Canda oyatdığı bu tufan, nədir?

Bu tufan söz açır könlümə Ondan.
Durur göz önümdə boyu, qaməti.
Səslərin ən zərif boyalarından
Boylanır üzümə onun surəti.

Muğam, qurban olum sənın yanğına
Yandır ürəyimi, qandır aqlımı.
Min cığır görünür könlüdə ona
Ürəyi sındırma, sındır aqlımı.

Öz könlüm mərd olsa namərdim olmaz,
Dərd məni öldürsə bir dərdim olmaz.
Bu gün xəzan vuran bağ kimiyəm mən,
Bir yetim sövdanın sitəmiyəm mən.

Yanıram, sinəsi cadar yer kimi
Bir içimlik suyu mən hardan alım?
Bir sığala həsrət yetimlər kimi
Onun yanındadır fikrim, xəyalım.

Burdakı səliqə dərdim, qəmimdir,
Ordakı toz-torpaq ziynətdir mənə.
Burdakı sərinlik cəhənnəmdir,
Ordakı istilik cənnətdir mənə.

Kədərdən damğalı, möhürlü səslər
Təpədən dırnağa qəm şalələsi!
Bu sehirlı səslər, bu sirli səslər
Onun naləsidir, onun naləsi!

Haray çək dərdimə, Muğam, haray çək,
Bu sınıq könlümə bir az sığal çək.
Bulanıq fikrimi səsin duruldur,
Sən onun ruhunu ruhuma doldur.

Mən də onun kimi düşünüm, haray!
Haray, qibləm haray, öz yönüm haray!
Ürəkdən dönəli döndüm özümdən,
Ağıldan ürəyə bir dönüm, haray!

Avqust, 1992, Şəki.

ƏVƏZİM

İllərlə arxanca gəzdim, dolandım.
Qaçarın mənəmsə, uçarım sənsən.
Səndədir «Sim-simim», sirrim, tilsimim,
Mən bir kilidəmsə, açarım sənsən.

Saxsıyam, gövhərəm, bilmirəm nəyəm,
Məni çox bahaya alanım sənsən.
Taram, kamançayam, kamanam, neyəm
Məni dilləndirib çalanım sənsən.

Səndə ərimişdim, səndə doğuldum,
Diləm, əvvəl sözüm, son sözüm sənsən.
O qədər səninlə həmahəng oldum,
Harda mən yoxamsa, əvəzim sənsən.

İyul, 1992, Şəki.

FİKİRLƏRİN TÜNLÜYÜNDƏ

Fikirlərin tünlüyündə
Gedə-gedə yol azmışam.
Mən qazanmaq həvəsində
Mayamı da uduzmuşam.

Niyə çaşdım, nədə çaşdım?
Can evimdən uzaqlaşdım.
Gümanım yox sabahıma,
Uduzmuşam günahıma.

Düşmən olub indi məni
Hədələyir xatirələr.
Öz əlimlə öz başıma
Od ələyir xatirələr.

Səbr elədim, kömək umdum,
Bu təmkindən, bu dözümdən.
Fikirlərin haçasında
Axır küsdüm öz -özümdən.

Ən ağırılı günlərimdə
Güman yeri mənə sənsən.
Bu gün məni öz-özümlə
Barışdıran yenə sənsən.

Avqust, 1991, Şəki.

SEVGİ QOCALMAZ

Ömrün qış fəslidir, rüzgar qan ağlar,
Viranə bağlara bənzərimiz var.
Aləm döndərsə də üzünü bizdən,
Biz üz döndərmədik bir-birimizdən.
Torpaq buludlardan yağış uman tək
Sən mənə görəksən, mən sənə gerek.
Sən də qocalmısan, mən də... Bu haqdır,
Hər kəs aldığı qaytaracaqdır.
Gerçək olan yerdə bir də «bəlkə» var,
İşıq olan yerdə mütləq kölgə var.
Amma nur üstünə nur kölgə salmaz,
Sevgili qocalar, sevgi qocalmaz.

Mart, 1995.

XOŞUNA GƏLDİMİ?

Qılınc tək sıyrıldı ayrılıq yenə,
Məndən uzaqdasan, məndən gəndəsən.
Əslində, daha çox yaxınsan mənə,
Çünki sən arzusun ölkəsindəsən.
Xoşuna gəldimi sən o yerlər –
Yamyaşıl qübbələr, göy minarələr?

Xoşuna gəldimi əsmər bənizlər,
Sarışın qadınlar, yaşılı gözlər?
Öz ana dilində şirin ləhcələr,
Nəzakət, xoş rəftar, nələr, ah nələr.
Kim deyir bu ulus bizə özgədir?
Bizim qanımız da, canımız da bir!

Sənə bir zamanlar o məmləkətdən
Nağıllar danışar, istərdim ki, sən
Ancaq mənim kimi sevəsən onu,
Nəhayət, biləsən kim olduğunu.
Onda bülbul kimi ötdədim dil-dil,
Sənin ürəyinə yollar açardım.
Əslində, mən sənə o yurddan deyil,
O yurda sevgimdən söhbət açardım.
Bə'zən düşünərdim baxıb çöhrənə
Bəlkə ürəyində gülürsən mənə?
Dilin təsdiq edir, qəlbin susurdu
İndi öz gözünlə gördün o yurdu...

Xoşuna gəldimi?

Yox! Danışma, dur!

Onunku deyildir gördüyün qüsur.

Əgər görmüsənsə, sən aldanmısan.
Yəqin ki, yaxşını yaman sanmısan.
Qüsür özündədir, gülüm, sən ancaq
Leyliyə Məcnunun gözləriylə bax.

Yanvar, 1996.

Sənə bir zamanlar o mənzildən
Nəfəs gəlirdi, istədim ki, sən
Ancak mənim kimi sevsən onu.
Nəfəs, biləsən kim olduğum.
Onda bilib ki, kim olduğum bil-dil,
Sənin ürəyinə yollar açardım.
Gəlirdi, mən sənə o yarıdan deyil,
O yarıda sevgimdən səhəb açardım.
Bə'zan düşündüm bəzəb çöhrəyə
Bəlkə ürəyində gülürsən mənə?
Dilin təsdiq edir, dəlilin əsasında
İndi öz gözünə gördün o yarıda...

Xoşuna gəldimi?
Yox! Dənizmə, dəniz!
Günün deyil, göyün düşən

SƏS

Eyni cümlələri, rəngsiz sözləri
O qədər eşitdik söz, səsə döndü.
Səs-küy çamurunda çiməndən bəri,
Dünya mənim üçün qəfəsə döndü.

Səs var, mismar çaxır sanki beyninə
Səs var, ürəyində işıq yandırır.
Səs var, ha bağırırsın, gəlmir eyninə
Səs də var, ruhunu qanadlandırır.

Bir səs tanıyıram, yox, o, səs deyil
Ömrümcə uzansa, yenə bəd deyil.
Eşitmək istərim o dünyada da...
Əvvəli bir sual, sonu üç nida!

O səsin sualı nidadan ötkəm,
Ricası – əmrdir, əmri – yalvarış.
Əmrini ricadan seçə bilmirəm,
İki qütb arası, vallah, bir qarış!

İstədim o səsdə çözmə rəngləri
Bilmədim qara nə, boz nə, ağ nədir.
Səsin tilsiminə düşəndən bəri
Bir şeyi anladım: yaşamaq nədir.

Açır ürəyimdə o çiçək-çiçək
O səsin oduna dağlanmışam mən.
O səsin telilə Allah əmri tək
Bu vecsiz dünyaya bağlanmışam mən.

Sən ey səs sahibi, de, bu səs nədir?
Elə bil aydır sözün, səsindən.

Fitrətin – səsinin ahəngindədir,
Bəlkə yaranmışan özün, səsendən?!

Səsindən süzülən nur, gilə-gilə
Acı sözlərinə başqa rəng verir.
Səsinin şəkəri, şirinliylə
Sözünün zəhrini şəkərləndirir.

Səsin haçalanır, səsin tellənir,
Biri bəmə enir, biri zillənir.
Ürəyə sancılır o zillənən səs,
Ruha sığal çəkir bəmə enən səs.

Hər yerin gövhəri, sədəfi başqa,
Sarı sim «sus» - deyir bəzən ağ simə.
Sözünlə səsinin hədəfi başqa
Sözün ağılmadır, səsin qəlbimdə.

Avqust, 1995, Şəki.

* * *

Dostsan mənə, yalnız özünə sanki qənimsən.
Mən heç də sənin olmamışam, sənə mənimsən.
İlkin nə idi, mən kim idim, indi kim oldum?
Sən kimsən, əzizim? Məni sən «mən» edənimsən.

İyun, 1995.

* * *

Eşqin odu, keçmişdə deyirdin ki, vüsaldır.
Bitmiş o vüsal, eşq uzanır, bəs bu nə haldır?
Sönmüş o həvəs, köhnə diləklər unudulmuş,
Hicran niyə bəs indi vüsaldan şirin olmuş?

İyul, 1995.

* * *

Hissin öyrətdi mənə nə'sədə nə, qəmdə nə var
Mənə sən vermisen ilk öncə könül ləzzətini.
Səni görməzsə gözüm, bilmərəm aləmdə nə var
Mən ki qoynunda sənin gördüm həyat cənnətini.

İyul, 1995.

UZAQDAN

Sən getdin, boşaldı dünya mənimçün.
Nə qədər çox imiş bir nəfər, Allah.
Yaman gec batırmış, demə, qışda gün.
Ömürdən uzunmuş gecələr, Allah.

Sən getdin, könlümə yağdı qar, sazaq.
Məni mən elədi bu sitəm, gülüm.
Mən sənin yanında özümdən uzaq,
Səndən uzaqdasa özümə, gülüm.
Həsret hökm edəndə özümlə birgə
Özümə qayıdır şairliyim də...

Min qatı, min layı varmış fitrətin
Ürək öz-özünün durur qəsdinə.
Təkcə eşqin deyil. Sənin həsrətin
Mənim özümü də tanıdır mənə.

Mənimçün daha çox var olur nədən
Yoxluqda varlığın... Məhəbbət bumu?
Yanımda yoxsansa, bu yoxluqda mən
Bildim özümün də var olduğumu.

Özüm də bilmirəm hara yozum mən
İnsanın çözümsüz bu adətini.
Ovcunun içində görə bilməyən,
Uzaqdan görərmiş səadətini.

Yanvar 1996.

DOQQUZ GÜN

Həsretin sonuna doqquz gün qalıb,
Nə zaman bitəcək bu müddət, görün?
İndi mənim üçün zaman qocalıb,
Həsretə borc verib öz sür'ətindən.

Həsret məqamında vaxtın, zamanın
Düzgün axdığına inanmıram mən.
Zaman qocaldıqca təqətdən düşür,
Təqətdən düşdükcə sür'ətdən düşür.

Ayrılıq qəmindən səndəmi bezdin?
Vallah, inanmıram... qəm daşdan keçər.
Sən orda beşcə gün qala bilməzdin
Mənim çəkdiyimi çəksəydin əgər.

Həsret bir ürəyə iz salıbdısa,
Vaxt da onun üçün çıxar yolundan.
Səninçün nə qədər qısalıbdısa,
Mənimçün o qədər uzanıb zaman.

Bu çətin duyumu çözdüm qatbaqat,
Gördüm axarında su durulurmuş.
Özündən qaçana gördüm ki, övlad
Sevdiyi adamdan yaxın olurmuş.

Ayın on ikisi... o bayram günü
Nə zaman gələcək, nə zaman, Allah?
Vaxt öz axarında... Vaxtın ömrünü
Mənim həsrətimdir uzadan, Allah.

Fevral, 1996.

SƏS-SÖZ

Səsini eşitdim, bu səs, səs deyil.
Demə, səs çiçəklər, səs güllənərmiş.
Səsin dediyinə söz əvəz deyil,
Səs də şəkillənər, heykəllənərmiş.

Bu səs cilvələndi, bu səs nur oldu,
Yatan duyğuları oyatdı birdən.
İçimdə bulanan sular duruldu,
Üfüqdə elə bil dan atdı birdən.

Sözün sərhəddi var, səsin həddi yox,
Kütləsi, həcmi yox, boyu, qəddi yox.
Sözlər qelibdədir... Bu dağ, bu aran,
Bir «könlü» sözünün bir mənası var.
Səsinə bu sözə heç uyuşmayan
Bir başqa çaları, təmənnası var.

Səsin boyasını çəksən dağlara,
Səsin ahəngində dağ, aran olar.
Çalarda, boyada bəzən ağ – qara,
Bəzən də qaranlıq çıraqban olar.

Söz-aydın, səs – sirli, gah sevinc, gah qəm,
Səsin nüvəsinə nəse bükülmüş.
Sözlə deyilməyən ən gizli, məhrəm, -
Ən dərin duyğular səsə bükülmüş.

Könlüm təzələndi yenə bu səsdən,
Bu səs mənim üçün faş olan deyil.

Neyləyim, bu səsin seyrindəyəm mən,
Bu səsin tilsimi açılan deyil.
Bu səs izlər məni gecəbəğündüz,
O, gah çağırış olur, gah ən şirin söz.

İyun, 1994.

BARIŞDIRAN

Sən olmayan yer də məkansızlaşır
Mənimçün məkana sığmayan zaman.
Sən olduğun məkan zamansızlaşır
Zamanla məkanı barışdıransan.

Sən varsan, xaraba dönər gülşənə,
Başımın üstündən çəkilər duman.
Sən varsan, yaman da yaxşıdır mənə,
Yaxşıyla yamanı barışdıransan.

Dönür bir cəhətə sənle dörd cəhət,
Zülmətin bağrını, vallah, yaransan.
Eşqdən göyərir vicdan, mərhəmət
Mələklə şeytanı barışdıransan.

Cəhətlər, qütblər arzuna təndir,
Hicranda vüsalsan, vüsaldə hicran.
Səninlə qürbət də mənə vətəndir,
Qürbətlə vətəni barışdıransan.

Həsretin atəşi od salar cana,
Eşqinin naminə dünyanı dansan.
Səninlə arzular dönər imkana,
Arzuyla imkanı barışdıransan.

Sənin öz qəlbində dönüb bir anda
Mənimçün həmişə doğrulur yalan.
Sən görüb haqqını lap haqsızın da
Gerçəklə yalanı barışdıransan.

Avqust, 1996.

* * *

Hər kəsin qədəri, qisməti min-min,
Sən hələ yox idin mən doğulanda.
Sən də mənim üçün dünyaya gəldin,
Mən varam, dünya var, belədir qayda.

Sən öz tilsiminlə keçirdin məni
Dünyanın dolama keçməkeşindən.
Necə yaşamışam ömrün ilkin
Sənin olmadığın bir dünyada mən?!

Mənə məramımı, mənə qayəmi,
Mənə kimliyimi bildirenimsən.
Salsam da üstünə mən öz sayəmi,
Mən sənin deyiləm, sənə mənimsən.

Avqust, 1996.

* * *

Dedin, kitab yazmışam.

Çox mübarək!

Nədir bu?

Bir yaralı sevgiyə, yoxsa, abidədir bu?

Sənin

yetim sevginin fəryad çəkib qışqıran

Öz səsimi bu kitab?

Yoxsa, mənim könlümün aynasını bu kitab?

İstəyəm, o kitabda

mən nəyəmsə, kiməmsə,

görünüm olduğum tək.

Sevgi mücahidinə boya, rıya nə gerek?

Orda görmək istəyəm mən nəyəm, həm sən nəsən?

Mənmi sənə qibleyəm, sənmi mənə qibləsən?

Avqust, 1996.

Həsrətin ayağı od salır cana,
Egənin naminə dihyəm dansan,
Sənəyə arzular döyər inkana,
Arzuyla imkanı barışdırarsan.

Sən öz qəlbində döyüb bir anda
Məniqün homişə doğrulur yalan,
Sən görüb haqqı lap haqsızın da
Gəncəyə yalanı barışdırarsan.

Avqust, 1996.

* * *

Ayrıldıq, surətin itdi gözümdən,

Sandım, sifətini unutmuşam mən.

Bilmirəm bu nə sirr, yaxın-uzaqdan

Səsin qulağıma anbaan gəlir.

Fikrimə gəlmirsə surətin bir an,

Səsin qulağıma bəs hardan gəlir?

Yığıram bir yerə bəzən fikrimi,

Sifətin yadıma çox çətin gəlir.

Səsin qulağımda cınlayan kimi,

Gözümün önünə surətin gəlir.

Səsə bu qüdrəti tanıyırmı vermiş?

Səs də rəssam olub rəsm çəkərmiş.

İyul, 1996.

Avqust, 1996.

Bəzən sənə yazıram, bəzən sənə yazıram
Sənə yazıram, bəzən sənə yazıram
Kürməyin yarıq qəlbimə
Odların alovu qəlbimə

Hər yerdə bəzən sənə yazıram
Çıxıb bulub bəzən sənə yazıram
Mən dəyə bəzən sənə yazıram
Sənə yazıram, bəzən sənə yazıram

* * *

Mən öz işığımı səndən almışam,
 Ayam, ayparayam, sən günsən, gülüm.
 Ömrün hər pilləsi sənə bağlıdır,
 Dünənsən, sabahsan, bu günsən, gülüm.

Sıxıldıq dünyanın məngənəsində,
 Qovruldu sevgimiz el tənəsində.
 Bilmədilər ömrün hər döngəsində
 Mənə yol göstərən bir yönənsən, gülüm.

Sən eşqin dəlisi, mən eşqə qurban,
 Biz ondan asılı, o, bizə sultan.
 Eşqin – öz Leylindir, Leylisiz bir an
 Yaşaya bilməyən Məcnunsan, gülüm.

Qəlbinə baş vurur, axı, kim sənin?
 Açarı kimdədir bu xəzinənin?
 Hər gün bir yönünü kəşf etdim sənin,
 Təpədən dırnağa məzmunsan, gülüm.

Avqust, 1996.

* * *

Gəldik İlisuya, mən nahaq yerə
 Düşündüm, dünənim silinib yaddan.
 Mən hardan biləydim, cansız xatirə
 Min dəfə güclüymüş canlı həyatdan.

Nə oldu? Üstümə sumu ələndi?
 Gözümə tor gəldi naqəfil mənim.
 Səninlə olduğum İlisu kəndi
 Başıma dolandı elə bil mənim.

Bu yaşda itirdim, yoxsa, qibləni?
 Mən bura məqsədsiz, yönşüz gəlmişəm.
 A dağlar, a daşlar, əfv edin məni,
 Sizin yanınıza Onsuz gəlmişəm.

Bu dağlar andırıb mənə çox şeyi,
 Batdı tikan kimi gözümə, vallah.
 Axı, bu yerlərə Onsuz gəlməyi
 Necə rəva bildim özümə, Allah?

Bağışla sən məni, günahkaram mən
 Sənsiz dinləyirəm dağlardan enən
 Kürmüyün yanıqlı qijiltısını,
 Otların ahəstə pıçiltısını.

Haraya baxdımsa gördüm çöhrəni,
 Çıxdı bulud kimi tüstü təpəmdən.
 Mən dəmə gəlmişdim, asdılar məni
 Sənsizlik ipiyə o gizli qəmdən.

Avqust, 1996.

NİYƏ ƏSİRGƏDİN?

Məktub gözləyirəm səndən mən hər gün,
 Susursan... Qulağım, axı, səsdədir.
 Onsuz da qaradır dünya mənimçün,
 Bəs, onu bir daha qaraltmaq nədir?
 Sevincim bir şirin sözə bənd ikən,
 Niyə əsirgədin sən onu məndən?

İndi mənim üçün dayanıb zaman,
 Tütün tək bükülüb siqara dünya.
 Siqar tüstüsündən, könül ahımdan
 Qaralıb onsuz da bu qara dünya.

Vallah, indi mənim Bakıdan əsən
 Yeldən də bir xəbər uman çağımdır.
 Sənin rahatlığın, sənin dincliyin
 Tanrıdan yeganə umacağımdır.

Qırx illik günahı əfv etmək üçün
 Bir günün savabı bəs olur bəzən.
 Mənim ürəyimi dincəltmək üçün
 Yazmaq çətindirmi öz dincliyindən?

Özün bilirsən ki, bu qara torpaq
 Dözəmmir istidə su qıtlığına.
 Mənim rahatlığım möhtacdır ancaq
 Sənin dincliyinə, rahatlığına.
 Sevincim bir şirin sözə bənd ikən
 Niyə əsirgədin sən onu məndən?

Avqust, 1994, Şəki.

RÖYA - HƏYAT

Biz hardan cücərdik, nədən göyərdik?
 Həyat bir toxumdan, bir tumdan keçir.
 Biz nəyi əkdiksə, onu da dərdik,
 Mənim rüyalarım arzumdən keçir.
 Arzunu yuxuda gerçəkləşdirən
 Xəyal dünyasının yolçusuyam mən.

Röyamda həmişə gördüm dərinə,
 Bu sirrin dizinə baş qoyan mənəm.
 Yüz illik bir ömrün nəşələrini
 Tək birçə rüyada yaşayan mənəm.

Özü öz içinə sığışmır insan,
 Arzunun bir üzü, qəsdin min üzü.
 Min dəfə şirinsə rəya həyatdan,
 Bəlkə bir rəyadır həyatın özü?

Arzular hüdudsuz, duyğular cılğın,
 Dondura biləydim vaxtda zamanı.
 Nağıla bənzəyən rüyalarımın
 Odur, yalnız odur baş qəhrəmanı.

Yanılib kiçiltim o Laməkani,
 Hər yerdə görünən bir gerçək odur.
 Nağıl rüyaların həm qəhrəmanı,
 Həm də yaradanı Odur, tək Odur.

Avqust, 1996.

HƏR YENİ ŞƏRİM

Təqvimdən üzümə baxan günlərin,
Hər biri könlümdə bir qara xaldır.
Sənə həsr etdiyim hər yeni şerim,
Hicranın ömrünü bir gün qısaldır.

Vüsal orucuyam dərdi-sərimlə
İftarı gözlərəm... ləngiyir zaman.
Orucum pozulur, şerlərimlə,
Həsərin ömrünü qısaldanda mən.

İyun, 1996.

BİR NƏĞMƏ DİNLƏDİM

Bir nəğmə dinlədim, pərişan oldum
Bu necə nəğməydi, bu nə atəşdi?
Əriyib nəğmədə mən şan-şan oldum,
İlk bəxtim, ilk eşqim yadıma düşdü.

Hardasan, hardasan ilk eşqim mənim?
Əlimdən kim aldı səni, kim, mənim?
Nə gözəl səslənir nəğmədə sevgim,
Sevgi də nəğmədir, nəğmə də sevgi.

Məhəbbət oxuna dolanır aləm,
Başqa hər nə varsa, yalan, ağ yalan.
İndi nə sən sənşən, nə də mən mənəm,
Təkcə sevgimizdir dəyişməz qalan.

Saçımız ağarmış, ömür gödəlmiş,
Bir sevgi yüz illik ömrə bədəlmiş.
Ömür sona çatır, o, sona çatmır,
Sevgi həm axırmış, həm də əzəlmiş.

Könlümdə bir həzin nəğmə bəstələr
Məni haraylayan bir çağrış səsi.
Məni keçmişimə qaytarmaq istər
Uzaqda oxunan sevgi nəğməsi.
Qar yağıb üstünə ötən illərin,
O yolla geriye qayıtmaq çətin.

Avqust, 1997.

ZİRVƏYƏ ÇATDIQ

Həyatın qatbaqat pillələri var
Hər təzə pillədə dəyişir insan.
Bitdi aramızda giley-güzarlar,
İndi mən də başqa, sən də başqasan.

Mən sənə yol oldum, sən mənə qurban,
Biri-birimizə əvəzsiz olduq.
Soyunub dünyanın qayğılarından
Yamana, yaxşıya qərəzsiz olduq.

Zaman törpülədi bizi ilbəlil,
Sən özün-özünçün tam unuduldun.
İndi öz nəfini, haqqını deyil,
Tək mənim haqqımı düşünən oldun.

Mən də başqa yöndə, başqa sindəyəm,
Şiltaq tələblərdən ötüb, yan olduq.
Mən sənə ömrünün keşiyindəyəm,
Sən məni, mən səni qoruyan olduq.

Eşqin yollarında mövlalar keçən
Kolları adlayıb, yolları keçdik.
Çiydik, fitrətdəki birliyimizdən,
Eşqin atəşində yandıq və bişdik.

Dünyanı öyrətdi əzablar bizə,
Nə idik, kim idik, indi kim olduq.
Həyat məktəbində bir-birimizə-
Sən mənə, mən sənə müəllim olduq.

Xamдық... Biz əvvəllər belə deyildik.
Sanırdıq hər şeyi ancaq özündə.

Keçib əzablardan biz tapa bildik
Mən səni özümdə, sən məni səndə...

Artıq çox uzağıq qərəzdən, kindən,
Biz öz dünyamızda dünya yaratdıq.
Ağılla hisslərin birləşməsindən
Sevgi dünyasında zirvəyə çatdıq.

Avqust, 1997.

İŞIQ SÜRƏTİ

Xəyalım yenə də öz səfərində,
Onun söykək yeri dərdim, məlalım.
Anın yüzdə biri, mində birində
Ərzin o başına uçuş xəyalım.

Məsafə yox olur göz qırpımında,
Uçuş xəyalımın kəramətindən...
Bir də baxıram ki, Onun yanında
Diz-dizə, üz-üzə oturmuşam mən.

Xəyal məsafəni yox edib keçir,
Bəs Ona hardandır işıq sürəti?
Bir anın içində əridib keçir
O, həm məsafəni, həm də həsrəti...

İşıqla doludur sevən könüllər,
Tutuşar, alışar o, axşam-səhər.
Sevgiyə mərhəbə, sevgiyə alqış!
Çıraq da nurunu gür seldən alır.
Xəyal bu sürəti sevib alışmış
İşıqla süslənmiş könlüdən alır.

İyul, 1997.

ÜZ BAŞQA, ÖZ BAŞQA

Elə ki, ayrıldıq, sən yanımdasan
Görürəm başımın üstə kölgəni.
Səninlə göz-gözə olduğum zaman
Üzünü görürəm, görmürəm səni.

Üz başqa, öz başqa, üzün sən deyil,
Özlüyün üzündən görünən deyil.
Bu da bir arzu, bu da bir həvəs,
Mənə qəlbindəki sonu görünməz
Buludsuz, o dərin öz göyün gərək,
Mənə üzün deyil, özlüyün gərək.

Özüm də bilmirəm niyə tərs kimi,
Ömür məktəbində həyat dərsmi
Fəhmdən götürdüm, hissədən götürdüm,
Qismət paylananda mən seçdim qəmi.
Üz-üzə baxanda üzünü gördüm
Özünü görürəm ayrılıq dəmi.

Avqust, 1998.

SEÇƏK TÜKDƏN TÜKÜ

Həyatın amansız təlatümləri
Səni silkələdi, yıxa bilmədi.
Uşaqkən tapdığın o iman yeri
Səninçün heç zaman dəyişilmədi.
Bir oldu əqidən, bir oldu andın,
Bütün ömrün boyu ona inandin.

Ölçüsü, həddi var dəyanətin də
Sürü qayıdanda arxa ön olmuş.
Sənin cilalanmış məhəbbətində
Mən üzün olmamış, bir üzün olmuş.
Gəl, gəl ömrümüzün bu axşam çağı
Seçək tükdən tükü, qaradan ağı.

Biri-birimizə haqq-hesab verək
Boyasız, riyasız könül səsiylə.
Bu gün mənim sevgim ölçülsün görək
Sənin dözümlünün dərəcəsiylə.

İyul, 1998.

NAĞILIM GƏLSİN

Nə oldu bilmirəm, mənə nə oldu?
Özüm özüm ilə hər gün güləşdim.
Könül gah bulandı, gah da duruldu,
Axırda özümə biganələşdim.

Ən şirin arzular düşdü gözümdən
Dünya o dünyadır, mənni qocaldım?
Yarıxdı ruhumla cismim... özümdən
İrəlimi keçdim, gerimi qaldım?

Qocalıq qapımı vaxtsız döyüncə,
Zamandan dərsimi götürdüm, haray!
Ağlın ürəyimi üstələyincə,
Bu dolu dünyanı boş gördüm, haray!

Sevgidən savayı hər şey ağ yalan!
Onu itirdinsə, dünyanın dağıldı.
Məhəbbət – həmişə təptəzə qalan
Köhnə rəvayətdi, köhnə nağıldı.

Həyat cəhənnəmə dönər ürəksiz
Yaşayıb sevməsə, insan insanı.
Hamımız olmuşuq, oluruq şeksiz
Bu şirin nağılın baş qəhrəmanı!

Elə ki, ağlının quluna döndüm,
Getdi şücaətim, qəhrəmanlığım.
Üzülüb göylərdən yerdə süründüm
Ürək lağım-lağım, can dağım-dağım.

Ağlının önündə başımı əydim
İçimdə boğuldü könlümün səsi.

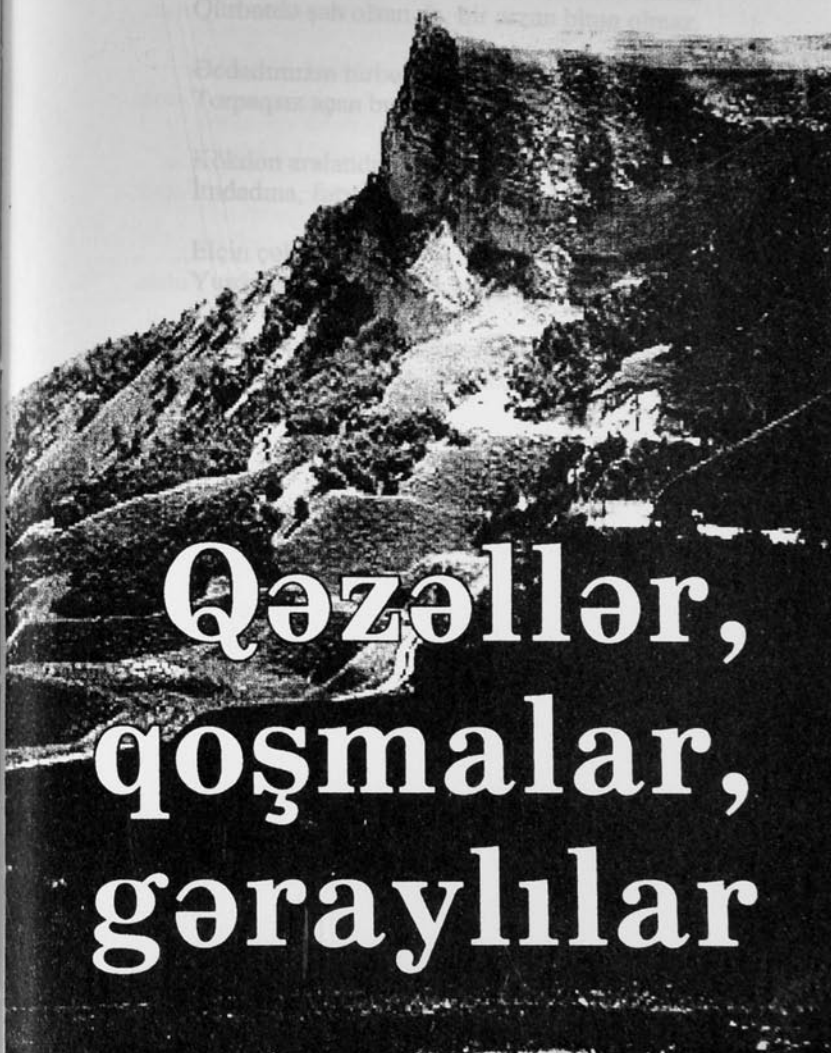
Mən hardan biləydim, mən nə biləydim,
Eşqin getməsidir ağlın gəlməsi!

Eşqim, geri qayıt, könlümü yandır
Taqətdən salsa da, bu həyat məni.
Ey köhnə nağılım, getmə amandır,
Yenə əvvəlki tək, gəl, aldat məni.

Məni yaşadanım, ucaldanım, gəl,
Nağılım, geri dön, gəl, aldanım, gəl.

Açılmır ürəyim, açılmır eynim
Gəl, gəl, əzabımın ömrü gödəlsin.
Ruhumu öldürən bu ağıl neynim?
Qoy, məni yaşadan nağılım gəlsin.

İyul, 1999.

Qəzəllər,
qoşmalar,
gəraylılar

* * *

Cənnət ola qürbət, yenə, vallah, Vətən olmaz
Qürbətdə şah olsan da, bir arzun bitən olmaz.

Əcdadımızın türbəsi torpaq – kökümüzdür,
Torpaqsız açan buğda dənindən də dən olmaz.

Kökdən aralandınsa, işin düşdü qəzaya,
İmdadına, fəryadına bir dəm yetən olmaz.

Elçin çəkilən hər bir əzab min çiçək açmış,
Yurdunda elin çəkdiyi zəhmət itən olmaz.

Yurd eşqi bütün sevgilərin tacıdır, əlbət,
Haqdan doğulan qibləyə heç vaxt çatan olmaz.

Mart, 1992.

* * *

Çağırır indi bütün milləti imdada Vətən
Dəyişilməz, ay oğul, cənnətə dünyada Vətən.

Bizə meydan oxuyan bilməlidir birdəfəlik
Nə satılmaz, nə verilməz binədən yada Vətən.

Sinə altında gerek qəlb kimi hər an döyünə,
Yana ulduz kimi hər sözdə, hər imzada Vətən.

Vətən eşqindən ucalсын bütün istəklərimiz
Yaşasın arzuda, məqsəddə, təmənnada Vətən.

Ulular uymadı var-dövlətə, yalnız dedilər:
-Ən böyük bəxşişimiz bizdən hər övlada: Vətən.

Mart, 1992.

* * *

Alqış vətən yolunda vuran güclü qollara,
Alqış bu yurd üçün döyüşən mərd oğullara.

Düşmən də yalmanar, gücə təslim olar, yəqin,
Millət bir olsa, bayrağı altında qeyrətlin.

Biz haqqın oğluyuq, gücümüz haqqdır bizim,
Yollar əzablı olsa da, fitrətdədir dözüml.

Vururuq sitəmli illəri mərdliklə biz başa,
Amal yaşa, iman yaşa, millət yaşa, yaşa!

* * *

Ömrüm boyu mən qul kimi oldum sənə möhtac,
Allahını idrak üçün insan, dinə möhtac.

Hər şey dəyişib başqa şəkil alsada, amma,
Cövhər ki, dəyişmir, dəyişən, əslinə möhtac.

Eşqim – mənim öz zatım idi, burdan ucaldım,
Səndin baharım, mən də bahar fəslinə möhtac.

İdrak üçün hərdən dala boylansa da insan,
Yüksəlmək üçün daima idrak önə möhtac.

Bə'zən inamın üstə düşür kölgə mühitdən,
Günsən, o qaçan kölgədə iman, günə möhtac.

Dinim, imanım haqqa yetirsin məni, yarəb,
Allahını idrak üçün hər kəs dinə möhtac.

İyul, 1993, Şəki.

* * *

Bu çökən zülmətə bax, sirrini saxlar gecənin,
Səhərim doğsa əgər, köksünü dağlar gecənin.

Gecə bir sirr kitabı, doğdusa ay, qəm eləmə,
O, ürək sirrini insana varaqqlar gecənin.

Səhərin rüzgarı əsdikcə güneydən quzeyə,
Ağaran saçlarını asta daraqlar gecənin.

İşıq istər bu könül, mən işığın möhtacıyam,
Sözüdür, söhbətidir göydə çıraqqlar gecənin.

Bəxtiyarlıq nə imiş? Zil qara zülmətdə işıq!
İşıq olmazsa, müdam gözləri ağlar gecənin.

İyun, 1996.

* * *

Fərqlər yox olub düz ilə nöqsan arasında –
Çınqıl daş ilə ləl-bədəxşan arasında.

Tarix boyu insan can atıb məchula doğru,
İdrak durub aşkar ilə pünhan arasında.

Yerdən tor atır sonsuz olan göylərə idrak,
Çarpışmaya bax, sirr ilə insan arasında.

İnsan bu qədər güclü ikən yerdə rəzalət!
Sən sülhə bax, arif ilə nadan arasında.

Tərif ilə, təhrif ilə təhqir olunur haqq,
Guya yox imiş fərq, su ilə qan arasında.

Bu əsrdə saziş yaranıb əxlaqa qarşı,
İsmətli mələklə dəli şeytan arasında.

Əppək yerinə satma bizə sünbülü, nadan,
Buğda dayanıb unla dəyirman arasında.

Səhv harda imiş? Keçdi ömür, anladım artıq
Çarpışma bitib nəfs ilə vicdan arasında.

Ey Bəxtiyar, İsa kimi çarmıxda üzöldün,
Qaldıqca sən ağlın ilə iman arasında.

İyun, 1997, Şəki.

* * *

Dili lal, gözləri kordur, qulağı kar qapılar
Özü gen olsa da, istəklər üçün dar, qapılar.

Çözülür müşkülümüz rəsmi otaqlarda, fəqət
Üzünü haqlı təmənnalara bağlar, qapılar.

Sahibin vaxtı əgər yox isə bədbəxtlər üçün
Elə kandarda onun köksünü dağlar, qapılar.

Qapıdan incə təbəssümlə və arzuyla girib
Çölə ağlar çıxanın halına ağlar, qapılar.

Nə bilək gizli otaqlardakı həngamələri,
Bizə namə'lum olan sirləri saxlar, qapılar.

Qapılardan qovulan boynu bükük bəndələrin
Ahı dəhşətli olur, ah ilə laxlar, qapılar.

İyun, 1998.

* * *

Zülmün sonu yox, haqq unudulmuşmu, ilahi?
Dünyada ədalət yasaq olmuşmu, ilahi?

Dillərdə yalan, amma könüllərdə həqiqət
Haqq zalimə, düz əyriyə qulmuşmu, ilahi?

Meydan sulayan ağ yalanın al şərabından
Millet təcürdən dırnağa sərxoşmu, ilahi?

Əzdikcə vətən oğlu vətən oğlunu qəsdən
Bilməm, əzənin qəlbi məgər daşmı, ilahi?

Vicdan kimi, insaf kimi hisslər içimizdən
Bir yolluq atılmışmı, qovulmuşmu, ilahi?

Hər möcüzü idrak eləyərkən, bu bəlanı
Qanmaqda beyinlər bu qədər boşmu, ilahi?

Mart, 1998.

İyun, 1997. Şəki.

* * *

Rəhm eylə özün sən mənim övladıma, yarəb,
Rəhm eylə mənim naləmə, fəryadıma, yarəb.

Məhrum eləmə sən onu dünya işığından,
Sənsən pənahım, sən yetiş imdadıma, yarəb.

Səndən umuram, ummuşam hər dərdimə çarə,
Bu xisləti mən borcluyam öz zatıma, yarəb.

Şükr eyləmişəm mən ki, qədər-qismətə daim,
Döndərmə qədər-qisməti cəlladıma, yarəb.

Xoşbəxt qulunun Bəxtiyar adlanması səndən,
Uyğun elə sən taleyimi adıma, yarəb.

Rəhm eylə, özün sən mənim övladıma, yarəb
Rəhm eylə mənim naləmə, fəryadıma, yarəb.

Noyabr, 1998.

* * *

İnsan dediyin, heç demə, buymuş, nə biləydim?
Haqdan dönərək, nəfsinə uymuş, nə biləydim?

Vicdan nə demək? Bilmir, öz həmcinsinə qarşı
İnsan bu qədər kinlə doluymuş, nə biləydim?

Habil o zaman ilk qanı tökməklə həyata
Bədxahlığın imzasını qoymuş, nə biləydim?

Elliklə gələn matəm əl toy adı vermiş
Elliklə rəzalət dəxi toymuş, nə biləydim?

Yüksəlmək üçün alçalan alçaqlara baxdım
Ömrün yolu alçalma yoluymuş, nə biləydim?

Dünyanı aşan, eşq ilə kamilləşən insan
Dünya malının adi quluymuş, nə biləydim?

Alçaqsa da insan bu qədər qəsd-qərəzində,
Eşqində böyükmüş və uluymuş, nə biləydim?

İyul, 1998.

* * *

Uzaq olduqca nədən hissimiz aydın görünür?
Aralandıqca könüllər daha baygın görünür.

Nə qədər «ovqatım əla», - deyə yazsan da, fəqət,
Sözünün rəngi siyah, dalğası dalğın görünür.

Barısıb tale ilə qiblədən haqq ummamağın,
Belə dözməkdə də, susmaqda da haqqın görünür.

Dağ eşən, körpü aşan selləri heç görməyəne,
Gur axan bir bulağın arxı da daşqın görünür.

Belə təslimçiliyə çoxları heyrətdə qalıb,
Onu bilməz ki, nəciblikdə də eşqin görünür.

Avqust, 1998.

* * *

Mənim ey dərd adaşım, oldumu bir şad günümüz?
Çəkilən hər cür əzabdan bizim azad günümüz?

Baxıram təqvimə, ulduzlarımız tərs dolanır,
Bizim hər ad günümüz, oldu bizim yad günümüz.

Nə qədər tənəyə, böhtanlara dözdük, dözüyük,
Usanıb ummadı bir kimsədən imdad, günümüz.

Ahımızdan bu zaman eylə ki, viranə qalıb,
Baxıram, olmadı heç bir dənə abad günümüz.

Bu həqir sevgi əlindən o qədər dad elədik,
Döndü öz ömrümüzə dad günü, fəryad günümüz.

Avqust, 1998.

* * *

Ağlaram xatirə gəldikə gülüşdüklerimiz

Türk şairindən

Gəlmir heç xatirə bir dəfə gülüşdüklerimiz,
Bu nə cür sevgi imiş qəhqəhələrmiş əzəli?

Axı, göz yaşları yol yoldaşdır hər sevənin,
Dəli sevdada gülüşmək nə demək? Çox məzəli!

Sevənin ömrü qəhərsiz ötə bilməz, bilirəm,
Sevgimin keçdiyi zülmətləri bir-bir çözəli.

Ahımın, fəryadımın şahidi qəlbimdi mənim,
Neçə müşküllərə, nisgillərə daim dözəli.

Aşiqin düşməni hər ləhzədə yalnız özüdür,
Gözə barmaq uzadır, Bəxtiyar, eşqin öz əli.

Avqust, 1998.

* * *

C.Quliyev bəstələmişdir.

*Gül qoxlamaq üsulunu illərcə məşq edib,
Min bir çeşid dikanlara qatlanmışız, gülüm.*

M. Çinarlı

Dünyanı bir zamanlar oyun sanmışıq, gülüm,
Dəm ötdü, indi qayğıya paylanmışıq, gülüm.

Yaş fərqi yox işıqla alovlanmış atəşin,
Biz eyni odda yanmaq ilə həmyaşıq, gülüm.

Sevda dənizlərində üzərkən qayıq kimi,
Dünyaya hər üzüylə biz heyranmışıq, gülüm.

Qış gəldi, getdi gül çağı, daddıqca zilləti,
Gördük, könlüdə mövsümə aldanmışıq, gülüm.

Görsək də eybəcər üzünü dünyanın o vaxt,
Amma deyən olarmı ki, nadanmışıq, gülüm?

Eşqin qanadlarında uçardığ səmalara,
İndiyse ağlımızla cilovlanmışıq, gülüm.

Bilməm, qazancımız nə imiş? Sordu Bəxtiyar,
Oddan keçib, həyatda cilalanmışıq, gülüm.

1999.

TAC OLUR

Riyakarlıq at çapanda dörd yana,
Həqiqətin qələbəsi güc olur.
Ürəyini gizlədənlər ağıllı,
Öz sözünü üzə deyən «gic» olur.

Həqiqətə qəsd eləyən hər rəzil
Tamahının nökrəridir müttəsil.
Gözü toxlar yoxsulsa da ac deyil,
Nəfsi iti var sahibi ac olur.

İnsan oğlu dəm tutanda hər demə
Söz rəngini dəyişərmiş, heç demə.
Hər nikahsız doğulana bic demə,
Öz kökündən ayrılanlar bic olur.

Həqiqətdir – zülmə, zora tuş olan,
Ağ yalandır – hər məqamda baş alan.
Unuduruq, su dibində daş olan
Üzə çıxsın, başa qonan tac olur.

İyun, 1990, Şəki.

HAQQI YOX

Cavanşir Quliyev bəstələmişdir

Yad əlində tapdanırkən şərəf, şan,
Türkün türklə ədavətə haqqı yox.
Hər işimiz başlanırkən sıfırdan
Türkün türklə ədavətə haqqı yox.

Dayaq olsun bu gün gərək sol sağa,
Bu vəhdətdən yurdumuza gün doğa.
Bütün millət dönməliyəkən yumruğa
Türkün türklə ədavətə haqqı yox.

Tarix bizi imtahana çəkirkən
İmdad umur hamımızdan bu Vətən.
Dünya da haqq səsimizə kar ikən
Türkün türklə ədavətə haqqı yox.

Sındırıldı dəyirmanda pərimiz,
Əsir oldu divə bizim Pərimiz.
Dağılırkən ocağımız, pirimiz
Türkün türklə ədavətə haqqı yox.

Nə çox imiş bu torpağa göz dikən,
Baxa-baxa gözümüzə mil çəkən.
Düşmənimiz dostumuzdan çox ikən
Türkün türklə ədavətə haqqı yox.

Sinəsini yarmalıyıq zülmətin,
Bu məqsədə getdiyimiz yol çətin.
Hər gün neçə şəhid verən millətin
Bir-birilə ədavətə haqqı yox.

İyun, 1992, Şəki.

YUXARI

Pislik var ki, yaxşılıqdan, yaxşıdır,
Bədbəxtlik var, səadətdən yuxarı.
Sevginin də hədəfini seçməli,
Nifrət də var məhəbbətdən yuxarı.

Zorakılıq baş aparsa ölkədə,
«Mənəm» - deyə at çaparsa ölkədə,
Buna qarşı qulaq karsa ölkədə
Əsarət də hürriyyətdən yuxarı.

Söz oxunun öz hədəfi, ünvanı
Öz vaxtında susdurmasan nadanı
Quduz kimi o dalayar dörd yanı
Kobudluq var, nəzakətdən yuxarı.

Ömür yolu – bir cıdırılmış, yarışmış
Yarışanlar son mənzildə barışmış.
Xeyirlə şər bir-birinə qarışmış
Xəyanət var, dəyanətdən yuxarı.

Bəzən geri çəkilsə də şər, ölməz
Əsl gerçək sınar, amma əyilməz.
Hər həqiqət hər məqamda deyilməz
Yalan da var, həqiqətdən yuxarı.

Rəhm eləsən əgər zalım düşməne,
Zülm elədin həm özünə, həm mənə.
Bu mərhəmət xəyanətdir Vətənə
Zülm var ki, mərhəmətdən yuxarı.

Aprel, 1992, Şəki.

NİSBİLİK

Günəşə baxanda qaralır göz də
 İşığın içində zülmət olurmuş.
 İki sevən qəlbin qovuşduğu yer
 Kol dibi olsa da, cənnət olurmuş.

Əzəldən nisbidir qara da, ağ da,
 Yaxın da uzaq da, təpə də, dağ da.
 Dünən bayraq olan söz bəd ayaqda
 Dönüb birdən-birə qələt olurmuş.

Hökmü daşdan keçir yalanın, şərin,
 Ruhu unuduldu müqəddəslərin.
 Amalı cibindən yüngül kəslərin
 Ən böyük tələbi minnət olurmuş.

Xeyirində, şərində vəhdətdir aləm,
 Bir ucu sevinədir, bir ucu ələm.
 Qurulan tələdə mənim bürüməm
 Mənim rəqibimə fürsət olurmuş.

Enişin qədrini bildik yoxuşda
 Ağıl nə bilikdə, nə də ki yaşda!
 Dünyanın ahəngi baharla qışda,
 Kədərlə sevinəndə vəhdət olurmuş.

Amalsız, fikirsiz bir eşq, bir həvəs
 Özü öz başına cücərə bilməz.
 Millət sevgisiylə silahlanan kəs
 Özü təkbəşinə millət olurmuş.

May, 1992.

SÖZ OLUB

(«Düşdüyümüz oyuna bax»)

Kürsü qalır, oturanlar dəyişir,
 Gələn deyir, gəlişimlə yaz olub.
 Bircə ili başa vurub qışqırır:
 «Dəyişdirdim, əyri dönüb düz olub».

Sən yalanın boyuna bax, ay allah,
 Divanına, toyuna bax, ay allah.
 Düşdüyümüz oyuna bax, ay allah,
 Otuz ilin fahişəsi qız olub.

İpək imiş açılmamış barama?
 Hər çiçəkdən məlhəm olmaz yarama.
 Hər dənizdən sən mirvari arama,
 Yaxşı pisdən, qızıl misdən az olub.

Alqışlara, təriflərə uyma çox,
 Nüfuzunu dağ başına qoyma çox,
 «Mən, mən» deyər öz döşünə döymə çox
 Hansı sərçə ləpirindən iz olub?

Gördüm vaxtın fitnəsini, fe'lini,
 Ey Bəxtiyar, saxla görək dilini.
 Sındırıblar həqiqətin belini,
 İndi dönüb ağızlarda söz olub.

1988-1995

DİDƏRGİN

Başına haranın külünü töksün
Sinəsi əzabdan dağ-dağ didərgin.
Təzə Vətəninə qərrib, çəkingən
Köhnə Vətəninə qaçaq didərgin.

Başının üstündə öz tavanı yox,
Yavanlıq bir yana, heç yavanı yox.
Bu günə, sabaha bir gümanı yox,
Ay özü özündən uzaq didərgin.

Əsdi, hardan əsdi bu səmum yeli?
Əl başı kəsmədi, kəsdi baş əli.
İsti yuvasından perik düşəli
Gah orda, gah burda qonaq didərgin.

Hamının arzusu onunla birkən
Xeyirə dolanmır yenə bu örkən.
Özü bu dünyadan haqq istəyirkən
Adını qoydular nahaq didərgin.

Könlündə göz tutub Vətən həsrəti
Qurtarıb gileyi, sözü-söhbəti.
Öz acı taleyi, öz müsibəti
Özünün başına qınaq didərgin.

Soyuq baxışlardan xoş xəbər umar
Ağlamaz, göz yaşı ahından damar.
Ümitsiz sabaha o, ümid yamar
Ümidi ömrünə yamaq didərgin.

İyul, 1993, Şəki.

BU SEVGİ

İlk görüşdən qəlbimizdə özünə
Dərin-dərin yer elədi bu sevgi.
Gətirmədi ömrümüzə bir fərah,
Xeyrimizi şər elədi bu sevgi.

Xaliquimiz bizi belə yaradıb,
Həyat bizə kəmənd atıb, tor atıb.
Hissimizi günü-gündən parladıb,
Ağlımızı kor elədi bu sevgi.

Nəşərlədik ağlınızın gözünü,
Deyəmmədik arzumuzun sözünü.
Hakim olub qəlbimizə, özünü,
Ömrümüzə pir elədi bu sevgi.

Pay ummadıq nə qaradan, nə ağdan,
Çəkinmədik hədələrdən, qınaqdan.
Biz bu yolda çox çıxmışıq sınaqdan
Axır bizi ər elədi bu sevgi.

Qəlbimizdə hey sızıldar qəm neyi,
Axarına buraxmışıq taleyi.
Hər kəs üçün aydın olan hər şeyi
Bizim üçün sirt elədi bu sevgi.

Eyni yükü biz həvəslə daşıdıq,
Bu gün artıq dərdimizlə yaşadıq.
Biz o qədər eyni hissi yaşadığımızı
İkimizi bir elədi bu sevgi.

İyul, 1993.

ÇAYI KEÇƏNDƏ

*Fikir qardaşım Hacı
Əbdülqadir Sezginə*

Yaxşı yadımdadır, meşədə azdıq
Uşaqkən, arandan dağa köçəndə.
Aydınlıq havada yolçuluq asan,
Oğulsan, gəl azma dumanda, çəndə.

Qoşadır dünyanın gecə-gündüzü,
Qaradır bu üzü, ağdır o üzü.
Özün düz olmasan tapmazsan düzü,
Əyirilər içindən düzü seçəndə.

Hakim ki, yalana uyub inandı,
Zavallı gerçəyin sinəsi yandı.
Başının üstündə allahı dandı,
Haqqı yıxmaq üçün zülm, and içəndə.

İmanın kamilsə dərdə döz, dayan!
Qorxma axirətin imtahanından.
Dünyanın əzabı çıxar canından
Burda əkdini orda biçəndə.

İnam kəhərinə minib sonadək,
Arxaya baxmadan çapasan gərək.
İnama sığınsan iman gələcək,
Atı dəyişməzlər çayı keçəndə.

Avqust, 1993, Şəki.

YOXUŞDAN ÇUXURA

Ayrıldım, hər yerdən üzülür əlim,
Ağac öz kökündən üzülən kimi.
Görüşdüm, könlümdə uçur duyğular,
Durnalar qatara düzülən kimi.

Vermişəm mən sənə nəzir könlümü,
Geri qaytarmağın üzür könlümü.
Sənin sərt cavabın əzir könlümü,
Yarpaq ayaq altda əzilən kimi.

İncidin, ya küsdün, nə deyim sənə?
Qoymaram könlümdə bu atəş sənə.
Gələrəm qapına, gələrəm yenə,
Yoxuşdan çuxura su gələn kimi.

İyul, 1993.

BU KÖHNƏ BAZARIN

Çəkilən ağrılar qədərdən gəlir,
Fələyin fırlanan köhnə çarxı var.
Bu təzə dərdlərə döz, yazıq ürək,
O çarxı hərldən təzə arxı var.

Çəkmə bu bazara köhnə ne'məti
Satdıq nəfsimizə, satdıq qeyrəti.
Matah o matahdır, enib qiyməti
Bu köhnə bazarın təzə nırxı var.

Cavabsız suala döndü diləklər,
Saxlaya bilmədi damı dirəklər.
Vaxtın ağrısını çəkir ürəklər
Harda ürək varsa, orda ağrı var.

Köləlik damğası küreyimizdə,
Cəsarət qüdrəti qalmadı bizdə.
Arzu puç olsa da üreyimizdə,
Ümidi səsləyən gizli çağrı var.

Avqust, 1995.

OZAN OLDUM

Mən özüm-özümle qumar oynayıb,
Yada yox, özümə uduzan oldum.
Heç kəsə yuxumu danışmadım mən,
Qorxulu yuxumu tərs yozan oldum.

Sandım ki, başıma yağan daşları,
Geriye qaytarar o ulu Tanrı.
Sandım ki, alnıma yazılmışları,
Pozub, təzəsini mən yozan oldum.

Sandım ki, yönünü dəyişdim şərin,
Hamisi Allahdır yanan kəslərin.
Amma əqidəsiz qeyrətsizlərin,
Qara dəftərində yol azan oldum.

Dilə gətirməyib nağıl sim-simi,
Könül açarıyla açdım tilsimi.
Kimsədən almadım idrak dərşimi
Dərdimdən öyrənib mən ozan oldum.

Avqust, 1996.

* * *

Hara getsəm, dərd də mənim yanımda,
Eşitdiyim aman səsi, ah səsi.
Zaman keçdi, ürəyimdə qalmadı
Nə bir ümid, nə yaşamaq həvəsi.

Bir vaxt mənə dünya toydu, mağardı
Onda mənim başıma nur yağardı.
Yaşadığım qara gündə ağardı
Saçlarımın qaralığı, şəvəsi.

Şəfa umur bizdən xəstə bu Vətən,
Millət qırır bir-birini bəs nədən?
Ədavətlə yoğrulubdur binədən
Bəlkə elə bu torpağın nüvəsi?

Təzə deyil bu səhvlər, qələtlər,
Belə getsə, sabahı da bələdlər.
Babamızdır bu vərdislər, bu dərdlər,
Biz də onun törəməsi, nəvəsi.

Sadədillik Nuh nəbidən qalmadı
Daş atdılar, elə bildik almadı.
Bir tərəfi, bir cəhəti qalmadı
Özümüzü bəyənəsi, sevesi.

Məəttələm bu adətə, bu işə,
Lənət olsun bu amansız vərdisə.
Başımıza qapaz vurur həmişə
Özümüzün əli ilə özgəsi.

Könül safsa, əməlindən gül dərər,
Özü kimi xeyrxaha göndərər.
Bir ölkəni xarabaya döndərər
Ürəklərin həsəd adlı güvəsi.

İyul, 1996.

XATALI DÜNYA

Zahirdən baxanda gözə xoş gəlir, -
Çəmənlı, çiçəkli, butalı dünya.
Yaxına gələndə ilantək çalır, -
İlki də, sonu da xatalı dünya.

Dərdi könlümüzə yuvalanıbdır,
Cəzbi ağlımızı başdan alıbdır.
Bizi də özü tək çaş-baş salıbdır,
Müftəsi ucuzdan bahalı dünya.

Neçə sifətlidir, neçə dillidir,
Yaxşısı, yamanı kimə bəllidir?
Qanana qaynağı başdan lillidir,
Qanmaza hər dəmi səfalı dünya.

Adamlar qəlbini gizlədər, deməz,
Ağaclar calaqdır, heyvanlar mələz.
İçini görməyə gözün işləməz,
İnsanın əlilə boyalı dünya.

Bir ləzzət almadıq gəlişimizdən,
Verdiyi hər şeyi o, alır bizdən.
İndi də qorxuruq gedişimizdən,
Ziyanı xeyirdən şəfalı dünya.

Özü öz felindən düşüb çəmbərə, -
Mələyi şeytana, xeyiri şərə,
Haqqı, həqiqəti yalan sözlərə,
Bizi nəfsimizə satalı dünya, -
Təpədən-dırnağa xatalı dünya.

1996.

BU ALƏM MƏNİ

«Utanıram» şeriniz bizi ağlatdı.
Şerləriniz ziyadə bədbindir.
İstəyirik biz sizi şad-xürrəm
görək.

Ərdəbildən oxucu
Qulam Rza FƏRDAYİ.

Usanıb kədərli şerlərimdən
Görmək istədiniz şad-xürrəm məni.
Mən, axı, dərdimlə bütövəm, qardaş,
Əgər dərdsizəmsə, bilin kəm məni.

Açdım əllərimi «Ya Allah», - deyə, -
Bir dəm ürəyimdən dərd əskilməyə.
Sevincə, şadlığa, deyib-gülməyə
Yaradıb Allahım naməhrəm məni.

Dövrəmdə dərd uçuq belədən-belə,
Qəm-qüssə – batmandır, şadlıq – bir gilə.
Özüm də bilmirəm, bilmirəm hələ
Mən qəmi sevirəm, yoxsa, qəm məni.

Açılmır qapısı nağıl «sim-simin»,
Qaçıram əlindən bəzən dərdimin.
Görürəm, yanımda əyləşib...yəqin
Qəm bilir özünə bir həmdəm məni.

Dərdə «gəl-gəl», - deyir qəlbimin səsi,
Duyanın, qananın dərddir qibləsi.
Qəmdə elə yandım, sözün məxləsi
Bir zərre qorxutmur cəhənnəm məni.

605

Harda kədər varsa, orda varam mən,
Sevinci bilmişəm qəlbə haram mən.
Sonsuz kədərimlə Bəxtiyaram mən,
Qəmimlə tanıyır bu aləm mən.

May, 1996.

ELƏ, YERİMDƏCƏ...

Bu yerlər necə də tanışdır mənə,
Amma biləmmirəm haçan olmuşam.
Mənim gizlədəsi sirrim olmayıb,
Qəlbimi hamıya açan olmuşam.

Ən təmiz hissləri O, dönə-dönə,
Qoymadı bir anlıq zirvədən enə.
Onun o qüsursuz eşqi naminə
Başqa qüsurlardan keçən olmuşam.

Qoruyub adəti, namus, arı mən,
Özüm yaratmışam Bəxtiyarı mən.
Bir addım atmadım Ona sarı mən,
Elə, yerimdəcə «qaçan» olmuşam.

Fevral, 1996.

GERÇƏK GÜNAHKARDIR

Yazıçı dostum H. Abbaszadəyə

Qəribə əyyamdır, üz, astar olmuş,
Bazarda satan çox, amma alan yox.
Mənim ürəyimdə indi yel vurub,
Yengələr oynayır, çəpik çalan yox.

Azadlıq qollarda bir kəmənd olub,
İndi qarğalar da gülə bənd olub,
Fələyin gərdişi tərs-avand olub,
Gerçək günahkardır, amma yalan yox.

Maşallah, çıxmış qöyün seyrinə,
Bilən yox bu işin şəri, xeyri nə.
Qılan səcdə qılır tək öz xeyrinə,
Haqqa səcdə ilə namaz qılan yox.

Bir ovuc torpaqdır həminin sonu,
Sağ ikən bir kimsə düşünmür bunu.
Hamımız acgözü, Allah xofunu
Qəlbinə, ruhuna, vallah, salan yox.

Ölülər diridir, dirilər ölü,
İstidir dünyanın odundan külü.
Doğru danışanın kəsilir dili,
Öldürən haqlıdır, amma ölən yox.

1996.

BU GÜN

Guya dəyişibmiş bu köhnə dünya,
Yenə cövlan edir öküzlər bu gün.
Oturub «Həqiqət səltənəti»ndə
Yalanlar, riyalar, boş sözlər, bu gün.

Köhnə zamanənin başiboşları
Tökmür ətəyindən köhnə daşları.
Olub yurdun əsl vətəndaşları,
Vətən vətənsizdən nə gözlər bu gün?

Böyük kəlamı deyir əzbərə,
Murdar gövdəsini dürtür hər yerə.
Ən böyük dərd budur: göz görə-görə
Bizə yol göstərir yolsuzlar, bu gün.

«Həqiqət» kəlməsi lağa dönübdür,
İndi soldakılar sağa dönübdür.
Vallah, saçımızda ağa dönübdür
Çəkmələr yalayan o tozlar bu gün.

Gördüm, bu dünyanın işi oyunmuş,
Köhnə libasını üzde soyunmuş.
Amma başımızda yumruğa dönmüş
Köhnə zamandakı toppuzlar bu gün.

İyul, 1997.

KÜSÜBDÜR

Çəmən soxdu gözümüzdə qanqalı
 Çəmən güldən, gül çəməndən küsübdür.
 Bir-birinə millət yağı kəsilib
 Yalan deyən, düz deyəndən küsübdür.

Önümüzdə nə cığır var, nə işiq
 Göyə deyil, yerə səcdə qılmışıq.
 Mədəmizin həşirinə qalmışıq
 Bədən ruhdan, ruh bədənəndən küsübdür.

Bir-birindən ağır gəlir günümüz
 Vallah, yaman qalınlaşıb gönümüz.
 Cahillərə tapşırıldı dinimiz
 Din bu xalqdan, xalq da dindən küsübdür.

Göy üzündə baxtımızın bürcü var,
 Tale ilə zəmanənin mərci var,
 Bu günlərin gələcəyə borcu var
 Ön arxadan, arxa öndən küsübdür.

Bir-birini anlamayır nəsillər,
 Öz yerini dəyişibdir fəsillər.
 El torpaqdan ayrı düşüb o qədər
 Əkən yerdən, yer əkəndən küsübdür.

Yuxarılar əl çəkmədi nəfindən,
 Beş-on yerdə saray tikdi kefindən.
 Bircə loxma çörək üçün evindən
 Perik düşən el, vətəndən küsübdür.

May, 1998.

HAQQI

Dedim, çatdığına şükran ol, bala
 Axı, alçalmadır minnətin haqqı.
 Məni eşitmədin, yaman tələsdin
 Yollarda qəzadır sür'ətin haqqı.

İndi göylərdəsən, zirvə çağındır
 Özünə bənzərlər solun, sağındır.
 Sənin kimlərəse yalmanmağındır
 Bu gün qazandığın «hörmətin» haqqı.

Bu xalqı talayan baxtı yeyinlər
 Bu xalqın adından nitq deyirlər.
 Onlar tulanı da əzizləyirlər
 İnsana verilmir bir itin haqqı.

Kimki, öz haqqını zordan istəmiş –
 Qapıdan qovulub, şapalaq yemiş.
 Heç demə, ən böyük haqsızlıq imiş
 Haqqını istəyən millətin haqqı.

Ruhani ata da bizi qəhr edir
 Dözümə çağırır, tükənib səbir.
 Məgər bu dünyada əzilməkdir
 O biri dünyada cənnətin haqqı?

Millətin qanını ey soran alçaq,
 Bu günə öyünmə, bir sabaha bax.
 Qorxudur, hürküdür, şübhədir ancaq
 Rüsvətlə yığdığın sərvətin haqqı.

İstiqlal qazandıq, üzler gülmədi,
Qaynaqdan bulan su durulmadı.
Bir günlük, bir aylıq sevinc olmadı
Yetmiş il çəkilən zillətin haqqı.

Aprel, 1998.

NÖQSANDAN DA BETƏRMİŞ

Öz-özümü mənəm çəkən çarmıxa,
Nə biləydim, hökmü verən qədərmiş.
Öz içimdə hakim ilə vəkilin
Gecə-gündüz çəkişməsi hədərmiş.

Çox düşündüm: nədir qəsdim, niyyətüm?
Hara çəkir, görən, mənə fitrətim?
Bu dünyadan mənim payım, qismətim
Sevincimdən oğurlanan kədərmiş.

Mən baxmadım nə yada, nə həmdəmə,
Nöqsanımı faş elədim aləmə.
Hey danladım öz-özümü... heç demə,
Mərdliyim də etirafa qədərmiş...

Vicdanımdan sordum: nədir etiraf?
Cavab verdi: bir tövbədir etiraf.
İndi bildim, əməlsiz bir etiraf
Günah kimi nöqsandan da betərmiş.

Dekabr, 1998.

MƏNDƏN XƏBƏRSİZ

Ömrün fəsilləri tez başa gəldi
Yayı bəhərlidir, qışı bəhərsiz.
Bir vaxt ayıldım ki, heydən düşmüşəm
İllər öz atını çapdı yəhərsiz.

Amal olan yerə baş qoyan illər,
Toran gözlərimə yaş qoyan illər,
Ey yaşıım üstünə yaş qoyan illər,
Hara qaçırsınız məndən xəbərsiz?

Ey ömür! Görünür artıq sahilin
Əlin qısaldıqca uzanır dilin.
Ömürdən verdim yetmiş üç ilin
Zəhəri yetərli, balı yetərsiz.

Öz çiyin yüküdür hər kəsin yaşı
Dərdi-sirdəsidir, fikri-yoldaşı.
Dönüb xislətimə qəhər, göz yaşı
Sevinc də, kədər də ötmür qəhərsiz.

Fikirlər selində axandan bəri
Ayıra bildimmi xeyirdən şəri?
Tökülmüş ömrümün yarpaq illəri
Bağçası viranə, baği çəpərsiz.

Könül o könüldür qoca yaşımda
Fikirlər qaynaşır yenə başımda.
Yenə hücumdayam söz savaşımda
Sözüm təpərlidir, özüm təpərsiz.

Avqust, 1998, Şəki.

QORXURAM

("Vidən")

İki yolun ayrıcında dayanıb,
Gah o yandan, gah bu yandan qorxuram.
Divdən deyil, milçək qədər gücüylə
Mən özünü div sayandan qorxuram.

Haqq evində haqq divanı qurulmuş,
Hər qazancın öz bahası sorulmuş.
Təmənnəsiz boynumuza yük olmuş
Bağışlanan şərəf-şandan qorxuram.

Bu dünyadan umacağım mizandır,
Qorxduğum kəs bu mizanı pozandır.
Tox gədanın qudurması yamandır
Acandan yox, mən doyandan qorxuram.

Uyuruqsa nəfs adlanan elçiyə,
Tüpürürük vidən kəsən ölçüyə.
Odur verən düz qiyməti hər şeyə
Vidənindən qorxmıyandan qorxuram.

Dekabr, 1998.

NƏ QAZANMIŞAM?

Qələmə, kağıza başımı əyib,
Kitablar yazmışam, ün qazanmışam.
Tanrının verdiyi ömrü xərcləyib,
Qara saçlarıma dən qazanmışam.

Biri öz kefində, cah-cəlalında,
Başqası öz dərdi, öz məlalında.
Bir ildə neçə gün masa dalında
Bir günü itirib on qazanmışam.

Vətən həm mənimdir, vətən həm sənin,
Budur vəsiyyəti babam Bilgənin*.
Tutub ətəyindən bir əqidənin
Özümə əbədi yön qazanmışam.

İlkim çal-çağırılı, sonum müztərüb,
Yurdumun içində qəribəm, qərib.
Hissimi, duyğumu sözə döndərüb,
Ömrümə, günümə son qazanmışam.

İyul, 1998.

* Məşhur Göytürk xaqanı

GÖR MƏNİ

Azadlığı dəyişməyəm heç nəyə
Anam doğub azad məni, hürr məni.
Sən məndəki bu cövhəri görmədin
Ha çək gözə ırasığı, sürməni.

Yetər mənim öz dərdimə öz ahım
Ədalətdir, həqiqətdir pənahım.
Bir kimsəyə həsədım yox, Allahım
Sevindirsən iki səni, bir məni.

Heç kəsə yox, tək özümə bənzərəm
Hardayamsa, o məqamdan enməyəm.
Bu xislətdən dönməmişəm, dönmərəm
İstəyirsən cəhənnəmə sür məni.

Kül üstündə təzə ocaq qalama,
Sifarişlə yad bağını sulama,
Təmizləri çirkabına bulama
Tuta bilməz o atdığı şər məni.

Qarışdırma sən astarı üzüylə,
Dolaşdırma öyriliyi düzüylə,
Baxma mənə öz qəlbinin gözüylə
Sən bəsiyyət gözəlləriylə gör məni.

Mart, 1998.

AXTARIRSAN

Öz gözündə tiri görməyən gəda,
Özgənin gözündə qıl axtarırsan.
Köhnə şəkəridir, bulandırmağa
Hər gün, hər ay təzə göl axtarırsan.

Qələmin korşalıb düşmüşən dərdə,
Hörmətin qalmayıb sənə heç yerdə.
Dölsüz olduğunu bildin nəsrde,
İndi də «şə'rdə» döl axtarırsan?

Bir zaman vətəni Aşota satdın,
Ürək bulandırdın, könül qanatdın.
Palıda, çinara sən çirkab atdın
İndi gizlənməyə kol axtarırsan!

Qəlbin daş, ağlın da bir ovuc peyin,
Döş-döşə gəlməyə qalmayıb heyin.
Baxıb ayağına ölmüş eşşəyin
Kündənə vurmağa nal axtarırsan.

İçində zülmətdir, səhər bilirsən,
Qatırsan, özünü kəhər bilirsən,
Köhnə palanını yəhər bilirsən,
Belinə salmağa çul axtarırsan.

Özgənin uğuru səni yandırır,
Həsədin kinini qıcıqlandırır.
Özünün yalını bal adlandırır
Özgənin balında yal axtarırsan.

Bir üzü gəlinsən, bir üzü arvad,
Kommunist, AXC, sonra Müsavat.
Ordan da çıxmısan, ay evi bərbad
İndi də Daşnaka yol axtarırsan!

1998.

May 1998.

DƏRD QOVUR MƏNİ

Mən ki, qurd oğluyam, içimdən çıxıb,
Ardımca yüyürür, qurd qovur məni.
O məni ilkimə səslədiyindən
«Ötükən»* adlanan yurd qovur məni.

O şanlı günlərim qayıdan deyil,
Mən yaxşı bilərəm, bu, asan deyil.
Namərdin əlindən qaçmaq man deyil
Dərd budur: namərd yox, mərd qovur məni.

Unudub göz ilə o görülməzi,
Özümüz öldürdük, vallah, ölməzi.
Yaxşı bildiyimdən gedər-gəlməzi
Hara qaçıramsa, dərd qovur məni.

İyul, 1998.

* Qədim Göytürklerin yurd yeri

XALQA

Bu xalqı sökənlər müdam «xalq» dedi,
Nə özü ucaldı, nə endi xalqa.
Ömründə bir dəfə «xalq» deməyənlər
Kürsü məramilə söykəndi xalqa.

Özgənin fikrini bəyənməyənlər,
Özünü öyməkçün xalqı öyənlər,
Gah ona, gah buna «düşmə» deyənlər
Əslində, özləri düşməndi xalqa.

Yüz yollu yüz nəfər kütlədir, ancaq
Bir yollu beş nəfər qüvvədir, ancaq.
Yüz sözlü məmləkət ölkədir, ancaq
Bir sözlü məmləkət vətəndi xalqa.

May, 1999.

VƏTƏN DƏRDİ

Bir milləti neçə yerə böldülər
Qoşulmadım bir cəbhəyə, dəstəyə.
Vətən birdir, arzum budur: bu millət
Bir-birinə qardaş deyə, dost deyə.

Çağırışların, şüarların nə xeyri?
Anlamadıq kim düz deyir, kim əyri.
Yığışdırın bu harayı, həşiri
Birlik görək Vətən adlı xəstəyə.

Sındırılsa kökdən gələn dayaq,lar,
Millət dönüb bir-birini ayaqlar.
Sınacaqdır bar gətirən budaqlar
Söykənməsə bir dayağa, dəstəyə.

Xilasına yol axtarır Vətənim
Bundan ayrı başqa qəmim yox mənim.
Bu arzumu görəmmədi düşmənim
Pul deyiləm, hamı məni istəyə.

İyul, 1999

HƏM NƏVƏ, HƏM BABA DÜNYA

Hər gün neçə-neçə üz göstərərmiş
Həm həlim, həm zalim, həm qaba dünya.
Bac alır bir qətrə sevincimizdən,
Almır dərdimizi hesaba dünya.

Beş verib, on verib bizdən yüz aldı,
Bir sığal çəkəndə on zərbə çaldı.
Anamız olsa da, biganə qaldı
Bizib çəkdiyimiz əzaba dünya.

Sualı, sorğusu imtahan kimi,
Sığalı, tumarı ötür an kimi.
Gülür üzümüzə gülüstan kimi,
Əslində, nüvəsi xaraba dünya.

Bəzən əyrisindən seçilmir düzü,
İpək qiymətinə sıırıyır bezi.
Mələmdən məchula aparır bizi
Yolu daş-kəsəkli araba dünya.

Həyat qəm dəryası, biz başsız qayıq,
Xilaskar çağırın hayıq, harayıq.
Ayıqkən kefliyk, kefliykən ayıq,
Dəyməz bir qədəhlik şəraba dünya.

Bəzən oyun olur, bəzən oyuncaq,
Axırı kəfəndir, əvvəli qundaq.
Qoca tək qayğılı, çocuq tək oynaq,
Bizə həm nəvədir, həm baba dünya.

Aprel, 1995.

YUNUS DƏDƏ*

Yunus dədə şəkər çəkdi
Bu dünyanın zəhərindən.
Nəfsinə meydan oxuyub
Arındı dünya kirindən.

Allahından qəm dilədi,
Öz-özünə qəsd elədi.
O, dərdi də üstələdi,
Nəş'ələndi kədərindən.

Səs verdi el harayına,
Od vurdu qəm sarayına.
Keçdi ağlın o tayına
İdrakının çəpərindən.

Yad zülmünü dada-dada,
Fərq qoymadı dosta, yada.
O durdu bir boy ucada
Allah yazan qədrindən.

İyul, 1991, Şəki.

* YUNESKO 1991 –ci ili «Yunus ili» elan etmişdir.
624

BUQƏLƏMUN

*Dostum Teymur Xəlilbəyli
dəmişkən:*

Hər havaya oynayanın
Yuxusu da ayıq olur.
Oda düşsə bir parça daş,
Suya düşsə qayıq olur.

Üsul elmi üstəlersə,
Hayıf elmə, hayıf dərsə.
Yalan düzə güc gələrsə,
İnsan oğlu yazıq olur.

Doğru acı, yalan şirin,
Qışı-isti, yayı – sərin.
Düz danışan kimsələrin
Papağı da yırtıq olur.

Bu sürtüyün min bir üzü,
Daşdan keçər amma sözü.
Ot görəndə qoyun, quzu –
Su görəndə balıq olur.

Fevral, 1992, Şəki.

BORCLUDUR

El ağsaqqalı D.İlyas kişiə

Nizam itib, yaz qışa yox,
İndi qış yaza borcludur.
Təzə mizan – tərəzidə
Vallah, çox, aza borcludur.

Höyüş haqqı dana-dana
Yanığ verdi alışana.
Biz bilmədik, yana-yana
Yanan yanmaza borcludur.

Bu dünyadan dəm umanlar
Məni danlar, səni danlar.
Öz-özündən utananlar
Bir utanmaza borcludur.

Nadan atın belindədir,
Haqq haqsızın əlindədir.
Gör dünyamız nə gündədir,
Qanan qanmaza borcludur.

İyul, 1991.

AMALI YOX

Adam var ki, bu dünyaya
Cavabı var, sualı yox.
Öz ağlından çox razıdır,
İmkani var, kamalı yox.

Xalqı yüz yerə parçalar,
Yüz arxı bir arxa calar.
Cənubu yox, şimalı var,
Cənubu var, şimalı yox.

Dili uzun, ağılı gödək,
Sərvəti var ətək-ətək.
İri eşşək arısı tək
Neştəri var, balı yox.

Arxası var, köməyi var,
Öz həkimi, döləyi var.
Bu həpəndin hər şeyi var,
Amma təkə amalı yox.

Avqust, 1991.

NƏ FƏRQİ VAR?

Hər əvvəlin bir sonu var
Doğulmusan, ölməlisən.
Gəlməyini kimse bilməz,
Getməyini bilməlisən.

Dünyanın ağ, qarasında,
Bütövündə, parasında,
Yoxla varın arasında
Fərqi danıb silməlisən.

Öz yoluyla çarx fırlanar,
Səni danar, məni danar.
Dünya üçün nə fərqi var
Ya ağıllı, ya dəlisən.

Sonda birdir qəlbin halı –
Həm sevinci həm məlalı.
Məzhəkə var, ağlamalı,
Faciə var, gülməlisən.

İyul, 1992, Şəki.

KÖRPÜ ÇAYDAN UZAQ DÜŞÜB

Dostum H. Şirməmmədə

Hələ toxum cücərməmiş,
Tarlamıza alağ düşüb.
Başımız da daz olalı,
Əlimizə darağ düşüb.

Xəyallarım – qanad-qanad,
Ətəyimdən dartdı həyat.
Dünənəmə Dürat, Qırat,
Bu günümə ulağ düşüb.

Əlim üzöldü diləkdən,
Dilim yandı «gəl» deməkdən.
Öz haqqını gözləməkdən
Haqqın gözünə ağ düşüb.

Bu tayda sən, o tayda mən,
Üzəmmədim bu çayda mən.
Ömr əritdim harayda mən,
Körpü çaydan uzağ düşüb.

Dekabr, 1992.

DƏDƏSİNİN MALI KİMİ

Sinəmizdə at çapdılar
Quldarlığın qulu kimi.
Haqqımızı unudular
İtən qəbrin yolu kimi.

Su qatdılar aşımıza,
Qıydılar göz yaşımıza.
Yağdırdılar başımıza
Böhtanları dolu kimi.

Qanımızı hey sordular,
Kə'bəmizi uçurdular.
Bizi yamanca qırdılar
Qaratikan kolu kimi.

Köksümüzə sinə dağı,
Biz yaşadıq qul sayacağı.
Gələn satdı bu torpağı
Dədəsinin malı kimi.

İyul, 1991, Şəki.

İNSAN KİMİ SAXLA MƏNİ

Ulu tanrı, köməyim ol,
Arzuma adaxla məni.
Məni insan yaratmışan,
İnsan kimi saxla məni.

Göl olmuşam dama-dama,
Məlhəm qoyma sən yarama.
Bu sevdaya bu mərama
Daha bətər bağla məni.

Fikirlərim qatar-qatar,
Biri atar, biri tutar.
Yaxınlara əlim çatar,
Qovuşdur uzaqla məni.

Dünənimi dana-dana
Göz dikirəm gündoğana.
Əgər gündə bir zindana
Çəkil vursam, ağla məni.

Ey ümidim, ey gümanım,
Sözüm haqsa, necə danım?
Qurban olsun haqqa canım,
Nahaq işdən saxla məni.

Soruşdular: Kimdir mənim
Yaxşıma da pis deyənim?
Həm dostum, həm də düşmənim
Göstərdi barmaqla məni.

İyul, 1991, Şəki

MƏN ALDANMAQ İSTƏYİRƏM

Ümidimin çıraqına
Bir qətrə yağ istəyirəm.
Ağlar qalan diləyimə
Adaxlanmaq istəyirəm.

Zaman çoxu az elədi,
Bizi dayaqsız elədi.
Haqq – məni haqsız elədi
Haqqı danmaq istəyirəm.

Açar gözdüm düynümə
Qıfıllar çıxdı önümə.
Sabah üçün bu günümə
Dayaqlanmaq istəyirəm.

Gül kol imiş, sol sağ imiş
Haqq – gerçəyi danmaq imiş.
Xoşbəxtlik aldanmaq imiş
Mən aldanmaq istəyirəm.

Avqust, 1994.

SÖZ

Şirin olur, gözəl olur
Ürəklərdə bişəndə söz.
Amma necə qışqırmayım,
Ürəyimi deşəndə söz.

Haqsız haqlını döyəndə,
Əyirilər düzü əyəndə,
Necə dözümlü, ürəyimdə
Qaynayıban daşanda söz?

Qiymətlər ki, quduzlaşır,
Hər şey bazarla uzlaşır.
Həyatımız ucuzlaşır,
Dəyərindən düşəndə söz.

Sakit gölə gah daş atır,
Gah zəhərə şəkər qatır.
Xəncər olub köksə batır
Öz həddini aşanda söz.

Bəzən ürək tüstüləyir,
Sönmək üçün su diləyir.
Haqq haqsız üstələyir
Öz yerinə düşəndə söz.

İyul, 1993.

BİLƏ BİLDİYİN QƏDƏR

Əzizim Nurəddin üçün

Çal dünyadan xoş günü
Çala bildiyin qədər.
Verəcəksən, unutma
Ala bildiyin qədər.

Quzu kimi mələrsən,
Min-min arzu dilərsən.
Sən boşala bilərsən
Dola bildiyin qədər.

İdrak yolu qorxulu
Gülündən çoxdur kolu.
Gedəcəksən bu yolu
Gələ bildiyin qədər.

Nəyə görə gileylər
Bu çabalar, bu sə'ylər
Bildiklərin bəs eylər
Elə bildiyin qədər.

Bu dünyanın min donu
Min rəngi, min oyunu.
Dərk edərsən sən onu
Bilə bildiyin qədər.

Sevinc dağına çıxsan
Sanma dərddən uzaqsan.
Bir gün ağlayacaqsan
Gülə bildiyin qədər.

İyul, 1992.

DƏDƏM OĞLU

Zor-güc ilə üzüm gülür,
Könlüm gülmür, dədəm oğlu.
Dostu sevincində deyil,
Qəmində gör, dədəm oğlu.

-Kimdir bilən? – Nə sən, nə mən.
Sinəsinə dağ çəkilən!
Eşitdiyi qədər bilən
Heç nə bilmir, dədəm oğlu.

Biləmmədim bu dünyada
Nə üçünmüş bu qan-qada.
Dərdə dözən sirdaşa da
Dərdi bölmür, dədəm oğlu.

Ümid – işığa bir yoldu
Biz gözlədik, o yoruldu.
Gecə yaman uzun oldu,
Dan sökülmür, dədəm oğlu.

Fevral, 1994.

BU TORPAQ ÜÇÜN

Ömrüm boyu aranda
Qərubsədim dağ üçün.
Yayın cırhacırında
Darıxdım qışlaq üçün.

Sağım sevinc, solum qəm
Qəmə könül vermişəm.
Özümü itirmişəm
Özümü bulmaq üçün.

Çox arayıb ilkimi
Bulanmışam sel kimi.
Cilovladım qəlbimi
Bir az durulmaq üçün.

Nə deyək dilbilməzə,
Bir eşqə can verməzə?
Şərəfdir hər bir kəsə
Ölmək, bu torpaq üçün.

1994.

İÇİM ÇÖLÜMƏ SIĞMIR

Bu gün elə dolmuşam,
İçim çölümə sığmır.
Nə danışım, nə deyim,
Dərdim dilimə sığmır.

Bir ömür addım-addım
Qəm yükünü daşıdım.
Elə günlər yaşadım,
Biri ilimə sığmır.

Bu baş-ayaq dünyada
Yoxdur çatan imdada.
Arzumu tutanda da
Gördüm, əlimə sığmır.

Məgər həyat zülümmü?
Qəm içində gülümmü?
Odummu çox, küllümü?
Odum külümə sığmır.

Narahatam, narahat,
Bəlkə ölüm son nicat?
Bəzən olur, bir həyat
Min bir ölümə sığmır.

İyun, 1994.

«MƏNİMİZİ» «BİZLƏŞDİRƏK»

Əlbəyaxa savaşıdır,
Bir bədəndə ağıl-ürək!
Dedim, bu zidd qütbləri
Birləşdirən bir əl gərəkdir.

Vuruşdurduq biz «mən»ləri,
Calaq etdik xeyrə şəri.
Bu barışmaz düşmənləri
Biz nə qədər üzleşdirək?

Gah ona dön, gah buna dön!
Bəs deyilmi özsüzlüyün?
Bu bələdan xilas üçün
Özümüzü özleşdirək.

Pusur bizi şər məqamda,
«Mən», «mən» dedik hər məqamda.
Heç olmasa dar məqamda
«Mənimizi» «bizleşdirək».

İyul, 1993, Şəki.

GİZLİDİR

Qışda bahar, baharda qış,
Seldə, suda od gizlidir.
Ağ buludda yamyaşıl ot,
Yaşıl otda süd gizlidir.

Nədir bu dərd, nədir bu qəm?
Gah bilirəm, gah bilmirəm.
Hər sevincdə bir dərd, ələm,
Hər dərddə umud gizlidir.

Vardan-yoxa bu dövrədə,
Küllü gördüm bir zərrədə.
Bir damcıda, bir qətrədə
Bu boyda vücud gizlidir.

Hər görüşdən bir intizar,
Hər sevincdən bir qəm doğar.
Hər sükutda bir haray var,
Harayda sükut gizlidir.

Hər hakimin məhkumu var,
Hər çökənin hücumu var.
Hər cütdə təkin tumu var,
Hər təkdə bir cüt gizlidir.

Gerçəyi var hər yalanın,
Gen yolu var hər dalanın.
Min bütə səcdə qılanın
Qəlbində bir büt gizlidir.

İyun, 1993.

MƏNİM ŞİRİN XƏYALIM

Sükutun harayıdır,
Qəlbin cənnət payıdır,
Ümidin sarayıdır
Mənim şirin xəyalım.

Könül ki var, hər anda
Arzular sorağında...
Qışın oğlan çağında
Yaz ayı, may ayıdır
Mənim şirin xəyalım.

İlin ana dönməsi,
Göydən nur ələnməsi,
Ömrün təzələnməsi –
Mənim şirin xəyalım.

Dünənki xoş niyyətin,
Bugünkü cəsarətin,
Sabahkı həqiqətin
Yatdığı çarpayıdır
Mənim şirin xəyalım.

*İyun, 1995.***BAXMIR**

Həqiqət düz yolunda
Şəkkə-şübhəyə baxmır.
Yalan da öz yolunda
Dönüb gerçəyə baxmır.

Zorun ağzı bülöydə
Haqq həmişə gileydə.
İnsafın üzü göydə
Zülüm heç nəyə baxmır.

Bu gün xoşdur, bəs dünən –
Unutdunmu bunu sən?
Ucaldığı zirvədən
Heç kəs geriye baxmır.

Dünya bir qumarxana,
Gör kim uda, kim yana.
Hər şey baxır zamana
Zaman heç nəyə baxmır.

İyul, 1993.

DAŞ YERİNDƏ AĞIR OLUR

Yalan sözü eşitməkdən
Qulaqlar da yağır olur.
Məqamını keçirdinsə
Qora suyu çaxır olur.

Söz də gərək yana-yana
Qəlb oduyla cilalana.
Qalay çəkməsən qazana
Qala-qala paxır olur.

Tapmısan əmalını,
Cox belləmə sağ-solunu.
Tutub getsən öz yolunu
Çəmən üstü cığır olur.

Divar hörmə cavan oğlan
Təməlsiz daş qalağından.
İki cinsin calağından
Kəhər olmur, qatır olur.

Gördüm gülü tumurcuqda
Yoxu-varda, varı-yoxda.
Ən zülmkar bir alçaq da
Yeniləndə fağır olur.

Hər otun öz zamanı var,
Yaxşısı var, yamanı var.
Hər kəsin öz meydanı var
Daş yerində ağır olur.

Avqust, 1994, Şəki.

OYANIRIQ ÖLƏNDƏ BİZ

Pis günümüz yada düşmür,
Yaxşı gündə güləndə biz.
Tamlasırıq, kiminləsə
Dərdimizi böləndə biz.

Ömür ki, çatdı gecəyə,
Könül düşür vicvicəyə.
Boylanırıq gələcəyə
Belimiz büküləndə biz.

Qəm yükümüz yordu bizi
İtirildi haqqın izi.
Bildik, bilmədiyimizi
Bir azacıq biləndə biz.

Bilinmədi aydın-açıq,
Kimdir yatan, kimdir ayıq.
Yaşayırkən yuxudayıq,
Oyanırıq öləndə biz.

Mart, 1994.

BULANIR

Aranda içdiyin suyun
Gözləri dağdan bulanır.
Bağ-bağça-çayır otundan,
Bostan – alaqdan bulanır.

Vicdan – haram bir tikədən,
Namus – kiçik bir ləkədən,
Sevgi – qurulan tələdən,
Könül – qulaqdan bulanır.

Məhəl qoymayıb sazağa,
Endim düzə, qalxdım dağa.
Daş dəyər gəzən ayağa,
Şalvar – balaqdan bulanır.

Bir eyhamdan, işarədən
Oldu könül pərən-pərən.
Söz deyilmiş qəlbə dəyən –
Bulanan haqdan bulanır.

1996.

UCUZ

Bu gün bizim bazarda
İpək, sətindən ucuz.
Balımızı satmışıq
Alça mətindən ucuz.

Ağ – qara, uzaq – yaxın,
Hara gedir bu axın?
Dəyanət bir alçağın
Xəyanətindən ucuz.

Dərdlərimiz artalı
Dəymiş bildik hər kalı.
İndi göyün qartalı
Yerin bitindən ucuz.

Qəhr edilsə imanın,
Nə günahı zamanın?
İndi nə var, insanın
Ləyaqətindən ucuz?

Üzə gülmür qədər də
Necə dözək bu dərddə?
Təzə məzənnələrdə
Atın itindən ucuz.

1996.

GÜNƏBAXAN OLMUŞAM

Qılınc kimi kəsərdim,
Dönüb qalxan olmuşam.
Ömrümün zirvəsindən,
Düzə baxan olmuşam.

Əridim gülə-gülə,
Ağladım gülə-gülə.
Dünənün həsrətilə,
Ürəyi qan olmuşam.

Əsərim külək kimi,
Açaram ləçək kimi.
Mən qışda şimşək kimi,
Birdən çaxan olmuşam.

Çox əymə bu dəhnəni,
O üyütməz bu dəni.
Öz oduma özgəni
İndi yaxan olmuşam.

Xəbərsizəm özümdən,
Öz əyrimdən, düzümdən.
Gün batandan sonra mən
Günəbaxan olmuşam.

Fevral, 1996.

ZAMAN MƏNİM İÇİMDƏDİR

*Mən qürbətdə deyiləm,
Qürbət mənim içimdə.
K.Kamu*

Gah qabarıb, gah çəkilən
Tufan mənim içimdədir.
Çox qınama o çərxi sən
Dövrən mənim içimdədir.

Hardan əsdi dəli rüzgar?
Bu gün dərd də məndən bezar.
Könlüm oldu xarabazar
Talan mənim içimdədir.

Tapmaq üçün doğru yolu,
Çox bəllədim sağ, solu.
Həm dost, həm də ən qorxulu,
Düşmən mənim içimdədir.

Mən aranda dağ istədim,
Zil qaranı ağ istədim.
Zamandan qaçmaq istədim
Zaman mənim içimdədir.

Dərədəki çən çən deyil,
O dağdakı duman deyil,
O inləyən kaman deyil.
O çən mənim içimdədir,
Duman mənim içimdədir,
O inləyib nalə çəkən
Kaman mənim içimdədir.

Avqust, 1996.

DƏRD OLUB

Bu dünyanın şilləsi
İndi yaman sərt olub.
Qaçqın dağ övladına
İsti aran yurd olub.

Nə çox imiş dağalar,
Hər döngədə biri var.
Yalvarışlar, dualar
Dodaqlarda vird olub.

Cahil qaziya dönmüş
Tülkü taziya dönmüş.
Qurdclar quzuya dönmüş,
Quzularsa qurd olub.

Zaman haqqı ovladı,
Dilləri buxovladı.
İndi insan övladı
Özü boyda dərd olub.

İyul, 1997.

ÖMRÜN AXŞAM
ÇAĞINDA

Zaman yaman amansız,
Vaxt keçir, zaman keçir.
Bütün itirdiklərim
Yada düşür birbəbir
Ömrün axşam çağında.

Taleyimi görürəm
Vaxtın qaşqabağında.
Öz yaşına sadıq ol
Ömrün axşam çağında.

Bir könül-iki sirdaş
Danışır öz-özüylə.
Baxıram bu dünyaya
Öz ağlının gözüylə
Ömrün axşam çağında.

Çəkilir xeyrim şərim,
Artır qəməm, kədərim.
Yada düşür səhərim
Ömrün axşam çağında.

Vaxtla əl-ələ versən,
Öz haqqını bularsan.
Səhərin sevdasına
Düşsən, gülünc olarsan
Ömrün axşam çağında.

1998.

MİLLƏTİM

Niyə bu günə düşdün
Ay mənim məmləkətim?
Özümə düşmən olub
Aşib-daşan sərvətim.

Bir vaxt sən də xan idin,
Vaxta hökmüran idin.
Dövlətlər quran idin
İndi sənə nə oldu,
A qullaşan millətim?

Daşından da zər bitər,
Yeddi arxana yetər.
Dilənçidən beşbetər
Yoxsullaşan millətim.

Namusuyla, arıyla,
Keçdiyi yollarıyla,
Böyük oğullarıyla
Oğullaşan millətim.

Savaş hünərləriylə,
Qəhrəman ərlləriylə,
Böyük zəfərləriylə
Nağıllaşan millətim.

Dəmir qıran dişiyə,
İgidlik vərdisiyə,
Öz şanlı keçmişiyə
«Sağollaşan» millətim.

Bu xalqın öz övladı
Öz-özünü ovladı.
Səbrini buxovladı
Səbri daşan millətim.

Necə dözdün bir belə
Müsibətə, müşkülə?
Çəkdiyi sitəm ilə,
A yollaşan millətim?
Nə gündəsən, nə gündə?
Qor qalmayıb külündə.
Qeyrətsizlər əlində
Bu gün çaşan millətim.

İstəyirəm çaşmaya,
Dərdiylə yollaşmaya,
Bir daha qullaşmaya
Xan oğlu, xan millətim.

May, 1998.

AĞILA SƏRHƏD

*Ağıl həddindən artıq inkişaf
edərsə, xarakteri pozar*

Ribot

Dəyişmiş fikrini
Lap bu dünya dağıla.
Öz hikkəndə qalmısan
Sən boğula-boğula.

Tərgit bu fironluğu,
Minlik bilmə onluğu.
Aldanmış sonluğu
Toyla bitən nağıla.

Əhsən dedim, min əhsən
Ayrılmayıb kökündən,
Gələcəyi bu gündən
Görə bilən oğula.

Ömür hədə, gün hədə,
Kim özünə qəsd edər?
Əsl ağır bir qədr
Sərhəd qoyar ağıla.

Noyabr, 1998.

İLƏN - QARTAL

Hər kəsin öz məramı,
Öz məqsədi, öz yolu.
İlan ki var, həmişə
Əyri keçər düz yolu.

Düzlük – haqqı bulanın,
Ona səcdə qılanın.
Əyri keçmək-ılanın
Məramsız, yolsuz yolu.

Ən vacibi qartala
Uçmağa meydan ola.
İnsan düşür bir yola
Seçə-seçə yüz yolu.

Üz tutsan yüz tərəfə,
Oxun dəyməz hədəfə.
Uzanacaq yüz dəfə
Keçsən könülsüz yolu.

Avqust, 1998.

BİZİ

Bu nə zülmət, bu nə zillət?
Xırpaladı həyat bizi.
Habil, götür kamanını
Ağlat bizi, ağlat bizi.

Min bəlaya, dərdə tuşuq,
Amma vaxta züü tutmuşuq.
Ağlamağı unutmuşuq
Ağlamaqla aldat bizi.

Taleyimiz yana döndü,
İçdiyimiz qana döndü.
Dünya bir zindana döndü
Əzib tökdü qat-qat bizi.

Günəş doğdu, dan atmadı,
Bir diləyə əl çatmadı.
Bu zülmətdən çıxartmadı
Mindiyimiz ağ at bizi.

İyul, 1998.

Noyabr, 1998.

ÖYRƏTDİKCƏ ÖYRƏNMİŞƏM

Nöqsanımı gördüyüm an
Öz-özümdən heymənmişəm.
İçimdəki savaşlarda
Gah yenilmiş, gah yenmişəm.

Addımbaşı «mənəm» deyən,
Səhvindən dərs götürməyən,
Özündə qüsurları görməyən
Müştəbəhdən iyənmişəm.

Ömrü çox azdır rıyanın,
Daşa çəkilən boyanın.
Özünü beş min sayanın
Qarşısında mən də beşəm.

Göz önümdən çivil-çivil
Gəlib keçdi neçə nəsil.
Dərs öyrətdim düz qırxcı il
Öyrətdikcə öyrənmişəm.

Bəzən haqqım nəhaq olub,
Gül-çiçəyim əlaq olub,
Özümü danlamaq olub
Ömrüm boyu işim, peşəm.

Dekabr, 1998.

Noyabr, 1998.

BAX

Tamlığı dərk etmək üçün
 Bir yerə bax, bir göyə bax.
 Haqq danışır lap astadan,
 Yalandakı səs-küyə bax.

Haqqı yenirən nahaqlar,
 Haqq sabaha ümid bağlar.
 Biri gülər, onu ağlar
 Sən ağlayan bəndəyə bax.

İnsanığsa, insaf hanı?
 Tapdayır insan insanı.
 Kələ-kötür bu dövrəni
 Hamarlayan rəndəyə bax.

Yalan elə gəliş gəldi,
 Həqiqət geri çəkildi.
 Atam ancaq saya bildi
 Anam kəsən kündəyə bax.

Zülmü gördük neçə donda,
 Məzlumların sırasında.
 Haqla nahaq arasında
 Sözlə dolan xəndəyə bax.

Dekabr, 1998.

AĞIL BAŞQA, ÜRƏK BAŞQA

Bir-birinə bənzəsə də,
 Yel başqadır, külək başqa.
 Ətri də xoş, rəngi də xoş
 Gül başqadır, çiçək başqa.

Hər diki yoxuş bilmə, gəl,
 Hər meyi meyxos bilmə, gəl.
 Hər uçanı quş bilmə, gəl
 Quş başqadır, böcək başqa.

Hər dərdinə ortaq mənəm,
 Hər ağrını tən bölənəm,
 Sən çəkənsən, mən gələnəm
 Gəmi başqa, yedək başqa.

Haqqın yolu-öz yolumdur,
 Əyilməyən düz yolumdur,
 Xeyirlə şər sağ – solumdur
 Şeytan başqa, mələk başqa.

Bir diləyə mən calandım,
 Gah qazandım, gah talandım.
 Ömrüm boyu haçalandım
 Ağıl başqa, ürək başqa.

Dilək oldu mənim adım,
 Pərvazlandı qol-qanadım.
 Çatmadı səbrim, inadım
 Əməl başqa, dilək başqa.

Noyabr, 1998.

BELƏ GETSƏ...

Bir sirdaş istəyirik
Qəlbimizi duyacaq.
Təmizsə, qəlbimizi
Gəlin, özümüz açaq.

Açgöz yedikcə acar,
Dilənçiyə əl açar.
Zənn etmə ki, tamahkar
Axır bir gün doyacaq.

Uçaldıqca, biz endik,
Düz yoldan geri döndük.
Özümüzü düşündük,
Özümüzü biz ancaq.

Qana həris zəlilər
Sorduğunu az bilər.
Belə getsə, ölümlər
Mürdəşiri yuyacaq.

Oktyabr, 1999.

GERÇƏK ÖLDÜ, YALAN YOX

Allah, bu nə dünyadır,
Ağlayan çox, gülən yox?
Bu qərribə işlərin
Axırını bilən yox.

Dərdimi çox bəslədim,
Göz yaşım ilə süslədim.
Sonra satmaq istədim
Bir quruşa alan yox.

Yalanla çox vuruşduq,
Haqqın ardınca qoşduq.
İstiqlala qovuşduq
Gerçək öldü, yalan yox.

Oktyabr, 1999

OLUR

Davanı yatırdanın
Özü sonra xar olur.
Murdarı pak eyləyən
Pak özü murdar olur.

Hər şey yaranışından
Dəyişir zaman-zaman.
Ən rəhmdil bir insan
Kürsüdə qəddar olur.

Gözü acdır doyanın,
Bu xalqı lüt qoyanın.
El üçün ağlayanın
İşi ahu-zar olur.

Ürəkdəki arzular
Gah açılar, gah solar.
Dağlarda itən sular
Dərələrdə car olar.

Öz hökmü var hər anın
Gücünə bax şeytanın.
Günahkarı tapanın
Özü günahkar olur.

Oktyabr, 1999.

MƏNDƏ BİZ

Axtarıq Günəşi
Dumanda biz, çəndə biz.
Anlayırıq həyatı
Ölümü görəndə biz.

Arxada – iz salanlar,
Qarşıda – dar dalanlar,
Ayılıq, yalanlar
Gerçəyə hürəndə biz.

Bir ahəng üstündə xər
Dönür bircə səs olur.
Çoxumuz naqis olur
Təki itirəndə biz.

Bir bütövdür bu Vətən
Bunu bilmir hər yetən.
Yaşanmasa səndə mən,
Yaşayammaz məndə biz.

May, 1999.

BALIM YOXDUR

Öz içimdən keçənləri
Dinləməyə halım yoxdur.
Sanıram kilim toxudum,
Bircə fərli xalım yoxdur.

Oda girdim, suya girdim
Mən də sevib sevilirdim.
O vaxtlar elə bilirdim
Bu dünyada ölüm yoxdur.

Alışdığım çox ilim var,
Əllərimdə boz külüm var,
Ağım, qaram, yaşılım var,
Qırmızım yox, alım yoxdur.

Bəzən çiçək, bəzən yonca
Becərdim ömrüm boyunca.
Bu dünyaya bir doyunca
Baxmağa macalım yoxdur.

Qamçı vurub sola, sağa,
At çapırdım dağdan-dağa.
İndi ayağa durmağa
Taqətim yox, halım yoxdur.

Əzabımmış mənə qalan,
Mənciyəzi məndən alan.
Cır arıyam, qulaq dələm
Vızılıtm var, balım yoxdur.

Oktyabr, 1999.

GƏTİRƏR

Həddən artıq isti keçən
Yay da qışı sərt gətirər.
Qışın sərti ələcsizə,
Kimsəsizə dərd gətirər.

Əsl tacir dinqiş deyil,
Öz malını peşkəş deyil,
Biri verib on beş deyil,
Üçü verib, dörd gətirər.

Quşbeyin zəngin gədalar
Evinde təbərrük olar.
Yad ölkədə təhsil alar
Qayıdanda mirt gətirər.

Mən özgəyəm başqasına
Sən məni özümdə sına.
Naşı özgə yuvasına
Yad toyuğu kürt gətirər.

Qismət kimi sən bax buna –
Hər kəsin öz ruzusuna.
Çoban xəstə quzusuna
Öz əlində ot gətirər.

Vay o günə, yaxşı pise
El malını qurban desə.
Hürməyini bilmədisə,
İt obaya qurd gətirər.

Yanvar, 1999.

ÇİYDİM

«Çiydim, bişdim və yandım»

Cəlaləddin Rumi

Qılınc kimi kəsərdim
Paslanmışam qında mən.
Vurnuxuram həyatla
Ölüm arasında mən.

Ömürdə iki məqam:
Bir səhər var, bir axşam.
İndi bilməm: Durmuşam
Ömrün harasında mən?

Sinə gərib axına
Düşdüm yolun ağına.
Baxıb hünər dağına,
Qaldım dərəsində mən.

Öz rəngimə boyandım,
Hər əzaba dayandım,
«Çiydim, bişdim və yandım»
Həyat kürəsində mən.

May, 1999.

Oktyabr, 1999.

GEDƏR OLMAZ

Cəsarətdə çəkingənlik,
Ehtiyatda hünər olmaz.
Cürət basar qorxaqlığı,
Cəsarətsiz zəfər olmaz.

Bir anaya oğuluq biz,
Ona borclu bir quluq biz.
Varsa Vətən qeyrətimiz,
Bu Vətənə xətər olmaz.

Həm böyütdü Vətən bizi,
Həm ucaltdı şənimizi.
Yolunda öz sinəmizi
Çəpər etsək yetər olmaz.

Nə eybi var unudulsam,
Dərdə, qəmə sipər olsam.
Mən Vətəndən gedər olsam,
Vətən məndən gedər olmaz.

İyul, 1999.

ƏMANƏT KİMİ

Sona çatır ömür, gün
Tükənən sərvət kimi.
Biz qovuşa bilmədik
İki qoşa xətt kimi.

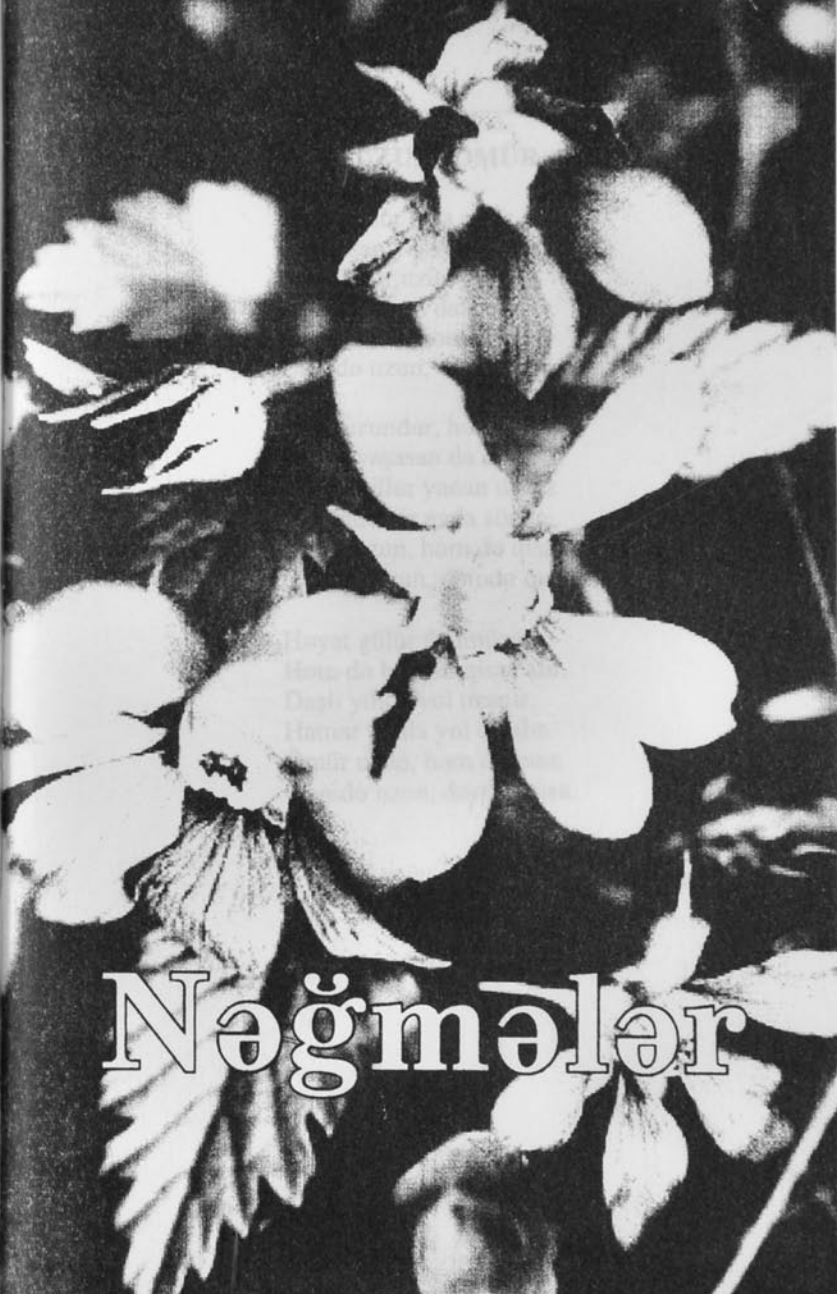
Bəxtini yamanlama,
Öz-özünü danlama,
Bu taleyi anlama
Eşqə xəyanət kimi.

Yoxuşam, enişəm mən,
Dolanan gərdişəm mən,
Könlümü vermişəm mən
Sənə əmanət kimi.

Su gəldi, göl dolmadı,
Bulandı, durulmadı.
Heç kəs üçün olmadı
Bu dünya cənnət kimi.

Fevral, 1996.

May, 1999.

Nəğmələr

ÖMÜR UZUN, ÖMÜR QISA

Uzun ömür qısa gəlir,
Hər insan yaşa dolanda.
Qısa ömür uzun gəlir
Ötən günlərə dalanda.
Ömür uzun, həm də qısa
Qəmdə uzun, dəmdə qısa.

Həm uzundur, həm qısadır,
Yüz il yaşasan da ömür.
Milyon illər yanan ulduz
Sönəndə bir anda sönür.
Ömür uzun, həm də qısa,
Qəmdə uzun, dəmdə qısa.

Həyat gülür üzümüdə,
Həm də bizdən qısa alır.
Daşlı yolda yol uzanır,
Hamar yolda yol qısalır.
Ömür uzun, həm də qısa,
Qəmdə uzun, dəmdə qısa.

Yanvar, 1990.

1991

rele m'ge N

ANA

Hər ölkədə anadır
Ana deyilən ana.
Anamız yer dolanır
Anaların başına.

Bir ananın alqışı
Min övlada bəs edər.
Bir ananın qarğıışı
Bu dünyanı tərpədən.

Milyon ana ah çəkər
Bir övlad günahından.
Dünya qara geyinər
Bir ananın ahından.

Hara gedir içindən
Yana-yana dünyamız.
Analar istəyincə
Kaş, dolana dünyamız.

1992.

BİZ VƏTƏNÇÜN DOĞULDUQ

Vətənin arxasında
Biz həmişə dağ olduq.
Vətən bizimçin deyil,
Biz Vətənçün doğulduq.

Toxunmasın bu yurda
Bir an düşmən nəfəsi.
Gəlsin minarələrdən
Allahü-Əkbər səsi.

Başımızın üstündə
Məmmədəmin bayrağı.
Güllə qorxar igiddən,
Güllə tutar qorxağı.

Vətən adlı ocağa
Hər gün isinmək şərəf.
Bu torpağın yolunda
Torpağa dönmək şərəf!

1992.

ANA YURDUM

Anaların laylasından,
 Babaların tarlasından,
 El toyundan, el yasından
 Səni içdim udum-udum,
 Ana yurdum, ana yurdum.

Bağ gülündə, dağ qarında,
 Sel-suların axarında,
 Palıdların vüqarında
 Səni gördüm, ana yurdum,
 Ana yurdum, ana yurdum.

Yay mehində, yaz şəhində,
 Quşlarının cəhcəhində,
 El qəmində, fərəhində
 Səni duydum, ana yurdum,
 Ana yurdum, ana yurdum.

Füzulinin «ah» səsində,
 Üzeyirin nəğməsində,
 Ələsgərin ləhcəsində
 Səni andım, ana yurdum,
 Mənim andım, ana yurdum.

1992.

İLƏHİ

R.Mirişli bəstələmişdir

Adını zikr edir gecəbəğündüz
 Ağaclar, yarpaqlar, dallar, ilahi.
 Könlümü, ruhumu aparır səne
 Keçdiyim dolama yollar, ilahi.

Bir cana borcluyuq, al canımızı,
 Alma əlimizdən imanımızı.
 Arındır, barındır zamanımızı
 Açılıb qarşında əllər, ilahi.

Endirib zirvədən dağı, yol etmə,
 Açıq göz nəfsimizə bizi qul etmə.
 Namərdi millətə sən oğul etmə,
 Yoxsa, yazıq olar ellər, ilahi.

Ən böyük arzumuz: yol göstər bizə,
 Fövqünə ucalaq, bu, yetər bizə.
 Səni dərk etməyə ağıl ver bizə,
 Duasız qalmasın dillər, ilahi.

Uymayaq dolanan çərxi-dövrana,
 İnamlı, ümidli əl açdıq sana.
 Gözünü göylərə dikən insana
 Dərd yükü olmasın illər, ilahi.

Sən işıqla doldur ürəyimizi
 Biz səndən umuruq diləyimizi.
 Bir daha qul edə bilməsin bizi
 Quzeydən baş alan yellər, ilahi.

Qaldır pərdələri sən gözümüzdən,
Millət seçə bilsin əməli sözdən.
Çox ayrı düşmüşük öz-özümüzdən
Bizi özümüze qaytar, ilahi.

Dekabr, 1992.

SƏNSİZ

A.Bədirov bəstələmişdir

Sənsiz bir cəllad kimi
Dünya durur üzümə.
Sənsiz mənim öz evim
Qürbət olur özümə.

Yalnız sənin yanında
Mən harayam, həşirəm.
Sənsiz mənim özüm də
Dönüb mənsizləşirəm.

Sənsiz mənim özümə
Özüm belə sırr olur.
Min-min fikrim, xəyalım
Sənsiz dönüb bir olur.

Sən də mənsiz bu dərdi
Mənim qədər çəkənsən.
Mənim ilkim də sənsən,
Mənim sonum da sənsən.

Avqust, 1991.

SƏNSİZLİYİN İÇİNDƏ

İtdi, tamam yox oldu
Ağıl beyin içində.
Mən özümü itirdim
Sənsizliyin içində.

Haqqın yaman bağladı
Haqqa gedən yolumu.
Ürəyim qan ağladı,
Sarıdılar qolumu.

Danır, durub üzümə
Bu günümü ürək də.
Bir gözüm keçmişdədir,
Bir gözüm gələcəkdə.

İndi mənim özlüyüm
Özümə namərd olub.
Özümsüzlük dərd deyil,
Sənsizliyim dərd olub.

Avqust, 1992

YAŞIMA KÖKS ÖTÜRDÜM

Könül gah sakit dəniz,
Gah çovğun, gah boranmış.
Bir qaydaya uyuşmaz
Çünki oddan yaranmış.

Könül üçün dörd deyil,
Neçə-neçə cəhət var.
Eşqdən yoğrulmuş
Nə hüdud var, nə hədd var.

İllərdən dərs götürdüm,
Yaşıma köks ötürdüm.
Gerçək deyir, qocayam,
İstək deyir, nə gördüm?

Gah aşılıb daşar könül,
Gah zildən düşər könül.
Dörd fəslə, dörd mövsümü
Bir gündə yaşar könül.

İyul, 1994.

QİSAS BÖYÜTSÜN SƏNİ

V. Adıgözəlov bəstələmişdir

Əsən çovğun bu gecə
Qar üstünə qar qalar.
Düzəngahda qurulmuş
Çadırımı yırgalar.
Görən, bizə nə deyir
Qarıldaşan qarğalar
Layla balam, a layla.

Qulağımız hamıdan
Bir xoş xəbər soraqlar.
Sızıldayan külək də
Dərdimizə qan ağlar
Layla balam, a layla.

Rəva bildi tanrımı
Bizə bu işgəncəni?
Mən böyüdə bilmədim,
Qisas böyütsün səni
Layla balam, a layla.

Göy bizə qənim olsun
Bu zülmü yerdə qoysaq.
Qoy bizə qənim olsun
Qaçdığımız o torpaq!
Layla balam, a layla.

Yanvar, 1994.

AMİN, İLAHİ, AMİN

Tahir Əkbər bəstələmişdir.

Ulu tanrım, adına
 Açılıb əllərimiz.
 Sevərək könlümüzü
 Sənə verdik, sənə biz.
 Sənə hey şükr eləsin
 Açılan dillərimiz.
 Bizə rəhm et, ərisin
 Acı müşküllərimiz
 Amin, ilahi, amin!

Yetiş imdadımıza
 Bizə yol göstər özün.
 Səni dərk etmək üçün
 Bizə idrak ver özün.
 Bir-birindən xoş ola
 Ötən hər bir çağımız.
 Günü-gündən ucala
 Bu Vətən torpağımız
 Amin, ilahi, amin!

Olalım yurda dayaq
 Bəd əməllərdən uzaq.
 Bizə örnəkdi bu gün
 Yolu əcdadımızın.
 Çəkəlim namusunu
 Ulu türk adımızın.
 Ulu tanrım, bizi sən
 Qoru şərdən, çilədən.

1990.

AZƏRBAYCAN - TÜRKİYƏ

Cavanşir Quliyev bəstələmişdir

Bir millətlik, iki dövlət
 Eyni arzu, eyni niyyət
 Hər ikisi Cümhuriyyət
 Azərbaycan-Türkiyə.

Bir ananın iki oğlu
 Bir ağacın iki qolu
 O da ulu, bu da ulu
 Azərbaycan-Türkiyə.

Ana yurdda yuva qurdum
 Ata yurda könül verdim
 Ana yurdum, ata yurdum
 Azərbaycan-Türkiyə.

Birdir bizim hər halımız
 Diləyimiz, amalımız
 Bayraqlarda hilalımız
 Azərbaycan-Türkiyə.

Dinimiz bir, dilimiz bir
 Ayımız bir, ilimiz bir
 Eşqimiz bir, yolumuz bir
 Azərbaycan-Türkiyə.

1991.

BÖYLƏ İMİŞ FİTRƏTİMİZ

Nəfsimi aşmaq istədim,
Haqqa qovuşmaq istədim.
Yerdə süründüyüm yetər,
Mən göyə uçmaq istədim.

Neyləyim ki, bacarmadım,
O yüksəkliyə varmadım.
İstəyimin bayrağını
Mən sonadək aparmadım.

Nəfsini aşan oldumu –
Haqqa ulaşan oldumu?
İnanmıram, inanmıram,
Gördüyümü danammıram.

Böylə imiş fitrətimiz,
Ağlımızı gör necə biz
Nəfsimizə qul elədik,
Yanlış bol-bol elədik.

Qəsdimizi, şəstimizi
Şeytan üçün yol elədik.
Nəfsi fərasətli gəda,
Viddanı yoxsul elədik.

1996.

1990.

MƏN GEDİRƏM, YOXSAX, AY?

Ay işığı... yol uzun,
Göydə bulud laybalay.
Açılıb göy üzünün
Qapıları taybatay.

Bir qübbədir göy tağı,
Bulud Ayın yaşmağı.
Bu gözəlin sol-sağı
Ulduzlar alay-alay.

Yolum düşüb çəməndən,
Nur gölündə çiməndən.
Kəsdirə bilmirəm mən,
Mən gedirəm, yoxsa, Ay...

İyul, 1997.

Oktyabr, 1997.

İŞIQLA

İnsaf, vicdan, mərhəmət
Qəlbə dolar işıqla.
Ən dəhşətli, ən qatı
Şər boğular işıqla.

Yordusa dünya səni,
Boğ qəlbində qüssəni.
Kölgəylə yox, kölgəni
Qovmaq olar işıqla.

Nədir bu qeyli-qallar?
Bu haramlar, halallar?
Xəyallar, xoş xəyallar
Qəlbə dolar işıqla.

Sən zora bax, nura bax,
Biri zülüm, biri haqq.
Zülüm, zülmətlə, ancaq
Haqq doğrular işıqla.

İyul, 1997, Şəki.

1996.

FALÇI

Cavanşir Quliyev bəstələmişdir

Tabım yoxdur bu dərdlərə
Falçı, mənim falıma bax.
Bu günümdəm xəbərdaram,
Sən sabahkı halıma bax.

Dünya özü bir tələdi
Gah bağırırdı, gah mələdi.
Yaman bizə zülm elədi
Dünya adlı zalıma bax.

Dərd gəlib məndə qışladı
Həm daşladı, həm xışladı.
Üz-gözümlü naxışladı
Gəl, mənim cəlalıma bax.

Biləmmədim, axı, nədən
Bu dərdləri mənəm çəkən.
Dəymişim budaqda ikən
Sən tökülən kalıma bax.

Sanırdım ki, gün gələcək,
Müşkülümüz çözüləcək.
Üz güləcəkdir, göz güləcəkdir
Puç olan xəyalıma bax.

Oktyabr, 1997.

YUXULUYAM, YUXULU

Boşalıram, dolmuram
Çaşırmışam sağ-solu.
Axtarıram bulmuram
Allaha gedən yolu.

Necə çatım mən ona?
Şeytan girir min dona.
Daş atır haqq yoluna
Azır Allahın qulu.

Özüm-özümə qənim
İçimdədir düşmənim.
Yolumu kəsmiş mənim
Bağ çəpəri, dağ kolu.

Hər bütə ram olmuram,
Dönüb səcdə qılmıram.
Daş dəyir, ayılmıram
Yuxuluyam, yuxulu.

Avqust, 1998.

DƏRSƏ GEDƏN DİLARƏM

E.Mansurov bəstələmişdir.

Sənə can-can dedikcə
Ay nazlanan Dilarəm,
Qayğımızla quş kimi
Pərvazlanan Dilarəm.

Nə qərət:

Babasının güvənci,
Nənəsinin sevinci.

Tez böyümək istəyir
Gül qızım, çiçək qızım.
Hər gün boyunu ölçən,
Ay mənim göyçək qızım.

Daha nə gerek sənə?
Oyun-oyuncaq, qızım.
Sən daha məktəblisən,
Ay mənim şıltaq qızım.

Gecələr gec yatmağı
A tərgidən Dilarəm,
Qardaşıyla əl-ələ
Dərsə gedən Dilarəm.

1999.

SAVABIMIN YAŞDAŞIYAM

Bir məbəddə dua etdim,
Təzələndi gün, ahımdan.
Çiyim yükədən azad oldu,
Təmizləndim günahımdan.

Xəyalımdan bulud ötdü,
Ürəyimdə çıraq yandı.
Elə sandım, bu məqamda
Səhvlərim bağışlandı.

Günahları dəfn elədim
Məzarına baş daşıyam.
Günahlarım öləndən,
Savabımın yaşdaşıyam.

1999.

OXU GÖZÜMDƏN
MƏNİM

Gözlərimin nurunda
Bərq vurur dərd-sərim.
Sükutumun dilidir
Mənim düşüncələrim.

Nədir bu düşüncələr?
Dilə gətirmək – çətin!
Varmı bilən dilini
Zülmətdəki zillətin?

Gör necə dəyişmişəm
Soldu gülüm, gülşənim.
Çəkdiyim əzabları
Oxu gözümdən mənim.

Könlümün ağrısını
Kimə deyim mən, kimə?
Həkimlər də dərdimi
Dərman bildi dərdimə.

İyul, 1999, Şəki.

PEŞİMAN

Atdığım hər addımım
Xətəlarla doluymuş.
Ömür yolum, heç demə,
Peşimanlıq yoluymuş.

Ümidlərim puç oldu,
Arzularım heç oldu.
Hara getdi bəs iman?
Sevincimə peşiman,
Kədərimə peşiman.

Yaşanan illərimə,
Günlərimə peşiman.
Xeyrimə də peşiman,
Şərimə də peşiman.

Xoşbəxtliyin taxtına
Nə ümid var, nə güman.
Dünyanın bu vaxtına
Düşməyimə peşiman.

Qazandığım şöhrətə,
Mən bu ada peşiman.
Hissimə də peşiman,
Ağlıma da peşiman.

Mən dünyaya gələndə
Sevindilər bir zaman.
Mən indi bu dünyaya
Gəlməyimə peşiman.

Sentyabr, 1999.

YOX

Göy üzündə qara bulud
Göz yaşını sıxması yox.
Qıvrılıb döş-döşə gəldi,
Şimşək olub çaxması yox.

Qapısı açıqdı şərin,
Dibi yoxmuş bu dərənin.
Bizə çörək yetirənin
Evində bir loxması yox.

İt dirşəyi gözə çıxar,
Ucuz taxıl toza çıxar,
Çöp dənizdə üzə çıxar,
Dürrün üzə çıxması yox.

Üyünür ömr adlı dənin
Bəs hardadır üyüdənin?
Göydə ulduz kəşf edənin
Yerdə kiçik daxması yox.

Mart, 1999.

HAQQA TAPINMAQ

Mən əl açıb Tanrıya
Bəxtimizi aç dedim.
Neyləyim, insan bu gün
Haqqına möhtac dedim.

Borcumu dərk etlədim,
Haqqımı tapdım, demək.
Haqqımı dərk etlədim,
Haqqa tapındım, demək.

Haqqa gedən düz yolum
Ağlım ilə doğrulur.
Ağlına təslim olan
Tanrıya təslim olur.

May, 1999.

Qazandığım şöhrətə,
Mən bu ada peşiman.
Hissimə də peşiman.
Ağlıma da peşiman.

Mən dünyaya gələndə
Sevindilər bir zaman.
Mən indi bu dünyaya
Gəlməyimə peşiman.

Sentyabr, 1999

DƏNİM
ÜYÜDÜLMƏDİ

Bir uzunca səfərə
Çıxdı ömür karvanı.
Uzun yolda itirdim
Bələdçini-sarvanı.

Pay bölənlər görüşdü
Görün, kimə nə düşdü.
Çərdəyi mənə düşdü
Rəqib yedi xurmanı.

Fələk bir qınaq üstə
Dağı çəkdi dağ üstə.
Yağı tökdü yağ üstə
Yavan qoydu yarmanı.

Arxıma su gəlmədi,
Bəxt üzümə gülmədi,
Dənim üyüdülmədi,
Qınadım dəyirmanı.

İyul, 1999.

Yolumuz duman olmasın,
Yaxşılar yaman olmasın.
Haqq bu gün öz haqqını
Haqqızdan umın olmasın.
Hara gedir bu dünya?

HƏYAT YAŞASIN DEYƏ

Çox qorxardım ölümədən
O, məndən uzaq ikən.
İndi yaxınımdadır
Bəs niyə qorxmuram mən?

Qorxdum, ya da qorxmadım
«Gedər gəlməzdir» yolum.
Gerçək budur: Ölümə
Davasız təslim olum.

Aldanıb nağıllara
Uyma ölümsüzlüyə.
Ölüm yaşamalıdır,
Həyat yaşasın deyə.

İyun, 1999.

**HARA GEDİR
BU DÜNYA?**

Başa keçdi gerçəyi
Əlimizdən çalanlar.
Bu dünyanın rəngini
Dəyişdirdi yalanlar
Hara gedir bu dünya?

Bu gözəl dünyamızdan
Gözəllik qovuldu, hey.
Könüllərin açarı –
Dillər qıfıl oldu, hey.
Hara gedir bu dünya?

Hər şey döndü tərsinə
Xeyir şərə qul oldu.
Haqqın çiyinə minmək
Yüksəlişə yol oldu
Hara gedir bu dünya?

Yalan evin içində
Gerçək qapı dalında.
Doğru çörəyə möhtac
Əyri cah-cəlalında
Hara gedir bu dünya?

Yolumuz duman olmuş,
Yaxşılar yaman olmuş.
Haqq bu gün öz haqqını
Haqsızdan uman olmuş
Hara gedir bu dünya?

1996.

ÖMÜR QATARI
("Sonuncu döngə")

E.Mansurov bəstələmişdir

Bu yollardan qatar ötdü,
Qulağımda səsi qaldı.
Tükənsə də canda taqət,
Yaşamaq həvəsi qaldı.

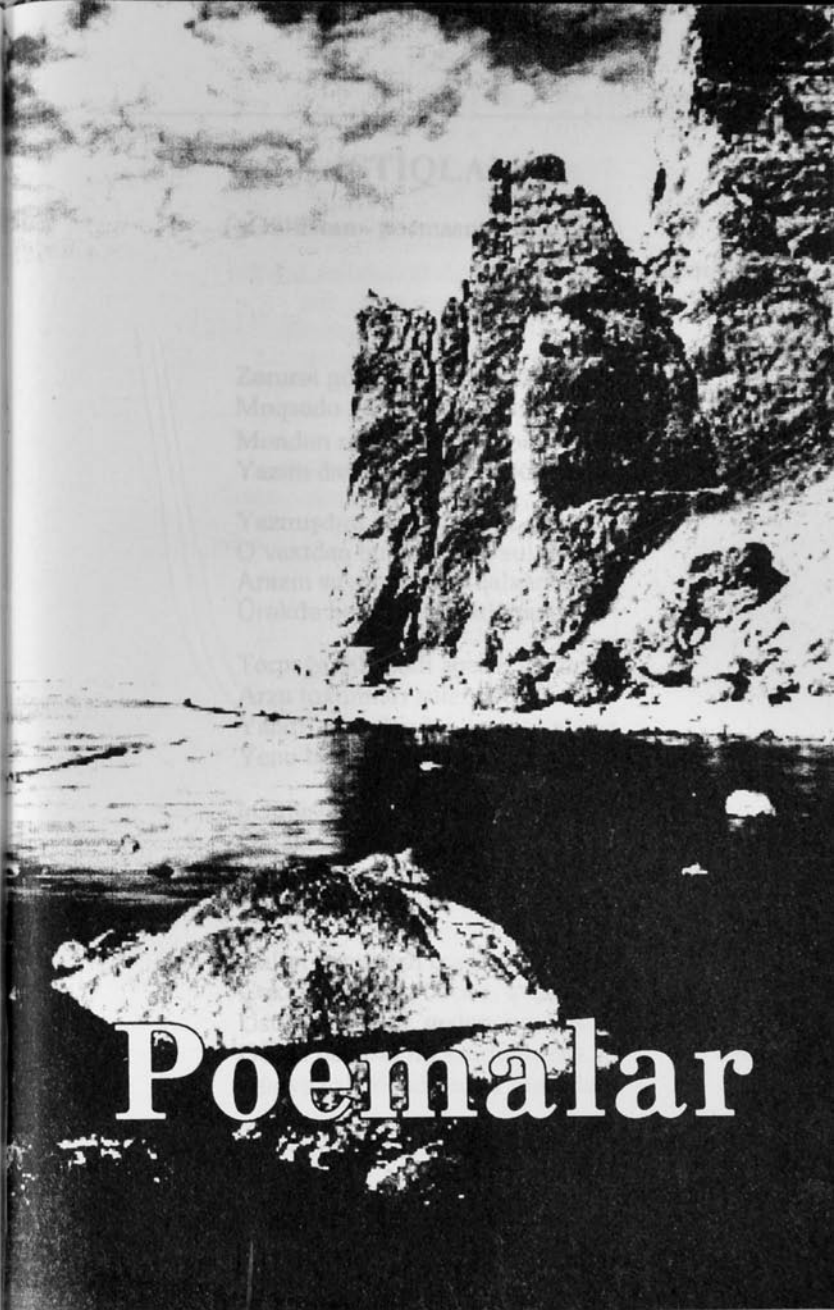
Dayazda gördüm dərinini,
Xeyirdə gördüm şərini.
Ömrün yaxşı günlərini
Yola saldım, pisi qaldı.

Ömür ki, var bircə qarış,
İlki savaş sonu barış.
Qatar ötdü qırıq-qırıq
Üz-gözümdə hissi qaldı.

Unudulub çoxdan bəri,
Dünyanın toy-düynləri.
Ötüb keçdi şən günləri,
Dərdi, qəm-qüssəsi qaldı.

Qatar gedir özbaşına,
Yetdim ixtiyar yaşına.
Çatıram mənzil başına,
Sonuncu döngəsi qaldı.

İyun, 1996

Poemalar

İSTİQLAL

(«Gülüstən» poemasının II hissəsi)

M. Cöhrəqanlıya

1

Zərurət görmədim təsadüf qədər
Məqsədə yönəlir bu başsız axın.
Məndən rica etdi bir vətənsəvər*
Yazım davamını mən «Gülüstən»in.

Yazmışdım mən onu düz qırx il qabaq.
O vaxtdan bu yana çox sular axdı.
Arazın suyunda enib qalxaraq
Ürəkdə bəslənən arzular axdı.

Torpağa düşmədi apardı yellər
Arzu toxumları sulara düşdü.
Yandı, pörşələndi həsrət könüllər
Yenə bu minvalla illər ötüşdü...

«Gülüstən» adicə haraydı, haydı
Qulaqlar kar olur biz qışqıranda.
Mən onu yazanda şah zamanıydı,
Başqa bir zamandır indi İranda.

Millət qarşılaşdı başqa yasaqla
Çəkdi imtahana böcək, quşları.
Üsullar dəyişdi, gedən bıçaqla,
Gələn pambıq ilə kəsdi başları.
Dünya çalxalandı, sular duruldu

* İshaq Ozan oğlu

Tərsinə dolandı əsrin məhveri.
Zaman hökm elədi, vaxt hakim oldu
Ayağa qaldırdı qul millətləri.

Qullar silahlandı qəzəbdən, kindən
Ayıra bildilər dumandan sisi.
Qovdu ağasını məmləkətindən
Kölə Afrikanın külə zəncisi.

Göyə dirək oldu amanım, ahım,
Halalca haqqımız bizdən yan qaçar.
Zəncinin baxtını açan Allahım
Bəs mənim bəxtimi nə zaman açar?

Yaman uzun çəkdi hökmü bu qəsdin,
Ayrılıb ikiyə döndü bir Vətən.
«Gülüstən» adlanan bu ifritənin
Kağızı, qələmi nədənmiş, görən?

O kağız, o yazı yumdu gözləri
Yanan ürəklərdə od külə döndü.
Bizim aramızda o gündən bəri
«Gülüstən» tikanlı məftilə döndü.

Baş idik, ayağa indi yol olmaq
Bizi dərdimizə bu gün yad eylər.
Bir vaxt hakim ikən dönüb qul olmaq
Bizim bəxtimizə yazılmış məgər?

Bir vahid millətə, iki hakimin
Dili doğmalaşdı... Bu lap ağ oldu.
Doğma anamızın şəkərdən şirin
Bizə öyrətdiyi dil yasaq oldu.

Hakimlər özü də bilirdi aşkar
Mənim öz dilim var, öz tarixim var.

Siz haqqın üzünü boyalayırkən
Həqiqət də aydın, yalan da aydın.
Yüz min erməninin məktəbi varkən,
Yirmi milyon türkcə onu qıymadın.

Dinində, törəndə bizimlə birkən
Yasandan sən mənim haqqımı sildin.
Dininə düşməni əzizləyirkən,
Sən öz dindaşına düşmən kəsildin.

Özündən, sözündən qaçaq dilimiz
İslanıb üşüdü qarda, çisəkdə.
Yüksək məqamlarda yasaq dilimiz
Qovulub yaşadı kənddə, kəsəkdə.

İnsan olmaq üçün uşaq dil açar
Yasaqlar önündə biz dilsiz olduq.
Dil varsa, xalq da var, şan-şöhrət də var
Dil yoxsa, millət yox, heç varlıq da yox.

Soruşduq: – Dilimiz yoxsa, biz kimik?
-Farsdan dönməsiniz – dedilər bizə.
Baxıb gözümüzün içinə dimdik,
Onlar qəsd elədi mənliliyimizə.

Belə «tarixçilər», belə nadanlar
Sizdə də, bizdə də dürəkdir ancaq.
Düşmən olsalar da millətə onlar,
Hakimi-mütləqə dirəkdir ancaq.

Firdovsin söz açdı türk oğlu kimi
Əfrasiyab adlı Alp Ər-Tunqadan.
Məgər fars idimi sizin Rüstəmi
Döyüşə çağıran o böyük xaqan?

Rüstəm Zal – İransa,
Əfrasiyab – Turan,
Beləysə, fars olub

Türk nə zamandan?

Məgər türk deyildi mənim şahlarım
Əsrlər boyunca mülki-İranda?
Bəs səni tutmazmı naləm, ahlarım
Məni «farsdan dönmə» adlandıranda?

Türkün zatındadır kişilik, mərdlik
O, öz düşməni vurmadı arxadan.
Türkcə, Türk dilinə bu düşmənçilik
Sizdə bir adətdir qalü-bəladan.

Tarixə baş vuraq: Bu ağ, bu qara
Mərdlik mayasıyla yoğrulmuş babam.
Haqqını tanıdım çox haqsızlara
Amma haqsız da mərd olmuş babam.

Bəzən özümüzü bəyənmədik biz
Dedik, filankəsə gərək oxşayaq.
Yandı öz bağımız... fikir çeşməmiz
Özgə bağlarını suladı ancaq.

Həç kəs inciməsin, dedik, qoy bizdən
Yandıq yad evində bir çıraq kimi.
«Buyur» deyə-deyə hörmətimizdən
Qonağı elədik evin sahibi.

Bizim böyük-böyük ustadlarımız
«Xəmsə»lər bağladı özgə dilində.
Dönüb yadın oldu bizim varımız
Babam talan oldu öz mənzilində.

Yada abidələr ucaldıb dedik:
Fəhləlik bizimdir, ustalıq sənin.
Çox zaman özgəyə qulluq elədik
Beyin bizim oldu, əsər özgənin.

Nadir də, Qaçar da ölkələr aldı
Vətən ucalmadı, taxtı ucaldı.
Öz doğma elini ayağa saldı
Şahlar bizim oldu, zəfər özgənin.

Saldıq özümüzü özümüz gözdən
Kül ilə oynadıq, əl çəkib közdən.
Ölkələr nur aldı şəfəqimizdən
Günəş bizim oldu, səhər özgənin.

Mənim sərvətimə cahan göz dikdi
Sərvətim, dövlətim ona gərəkdi.
Babam yer şumladı, babam yer əkd
Zəhmət bizim oldu, bəhər özgənin.

Açdı sinəsini bizə bu torpaq
Aləmi bəzəyib lüt olduq ancaq.
Cıdırda çapsaqda hamıdan qabaq
Hünər bizim oldu, nəmər özgənin,
Qızıl bizim oldu, kəmər özgənin.

Meydan oxusaq da çərxi-dövrana,
Bəzən özümüzə üzbəüz olduq.
Düşməni əzsək də mərdü-mərdana,
Bəzən düşmənimiz özümüz olduq.

Zamanın küləyi, de, əsdi hardan?
Uduza-uduza axır udulduq.
Vaxtın axarında gəldi bir zaman
Biz iki hakimə dönüb qul olduq.

Ayılın hakimlər, dönür bu dövran
Qorxun haqqı gören Allahınızdan.
Tarixi gerçəyi danmayın bari
Sizin çörəyiniz diziniz üstə.
Tarixi əzmiylə yaradanları
Niyə çökdürdünüz bu gün diz üstə?

Sədi dərs də verdi sizə ədəbdən
Sizə başqasını bəyənmədiniz.
Möhtəşəm bir dini alıb ərəbdən
Ərəbə «çəyirtkə yeyən» dediniz.

2

Quzeydə ayağa qalxdı məmləkət
Bir təpə bir dağla üz-üzə gəldi*.
Millətin qəlbində boy atan nifrət
Köksün həmləsiylə o dağı dəldi.

Yaman acıq gəldi bu nifrət ona
Tankların altında əzdi milləti.
Sığıra bilmədi dağ qüruruna
Təpə önündəki məğlubiyyəti.
Millət millət olur, arzu, niyyəti,
İnamı, inadı,

öz imanıyla.

Dərk edib bu haqqı, bu həqiqəti,
Suvarıq torpağı şəhid qanıyla.

Eşidib qəlbimin üsyan səsinə,
Yazdım «Şəhidlər»in faciəsini:

«Dilək bir çiçək də bitirə bilməz
Bu gündən sabaha körpü olmasa.
Azadlıq ağacı bar verə bilməz
Şəhidlər qanıyla suvarılmasa.
...O şənbə gecəsi gecikdi səhər
Zaman itirmişdi o gün sağ-solu.
Ömürdən keçərək, keçdi şəhidlər
Bir qanlı gecədə min illik yolu

O şənbə gecəsi ölüb-dirildik
Şərəf papaq oldu, başlara qondu.
O qətl gecəsi xalqın min illik
Şücaət tarixi təkrar olundu.

Qatil gülləsinə qurban gedirkən
Gözünü sabaha dikdi şəhidlər.
Ücrəngli bayrağı öz qanlarıyla
Vətən göylərinə çəkdi şəhidlər.

O şənbə gecəsi, o qətl günü
Mümkünə döndərdik çox namümkünü.
Xalqın qəlbindəki qorxu mülkünü
O gecə dağıdıb sökdü şəhidlər».

3

«Gülüstan» yarandı düz qırx il əvvəl
«Şəhidlər» nəticə, «Gülüstan» təməl.
Azadlıq verilməz bilək bir kərə
Azadlıq alınar, budur doğru yol.
Axı «Gülüstan»dan ta «Şəhidlər»ə
Gedən uzun yoldu keçilən bu yol*.

* Bu misralardakı fikir dostum H.Həsənovun «İstiqlal» adlı kitabına yazdığı ön sözdəndir.

* 1990-cı il 20 yanvar qırğınına işarədir.

Daş körpü – vəhdətim daş Xudafərin!
 Gərəksiz daşların qalağı oldu.
 Üstündən bir kimsə keçmədi... min-min
 Könül həsrətinin göz dağı oldu.
 Gəldi başımıza nələr, ay nələr,
 Goramı aparaq bu dərdi, qardaş?
 Bütün bu bəlalər, bu faciələr
 Həmən «Gülüstan»dan göyərdi, qardaş.

Quzeydə yerini göstərdik yada,
 Zorun təməlini haqq deşə bildi.
 Gördük, bizdən başqa bu gen dünyada
 Bütün ayrılanlar birləşə bildi.

Biriykən ikiyik, bu halımızla
 Biri-birimizə həsrət qalmışdıq.
 Biz hələ bu gün də xəyalımızla
 Həsrətin üstündən körpü salmışdıq.

Buna da şükr edib, «təvəkkül» - dedik,
 İmdadçün həmişə üz tutduq göyə.
 Elə zaman gəldi, keçmək istədik
 Xəyali körpüdən biz, daş körpüyə.

Daş körpü – vəhdətim, daş Xudafərin!
 Gərəksiz daşların qalağı oldu.
 Üstündən bir kimsə keçə bilmədi
 Bölünən bir xalqın göz dağı oldu.

Biri-birimizə gəndən «gəl» - dedik
 Tanrı üz çevirdi elə bil bizdən.
 O qədər üstündən keçə bilmədik
 Körpünü ot basdı qəhərimizdən.

İki əsrdir ki, o daş körpünün
 Bu tayında mənəm, o tayında sən.
 Sökülüb-dağılır daşlar günbəgün
 Sərhəd dirəkləri xəbərsiz oldu
 Bizim qəlbimizdən keçən körpüdən.
 Qəsbkar qəsdini əbədi sanmış
 İki başda duran tağlara bir bax.
 Çoxu dağılsa da, dimdik dayanmış
 Birinci tağ ilə axırncı tağ.

O tağın biri mən, o biri sən
 Onlar əsrlərlə dözüb sellərə.
 Selin zərbəsinə tağlar dözübsə,
 Nə gəlib arzusu bir könüllərə?

Bu gün qismətimiz qəm-kədərdisə,
 Dünənki birliyim heç unudulmaz.
 Çayın altındakı torpaq birdisə,
 O tayı bu taydan ayırmaq olmaz.

Neçə il əvvələ qayıdaq yenə
 Diləklər dikəldi, «mən varam» - dedi.
 Bu böyük diləyin zərbələrinə
 Sərhəd dirəkləri tab gətirmədi*.

Bu taydan o taya haray qaldırıb,
 Özünə güvəndi bu millət yenə.
 Dəmir məftilləri dişilə qırıb
 Oğullar doladı biləklərinə.

* 1989-cu ilin dekabr ayında quzey azəri türklərinin tikanlı sərhəd məftillərini yarıb o taya keçmələrinə işarədir.

Araz öz yoluyla yenə axırdı
 Həsət divarını o gün aşdılar.
 Qardaşlar qollardan zənciri qırdı
 Çayın ortasında qucaqlaşdılar.
 Dərdi boğazlayıb o gün sevincdən
 Onlar hönkür-hönkür hey ağlaşdılar.
 Qardaşlar ağladı o gün doyunca
 Soldatlar, sərbazlar dəhşətə gəldi.
 O günün ertəsi Araz boyunca
 Tikanlı dirəklər yenə dikəldi.

Qovuşdu bir günlük bu tay o tayla
 Bir günlük sevincdən çaş-baş oldular.
 Qardaşı qardaşdan ayırmasıyla
 Soldatla sərbaz da qardaş oldular.

Ölmədi, o günü gördü Bəxtiyar
 Dedi: - Haqq önündə zor bərbad olsun.
 Dedi: - Mən o günü gördüm, Şəhriyar,
 Qabaqda işiq var, ruhun şad olsun.

Bu yerdə ustadla neçə il əvvəl
 Telefon söhbəti yadıma düşdü: *
 Mən ona «gəl» - dedim, o mənə «gəl-gəl»
 Əllər görüşmədi, səslər görüşdü.

«Məndən xəbər aldı: - Neçə yaşın var?
 Yaşımı söylədim, dedi: - Min alqış!
 Dedim: - Nəyə alqış, ustad Şəhriyar?
 Dedi ki, cavansan, sən mənə baxmış.
 Arzum göyərmedi, keçibdir yaşıım,
 O vüsal gününü sən gör, qardaşım».

Getməz ağzımızdan o günün dadı
 Mən gördüm o günü birçə gün ancaq.
 Başımız üstündə yenə oynadı
 Bu tayda «dubinka»*, o tayda şallaq.
 Biz bunu bacardıq... Ancaq nə fayda?
 Verdik əlimizdən yelə fürsəti.
 Allah bir də nə vaxt, hansı dolayda
 Bizə verəcəkdir elə fürsəti?

Tarixdə neçə yol uduzduq, nədən?
 Zirvəyə qalxmışdıq, biz niyə endik?
 Səbrlə, tədbirlə ölçüb-biçmədən
 Ağla güvənmədik, hissə güvəndik.

Səttarxan, Bağırxan və Pişəvəri
 Bizimçün hər biri diridən diri.
 Onlar qəhrəmandı, qəhrəman, fəqət
 Təkcə igidliklə kar aşmır indi.
 Uzağı görmədən, təkcə cəsarət
 Arzuya, istəyə yol açmır indi.

Onlar ölçmədilər uzununu, eni
 Tədbir tökmədilər, əzab çəkildilər.
 Tuta bilsəydilər günün nəbzini
 Arzu güllərini dərecəkdilər.

Qırx il həsrət qaldı almana alman
 Dövrəyə baxdılar, vaxta baxdılar.
 Onlar qanadlanan arzularından
 Zamanın çiyinə qanad taxdılar.

* 1981-ci il yanvarın 23-də Şəhriyarla olan telefon söhbətim.

* Dubinka – Dəyənək (rus sözüdür)

Düşündük, dərdimiz artdı ilbəil
 Vaxtın damarını tuta bilmədik.
 Siz: «zaman başqadır, vaxt o vaxt deyil»,
 Bizsə o arzuyla şerlər dedik.
 İstiqlal qazandı quzeydə ölkə
 Bunu gözləmişdi milət yetmiş il.
 Bu gün aldığımız azadlıq bəlkə
 Bizi biz edəcək istiqlal deyil?

İstiqlal qazandıq, kim «oxay» dedi?
 Təzə bəlalara biz sinə gərdik.
 İstiqlal milləti sevindirmədi
 İstiqlal qazanıb, torpaq itirdik.

Çəkdi bu milləti hərə bir yerə
 Məqsəd – kürsü eşqi, amal- mənəfəət.
 O qədər çəkişdik, həm firqələrə
 Həm də bölgələrə bölündü millət.

Umdu, nəse umdu Vətəndən hamı
 Amma unuduldu məmləkət dərdi.
 Kürsüyə çatmaqçün biri Ağdamı
 Biri də Şuşanı güdaza verdi.

Bunlar həqiqətdir, ay bədbəxt, sənin
 Hansı amal ilə qəlbin döyündü?
 Unudub dərini bütöv Vətənin
 Kürsü hərisliyi amala döndü.

4

İslam bayrağıyla başqası gəldi
 Hamı düşündü ki, dünya düzəldi.

Solub-saralırdı sahibsiz tək
 Bizim viran olmuş könlümüzdəki
 Arzu çiçəkləri...

o gün suladıq.
 Biri-birimizi mustuluqladıq.
 Bizim Söhrab Tahir, Balaş, Mədinə
 Bayram libasları geydi öyninə.
 Ertəsi eşitdik möhtərəm imam
 Yaratdı ölkədə «cümhuri-islam».
 Çox gözəl, cümhura nə irad, nə söz?
 Məgər bu deyilmi istədiyimiz?

Şahlıq diyarında, şah ölkəsində
 «Döndü həqiqətə» yüz illik xəyal.
 Türkün öz dilində, öz ləhcəsində
 Qəzetlər, dərgilər çıxdı dalbadal.

Nə oldu sonrası? Keçdi bir qədər
 Boyalar silindi, bozardı üzlər.
 Gördük vədlərdən təkə söz qalıb
 Zülm qah-qah çəkir, haqsa hönkürür.
 Şahlıq devrilsə də, başqa rəng alıb
 Yaşayır əvvəlki zülm başqa cür.

Adını dəyişib, əhdini danıb
 Yenə də həmənlə zülm, həmənlə əsarət.
 Qarmağa taxılan ətə aldanıb,
 Tələni görmədi zavallı millət.

Zülm nə din bildi, nə dil, nə Vətən,
 Cəhəlet uydurdu İslam adına.
 Açıq fikirlilər qaçdı ölkədən,
 Dözməyib cahilin xurafatına.

Düşünən başları qovdu ölkədən
Farsı da, kürdü də, türkü də qəsdən.
Deyən tapılmadı, otur yerində
Mən qafil deyiləm sözə aldanam.
De, hanı bəs sənin əməllərində
Şəri boğazlayan müqəddəs İslam?

Məgər yuvasından didərgin düşən
O bədbəxt kimsələr müsəlman deyil?
İslamda insanlıq ləyaqətindən
Nitqlər söylədin minbərlərdə sən,
Yurddan qovduqların bəs insan deyil?

Minbərdən bağırır söz gövşəyənlər:
«İslama hər yerdə dayağın» -deyər.
Bizi darda qoyub «İslam» deyənlər
Niyə dayaq oldu bəs erməniyə?

Dandın həqiqəti sən bilə-bilə
Sübutun uydurma, dəlilin əbəs.
Erməni qəsbinə kiriməyinlə
Xoruzun quyruğu görünürmü bəs?

Qorxuram bu yerdə belimiz sına
Adını qoymusan «İslam dövləti».
Özün de, budurmu din qardaşına
İslam dövlətinin xətri, hörməti?

Bunun da kökünü bilirik nədir?
Səninçin «arilik» dindən öndədir.
İslama «vay» dedi, dinə «vay» dedi
Arxaya çəkildi din qohumluğu.

Sizi erməniyə dayaq eylədi
Əcdadda birləşən qan qohumluğu.
Tapıldı bizdə də cəhalətdindən
Dinin cövhərini anlamayanlar.
Atıldı meydana, yapışıb dindən
Onu ciblərinə qazanc sayanlar.

Kəbəyə getdilər hər il dalbadal
Ziyarət deyildi, ticarətdi bu.
Bəs hanı haqq yolu? Bu səfər, bu yol
Hacılıq adıyla tacirlik oldu.

Dedilər: Dərdlərə son qoymaq üçün
«İslam partiyası» gerekmiş bu gün.
Bir deyən olmadı amma onlara
«A qardaş, din hara, siyasət hara?»

Nədir bu partiya? Mən anlamıram
Fırqə, dar çərçivə, fırqə bir qəfəs!
O boyda ucalıq, o boyda İslam
Fırqə qəfəsinə sığışarmı bəs?

Din ilə ucalır ruhumuz göyə
Göylər bir qiyasa, ölçüyə gəlməz.
O böyük din ilə bircə fırqəyə
Bəşərin yarısı sığışa bilməz.

Sökülür dan yeri, görmürsənmi sən
Zamanın özündən, vaxtın özündən?
Bu nə boş xəyaldır, nə şirin rəya?

Közərir çınqa od külün içində.
Dünyanı titrədən qoca Rusiya
Bölünüb söküldü bir gün içində.
Köksünə dağ üstədən dağ çəkilən xalq
Bir gün dağ çəkəcək dağın köksünə.
Məftil çəpərləri qıra bilən xalq
Bir il gec, bir il tez – qıracaq yenə.

Torpağı yoğurur vaxt özü qanla
Vaxt gəldi, bircə söz min dünya açar.
Artıq anlamışığı ahla, amanla
Nə məftil əriyər, nə sərhəd uçar.

Zülm öz-özünə kəsilir qənim
Baxın öz yönünü dəyişən çarxa.
Suyun gəlməsinə şübhəm yox mənəm
Bir vaxt şırıl-şırıl su gələn arxa.

Salaq yadımıza bu gün, cahanın
Rəngləri dəyişən beş qitəsinə.
Biz də görəcəyik Azərbaycanın
Güneyli-quzeyli xəritəsinə.

Noyabr, 1999.

ŞƏHİDLƏR

PROLOQ

Şəhidlər bu torpağa, xalqa səcdə qıldılar,
Haqsızlığın üstündən haqqa körpü saldılar.
Vətəni sevmək üstə günahkar sayıldılar,
Vətəni sevmək niyə günah olmuş, ay allah?

Özüm qaldım çıraqsız, min çırağa yağ ikən,
Təpələrə əl açdım, özüm uca dağ ikən.
Əlacım öz-özümdən köməyi ummaq ikən,
Neçin bizə özgəsi "pənah" olmuş, ay allah?

Ona ümid, mənə zor, amma demir kimə haqq?
Əl- ayaq zəncirdədir, baş qapazlı, sinə dağ.
Yüz yetmiş il bu saziş, bu birlik, bu ittifaq
Bir tərəfli, talağız nikah olmuş, ay allah.

Çəliyə möhtac ikən, mən özgəyə çəliyəm,
Min gülləyə tuş olan bir ceyranam, əliyəm.
Özgə nə ömr eyləsə mən boyun əyməliyəm,
Neçin mənə özgəsi «allah» olmuş, ay allah?

Bu gün qula dönmüşəm, dünən mən bir şah ikən,
Yoxmuş məni bir doğan, yoxmuş məni bir əkən.
Bu torpağa düşmüşəm haradansa mən dünən,
Min-min illik tarixim unudulmuş, ay allah!

Özgənin əlindədir xeyirimiz, şərimiz,
Sərvətimiz daşındı, hey soyuldu dərimiz.
Gözümüz üfüqdədir, açılmır səhərimiz,
Bizə düşən səmada gün tutulmuş, ay allah!

İllərlə məhkumluğun keşiyində dayandıq,
 Özümüzə biz bunu, yoxsa, şərəfmi sandıq?
 Xoşbəxt olduğumuza inandıq, çox inandıq,
 Düz yalana, haqq zora, demə, qulmuş, ay allah!

Gözümüzdə qalsa da muradımız, kamımız,
 Görünənə deyil, yox, bir nəfər tək hamımız
 Deyilənə inandıq... Bizim bu inamımız,
 Demə, qul olmamıza kəsə yolmuş, ay allah!

Bir qırıq işıq görüb zülməti yamanladıq,
 Sübhün açıldığını zənn edib gümanladıq.
 Biz də dönüb Sabirə birçə ağız banladıq,
 Bizim banlamağımız günah olmuş, ay allah!
 Nəçin mənə özgəsi «allah» olmuş, ay allah?

NƏ İSTƏYİR BU MİLLƏT?

İstəkləri gözündə, tələbləri dilində,
 Millət dənizə döndü dənizin sahilində.
 Dalğalandı bu millət
 Alışib öz oduna, yandı, yandı bu millət.
 Dilsiz, sağır göylərə dirək oldu haqq səsi,
 Başlandı bu ölkənin meydan mübarizəsi.
 Nə istəyir camaat? Bəlkə bezib canından?
 Şikayətə çıxıbdır bəlkə güzəranından?
 Bəlkə boş dükanları dolu görmək istəyir?
 Bəlkə qazandığından çox götürmək istəyir?
 Bəlkə maaş davası?
 Bəlkə mənzil davası?
 Nədir bu xalq davası, nədir bu el davası –
 Bir soruşan oldumu?

Amma yeri istilər
 Bu xalq burulğanının qabağını kəsdilər.
 Ekranlara çıxdılar.
 «Ekstremist» - deyə ona qara yaxdılar.
 Xalqa öyüd verdilər.
 Yenə də məhkumluğu
 Yeganə bir yol kimi bu xalqa göstərdilər.
 Bir soruşan olmadı nədir sənin bu davan?
 Bəlkə çatışmır suyun, bəlkə çatışmır havan?
 Yaşasa da bu millət lap dilənçi kökündə,
 Yoxsul güzəranından danışmadı bu gün də.
 Daxmalarda yaşadı, özünü sındırmadı,
 Meydanda «mənzil» - deyə bir dəfə qışqırmadı.
 Qara qızıl çıxartdı yerin yeddi qatından.
 «Nədir bunun qiyməti?» sormadılar heç ondan.
 Onun qızıl neftini qızıla da satdılar,
 Qızılın sahibini söz ilə aldatdılar.
 Bu millətin sərvəti özünə düşmənin oldu,
 Bəcərdiyi pambığı əyninə kəfən oldu.
 O, yenə də dinmədi,
 Dözdü, heç deyilmədi.
 Nə istəyir bəs bu xalq?
 O istəyir sərvəti manat olub özgənin
 Xəznəsinə dolsa da,
 Dərisi soyulsa da
 Onun ləyaqətinə,
 Namus və qeyrətinə

Bir daha qıymasınlar,
 Min illik torpağını hərraca qoymasınlar.
 Qəzet sütunlarından millətə öyüd verən,
 Söz ilə yol göstərən,
 İndi özün də görək,
 Qəbahətmi bu istək?

* * *

O zaman ki, özümüz olduq öz dustağımız,
Qəlbimizə sığındı üç rəngli bayrağımız.
O vaxt ki, azadlığın işartısı göründü,
Qəlbimizi bir anda dəlib keçdi o bayraq,
Qəlbimizdən boylanıb ələ keçdi o bayraq.
Bir məqsədə calandı,
Əllərdə dalğalandı.
Qatil bunu görüncə pozdu cəlalımızı,
Qanımıza boyadı bizim hilalımızı.

TƏZADLAR İÇİNDƏ

Yalana, riyaya nə qədər uyduq,
Biz Qızıl Orduya abidə qoyduq,
Ona ad da verdik: «Xilaskar ordu».
Adını "doğrultdu": El "xilas oldu"
Yenicə tapdığı azadlığından,
«Ölüyə azadlıq, diriyyə zindan».

Yaxşı tanıyırdıq çoxdan biz onu
Adı bir olsa da, min bir üzü var.
Kasıb gizlətməkçün yoxsulluğunu,
İtinin adını «Gümüş» çağırar.

Həmin abidənin həndəvərində,
Həmin qızıl ordu günün birində
Bizim qanımızı tökdü...

ya xuda!

Ölənlər kim idi?

həmin orduda

Dünən əsgər olan bizim cavanlar.

Ağıl dərk etməyən bu bədxahlığın,
Əsl mə'nasını xalq indi anlar...

Yetmiş il «irəli!» - deyib yüyürdük,
Hamıdan geridə qalan bizmişik.
Döydük döşümüzə...

ayılıb gördük

Dünya aslan imiş, amma biz pişik!

Xalqa neçə dəfə tələ qurdular
Başımız tilova keçəndən bəri.
Qəsdən, bilə-bilə adlandırdılar
Xalqın dostlarını, «xalq düşmənləri».
«Bizdədir dünyanın dövləti, varı», -
Dedik...

Səs-küyümüz göyə dirəndi.
«Dünyanın ən xoşbəxt, şən adamları»,
Talonla qaxsımış ət alır indi.

Qəribə təzadlar içindəyik biz,
İndi anlamışıq; kimik, nəyik biz.
Bəlkə kor taleyin hökmüdür bu da?
...Dünən bizimkilər həməm orduda
Ruslara bir arxa, bir qardaş kimi,
Onun düşməniylə döyüşmədimi?
Aradan nə keçdi?
Nə oldu ona?
Dünənki yaxşılıq unuduldumu?
Dünən arxasında dağ olduğuna,
Bu gün birdən-birə düşmən oldumu?

Gerçəyin önünə keçdi o dəmdə,
Yalanlar, böhtanlar...

nə deyək buna?
Qatil bizimlə bir o gecə həm də,
Haqqı, həqiqəti tutdu qurşuna.

Hansı göstərişlə gəlibmiş, görən,
Silahsız kütləni bu qıran ordu?
Vallah, bu vəhşəti törədə bilməz
Ən qəddar, qudurğan, çıldıran ordu.
Bəs hanı savaşın qədimdən bəri,
Hər kəsin bildiyi mərdlik şərtləri?

Şər üçün nə qayda,
nə şərt, nə qanun?
Bu imiş «haq işi» Qızıl Ordunun...
Kimdi bəs ölənlər?

İnanmaq çətin!
Dünən Rusiya üçün can verənlərin,
Şəhid düşənlərin şəhid övladı!
Əfsus! Eyni olur şəhidin adı!
O, şəhid, bu, şəhid!

Sən bir işə bax!
O, nəyin uğrunda, bu, nəyin, ancaq!
O şənbə gecəsi, o məl'un gecə
Birdən üzə çıxdı bu fərq gör necə?!
Bir soldat bağırdı: - Belədir qayda
Əvəz ödəməkdə ər oğlu ərəm.
Atan şəhid oldu mənim yolumda,
Mən sənə özünü şəhid eyləyəm!

Ədalət də, gerçək də,
Vallah, yoxdu o gecə.
Zülm, zalim əlilə
Haqqı boğdu o gecə.

Tunc zirehli ilanlar,
Haqqımızı nə anlar!
Həqiqəti yalanlar
Küncə sıxdı o gecə!

Kimə deyim dərdimi?
Qəsbkar namərdəmi?
Yetmiş ilin dərd-qəmi
Gözdən axdı o gecə.

Analar amanından
Sinələr oldu şan-şan.
Şəhidlərin qanından,
Şimşək çaxdı o gecə.
Qara geydi bu Vətən,
Yox hayına bir yetən.
Həyata hamiləykən,
Ölüm doğdu o gecə.

Nə deyək bu vəhşətə,
Bu zülmə, bu dəhşətə.
Allah bu müsibətə
Necə baxdı o gecə?

Ertəsi... Bakının küçələrindən
Yudular millətin qızıl qanını.
Yuya biləcəkmə o cəllad, görən,
Qanla ləkələnmiş öz vicdanını?

Gecənin yarısı... hər yan qan-qada,
Qırmızı güllələr uçuq havada.
Özünü itirmir adamlar yenə,
Yetirir özünü haya-haraya.

Dünyanın önündə bunu ağartmaq,
Sərfəli deyildi, deyəsən, sizə.

Zorun qarşısında susdunuz... Deyin,
Varislik borcunuz unuduldumu?
Ulu Tolstoyun, böyük Puşkinin
Sizə irs qoyduğu həqiqət bumu?
Nədir bizə qarşı bu qəzəb, bu kin?
...Qəlbim həqiqəti gör kimdən umdu?
Dağ-daşın dərdinə qalan Rasputin
Bir xalqın dərdinə niyə göz yumdu?

Heç zaman ziyalı sayıla bilməz
Özgənin dərdini yaşamayan kəs.
Sizdən soruşuram: bu rəzalətə
Siz necə baxdınız bir insan kimi?
Tolstoy bu zülmə, bu müsibətə
E'tiraz səsini yüksəltməzdimi?

EŞQ OLSUN SİZƏ

Bə'zən öz-özümə düşünürəm mən:
Nahaq şəhid oldu bizim cavanlar.
Ömrü ucuz verdi...

... bir iş görmədən
Boş yerə ölməyin nə mə'nası var?!

Ağıla söykənsin dedim qüvvəmiz,
Anlayan olmadı bu sözdən məni.
Ağıla güvənək bu məqamda biz,
Qüvvə daşı özər, ağıl qüvvəni.

Sonra düşünürəm: Onlar qorxmadan,
Cumdular ölümün üstünə belə.
Bir iş görmədilər yaşayan zaman,
Qəhrəman oldular ölümləriylə.

Bizim əlimizdən çoxdan alınmış
Haqqı bu dünyaya bildirdi onlar.
Millətin qəlbinə qəsdən salınmış
Qorxu iblisini öldürdü onlar.

O gecə dağlardan enən sel təki,
Qəzəbdən köpürüb daşdı millətim.
O şənbə gecəsi ürəyindəki
Qorxu hasarını aşdı millətim.

Bizim qazancımız bu oldu ancaq,
Qorxu xəndəyindən biz körpü atdıq.
Bu da bir imtahan, bu da bir sınaq,
Şübhədən qurtarıb, imana çatdıq.

Bu ölüm, bu qırğın dərs olsun bizə,
Deməyək boş yerə candan keçdilər.
Onlar şəhid olub millətimizə,
Cəsarət dərslərini tə'lim keçdilər.

Gəlin, ölçə bilək xeyri, ziyanı,
Bə'zən əvəzidir on qış, bir yazın.
Bizim şəhidlərin müqəddəs qanı,
Bəlkə də behidir sabahımızın.

Yaman dözümlüdür, oda kül atır,
Hər zülmə, cəfaya dayanır millət.
Soyula-soyula o susur, yatır,
Qurban verə-verə oyanır millət.

Xəyal bir çiçək də bitirə bilməz,
Bu gündən sabaha körpü salmasa.
Azadlıq ağacı bar verə bilməz,
Şəhidlər qanıyla suvarılmasa.

Onlar sübut etdi hər qara zülmün
Əli uzunsa da, ömrü gödəkdir.
Xalqın azadlığı sabah, birigün,
Şəhid yarasından göyərəcəkdir.

Şənbə gecəsində gecikdi səhər,
Zaman itirmişdi o gün sağ-solu.
Ömürdən keçərək, keçdi şəhidlər
Bir qanlı gecədə min illik yolu.

Şan-şərəf tac oldu, başlara qondu,
O qətl gecəsi xalqın min illik
Şücaət tarixi təkrar olundu:
...İki əsrə yaxın Babək, Cavad xan,
Hərdən təəssüflə qalxdı məzardan.
Bəsirot gözüylə seyr etdi bizi,
Taniya bilmədi millətimizi.
Gördülər dağ düzə, göy yerə enmiş,
Onlardan külələr, qullar törənmiş.
Onlar inanmadı, biz də bir ərək,
O qoç igidlərdən törənənlik.
«– Bizim zamanədə xan idi millət,
Niyə qula dönüb, - dedilər – indi?
Nədir bu itaət, nədir bu zillət?» –
Deyə qəzəb ilə onlar deyindi.

O şənbə gecəsi yel qalxdı birdən,
Közün üstündəki külü üfürdü.

Babək fərəh ilə qalxdı qəbirdən,
Hər igid gözündə özünü gördü.

O şənbə gecəsi bir şimşək tək,
Gözler parıldadı...

sinələrdəki
Gözlə görünməyən dağlar göründü.
Hünər məqamında bir qoça döndü
Ələ öyrədilən hər körpə quzu.
Babəkin varisi olduğumuzu
Göstərdi dünyaya...

Eşq olsun sizə!
Siz layiq oldunuz öz irsinizə.

Gəldi ürəkdəki arzular dilə,
Silahı məhəbbət, son sözü Vətən.
Şəhidlər göstərdi ölümləriylə
Ölüm aşağıdır Vətən eşqindən.

Dünya o dünyadır, bir həqiqəti
Çarmıxa çəksə də min böhtan, rıya!
O gecə basanda zülm ədaləti,
Haqqın naləsindən diksindi dünya.

Adımız dolaşdı bütün dünyanı,
Çox da ki, ağımız qara yozuldu.
Bizim şəhidlərin tökülən qanı,
Haqqın kitabında imzamız oldu.

Baxıb sinələrdən axan al qana,
Buludlar kişnədi, göy qan ağladı.
O şənbə gecəsi Vətən başına
Elə Vətən boyda qara bağladı.

MATƏM MƏRASİMİ

Qəzəb şimşəyindən hər baxış nida!
Hər üzdə, hər gözdə bir sual ağlar.
İnsan dənizinin dalğalarında,
Üzür asta-asta tabut-qayıqlar.

Xalq dözə bilsə də zülmün şərinə,
Yanır gözlərində kini, nifrəti.
Alıb tabutları çiynlərinə,
Allaha göstərir bu cinayəti.

Deyir, nələr gördük, ey adil allah,
Budurmu göylərin haqq-ədaləti?
Deyir, biz götürdük, ey adil allah,
Sən necə götürdün bu xəyanəti?
Millətin ahıdır ərşə dayanan,
Dilsiz baxışlarda üsyandır – yanan!

Gəmilər fit verir... qara buluddan
Göylər bu matəmə bayraq endirir.
Bu səs qəlbimizdə alışan oddan,
Qəzəb vulkanını ləpələndirir.

Fit səsi... bu fəryad külə bükülmüş
İçin-için yanan köz səsidirmi?
Bu fəryad, bu nalə balası ölmüş,
Yetim anaların naləsidirmi?
Fit səsi... həyəcan, təlaş nəğməsi,
Bilirik, nə deyir bu gizli üsyan.
Anlaya bilmirəm, bu mö'cüz səsi,
Necə yağurdular göz yaşlarından?
Gəmilər fit verir... bu sirli səsdən

Küçələr, binalar zür-zükə gəlir.
Qərrib iniltidən elə bil, qəsdən
Təhlükə dalınca təhlükə gəlir.

Qarşıda şeyximiz, arxada millət,
Axır insan seli başlar aşağı.
Bərqərərsə olsa da sabah ədalət,
Getməz qəlbimizdən bu şəhid dağı.

Axır yanaqlara göz yaşı dən-dən,
Bəs necə? Millətin bağrı sökülümüş.
Bu el matəmindən, el kədərindən,
Cavan şeyximizin beli bükülmüş.

Yaşaya bilmədik bir insan tək,
Qarışdı haqqımız, borcumuz bizim.
Bu gün tabut deyil, çiynlərdəki
Dərd adlı yüküdür millətimizin.

Boğaq içimizdə kədərimizi,
Amandır, əyməsin qoy bu yük bizi.

Yeriyr izdiham hey ağır-ağır,
Yeriyr meydandan Dağüstü parka.
Qəlbimiz sabaha indidən baxır,
Enişdən yoxuşa biz qalxa-qalxa.

Bura park idimi bir zaman? Xeyr!
İndi də yaşayır xatirələrdə;
On səkkizinci il!

Şəhid düşənlər
Haqqa tapşırıldı bir vaxt bu yerdə.
O zaman qonşular bizdən kam alıb,

Bizi arxamızdan yaman vurdular,
Erməni əliylə burda park salıb,
Bizə şəhidləri unutdurdular.

Qızıl qərənfillər əllərdə min-min,
Şəhidlər önündə bir an dondular.
Fədakar oğullar Rəsulzadənin,
Bayrağı altında dəfn olundular.

Durun, ağlamayın! Vallah, qəm-kədər,
Heç vaxt sığışmamış qeyrətimizə.
Bu bayraq altında yaşamaq qədər,
Torpağa getmək də şərəfdir bizə.

Daldı bir anlığa sükuta göy, yer,
Millet üreyini sükutdan asdı.
On səkkizdə ölən köhnə şəhidlər,
Təzə şəhidləri bağrına basdı.

Şəhər aşağıda... Bir baxın, onlar,
Bizdən yuxarıda dəfn olundular.

AXI, BİZ NEYLƏMİŞDİK?

Şəhidlər xiyabanı...
Dilə gəlir məzarlar:

– Axı, biz neyləmişdik?

Dilə gəlir
Məzarları seyr edən solğun üzlər, nəzərlər:

– Axı, biz neyləmişdik?

Bu ittiham, bu sual
Şəhidlərin birləşən hər yasında səslənir.

Fərizənin, İlhamın
Çırağı söndürülmüş komasında səslənir:

– Axı, biz neyləmişdik?

Ağsaqqal babaların, ağbirçək nənələrin
Duasında səslənir:

– Axı, biz neyləmişdik?

Bu ittiham, bu sual
Məktəbli Larisanın qara lentə tutulmuş
Partasında səslənir:

– Axı, biz neyləmişdik?

Günahsız qurbanların başdaşında səslənir.
Onların yetim qalan körpə balalarının
Dünyadan haqq istəyən göz yaşında səslənir:

– Axı, biz neyləmişdik?

Bu ittiham, bu sual
Bağrına dağ çəkilən qocaman bir millətin
Dodağında səslənir.
Sərvəti talan olmuş,
Düz sözü yalan olmuş
Böyük bir məmləkətin Göygölündə səslənir,
Şahdağında səslənir:

– Axı, biz neyləmişdik?

Bu ittiham, bu sual gəzdi bütün dünyanı,
Qəzetlərə yazdılar,
Min bir yerə yozdular.
Qaynaqdan bulandıran elə bulandırdı ki,
Suyumuz durulmadı.
Cavab verən olmadı:

– Axı, biz neyləmişdik?

Bu ittiham, bu sual
«Qırın!» əmri verənin qulağında dinmədi.
Bizə «vaxtı bildirən» o qocaman Kremlin
Zəngində səslənmədi.

Boğdular bir millətin «Axı, biz neyləmişdik?» -
 Deyən o haqq səsinə.
 Şəhidlərin qanyıla yazdılar bir qatılə
 Marşal vəsiqəsini.

Biri əmr elədi, o biri qırdı,
 Qansızlar bu nahaq qanı batırdı.
 Silahsız adamlar günahsız yerə
 Yerdə ulduz kimi yanib söndülər.
 Cəza istəyirdik biz qatillərə,
 Amma ikisi də rütbələndilər.

Batdı, həqiqətin batdı haqq səsi,
 Haqqı tapılmadı onlardan soran.
 Qırana verdilər marşal rütbəsi,
 Prezident taxtına çıxdı qırdıran.

MƏNİM GÜNAHLARIM

- Mən sənə həmişə «Buyur» - demişdim,
 Mən səndən haqqımı istəməmişdim.
 Bir işıq görünəcə üfəqdə birdən,
 Səndən iynə gözü haqq istədim mən.
 Sən dedin: - De görək haqq nə deməkdir?
 Mənə bol pambığın, neftin görəkdir.

Dedin: - Tələbinlə buz kimi donmuş
 Köhnə yaraları gizlədirsən.
 «Gülüstan» paktında məhkum olunmuş
 Haqqını sən indi tələb edirsən?
 Sormuşam, qanını çəkmişəm sənin,
 Minnətdar olmusan sorulduğuna.

İndi də qanını tökmüşəm sənin,
 Haray qoparırsan de nəçin buna?

Dedin: - Günahımı başa sal mənə,
 Dedin: - Anlamadın məni sən yenə.
 Bilmədin, günahın bir deyil, mindir,
 Amma ən böyüyü gözəlliyindir.

İstədin daşınan bol sərvətindən,
 Bir ovuc, bir qırıq sənə pay düşə.
 Sən bezib, usanıb əsarətindən,
 İstədin bu dünya bir az dəyişə.

Budur günahın!

Məndən icazəsiz, axı, çox şeyi,
 Sən qanmaq istədin, duymaq istədin.
 Sən öz ayağını mənim çəkdiyim
 Cızıqdan kənara qoymaq istədin.

Budur günahın!

Sən öz torpağında qul olduğunu,
 Bağırmaq istədin, budur günahın.
 Zülm girdabında boğulduğunu,
 Çığırmaq istədin, budur günahın.

O, torpaq istədi səndən bir qarış.
 Niyə tələbkərin xətrinə dəydin?
 Onun istəyilə dedim, sən barış,
 Sənsə tərəzinin gözünü əydin.

Budur günahın!

Bu qanlı çəkişmə düşəndən bəri,
 Bir dəm ayağını qoymadın geri.
 Erməni qıranda sizinkiləri
 Sən də nəçəsinin qanını tökdün.

Budur günahın!

Mən sənin qanını tökdüyüm zaman,
Baxdın nifrət ilə... Budur günahın!
Sən mənim tankıma çırtma vurmusan,
Hansı cür'ət ilə? – Budur günahın!

...Belə tale düşüb qismətimizə,
İlahi, sən yenə dözümlü ver bizə.
Haqqın dərgahında unudulmuşuq,
Biz necə götürək bu töhmətləri?
Min dəfə haqlıyken haqsız olmuşuq,
Biz bu müsibətə düşəndən bəri.

Qulaqlar batırır böhtan harayı,
Buğdadan qiymətli olub darı da.
Necə bulandırır keçiyi bu çayı?
Keçi aşağıda, qurd yuxarıda!
Mərkəz dəyişdirir gündə rəngini,
Mərkəz məni görür, heç onu görmür.
Bizdən yığışdırıb quş tufəngini,
Amma erməninin topunu görmür.

Dilimizdə olub düşündüyümüz,
Əməldən öndədir bizim küyümüz.
Qəlbimiz o qədər təmiz olub ki,
Göz görə düşməni dost sanmışıq biz.
Gözümüz o qədər qorxudulub ki,
«Hələ çay gəlməmiş çırmamışıq biz»
Biz nə hiylə bildik, nə qərəz, nə kin,
Quyuya düşənin əlindən tutduq.
Bizə tələ quran, kələk gələnin,
Dünənki qəsdini bu gün unutduq.

Özgə torpağından qovulanlara,
Biz torpaq da verdik torpağımızdan.

Bunun əvəzində indi onlara,
Borclu da çıxmışıq öz bağımızdan.

Qonaq dünənini salmayıb yada,
Yerliyə «qaç» - dedi, şər yolu tutdu.
Dünən dədəsinin mənim qapımda,
Boyun büküdüynü bu gün unutdu.

Evimdə başımı kəsir erməni,
Qışqırıram...

Mərkəz danlayır məni.
Deyir: – Nə çabala, nə danış, nə din,
Qoy sənin başını rahatca kəssin,
Kişinin gül kimi işinə qəsdən
Niyə pəl qatırsan?

İnciyərəm mən!
Demək, o haqlıdır məni qıranda,
Haqsızam, dözməyib, mən qışqıranda.
Məəttəl qalmayım necə mən buna –
Yenidənqurmanın haqq olduğuna?

Mərkəz dəyişdirir gündə rəngini,
Mərkəz məni görür, heç onu görmür.
Bizdən yığışdırıb quş tufəngini,
Amma erməninin topunu görmür.

Anladıq xalqların bərabərliyi,
Kağız üzərində bir quru sözmüş.
Bu qətdən sonra bildik çox şeyi,
Bizim günahımız türklüyümüzümüz!

Millətlər dostluğu! Astar üz imiş,
Bunun nəyi varmış sözündən özgə?¹
Atatürk düz demiş, vallah, düz demiş:
«Yoxdur türkün dostu özündən özgə».

Türkdilli xalqların doğma yerindən
Didərgin düşməsi kimə gerekmiş?
İyirminci yüz ilin əvvəllərindən,
«Türkəm» - deyənlərin başı nə çəkmiş?!

Türk öz mənliliyini biləndən bəri,
İblis də gələcək qəsdini bildi.
Qaraçay, Axalsiq, Kırım türkləri,
Malkarlar, məsxətlər sürgün edildi.

İki yanağı var, amma bir üzü,
Türk öz anasından belə doğulmuş.
Anlaya bilmirəm, niyə «türk» sözü
Kiminsə başına düşən daş olmuş.

Türkəsaya olduq... hər şey apaydın,
İçimiz göründü gözlərimizdən.
Qərəzkar oxudu aşılarımızın
Uzaq məqsədini dan yerimizdən.

Belədir... biz hələ addım atmamış,
Bildilər düşəcək mənzilimizi.
Hələ bir məqsədə gedib çatmamış,
Yolun əvvəlində tutdular bizi.

¹ 1941-45-ci illərdə türkdilli Şimali Qafqaz xalqlarının Sibirə sürgün olunmasına işarədir.

* * *

Çadırlar quruldu kənddə, şəhərdə,
Bəlkə məlhəm idi matəm, bu dərddə?
Döndü yas evinə bütün məmləkət,
Kasıb ocaqda da qazan asıldı.
Yası, matəmilə çarəsiz millət
Elə bil qatildən intiqam aldı.

Gücsüzün aldığı intiqama bax!
Zorun qarşısında susduq hamımız.
Qırx gün yas saxlamaq, işə çıxmamaq,
Oldu üsyanımız, intiqamımız!

Bizim ən fərəhli, şad günümüzdə –
Hər bir toyumuzda, düyünümüzdə
Qərənfil əllərdə çıraq olardı,
Sevincə, şadlığa ortağ olardı.
Biz hardan biləydik doxsanıncı il,
Şadlıq yaraşığı qızıl qərənfil,
Şəhidlər qəbrini qucaqlayacaq,
Bizim dərdimizə yas saxlayacaq.
Canlı da, cansız da ağlayır bu gün,
Matəm içindədir ölkə büsbütün.
Qızıl qərənfillə qara bayraqlar
Xalqın kədərinə birgə qan ağlar.

* * *

Qorxar ilan vuran ala çatıdan,
Bizim gözümüzü püləyib fələk.
Qorxuruq...
Qorxudub bizi bu dövrən.
Stalin ölməyib, yaşayır, demək!

Bizdən üz döndərib sanki fələk də,
Yalan çövlan edir, bəs hanı gerçək?
Susuruq...
Sözümüz qalır ürəkdə,
Stalin ölməyib, yaşayır, demək.

Xeyrimiz, şərimiz bilmirik nədir?
Onları kimdənsə soruşmaq görək.
Hələ də haqqımız yad əllərdədir,
Stalin ölməyib, yaşayır, demək.

Bizə qürbət olub öz diyarımız,
Bu boyda dünyada tək qalmışıq, tək!
Zindana salındı E'tibarımız,¹
Stalin ölməyib, yaşayır, demək.

Diləyimiz harda, özümüz harda?
Doğranıb töküldük biz çilik-çilik.
Stalin ölsə də,

yuxarılarda
Hələ də yaşayır stalinçilik.

İndi də zindanda yaradır Xəlil,²
Sözünü deməkdən usanan deyil.
«Moabit dəftəri» yaranır belə
Faşizm ölməyib, yaşayır hələ.

XƏCALƏT

Şəhidlərin məzarı islandı göz yaşından,
Qurudu leysan tökən qərənfil yağışından.

Yaman nalə təpərdik gülçülərin əlindən,
Deyərdik, bu gülçülər bazarlarda pul qırır,
«Qərənfil gözəlindən».
Rusiya bazarında,
Yaman rusvay edirlər, - deyərdik onlar bizi.
«Alverçi» damğasıyla, vallah, ləkələyirlər
Bizim şərəfimizi.
Həmin o alverçilər, bu gün isə əvəzsiz,
Təmənnasız qərəzsiz
Şəhid məzarlarını gül topuna tutdular,
Uzaq bazarlardakı qazancı unuttular.
Güllə yaralarını gül ilə soyutdular.
Vətənsəver kim imiş bu məqamda de görək?
Mənim tək, ya sənin tək
Bol qonorar eşqinə
Xalqa dərs vermək üçün ekranlara cumanlar,
Yoxsa, şəhid eşqinə xeyrinə göz yumanlar?

Şəhidlərin hamısı bənzəyir bir-birinə.
Bir bax, qəbirlərinə!
Hamısı qıpqırmızı qərənfilə bələnmiş,
Hamısı bir biçimdə, bir boyda cərgələnmiş.
Səbəb birdir, əməl bir,
hədəf birdir,
hədə bir,

Onları bu dünyadan aparan güllə də bir.
Tüstüsü təpəsindən çıxı-çıxa hönkürən,
Bu məhzun qəbirlərə baxa-baxa hönkürən
Adamlar da bir olmuş...
Ağlar budaqlarından qara bayraq sallanan
Göy şamlar da bir olmuş.
Hamınıdır bu matəm,
Millətidir bu dərd, qəm.

¹ E'tibar Məmmədov

² Xəlil Rza

Hamı qoyub özünü o birinin yerinə,
Hamı birinə deyil, hamı biri-birinə
«Başın sağ olsun» - deyir,
«Bulanıq axan sular bir gün durulsun» deyir.
Bir amala bağladı bu gün dərdi milləti,
Dərdin, qəmin birliyi birləşdirdi milləti.

Bu el faciəsinə dözmək çətin, çox çətin!
Beli yaman büküldü qocaman bir millətin.
Fitrətindən, soyundan ər doğulan bu xalqı
Tarix boyu mərd olan, məğrur olan bu xalqı
Necə təhqir etdilər, gör necə alçaltdılar.
Mənliyini, əzmini bir «sağ ol» a satdılar.
Sənin adın haqq ikən
Ey allahım, niyə sən
Bizə qıydın bu dərdi?
Onsuz da bu millətə min-min dərdi yetərdi.

Bu təhqirə, bu qəsdə dözmək çətin, çox çətin!
Ürəyinə dərd hopub balası ölənlərin.
İçdikləri zəhərdir, yedikləri dərd, aman!
Bütün millət keyləşib dərdin ağırlığından.
Hamı ayaq üstündə yuxuludur elə bil.
Bu dərd dərdli dünyada çəkilesi dərd deyil!

Ömründə qonşusunun damına daş atmayan,
Kimsənin bostanına əlini uzatmayan,
Qərəzinin, kininin dalınca sürünməyən,
Dünən verdiyi sözdən bu gün geri dönməyən,
Heç vaxt döyüb döşünə «mənəm-mənəm» -
deməyən.
Heç kəsin bəd gününü, şərini istəməyən,
Mənim ali millətim, haqlıykən birdən-birə,

Layiqmiydi, ey allah, bu qəsdə, bu təhqirə?
Hansı günahımızın əvəziydi bu təhqir?
Haqsız oldu günahsız, haqlı oldu müqəssir!
Bu dərd bütün millətin ürəyində göyərdi,
Heç kəs bilmir nə təhər, necə udsun bu dərdi.
Bu gün xəcalət çəkir, hamı gücsüzlüyündən,
Heç kəs boylana bilmir gələcəyə bu gündən.
Çəkilməzdir, çəkilməz bu ağrının siqləti -
Əlacsız gücsüzlüyün töhmətsiz xəcaləti!
Həm dünən, həm bu gün də
Biz günahkar olmuşuq günahkarın önündə.
Hanı o qüdrətimiz -
Günahsız qurbanların töhmətinə dözək biz?
Qahmarımız olmadı nə arxada, nə öndə,
Hamı xəcalət çəkir
Qanları batırılmış şəhidlərin önündə.
Ah, necə də ağırdır
Zaman axa su kimi, amma qabın dolmaya,
Günahkarın, qatilin cəzasını verməyə,
Sənin gücün olmaya...
Çünki bu məhkəmədə biz haqlı olsaq belə,
Qısaldılıb dilimiz
Çünki hakimimizlə eynidir qatilimiz!

İLHAM – FƏRİZƏ

Dözməyib qatilin kəshakəsinə,
İlham çölə çıxdı güllə səsinə.
Gördü qırhaqırdı, gördü vurhavur,
Tanklar adamların üstünə cumur.
Bağırdı: - Soldatlar, neyləyirsiniz,
Axı, bunlar ilə siz də birsiniz.

Axı, bu adamlar silahsızdılar.
 Soldatlar daha da coşub qızdılar.
 ... Bu sözlər İlhamın son sözü oldu,
 Ona da bir güllə... o da vuruldu.
 O gecə yatmadı bir an Fərizə,
 İlhamı gözlədi,
 İlham gəlmədi.
 Dönük taleyilə durdu üz-üzə.
 Qalıb küçə ilə ev arasında,
 Gecəni sübhədek o dincəlmədi...
 Ertəsi... qapqara xəbəri gəldi,
 Ölümün həyata zəfəri gəldi.

Çatmadı əvvəlcə bu xəbər ona,
 İnana bilmədi qulaqlarına.
 Elə ki, inandı... o, lal kəsildi.
 Heykələ döndü.
 Anladı, bildi:
 Qapısı bağlandı, ocağı söndü.

İKİ GÜN SONRA...

Qalınca evində dərdlə təkbətək,
 Özünə qəsd etdi bu təzə gəlin.
 Hansı tərəzilə, daş ilə ölçək
 Eşqini, qəsdini biz bu gözəlin?
 Nə deyim, Fərizə, nə deyim sənə,
 Axı, nə ad verim bu faciənə?

Hələ səadətdən soraq gəlməmiş,
 Yoxsul komanı da sevdin, bəyəndin.

Gəlinlik paltarın heç köhnəlməmiş,
 Sən nə tez əyninə kafən geyindin?

Sənin ləyaqətin lal etmiş bizi,
 Zaman aşağıdır dəyanətindən.
 Ey vəfa timsalı, sədaqət rəmzi,
 Sənin bu qəsdinə nə ad verim mən?
 Səsin ərimədi əsrin səsinə,
 Nəcəbət kökündə həmişə varsan!
 Türk qızı, xəyanət zəmanəsində
 Bu eşqi, vəfanı sən bacararsan.

Belə yaşamışdır dünən və bu gün
 Bizim keçmişimiz – oğuzlar, hunlar.
 Ərin namusunu qorumaq üçün
 Keçər balasından Burla xatunlar.

Belə ömür sürmüş nənələr, belə
 Sən də bu çeşmədən su içdin, qızım,
 Ərinin yolunda

sədaqət ilə
 Cavanca canından sən keçdin, qızım.

Qurban getdi o, Vətənə, sən ona,
 Bu necə görüşdü, necə yarışdı?
 Anlaya bilmirəm, bu dar komana,
 O boyda ürəyin necə sığışdı?

Sizin evinizin həndəvərində,
 Bir «Leyla» ünvanlı mağar quruldu.
 Həmə «Leyla» adlı Şadlıq evində,
 Birinci toy – sizin toyunuz oldu.

«Leyla»da Leylinin qəm macərası,
Sən onu öncədən duymadın yəqin.
Sən hardan biləydin, Leyli vəfası,
Ünvanın olacaq bir zaman sənin.

Sevgi kitabında iri bir nida
Sənin məhəbbətin, sənin qiymətin!
Məcnunun Leylisi haqq dünyasında,
Sənin pişvazına çıxacaq yəqin!

Nə tez qısa döndü sənin baharın,
Bakı bu matəmə qara bağlamış.
Sənin damarında nənən Nigarın,
Həcərin, Leylinin qanı çağlamış.

* * *

Od tutub alışdı sözlər dilimdə
Bu qəsd, nə qəsd idi, ey məğrur qadın?
Sən təkcə özünə qıymadın, həm də
Bətnində göyərən körpənə qıydın.

O anda sarmaşib məhəbbətinlə
Allahdan sən nəyi dilədin, qızım?
Sən, axı, ərinə sədaqətinlə
Körpənə xəyanət elədin, qızım.

Sınayar bəndəni allah, çətində
Batdın bir günahda iki günahə.
Xəyanət işlədin sədaqətində
Körpəyə qıymaqla qıydın sabahə.

Bəlkə... açılmamış solan o gözlər
Ulu zirvələrə yol açacaqdı.
Bəlkə o gözlərdən doğacaq səhər,
Zülmət dünyamıza yol açacaqdı.

Ey mənim yurdumun vəfadar qızı,
Vəfan cəfa oldu... gör sən neylədin?
Sən öz bətnindəki o günahsız
Hələ doğulmamış şəhid eylədin.
Oğul istəyirəm bu dərddə dözə.
Təzə şəhidliklə zaman üz-üzə
Əridə bilmədi bu faciəni...
Həm də çox çətindir danlamaq səni.
Sən həm fədakarsan, həm də günahkar
Bu cür şəhidliyin başqa rəngi var.
Zaman hər hökmündə «hakiməm» - deyib
Belə şəhidliyi amma görməyib.

Bilmirəm, nə deyək bunun adına?
Bütün hüduqları aşan şəhidlik
İki qat, ya üç qat?
Ərdən qadına,
Anadan balaya düşən şəhidlik.

LARİSA

On üç yaşlı körpə bala
Yazıq anan necə dözsün
Bu kədərə, bu məlalə?
Məzarının baş ucunda kukla da var.
Bu gün layla çalmalıykən sən kuklana
Kuklan sənə layla çalar.

Sən özün də kukla idin.
 Bu dünyanın əvvəlini, axırını
 Heç bilmədin.
 Kim kuklaya güllə atar?
 Atan oldu.
 İnsanlığı, mərhəməti,
 Ədaləti, həqiqəti
 Bir qərəzə satan oldu.

Anan asmış dərs çantanı,
 Məzarının başdaşına.
 Axı, niyə hay vermirsən,
 Səni dərsə haraylayan yoldaşına?
 Sənin adın dostlarının dil əzbəri.
 Qızım, axı, səni gözlər çoxdan bəri
 Açmadığın kitabların dəftərlərin,
 Səni gözlər partadakı o boş yerin.

Nə bərk oldu yuxun sənin?
 Ataların ah-naləsi,
 Anaların şivən səsi
 Sığmır göyə, sığmır yerə.
 Söylə, niyə oyanmadın
 Bu haraya, bu həşirə?
 Övladıydın iki xalqın,
 Bu dostluğa mən də uydum, sən də uydun.
 Sən dostluğun simvoluydun.
 Bunudamı bu gün bizə çox gördülər?
 Elə bil ki, səninlə bir
 Bu dostluğu öldürdülər.

SÜRƏYYA LƏTİF QIZI

Tanklar keçir küçədən, tanklar, zirehli tanklar.
 Tankların üstündəki soldatların gözündə
 Bizə nifrət odu var.
 Onlar vicdanı atıb, insafı da danıblar.
 Təkcə silahla deyil, onlar bizə qəzəblə,
 Kinlə silahlanıblar.
 Bu şəhərdə hər şeyə onlar sahibdir bu gün
 İstədiyi eyvana, pəncərəyə, qapıya
 atır, ölən qoy ölsün!
 Mətbəxdə çay süzürdü, Təranənin nənəsi,
 Birdən bir güllə səsi!
 Yetmiş yeddi yaşında Sürəyya nənəmizi
 Pəncərədən atdılar.
 Bir günahsız qarını
 Qanına boyatdılar.

BABA MÜƏLLİM

Pəncərənin önündə kimsə inildəyirdi,
 – Kömək edin, ölürəm, kömək edin, - deyirdi.
 Açdı Baba müəllim pəncərəni bir anda,
 Gördü biri yıxılıb qapının kandarında.
 Dərhal atdı özünü telefonun üstünə,
 O, tə'cili yardıma zəng çalıb
 dönə-dönə
 Ünvanı başa saldı,
 Evdən sariq götürdü.
 Yaralının yanına yetişincə nə gördü?
 Qan aparıb yazığı... yara dərin yaradı,
 O, yaranı sarıdı.

Gördü ki, qonşular da yığılıb ətrafına.
O, gah ona, gah buna,
Baxıb dedi: - Neyləyək?
Axı, bu əldən gedir,
Biz tə'cili yardımını yenədəmi gözləyək?
Tez yığışdı cavanlar... köməkləşib birtəhər,
Yaxın xəstəxanaya xəstəni yetirdilər.

Dönür Baba müəllim yorğun-argın evinə,
Şütüsə də güllələr onun dörd dövrəsindən.
Fikir vermir o, yenə.
Diksinmir taraq-taraq güllələrin səsinə.
Birdən ona nə oldu evin həndəvərində?
O, dayandı, döyükdü,
Səndələdi yerində.

Yıxıldı... döşündə qan.
Elə bu vaxt, bu zaman
Bir aypara maşını tin başında göründü.
Maşının işığında ətraf nura büründü.
Bu tə'cili yardımın axtardığı kim idi?
Bu maşın, ah bu maşın,
Bayaq onun özünün zəng vurub çağırdığı
Tə'cili yardım idi.
Başqasına çağırdı, qismət oldu özünə,
Belə bir təsadüfün qərəzi nə, özü nə?
Tə'cili yardım üçün zəng çalanda o bayaq,
Nə biləydi,

ay allah,

Bu tə'cili yardıma özü qismət olacaq!
Həkimlərin yardımı amma faydasız oldu.
Səhər yası tutuldu.

ALEKSANDR MARXEVKA

Yaralılar bələnib üzü üstə torpağa,
Necə dözsün analar bu sitəmə, bu dağa?
Leş-leş üstə qalanıb,
Təkərlərin altında gör necə xırpalanıb.
Həkim Aleksandrın gəndən səsi yüksəlir:
-Yol verin, hey yol verin,
tə'cili yardım gəlir.

Soldat bunu görüncə avtomatı tuşladı
Ayparalı maşına.
O, istəmir, istəmir
Can verən yaralılar xilas üçün daşına.
Həkim öz işindədir.
Yaralının nəbzini yoxlayırkən...
döşündən

Həkimini də vurdular.
Yardıma gəldiyini ona unutturdular.
Allah, sən bizi saxla Əhrimənin şərinə.
Allah, dünya çıxıbdır bəlkə öz məhvərindən?
Ay allah, insan oğlu iblisəmi qul oldu?
Yoxsa, insan binədən elə iblis doğuldu?
Adamlar niyə satdı namusunu, arını?
Allah, hansı ölkədə gülləbaran ediblər
Yardım maşınlarını?
Axı, vuruşların da,
Qanlı savaşların da

Müqəddəs qanunu var:

Düşmənsə də, dostsa da, yaralıya hər zaman,
şəfqət əli uzanar.

Ey insan haqlarını kürsüdən alqışlayan,
Başqa məmləkətləri ədalət yoxluğundan
Gecə-gündüz daşlayan,

Budurmu haqq dediyin?

Bəs verdiyin və'd hanı?

Vallah, olə salmısan sən bu boyda dünyanı.

«Təcili yardım»ların üstünə dörd tərəfdən

Od ələmək haqmıdır?

Yara sarıyanları güllələmək haqmıdır?

HİDAYƏT

Gücsüzlükdən özünü hamı günahkar bilir,

Bu təhqirə dözməyi xalq özünə ar bilir:

Uzaq Qardabanıdə

Bakı müsibətini eşidincə Hidayət,

Hönkür-hönkür ağladı.

Eşikdəki ağaca qara bayraq bağladı.

Gürcüstanda yaşayan bizim ellər, obalar,

Neçə gün yas saxladı.

«Yardım» - deyə dalbadal uzaq, yaxın kəndlərə

Zəng elədi Hidayət.

Qardabani, Borçalı

Bütün eli, mahalı

silkelədi Hidayət.

O, özünü yetirdi şəhidlərin qırxına.

Xiyabanda əl açıb «də'nət» - dedi min kərə

Kor fələyin çarxına.

Şəhidlərin adını o, oxudu birbəbir.

Elə bildi hər qəbir,

Onu ittiham edir:

«Həramilər Bakıya bulud kimi dolanda,

Biz köməksiz qalanda

Sən hardaydın, de harda, ey Vətənin övladı?

Öz doğma göyümüzə qanad açan quşuyduq,

Ovçu bizi ovladı»

Ürəyindən ucalan,

Öz-özündən öc alan

Töhmət dolu bu səsdən o diksindi,

başına

elə bil od ələdi,

içindən pörşələdi.

Şəkillərdən düz onun gözlərinə zillənən,

Ürəyində millənən

Baxışlara dözmədi,

«Onlar haqlıdır» - dedi.

Əgər mən də bu yurdun, bu xalqın oğluyamsa,

Onlar kimi əhdimə, andıma doğruyamsa,

Mən niyə əvvəlcədən

Xəbər tuta bilmədim o dəhşətli gecədən?

Ağac olub, o anda onların cərkəsində

Niyə göyərmədim mən?

O qızıl güllələrə köksümü gərmədim mən?

Xəcaləti alışıdı ürəyinin səsinə.

Gücsüzlük əzabının boğuldu pəncəsində.

Qulağında ittiham, qəlbində danlaq səsi,

Bir baş Qardabaniyə o, qayıtdı ertəsi.

Hidayətin önünə çıxdı oğlu – Vüqarı,

Amma Vüqar bilmədi,

Bilmədi, atasının sındırılıb vüqarı.

Vüqarın fərəhiylə Hidayətin kədəri

Durdu qarşı-qarşıya...

Oğul gəldi qabağa, ata çəkildi geri,

Ata baxa bilmədi övladının üzünə.

O utandı, bilmədi anlaşılmaz bu halın

Məramı nə, sözü nə?

O yenə də eşitdi qəlbinin fəryadını:
«Kişi bilib özümü mən də Vüqar qoymuşam
Övladımın adını».

Hanı bizdə kişilik, hanı bizdə o vüqar,
Bizim məniyimizi gör necə tapdadılar.
Tapdandı qeyrətimiz,
Milli heysiyyətimiz.

Ah! Bu boyda təhqirə indi necə dözək biz?
Yatamıdı Hidayət sübhə qədər gecəni,
Ağlı qoydu çəkiyə zamanın hökmü ilə
ürəyindən keçəni.

Zaman ilə ürəyi heç uzlaşa bilmədi.

Tərəzinin gözləri tarazlaşa bilmədi.

Zaman ilə diləyin,

Ağıl ilə ürəyin

Qədim ədavətinə ürək tab gətirmədi.

Ona aman vermədi

Seyr edə dan yerini.

Hələ sübh açılmamış bu nankor dünyamıza

Qapadı gözlərini.

Qoymadı Hidayəti

Yaşamağa qeyrəti.

Onu şəhid eylədi

Millətinin önündə gücsüzlük xəcaləti.

Ölümlərin içində

Ən şərəfli, ən uca mərtəbədir şəhidlik.

Başqa-başqa şəkildə davam edir şəhidlik.

AĞABƏY

*Bağışlayın, əzizlərim, Azərbaycanın
azadlığı uğrunda mübarizə
aparmağa gücüm və iradəm
çatmadı. Yaşasın azad Azərbaycan!*
Ağabəy

Şənbə gecəsinin qətləminə,
Ağabəy dözmədi, hey qan ağladı.
Şəhid cavanların batan qanına,
Qəlbində yas tutub matəm saxladı.

O yandı, göstərmək istədi hər gün,
Yaralı Vətənə sədaqətini.

Amma bacarmadı,

gücsüzlüyünün

Çəkdi ağrısını, xəcalətini.

Düşündü, sonu var, axı, şərin də

Boğdu ürəyinin üsyan səsinə.

O, beş ay gözlədi

zülm üzərində

Haqqın, ədalətin qələbəsinə.

Onun gözlədiyi o gün gəlmədi,

Qəlbini çarmıxa çəkdi xəcalət.

Bircə an usanıb o, dincəlmədi,

Özünə qəsd etdi bir gün, nəhayət.

Çatdı onun gücü ancaq özünə,

O bildi dərindən son əlac bunu.

Verdi ölümüylə sanki Vətənə,

Vətən qarşısında o, öz borcunu.

Ağabəy bu yurda bir qurban kimi,
Qəlbində neçə yol «mücahid» oldu.
Nəhayət, bu qətlə bir üsyan kimi,
Şəhidlər naminə o, şəhid oldu.

Görünür, şəhidlik bitməyib hələ,
Gözümüz önündə o, davam edir.
Ağabəy, beləcə, öz ölümüylə
Ölü diriləri ittiham edir.

...Dözməyib Vətənin ağır gününə,
Sən Vətən naminə özünə qıydın.
Oğul, arxaya yox, sən baxıb önə
Elə Vətən üçün yaşamalıydın!

Vətən qeyrətini sənin tək çəkən,
Oğullar gərəkdir indi Vətənə.
Sənsə həyatına qəsd edib nədən,
Ömrü müftə verdin!..
Nə deyim sənə?

Çoxları gözünü zülmə yumurkən,
Sənin ürəyində dindi qeyrətin.
Xalqın qatiline cəza umurkən,
Sənin qatiline döndü qeyrətin.
Bu fitrət, bu tiynət, de, sənə hardan?
Qəlbində qaynayan hansı diləkdir?
Xəcil yaşamağa səni qoymayan,
Qeyrətin önündə səcdə gərəkdir!

Sənin qeyrətinin bircə zərrəsi,
Min bir qeyrətsizə bəs eləyərdi.
Sənin ürəyinin bir üsyan səsi,
Ərzi təməmindən silkələyərdi.

Qeyrətin əlilə bu Vətən üçün
Özünü qurbanmı kəsdin sən özün?
Ay oğul, budurmu dərdin əlacı?
Hər dərdin başqa cür min əlacı var.
Vətənin qurbana nə ehtiyacı?
Vətənin əsgərə ehtiyacı var.
...Görünür, şəhidlik bitməyib hələ,
Gözümüz önündə o, davam edir.
Ağabəy, beləcə, öz ölümüylə,
Ölü diriləri ittiham edir.

GEORGI RANTIKOVIÇ¹

...Erməni Georgi – «Həqiqət» - dedi.
Ayırdı həmişə yaxşıdan pisi.
Zorun tüğyanına dözə bilmədi,
O gerçək carçısı, haqq fədaisi!

– Həqiqət önündə təsliməm, – dedi.
Qoydu öz yerinə xeyiri, şəri.
Xalqının xətrinə haqdan keçmədi,
Aşdı, vurub keçdi milli hədləri.

Araya ədavət düşdüyü gündən
Güldü Yerevanın boş niyyətinə.
Sıyrılıb öz milli təəssübündən
Ucaldı insanlıq səltənətinə...

¹ Təqaüddə olan köhnə təyarrəçi, milliyyətçə erməni... O, erməni millətçilərinin haqsız tələblərinə dözməyib özünü öldürmüşdür.

O, solun haqqını vermədi sağa,
Düzlüyə çağırıdı bütün dünyanı.
Georgi dözmədi bu haqsızlığa,
Özünə qəsd oldu onun üsyanı.

Bir yerdə otlayar quzu qurd ilə
İnsan həqiqəti haqq bilən zaman –
Ən böyük məqsədlər, istəklər belə
Ədalət önündə əyilən zaman.

Sıyrılıb nifrətdən, qərəzdən, kindən
Alqış həqiqəti haqq bilənlərə –
Ədalət naminə milliliyindən
İnsanlığ qatına yüksələnlərə!

* * *

Yenə sayımmı Yox-yox!

Çəkmək olmaz bu dərdi?

Bunların faciəsi bir-birindən betərdi.

Bu saydığım kəslərin nə günahı var idi?

Bunlar şəhidlər deyil,

Günahını bilməyən bədbəxt qurbanlar idi.

Bəs şəhidlər kim idi?

Silahlıyla silahsız! Kim kimə təslim idi?

Bu silahsız bəndələr bircə güllə atdımı

Bir günaha batdımı?

Qırıb tökdü kim kimi?

Silahlıyla silahsız döyüşə bilərdimi?

Tankların qabağına onlar belə çıxdılar.

Polad sinələrini lülələrin ağzına,

Sərhəd kimi sıxdılar.

Onlar güman etmədi zalim belə çıldıra,
Silahsızın üstünə silahlı əl qaldıra.
Bizim bu şəhidlərin sadələvh gümanlığı
Oldu qəhrəmanlığı!

* * *

Qan tökən öz tökdüyü qana cavab vermədi,
Cavab vermək bir yana, «Yox, mən haqlıyam», -
dedi.

Adamların başına od ələmək haqq imiş?

Səksən yaşlı qarını, on üç yaşlı uşağı

güllələmək haqq imiş?

Olmayan bir günahı qan ilə yumaq üçün,

Bizim hüququmuzu bizdən qorumaq üçün

Qanımızın günahsız tökülməsi haqq imiş?

Zorlunun əllərilə haqlının qollarının

Bükülməsi haqq imiş?

Məntiqə bax, ay allah!

Qanımızı tökənə bundan sonra yenə də

Biz inanaq, ay allah?

Budurmu yaratdığı təzə hüquqi dövlət?

Budurmu və'd etdiyi müstəqillik, səadət?

Bəs bu qanunsuzluğun harası qanun oldu?

Qatıq dönüb süd oldu, əvvəl dönüb son oldu?

Bu, hüquqi dövlətin bizə bəxş elədiyi,

hüququymuş, bilmədik.

Hüquqi dövlətdəki hüquq buymuş, bilmədik.

Əcnəbi ölkələrdə birini öldürürlər,

ya ölkədən sürürlər –

küy-kələk qaldırırsan.

Öz ölkəndə sən özün günahsız insanları

məhkəməsiz qırırsan.
Hamısına bir adla «ekstremist» - deyə,
hələ damğa vursan.
Bu boyda məmləkətdə
Bütün xalqlar, heç demə, «ekstremist» imiş.
Hamı xoşbəxtliyindən, nəş'əsindən məst imiş.

ŞƏHİDLƏR

Qatil gülləsinə qurban gedirkən,
Gözünü sabaha dikdi şəhidlər.
Üç rəngli bayrağı öz qanlarıyla
Vətən torpağına çəkdi şəhidlər.

Zalim öyünməsin zülmələriylə,
Min-bir böhtanıyla, min-bir şəriylə.
Həqiqət uğrunda ölümləriylə
Ölümü kamına çəkdi şəhidlər.

O şənbə gecəsi, o qətl günü, -
Mümkünə döndərdik çox namümkünü.
Xalqın qəlbindəki qorxu mülkünü,
O gecə dağıdıb sökdü şəhidlər.

Tarixi yaşadıb diləyimizdə,
Bir yumruğa döndük o gecə biz də.
Yıxıb köləliyi ürəyimizdə
Cəsarət mülkünü tikdi şəhidlər.

Onlar susdurulan haqqı dindirər,
Qaraca torpağı qiymətləndirər.
Donan vicdanları qeyrətləndirər,
Axı, el qeyrəti çəkdi şəhidlər.

Dözdü hər zillətə, dözdü hər şeyə,
«Dünyada mənim də haqqım var», - deyə.
Kütləni xalq edən müqaviləyə
Qanıyla qolunu çəkdi şəhidlər.
İnsan insan olur öz hünəriylə,
Millət millət olur xeyri, şəriylə.
Torpağın bağrına cəsədləriylə,
Azadlıq tumunu əkdə şəhidlər.

SON

İyirmi yarıvarda doğum evləri
Ölumdən, qırğından xəbərsiz idi.
O gün Bakımızda gecədən bəri,
Ölüm ilə həyat üzbəüz idi.

Güllə səslərini çağa səsləri,
Batırdı o gecə, şükür allaha!
Doldu şəhidlərin boşalan yeri,
Naşükür olmayaq, vallah, bir daha!

Gedən oğulların, axan qanların,
Əvəzi su səpdi yanan qəlbimə.
O şənbə gecəsi doğulanların,
Onundan doqquzu oğlanmış, demə.

Zalimin zəfəri başdan qələtdir,
Zamanın səsini biz də dinlərik.
Dünya gücümüzə yaxşı bələddir,
Biçilə-biçilə əkilənlərik!

Mart, iyun 1990, Bakı-Şəki.

Kitabın içindəkilər

Şairin və şe'rin milliliyi (Q. Yaşar)	3
Tərtibatçı – redaktordan	11

Sandıqdan səslər

Müəllifdən.....	14
Yox	15
Əmzik	16
Günah əsrin özündədir	17
Pambıq	18
Aldanış	19
Oldu	20
“Kırım, Yalta, Qızıldaş...”	21
Pompey xərəbələri önündə	22
Azəroğluna	23
Onun pərişanlığı	24
Assori	26
Anlamaq çətin	30
Əhməd, ay Əhməd	31
“Bu gün bayram edir...”	31
Qərib	32
150 il	33
Nağıl – həyat	34
Kirovun heykəli	37
Məndən qorxursan!	39
Dedim, dedilər	40
Krımın tatar qəbirləri	41
Torpaqdan pay olmaz	42
XX əsrin adamı	45
Daş qayalar	46
Vəkil	47
Hörümçək tor bağladı	48

Kal oldum.....	50
Damcı-damcı.....	51
Xalq düşmənləri.....	53
Dərələr.....	54
“Özümə də görünməyən könlüm mənim...”.....	56
Mən xəyal yemişəm.....	57
Sahirə cavab.....	58
Qorxu.....	59
Yuxularım.....	60
“Mənim səbrim”.....	62
Qəribədir.....	63
Səməd Mənsura.....	64
At kişnədi.....	65
Soğan.....	66
Xəyal-xəyal.....	67
Belə qalmaz.....	68
Öz “mən”imin ağası.....	70
“Qəlbim nə qədər ağladı sirdaşlarımızla...”.....	71
İnamımla.....	72
Sual – cavab!.....	73
Yalan.....	76
Diz üstə.....	77
Ölümlə qarşı-qarşıya.....	78
Özgə limanlara.....	80
Qəzəb borcumuz.....	81
Var – yox.....	81
Müsavat.....	82
Allahu – əkbər.....	83
Tarix.....	84
Qaytara bilərmimi?.....	85
Çöldə haqq axtarma.....	87
Səbr elədik.....	88
Lal – kar.....	91

Allahın ziddi ki, yoxdur.....	93
Ömürlə ödədik.....	94
Ayı.....	95
Aluştada Əmətəxan Sultanın heykəli önündə.....	96
Bu da bir üsuldur... ..	99
Başqasının yasında.....	100
“Alçaqlığı bir qayə sanıb...”.....	101
Hüseyn Cavide.....	102
Kimin əliylə?.....	103
Bəlkə ayıldım.....	104
Bir ulu məzar.....	106
“Şərin əliylə ölən...”.....	107
Zindanda şe'r.....	108
Vətəndaşlıq vəsiqəm.....	120

Əlvan çiçəklər

M.Ə.Rəsulzadənin xatirəsinə.....	127
“Yaradanım – sahibim”.....	129
Siz böyüyün, ey böyüklər.....	130
İman təməli.....	132
Şər – şeytana, xeyir Allaha.....	134
Həm oğul, həm ata.....	137
Cəllad Yazov.....	140
Yenilənmiş ittifaq.....	141
Vətən Məcnunluğu.....	142
Hələ günahkarıq.....	144
Qardaşdan giley.....	146
Öz-özünü tanımaq.....	148
Əgər qorunmazsa istiqlalımız.....	149
Alver.....	152
Köləliyə sədaqət.....	154
Təzədən yaratsın yaradan bizi.....	156
“Parçalandıq”.....	158

Azərbaycan əsgəri.....	159
Cəmilə.....	160
Ümidə heykəl qoyun.....	161
İşıq axtarırsan.....	163
Yunus karvanı.....	164
Su – hava.....	166
Vətən marşı.....	167
Azərbaycan.....	168
Qeybdən səs.....	169
Dörtlüklər.....	171
Söz alağı.....	179
Zülmət əriyərsə.....	182
Bu uzun gecəm.....	184
İçimdən keçən yol.....	185
Söz – əməl.....	186
O, özü gəlməz.....	187
Müxalif.....	188
Dayan, qaçma, dayan!.....	190
Qalx ayağa.....	192
İki qəbahət.....	194
İçim – çölüm.....	196
Sürünməkmə, uçmaqımı?.....	197
Əzan səsləri.....	198
Peyğəmbərimiz.....	199
Ölüm – müəllim.....	200
Yalandan özgə.....	201
Buna min şükür.....	202
Sultanlıq – başqanlıq.....	204
Çiyinlər.....	205
Gözəl əsarət.....	207
Nə uzun, gödək?.....	208
Sən kim üçünsən?.....	209
“Güldən-gülə qonub...”.....	210

Oxuma, bülbul.....	211
Qeyrət aşısı.....	213
Köhnə mərəz.....	214
Yurd yad əlində.....	216
Utanıram.....	218
Yevtuşenkoya məktub.....	223
İki bayraq.....	226
İkibaşlı qartal.....	228
Özümdən özümə şikayət.....	230
Yol azmışam mən.....	234
İçdim, ağladım.....	237
Haqq – zülm.....	239
Fərqi yox.....	240
Biri-birimizə atdığımız daş.....	241
Rəhmət sənə, a Sabir.....	243
Ürəyimi cilovla.....	244
Tanrının təbəssümü.....	245
Qədirin səsi.....	246
Günlər bir-birinə bənzər.....	248
Günahdan günahdır.....	249
Ad günün mübarək!.....	250
Şəhid anası.....	252
Mən türkəm.....	254
Ayna tut.....	255
Dünyamız dəyişsin.....	256
Aprelin biri.....	257
Səngər – masa.....	258
Özüm olmalıyam.....	259
Rəqibsiz.....	260
Fəxriyyə.....	261
Ya rəbbim.....	264
Elə bir gün ki.....	266
Bilirəm.....	267

Sual varsa, cavab var	268
Taykeş	271
Şeytanla mələyin dialoqu	272
Bilməməyin eşqinə	273
“Balta zərbəsindən...”	274
“Mən nə qədər dolsam belə...”	274
Türkiyə havası	275
Vaydır əkdiniz	278
Səbr haqqında iki şe’r	280
Məddah	283
Bazarda	285
Bir ömür yuxu	287
Hamiya borcluyam	289
Səfər	291
Kimdir yaradan?	292
Bə’zən	293
Dua	294
Üzünə durmazmı?	296
Yuxuda ölüm	297
Könüllə söhbət	298
Hara gedir sabahımız?	299
Məzarçı ilə söhbət	303
Necə çəkim?	307
“Ömür yolumuzda...”	307
Şimşək	308
Arzusuz yaşamaq arzusu	309
Zülmət hürür	310
Günah – savab	311
Hanı o duyğu, hanı o istək?	312
Necə düz keçim?	313
Bayraq	314
Yalan bazarı	315
Mənim fərqi var mı heç?	317

Yazıq vətən	318
Qürbət – vətən	321
Vətən tarixi	322
Sizif zəhməti	324
Qəribə deyilmi?	326
Qaranlıq	328
Bu qan, bu qada	329
Unut ki, susasan	331
Bahar gəlir	332
Taxıl növləri	333
Tənha məzar	335
Ağıl-fəhm	336
Yaş ağrısı	337
Müəllim	338
Gülməliyəm bəlkə mən	340
Qədər	341
Xəyalla yaşamaq	342
İztirabın dili	343
Necə tapım mən?	344
Dialoq	345
Nəçin?	346
Bayatılar	347
Yağmasa	348
Görmür, görür	349
Əl qaldırmışam	350
Atatürk	351
Kaş ki	352
Cəlaləddin Mövlanaya bənzətmələr	353
İbrət	354
Nəfsimiz	355
Yuxum perik düşüb	356
Özümdən qisas	358
Sualın cavabı	359

Günah-tövbə.....	360
Körpülər.....	362
Mən özümün düşməni.....	363
Təsəvvüf.....	364
Təkamüldə tənəzzül.....	365
Utanmaq, qızarmaq.....	366
Anlaya bilmədin.....	369
Fikrin, düşüncənin göy qurşağı.....	370
Fərd.....	371
Ziyası içindən doğan ziya.....	372
Zəhərli ağac.....	373
Bir macal ver.....	374
Xəyalpərəst.....	375
Bağışlamaq.....	376
Ana birsə.....	377
Günah.....	378
Bir məram, bir qayə.....	379
Havaya sovrulan toz.....	380
Deprem.....	381
Mənəmlilik – vicdan.....	383
Yamaq ömür.....	385
Düz yol, əyri yol.....	387
Körpü dünya.....	388
Özgə.....	389
Gecələr - pənah yerim.....	392
Hər gün bir addımdır.....	394

İnsan və zaman

Unutqanlıq.....	397
Anan ölsün, ay vətən.....	400
“Medallı dilənçi”.....	403
Dağılan heykəllər.....	405
Unudulsun unutqanlıq.....	407

Qəm – şadlıq.....	409
Ölülər yaşayır yaddaşımızda.....	410
Talemi, qəzami?.....	412
Oyun.....	413
Bilmək – inanmamaq.....	414
Bir duyğuda beş duyğu.....	416
Yazla qışa bir ağıl.....	417
Dünən, bu gün, sabah.....	418
Etiqad – inam.....	419
Dünən bu gün.....	421
Bu mənəmmi?.....	424
Zamandan kənar.....	425
“Gəldi bic əyyamı...”.....	426
Əgər gücün varsa... ..	428
Su gəldi köhnə arxa.....	430
İşıq işıqda.....	435
Nəvəm – istiqlalım.....	437
Danışmaq yasaqkən.....	438
Qürub düşüncələri.....	442
Azadlıq.....	444
Mənim keçmişim var, gələcəyim yox.....	447
Hansı bir ürəklə.....	449
Ey insan övladı.....	450
Bir tanrım bilir.....	453
Bəzəkli saatlar.....	454
Əsarət – azadlıq.....	455
Ömür – cəza müddəti.....	456
Ucalıqda tənhalıq.....	457
İnanan qoca.....	458
Qorxum ondandır ki... ..	460
İlk günah.....	462
Haqqa heykəl qoyuldu.....	464
Zindənda təqvim.....	466

Otaq dustağı.....	468
Anladım ki.....	469
Nə yaman dönükmüş.....	470
Yenidən yaşamaq.....	472
Ruh – bədən.....	473
Ruh da qocalarmış.....	474
Allahdan qanad istədim.....	475
Vaxt aldanmadı.....	476
Söz güləşməsi.....	477
Güman qalıb allaha.....	479
İntihar.....	481
Qul bazarı.....	482
Yol ki, belə gedir.....	485
Dükandar – müəllim.....	486
Qayıdıb dükandan bir axşam çağ.....	486
İbadət.....	488
Nə vaxt üzün güləcək?.....	493
Bəs niyə təklənirəm?.....	494
Neçə-neçə sualım var.....	495
Sona çatır əsrimiz.....	496
Özümü inkar.....	498
Çox imiş.....	499
Bahar havasıyla.....	500
Yenildim, yeniləşdim.....	501
Özümdən qaçış.....	502
“Qarabağ” kafesi.....	503
Yolsuz.....	504
Qərübəm.....	505
Dəyişmələr.....	506
Üç ömür, üç tale.....	508
Bizə dərs olmadı.....	510
Vicdan xəstəsiyik.....	511
Qorxu – sevgi.....	514

Maşın silən uşaqlar.....	516
Qar yağır.....	518
Adəmdən əvvəl.....	520
Bizim yerimizə.....	522
Qırıllar.....	524
İçərişəhərə ağ.....	527
Ay dədə.....	528
Şükür.....	535

Həsrat nəğmələri

Bu vəhdətdə.....	539
Məsafədə məsafəsizlik.....	540
“Bu xislet...”.....	541
Gözləmə salonu.....	542
Sən, sənən ancaq.....	543
Haray.....	544
Əvəzim.....	546
Fikirlərin tünlüyündə.....	547
Sevgi qocalmaz.....	548
Xoşuna gəldimi?.....	549
Səs.....	551
“Dostsan mənə...”.....	553
“Eşqin odu...”.....	553
“Hissin öyrətdi mənə...”.....	553
Uzaqdan.....	554
Doqquz gün.....	555
Səs-söz.....	556
Barıdırın.....	558
“Hər kəsin qədəri...”.....	559
“Dedin kitab yazmışam”.....	560
“Ayrıldıq...”.....	561
“Mən öz işığımı...”.....	562
“Gəldik İlisuya...”.....	563
Niyə əsirgədin?.....	564

Röya – həyat.....	565
Hər yeni şe'rim.....	566
Bir nəgmə dinlədim	567
Zirvəyə çatdıq	568
İşıq sür'əti	570
Üz başqa, öz başqa	571
Seçək tükədən tükü	572
Nağılım gəlsin	573

Qəzəllər, qoşmalar, gəraylılar

"Cənnət ola qürbət..."	577
"Çağırır indi bütün milləti..."	578
"Alqış Vətən yolunda..."	579
"Ömrüm boyu..."	580
"Bu çökən zülmətə bax..."	581
"Fərqlər yox olub..."	582
"Dili lal, gözləri kordur..."	583
"Zülmün sonu yox..."	584
"Rəhm eylə özün..."	585
"İnsan dediyin..."	586
"Uzaq olduqca nədən..."	587
"Mənim ey dərd adaşım..."	588
"Gəlmir heç xatirə..."	589
"Dünyanı bir zamanlar..."	590
Tac olur	591
Haqqı yox	592
Yuxarı	593
Nisbilik	594
Söz olub	595
Didərgin	596
Bu sevgi	597
Çayı keçəndə	598
Yoxuşdan çuxura	599

Bu köhnə bazarın	600
Ozan oldum	601
"Hara getsəm..."	602
Xatalı dünya	604
Bu aləm məni	605
Elə, yerimdəcə	607
Gerçək günahkardır	608
Bu gün	609
Küsübdür	610
Haqqı	611
Nöqsandan da betərmiş	613
Məndən xəbərsiz	614
Qorxuram	615
Nə qazanmışam?	616
Gör məni	617
Axtarırsan	618
Dərd qovur məni	620
Xalqa	621
Vətən dərdi	622
Həm nəvə, həm baba dünya	623
Yunus dedə	624
Buqələmun	625
Borcludur	626
Amalı yox	627
Nə fərqi var?	628
Körpü çaydan uzaq düşüb	629
Dədəsinin malı kimi	630
İnsan kimi saxla məni	631
Mən aldanmaq istəyirəm	632
Söz	633
Bilə bildiyin qədər	634
Dədəm oğlu	635
Bu torpaq üçün	636

İçim çölümə sığmır	637
"Mənimizi" "bizləşdirək"	638
Gizlidir	639
Mənim şirin xəyalım	640
Baxmır	641
Daş yerində ağır olur	642
Oyanıq öləndə biz	643
Bulanır	644
Ucuz	645
Günəbaxan olmuşam	646
Zaman mənim içimdədir	647
Dərd olub	648
Ömrün axşam çağında	649
Millətim	650
Ağıla sərhəd	652
İlan – qartal	653
Bizi	654
Öyrətdikcə öyrənmişəm	655
Bax	656
Ağıl başqa, ürək başqa	657
Belə getmə	658
Gerçək öldü, yalan yox	659
Olur	660
Məndə biz	661
Balım yoxdur	662
Gətirər	663
Çıydım	664
Gədər olmaz	665
Əmanət kimi	666

Nəğmələr

Ömür uzun, ömür qısa	669
Ana	670

Biz vətəncün doğulduq	671
Ana yurdum	672
İlahi	673
Sənsiz	674
Sənsizliyin içində	675
Yaşıma köks ötürdüm	676
Qisas böyütsün səni	677
Amin, ilahi, amin	678
Azərbaycan – Türkiyə	679
Böylə imiş fitrətimiz	680
Mən gedirəm, yoxsa, Ay?	681
İşıqla	682
Falçı	683
Yuxuluyam, yuxulu	684
Dərsə gedən Dilarəm	685
Savabımın yaşadığım	686
Oxu gözümədən mənim	687
Pəşiman	688
Yox	689
Haqqa tapınmaq	690
Dənim üyüdülmədi	691
Həyat yaşasın deyər	692
Hara gedir bu dünya	693
Ömür qatırı	694

Poemalar

İstiqlal	697
Şəhidlər	713

Bəxtiyar Vahabzadə

ƏSƏRLƏRİ

VI cild

(1990-1999)

Naşiri

Hikmət Ə.Hüseynov

Nəşriyyatın direktoru

E.A.Əliyev

Mətbəənin direktoru

S.O.Mustafayev

Texniki redaktor

F.Z.Kərimov

Tərtibçi-redaktor

Azər Bağirov

Kompüter dizaynı

M.H.Xanbabayeva

Yığılmağa verilib 11.10.2002. Çapa imzalanıb 09.01.2003.

Formatı 84x108 ¹/₃₂. F.ç.v.24,25. Ş.ç.v 39,23. Ofset kağızı.

Sifariş № 201. Sayı 500 nüsxə. Qiyməti müqavilə ilə.

“Çaşıoğlu” nəşriyyatı.

“Çaşıoğlu” mətbəəsi.

Bakı, M.Müşfiq 2a.

